תלמוד בבלי · ראשונים · תוספות · סדר מועד

תוספות על פסחים

בעלי התוספות

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

תוספות על פסחים

בעלי התוספות

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/תוספות-על-פסחים/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף ב. 7
דף ב: 8
דף ג. 9
דף ג: 9
דף ד. 10
דף ד: 11
דף ה. 13
דף ה: 14
דף ו. 15
דף ו: 15
דף ז. 16
דף ז: 17
דף ח. 18
דף ח: 18
דף ט. 19
דף ט: 20
דף י. 22
דף י: 23
דף יא. 23
דף יא: 24
דף יב. 25
דף יב: 25
דף יג. 26
דף יג: 27
דף יד. 28
דף יד: 29
דף טו. 32
דף טו: 32
דף טז. 33
דף טז: 33
דף יז. 35
דף יז: 35
דף יח. 36
דף יח: 37
דף יט. 38
דף יט: 39
דף כ. 40
דף כ: 41
דף כא. 41
דף כא: 42
דף כב. 43
דף כב: 45
דף כג. 46
דף כג: 47
דף כד. 48
דף כד: 49
דף כה. 50
דף כה: 51
דף כו. 52
דף כו: 53
דף כז. 54
דף כז: 55
דף כח. 56
דף כח: 58
דף כט. 59
דף כט: 61
דף ל. 62
דף ל: 64
דף לא. 65
דף לא: 65
דף לב. 66
דף לב: 66

דף לג. 67
דף לג: 68
דף לד. 69
דף לד: 70
דף לה. 71
דף לה: 71
דף לו. 72
דף לו: 73
דף לז. 75
דף לז: 75
דף לח. 76
דף לח: 78
דף לט. 78
דף לט: 79
דף מ. 79
דף מ: 80
דף מא. 81
דף מא: 82
דף מב. 84
דף מב: 84
דף מג. 84
דף מג: 85
דף מד. 86
דף מד: 88
דף מה. 89
דף מה: 90
דף מו. 90
דף מו: 91
דף מז. 93
דף מז: 95
דף מח. 97
דף מח: 97
דף מט. 97
דף מט: 98
דף נ. 99
דף נ: 99
דף נא. 100
דף נא: 101
דף נב. 103
דף נב: 104
דף נג. 105
דף נג: 106
דף נד. 107
דף נד: 107
דף נה. 108
דף נה: 108
דף נו. 109
דף נו: 109
דף נז. 110
דף נח. 111
דף נח: 112
דף נט. 113
דף נט: 114
דף ס. 116
דף ס: 117
דף סא. 117
דף סא: 119
דף סב. 120
דף סב: 121
דף סג. 123
דף סג: 124
דף סד. 125
דף סד: 125
דף סה. 126

דף סה: 127
דף סו. 128
דף סו: 129
דף סז. 130
דף סז: 130
דף סח. 132
דף סח: 132
דף סט. 134
דף סט: 134
דף ע. 135
דף ע: 136
דף עא. 137
דף עא: 138
דף עב. 138
דף עב: 139
דף עג. 140
דף עג: 142
דף עד. 142
דף עד: 144
דף עה. 145
דף עה: 146
דף עו. 147
דף עו: 148
דף עז. 149
דף עז: 150
דף עח. 151
דף עח: 151
דף עט. 152
דף עט: 153
דף פ. 154
דף פ: 155
דף פא. 156
דף פא: 157
דף פב. 158
דף פב: 160
דף פג. 160
דף פג: 161
דף פד. 162
דף פד: 163
דף פה. 164
דף פה: 165
דף פו. 166
דף פו: 167
דף פז. 167
דף פז: 168
דף פח. 168
דף פח: 169
דף פט. 170
דף פט: 171
דף צ. 172
דף צ: 173
דף צא. 173
דף צא: 174
דף צב. 175
דף צב: 176
דף צג. 177
דף צג: 178
דף צד. 179
דף צד: 180
דף צה. 180
דף צה: 181
דף צו. 182
דף צו: 182
דף צז. 183

דף צז: 184
דף צח. 186
דף צח: 187
דף צט: 187
דף ק. 189
דף ק: 190
דף קא. 192
דף קא: 194
דף קב. 196
דף קב: 196
דף קג. 198
דף קג: 200
דף קד. 201
דף קד: 202
דף קה. 204
דף קה: 204
דף קו. 206
דף קו: 207
דף קז. 209
דף קז: 210
דף קח. 211
דף קח: 212
דף קט. 214
דף קט: 216
דף קי. 217
דף קיא. 217
דף קיא: 217
דף קיב. 218
דף קיג. 218
דף קיג: 218
דף קיד. 219
דף קיד: 220
דף קטו. 221
דף קטו: 224
דף קטז. 225
דף קטז: 226
דף קיז. 226
דף קיז: 227
דף קיח. 227
דף קיח: 227
דף קיט. 228
דף קיט: 228
דף קכ. 228
דף קכ: 230
דף קכא. 231

דף ב.

מתני' אור לארבעה עשר בודקין את החמץ - פ"ה שלא לעבור עליו בבל יראה ובל ימצא וקשה לר"י כיון דצריך ביטול כדאמר בגמ' (דף ו:) הבודק צריך שיבטל ומדאורייתא בביטול בעלמא סגי אמאי הצריכו חכמים בדיקה כלל ונראה לר"י דאע"ג דסגי בביטול בעלמא החמירו חכמים לבדוק חמץ ולבערו שלא יבא לאכלו וכן משמע לקמן (דף י:) דבעי רבא ככר בשמי קורה וכו' או דלמא זימנין דנפל ואתי למיכליה והטעם שהחמירו כאן טפי מבשאר איסורי הנאה שלא הצריכו לבערם משום דחמץ מותר כל השנה ולא נאסר רק בפסח ולא בדילי מיניה כדאמר לקמן (דף יא.) ולא דמי לבשר בחלב וערלה וכלאי הכרם שאיסורם נוהג איסור עולם ונזיר נמי איסוריה שרי לאחריני אי נמי שאני חמץ שהחמירה בו תורה לעבור בבל יראה ובל ימצא החמירו חכמים לבדוק ולבערו אפילו היכא דביטלו משום דילמא אתי למיכליה ונראה לרשב"א דאפילו לפי טעם האחרון צ"ל דהחמירו חכמים בכל חמץ אפי' בחמץ נוקשה ועל ידי תערובת אף על גב דליכא בל יראה לפר"ת ברישׁ אלו עוברין (דף מב.) דהא אמר שיאור ישרף והיינו חמץ נוקשה כדמוכח התם ואיכא למ"ד נמי התם דכ"ש חמץ גמור על ידי תערובת משמע דאסור להשהותו דאי מותר להשהותו אמאי ישרף ישהה אותו עד אחר הפסח ויהא מותר אפילו לרבי יהודה דלא אסר רבי יהודה חמץ אחר הפסח אלא בחמץ גמור דאיכא ג' קראי לתוך זמנו ולפני זמנו ולאחר זמנו (לקמן דף כח:) אבל בנוקשה דליכא אלא חד קרא אפי' ר' יהודה מודה:

קא סלקא דעתך מ"ד נגהי וכו' - לא נקט קס"ד אלא משום מאן דאמר נגהי דלא קאי הכי ואגב אורחיה נקט נמי לילי ממש ומש"ה אין לשבש הספרים:

וכדרב יהודה - לא קאי אמאי דמשני כדאמר צפרא נהר אלא מילתא באפי נפשה היא ומפרש מה השמיענו הפסוק לכ"ע:

יכנס בכי טוב - אור"י דבפרק הכונס (בבא קמא דף ס ושם:) משמע דטעם הוי משום מזיקין דמפיק ליה התם מלא תצאו איש מפתח ביתו וקרא משום מזיקין קא מזהיר דמפקינן מיניה התם כיון שניתן רשות למשחית וכו' ולפי זה אפילו מעירו אדם צריך ליזהר שיצא בכי טוב והא דנקט כניסה תחלה היינו משום דאורחא דגמרא למינקט הכי כמו מטפס ועולה ומטפס ויורד בפרק עושין פסין (עירובין דף כא.) דנקט עליה תחלה ובפ' במה מדליקין (שבת דף לד:) בין השמשות כהרף עין זה נכנס וזה יוצא וקשה הא דריש רב יהודה הא דרשה גופה מקרא אחרינא דלא תצאו בפרק הכונס (בבא קמא דף ס. ושם:) ואומר רשב"א דצריכי תרי קראי הבקר אור צריך לעיר אחרת ואפי' היכא

דליכא למיחש למזיקין כגון אחי יוסף דהוו י"א והטעם מפני הפחתים וקרא דלא תצאו איצטריך לעירו ומפני המזיקין:

וכאור בקר בעולם הזה - פי' ר"ת דהיינו עד חצי היום כדמוכח בפ' תמיד נשחט (דף נח.) דעד ו' שעות נקרא בקר כעין זה יהיה תחלת זריחת השמש דהיינו הנץ החמה לצדיקים לעתיד לבא:

והא קיימא לן עד צאת הכוכבים יממא הוא - אומר ר"י דפשיטא ליה לגמרא דעד צאת הכוכבים יממא משום דמסקינן בספ"ב דמגילה (דף כ:) דמעלות השחר יום הוא דכתיב ואנחנו עושים במלאכה מעלות השחר עד צאת הכוכבים ואומר והיה לנו הלילה משמר והיום מלאכה ומהתם נמי מוכח דעד צאת הכוכבים יום הוא ולא קשה מההוא קרא לתנאי דפרק במה מדליקין (שבת דף לד: ולה.) דקאמר ר' יהודה משתשקע החמה כל זמן שפני מזרח מאדימין ואיכא למאן דאמר התם שני חלקי מיל שהוא לפי הנראה שעה גדולה לפני צאת הכוכבים דאין אנו בקיאין בצאת הכוכבים כדאמר התם לא כוכבים גדולים הנראין ביום ולא כוכבים קטנים הנראין בלילה אלא בינונים:

(**כדתנן**) **הנודר מן האור** - מיהו היכא דלשון בני אדם אינו כלשון המקרא אזלינן אחר לשון בני אדם כדאמרינן בערכין (ד' יט:) גבי האומר משקל ידי עלי מדאורייתא קיבורת כולה בנדרים הלך אחר לשון בני אדם דהיינו עד האציל:

דף ב:

אי פשיטא לך דאנפשות קאתי - אומר ר"י וריב"א דהאי קרא באב על הבן מיירי דסתם אב מרחם על הבן ולא יהרגנו אם יעמוד נגדו להציל ממונו ולכך לא ניתן להצילו בנפשו אלא כשיודע בברור שלהורגו בא כדמוכח בפרק בן סורר (סנהדרין דף עב: ושם) דמוקי הברייתא דתניא אם זרחה עליו השמש וכי עליו בלבד זרחה אלא אם ברור לך כשמש שאין לו שלום עמך הרגהו ואם לאו אל תהרגהו באב על הבן וההיא דתניא אם ברור לך שיש לו שלום עמך אל תהרגהו מוקי בבן על האב:

מאימתי י"ד אסור בעשיית מלאכה - פירש רש"י אסור בעשיית מלאכה במקום שנהגו ואין נראה לר"י דבפ' מקום שנהגו (דף נה.) מוכח בהדיא דרבי יהודה אית ליה איסורא ולא מנהגא ועוד תני תנא איסורא ואת אמרת מנהגא ועוד ניחזי היכי נהוג לכך נראה דבאיסור ודאי פליגי ובגליל כי היכי דפליגי התם במתני' ב"ש וב"ה:

רבי אליעזר ב"י אומר משעת האור - למאי דמסקינן אור ממש נקט ר' אליעזר בן יעקב שיעור למילתיה בתחלת היום ור' יהודה נקט הנץ החמה משעת כניסת פועלים למלאכה

שהוא אחר זריחת השמש כדאמר בהשוכר את הפועלים (דף פג: ושם) פועל בכניסתו משלו ביציאתו משל בעה"ב פי' ביציאתו מביתו למלאכה כדכתיב (תהילים ק"ד:כ"ב) תזרח השמש יאספון וגו' יצא אדם לפעלו ולא הוי ר"א בן יעקב לא כב"ש ולא כב"ה דבית שמאי אוסרין הלילה וב"ה מתירין עד הנץ ולמאי דס"ד דאור אורתא כב"ש יאמר רבי אליעזר בן יעקב לא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר הזה:

היכן מצינו יום שמקצתו מות' ומקצתו אסו' - פי' היכא דליכא סברא כי הכא וכן חמץ דאקשי ליה מיניה אבל היכא דאיכא סברא כגון לא יאכל אדם מן המנחה ולמעלה משום תיאבון וכיוצא בו לא מיירי:

דף ג.

אם שיוה לו לטומאה - חזרו ב"ה מזה הטעם מתשובתם של ב"ש וטעמייהו כדתניא פ"ק דכריתות (דף ח.) או לבת לרבות אור לשמונים ואחד:

תלמוד לומר ביום - תימה אמאי איצטריך עד יום תיפוק ליה דאינו נאכל אור לשלישי מדאיצטריך ביום דאי ס"ד דנאכל פשיטא דאינה נשרפת באותו לילה דתיכף לאכילה שריפה ויש לומר דאי לאו עד יום ה"א נאכל ואיצטריך ביום למעוטי שלא ישרף בלילה של אחרי כן:

שהרי בזב קראו מרכב וכו' - מרכב ומושב אין דינו שוה דנוגע במרכב אין טעון כבוס בגדים כדמוכח בתורת כהנים ובריש מסכת כלים והשתא קשה לר"י היכי קאמר דבאשה קרוי מושב אם ר"ל אפי' אוכף שיש לו דין מרכב אף באשה שינה הכתוב לקרותו מושב לדבר דרך כבוד דהא לקמן משני משום ביעתותא דגמלא אורחא הוא אלמא לשנות הדבר ממה שהוא אין לכתוב דרך כבוד ונראה לר"י דה"פ ובאשה קראו מושב מרבויא דקרא דמושב דהכי איתא בתורת כהנים אשר היא יושבת עליו זה מושב כלי זה מרכב לימדנו הכתוב לספר בלשון נקיה שלא כתבו בהדיא כמו בזב:

דף ג:

כל היכא דכי הדדי וכו' - ולכך עקם הכתוב ללמדנו שלעולם יספר אדם בלשון נקיה ואם לא היה עוקם אם כן מהיכא תיתי אפילו היכא דכי הדדי נינהו:

רכבת כתיב - וא"ת לכתוב נמי ישבת ואומר ר"י דלא מצי למיכתב ישבת דכל היכא דכתב ישב בלא וי"ו אתא לדרשה כדדרשינן ולוט ישב בשער סדום אותו היום מינוהו שופט (בראשית רבה פרשה נ):

אין מוסקין בטהרה - מפרש ה"ר יוסף דטעמא דבצירה דפ"ק דשבת (ד' יז. ושם) לא שייכי במסיקה דשמא יבצרנו בקופה מזופפת וההיא נמי פעמים שאדם הולך לכרמו ורואה אשכול שביכרה סוחטו ומזלפו ע"ג ענבים ובשעת בצירה עדיין משקה טופח עליהן דבזיתים אינו רגיל לעשות כן שאינו משקה ואינו חשוב כדאמר התם ואינו רוצה בקיומה:

שמץ פסול - פירש רבינו חננאל דבר עבודת כוכבים כדכתיב (שמות ל"ב:כ"ה) לשמצה בקמיהם ופסול לכהונה כדתנן במסכת מנחות (דף קט.) כהנים ששמשו בבית חוניו לא ישמשו במקדש ואין צ"ל לדבר אחר פירוש לע"ז שנאמר אך לא יעלו כהני הבמות אל מזבח ה':

ואנא אכילנא משופרי שופרי - מכאן אין ראיה שנאמין לכל הבא לפנינו ואומר ישראל אני דשאני הכא דרוב ישראל היו ואזלינן בתר רובא אך יש להביא ראיה מפרק החולץ (יבמות דף מה. ושם) דאמר ליה זיל גלי או נסיב בת מינך וכן מההוא דאתא לקמיה דרבי יהודה ואמר נתגיירתי ביני לבין עצמי אמר ליה נאמן אתה לפסול את עצמך ואי אתה נאמן לפסול את בניך והיינו משום דמצי למימר ישראל אני והא דאמר בהחולץ (דף מו:) מי שבא ואמר גר אני יכול נקבלנו תלמוד לומר אתך במוחזק לך התם מיירי במוחזק לן באבהתיה שהם נכרים דאי לאו הכי נאמן במיגו דאי בעי אמר ישראל אני:

מאליה מי קספו לך - אע"ג דגדי אין אליתו קריבה רוב פסחיהם היה טלה או שמא הגיד לו ורבי יהודה בן בתירא שלא עלה לרגל י"ל שלא היה לו קרקע או זקן היה שאינו יכול להלך ברגליו דפטור מפסח כמו מראיה א"נ נציבין חו"ל היא כדמוכח בסיפרי בפ' ראה ועוד בתרגום ירושלמי (בראשית י) וארך ואכד וכלנה בארץ שנער מתרגם והדס ונציבין וקטיספי:

חקוקאה - פי' רבינו חננאל סופר ור"י פירש מעיר חקוקה היה בספר יהושע (יט):

דף ד.

אבא קיים א"ל אבא קיים אימא קיימא א"ל אימא קיימא - זאת גירסת פר"ח פי' ר' חייא שאל על אביו אם הוא קיים ורב השיב לו שאביו של רב קיים וכן באם ולפי גירסת הספרים ר' חייא שאל על אביו אם הוא קיים והשיב לו רב אימא קיימת פי' אימא של רב היא קיימת ולא רצה להשיב אבא קיים שלא יטעה רבי חייא ויסבור שמשיבו על מה ששאלו דקרי אינשי לאבי אבא אבא לכך פירש הגמרא דרב בר אחוה ובר אחתיה דר' חייא הוה לפרש טעמא למה משיב כן:

שנאמר וישכם אברהם בבקר - ואם תאמר והיכי מוכח מהאי קרא דזריזין מקדימין למצות ואין מקדימין טפי מצפרא והא בפרק גיד הנשה (חולין צא. שם) יליף ר' אבהו מהאי קרא דתלמיד חכם לא יצא יחידי בלילה ויש לומר דהכא מוכח מקרא דעקידה דלא היה נמנע אברהם מלצאת יחידי בלילה דשלוחי מצוה אינן נזוקין ועוד דשני נעריו היו עמו והתם מוכח מוישכם אברהם בבקר דכתיב גבי סדום דלא היה מצוה ויחידי היה שלא רצה שיראו במפלתן של סדום:

על המשכיר לבדוק דחמירא דידיה הוא - אין לפרש הטעם כיון דשלו הוא ואין אדם יכול לבטל אלא הוא חייב לבדוק דא"כ אמאי נקט משכיר לחברו בי"ד אפילו בי"ג יתחייב המשכיר מהאי טעמא לבדוק לכך מפרש ר"י דחמירא דידיה הוא וחל עליו חיוב בדיקה שעה אחת קודם שהשכירה ומייתי ראיה ממזוזה דאע"פ דחל חיוב קודם שהשכיר על השוכר לעשות מזוזה ודחי דמזוזה חובת הדר הוא כלומר אפי' לא היה משכירה היה יכול ליפטר ממזוזה שלא היה דר ומשתמש בבית אבל גבי חמץ [אילו] לא ישכיר לאחר יצטרך לבדוק:

אם משמסר המפתח - פירש"י דמסירת המפתחות קונה ואין נראה לר"י דהא אמר במרובה (ב"ק עט.) כשם שקרקע נקנית בכסף בשטר ובחזקה כך שכירות [קרקע] נקנה בכסף וכו' ולא אמרי' דמהני מסירת המפתח אלא כמאן דאמר לך חזק וקני כדאמרינן בהפרה (ב"ק נב. ושם) ומפרש ר"י דהכא שמסר לו המפתח ולא החזיק ומי שיש בידו מפתח כשחל י"ד חייב לבדוק דאותו שאין בידו מפתח איך יכנס ויבדוק מיהו אם הפקיד אדם מפתח ביתו אצל אדם אחר אינו חייב הנפקד לבודקו אלא דוקא כשרוצה להחזיק בבית ולקנותו [וע"ע תו' ב"ק נב. ד"ה כיון ותו' ב"ב נב: ד"ה נעל]:

דף ד:

לאו משום דחזקתו בדוק - תימה מאי ס"ד דאי בחזקתו בדוק אם כן מה צריך לאמירה דהני כלל ואומר ר"י דמיירי כגון שבעל הבית בעיר אע"ג דחזקתו בדוק כיון דאיתיה בעיר צריך לישאל הימנו ולהכי מהני אמירה דהני דלא שאלינן אע"ג דגבי טבל סמכינן אחזקת חבר ואין צריך אפילו לישאל היינו משום דכיון ששולח לו לאכול מסתמא תיקנה שלא יבא לידי מכשול אבל גבי בדיקה אפילו לא יהיה בדוק לא יהיה כל כך מכשול לכך צריך לישאל אם הוא בעיר ומסיק אי חזקתו בדוק כל הבתים בחזקת בדוקין מיבעי ליה וממילא ידעינן דאמירה דהני מהני ואין צריך לישאל הימנו אפילו אם הוא בעיר ועוד פירש ר"י דס"ד דאיירי דאמרי הני לא היה בדוק ואנן בדקנו דאי חזקתו בדוק מהימני

מגו דאי בעי שתקי אבל אי אין חזקתו בדוק אמאי מהימני ופריך אי הכי כל הבתים בחזקת בדוקין מיבעי ליה דממילא ידעינן דמהימני במגו:

מדאורייתא בביטול בעלמא סגי - פי' בקונטרס מדכתיב תשביתו ולא כתיב תבערו אלמא השבתה בלב היא וקשה לר"י דהאי השבתה הבערה היא ולא ביטול דתניא בשמעתין רע"א אין צריך הרי הוא אומר תשביתו ומצינו להבערה שהיא אב מלאכה ועוד דתשביתו אמרינן לקמן מאך חלק שהוא משש שעות ולמעלה ואחר איסורא לא מהני ביטול ואומר ר"י דמדאורייתא בביטול בעלמא סגי מטעם דמאחר שביטלו הוי הפקר ויצא מרשותו ומותר מדקאמרינן אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה והא דאמרינן בנדרים (דף מה.) הפקר בפני שלשה מדאורייתא אין צריך:

הימנוהו רבנן בדרבנן - אף על גב דכל דבר שהוא בידם מהימנינן להו לנשים ועבדים ואפילו מדאורייתא דמעשים בכל יום שאנו מאמינים לאשה ועבד על השחיטה ועל הניקור ובפ' המדיר (כתובות עב. ושם) גבי מאכילתו שאינו מעושר משמע שסומך עליה לענין חלה ומעשר מכל מקום גבי בדיקת חמץ אע"ג דבידם מ"מ אי הוי מדאורייתא לא מהימנינן להו משום דאיכא טירחא יתירתא וצריך דקדוק גדול כדמוכח בירושלמי שמפרש מפני שנשים עצלניות הן ותחומין דרבנן מהימנינן להו לאשה ועבד ולא קטן מדתניא בפ' כיצד מעברין (עירובין נח: ושם) אפילו עבד ואפילו שפחה נאמנת לומר עד כאן תחום שבת אבל קטנים לא דגריעי טפי מדחשיב להו בשמעתין בסוף ובפרק שני דכתובות (דף כח. ושם) אלו נאמנים להעיד בגודלן מה שראו בקוטנן עד כאן היינו מהלכין בשבת משמע אבל בקוטנן לא היינו משום דתחומין אין בידם כלל לכך אין נאמנים כמו בבדיקת חמץ:

המשכיר בית לחבירו בחזקת שהוא בדוק - נראה לרשב"א דבשלשה עשר איירי דבארבעה עשר על המשכיר לבדוק:

וכתיב אך ביום הראשון תשביתו - פי' הקונטרס מדמחייב ביום הראשון להשבית מכלל דמקצתו מותר ואין נראה לר"י דהא תשביתו הבערה היא ולא צוה הכתוב לשורפו אלא לאחר איסורו ועוד אי ממשמעות דיום ראשון משמע מקצת מותר מה צריך לאך חלק מיהו ללישנא שני שפירש הקונטרס דא"ך ח"ץ באח"ס בט"ע אתי שפיר ונראה לר"י דמייתורא דקרא קדריש ועוד מדכתיב אך ודרשינן לקמן אך חלק פריך:

ואימא לרבות ליל חמשה עשר לביעור - הוי מצי לשנויי ביום כתיב כדמשני בסמוך וכי נמי משני דאיתקש השבתת שאור לאכילת חמץ לא צריך לקרא דמייתי שבעת ימים

שאור לא ימצא דמדאיתקש השבתת שאור לאכילת חמץ יכול לדרוש הכל כמו שדורש רבי יוסי (הגלילי) לקמן:

דף ה.

דהא איתקש השבתת שאור לאכילת חמץ וכו' - בפרק כל שעה (לקמן כח:) יליף ר' יהודה לאוכל חמץ מו' שעות ולמעלה שהוא בלא תעשה ור' שמעון פליג עליה ומהכא לא מצי למילף מידי דלא הוקשה אכילת חמץ להשבתת שאור שמשש שעות ולמעלה אלא להשבחת שאור של שבעת ימים וקשה לרשב"א אמאי לא יליף כרת להשבתת שאור מדאיתקש לאכילת חמץ:

למעוטי חולו של מועד - אתרווייהו קאי דלולב אינו ניטל במדינה אלא יום אחד:

כדתנא דבי ר' ישמעאל - אע"ג דכתיבי טובא בהנך ג' מצות כתיבי כולהו וכל הכתוב במצוה אחד חשיבי חדא ואין להקשות מנלן דמהני ג' ראשון דרשינן ואך ביום הראשון לכדדרשינן דילמא ההוא איכתיב להך דרשא דמסתברא דמהני דכתיבי במקרא קודש דרשי' כולהו להך דרשא:

לא תשחט את הפסח ועדיין חמץ קיים - הקשה רשב"א היכי יליף מהכא דחמץ אסור מו' שעות ולמעלה והא זמן שחיטת הפסח אחר התמיד הוי ותמיד ששחטו לפני חצות פסול וא"כ זמן שחיטה לא הוי מיד אחר חצות עד כדי שהיית הקרבת תמיד וי"ל כיון דדיעבד אם שחט הפסח קודם תמיד כשר כדתנן התם חשיב זמן שחיטה מחצות ואילך:

זמן שחיטה קאמר רחמנא - אע"ג דאמת הוא דלא תשחט על חמץ כל חד וחד כי שחיט דאמרינן בפרק תמיד נשחט (לקמן סג. ושם) השוחט את הפסח על החמץ עובר בלאו מ"מ כיון דאשכחן דהזהיר על ההשבתה והזהיר שלא לשחוט פסח על חמץ סברא הוא שבזמן שחיטה הזהיר על השבתה:

דברי ר' ישמעאל - תימה לר"י דתנא דבי רבי ישמעאל נפקא ליה מקרא אחרינא ובכמה דוכתין פריך מר' ישמעאל אתנא דבי רבי ישמעאל:

(**ואומר**) **כל מלאכה לא תעשו** - אע"ג דכשישרף ויעשה גחלים הנאתו מותר כדאמר בפרק כל שעה (לקמן כו:) גבי ערלה בישלה על גבי גחלים דברי הכל הפת מותר וה"ה חמץ והא דתנן בפ' כל שעה (ד כא.) לא יסיק בו תנור וכירים היינו מדרבנן אור"י דסברא הוא דקרא דתשביתו מיירי בכל ענין אפילו אינו צריך לגחלתו אי נמי כיון דמתחלת הבערה אינו יכול להנות ממנו אע"ג שיהא לו הנאה ממנו אחר כך אסור כמו נדרים

ונדבות שאין קריבין בי"ט למ"ד (ביצה דף יט כ.) אף על פי שיש בהן מאכל הדיוט לבסוף ומאן דשרי שרי מלהנות:

דף ה:

לחלק יצאת - מדקרי לה אב מלאכה ועוד אומר ריב"א דלמ"ד ללאו יצאתה לא היה אסור ביו"ט כיון דאין שם מלאכה עליה:

לא אמרינן מתוך - דאי אמרינן מתוך שרי אע"ג דבעינן צורך היום קצת הכא מה שמבער הוי צורך:

אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה - הקשה הרב ר' יעקב דאורלייי"נש דהכא לא מצריך תרי קראי למעוטי נכרי וגבוה דמחד לך ממעטינן תרוייהו אע"ג דתלתא לך כתיבי ובפ' כל שעה (לקמן כג.) משמע דצריכי כולהו ובמנחות בפרק רבי ישמעאל (מנחות דף סז. ושם) קאמר תרי עריסותיכם כתיבי חד למעוטי נכרי וחד למעוטי הקדש ומיהו בספרים מדויקים גרס חד כדי עריסותיכם פירוש כשיעור עיסת מדבר וחד לעיסת הקדש וכן נראה דבראשית הגז (חולין קלה:) דרשינן מעריסותיכם כדי עיסתכם:

משום דכתיב לך לך תרי זימני - פ"ה כיון דמייתר לך שדייה אלא ימצא וקשה לרשב"א דמיתורא דלך גופיה אפילו בלא [לא] ימצא מצינו למעוטי נכרי שכיבשתו ואור"י דאי לאו מלא ימצא מלך לא ממעטינן נכרי שכיבשתו דההוא נמי לך חשיבא וה"א דאתי לדרשה אחרינא אבל השתא דשדינא אלא ימצא ממשמעותיה ממעטינן נכרי שכיבשתו דלא ימצא לך משמע אפילו במצוי בעינא לך אבל עוד קשה לו כיון דשדינא אלא ימצא אמאי איצטריך ליה לעיל למדרש מה שאור האמור בגבולים וכו' אף שאור האמור בבתים שלך אי אתה רואה וכו' ותירץ ר"י דאי לאו דרשה דשאור שאור הוה מוקי לה למעוטי של אחרים ושל גבוה בבתים כמו בגבולים ולא למעוטי נכרי שכיבשתו ודוחק הקשה רבינו תם דבשום דוכתא לא מצריכנא תרי קראי לכיבשתו ושלא כיבשתו בראשית הגז (חולין קלה:) גבי ביתך דגנך שדך וטובא דמייתי התם בכולהו לא מצריך אלא חד קרא לכיבשתו ולשלא כיבשתו ותי' רשב"א דכיון דגלי לן הכא נכרי שכיבשתו לא חשיב שלך בשום דוכתא תו לא צריך תרי קראי וממעטינן תרוייהו מחד קרא וכן יש לתרץ מה שהקשה ה"ר יעקב דאורלייני"ש מעריסותיכם:

דף ו.

התם דמצי מסלק ליה - הק' ר"י דבפ' איזהו נשך (ב"מ דף ע: ושם) אמר דהמקבל צאן ברזל מן הנכרי הוולדות פטורים מן הבכורה אף על גב דמצי מסלק ליה לנכרי בזוזי כדאמר התם כיון דאלו בעי נכרי זוזי ולא משכח שקול בהמה ותי' ר"י דשאני התם שמתחלה היתה הבהמה של נכרי וכיון דאי בעי זוזי ולא משכח שקיל בהמה לא נפקא מרשותיה אבל כשהבהמה של ישראל ומצי מסלק ליה לנכרי בזוזי לא נכנסה לרשותו:
בהמת ארנונא פטורה מן הבכורה אע"ג דמצי מסלק ליה - והא דתניא חייבת פ"ה דגבי עיסה תניא וק' לרשב"א דהא גבי בהמה תניא בהדיא בתוספתא דחייבת בבכורה וכן גבי עיסה תניא עיסת ארנונא חייבת בחלה אע"ג דלא מצי מסלק ליה ואית ספרים דגרסי בהמת ארנונא פטורה והוא דלא מצי מסלק ליה ולפי זה מתיישבות שתי הברייתות:
יחד לו בית - פ"ה דלא קיבל עליו אחריות אלא אמר ליה הרי הבית לפניך וק' לר"י מאי איריא יחד אפילו לא יחד נמי והכי נמי מסיק בסמוך למימר דשכירות קניא ופר"ת דאפילו באחריות מיירי ומשום הכי מפיק מלא ימצא דלא חשיב מצוי כיון שיחד לו בית ורב פפא אית ליה מסברא כיון שיחד לו בית הוי כאלו קיבל עליו אחריות על חמצו של נכרי בביתו של נכרי:
כופה עליו כלי - אע"ג דאיכא למ"ד בפ' כירה (שבת מג.) אין כלי ניטל אלא לדבר הניטל איכא לאוקמי בצריך למקומו אי נמי הכא שרי משום דילמא אתי למיכליה:

דף ו:

שנאמר ויהי אנשים - והא דאמר בהניזקין (גיטין ד' ס. ושם) שמונה פרשיות נאמרו ביום שהוקם המשכן והיינו בראש חדש ניסן פרשת טמאים לא כפ"ה דפי' פרשת טמאים ויהי אנשים דזו הפרשה נאמרה בערב הפסח כדמשמע הכא אלא פרשת טמאים טומאת תרומה וקדשים:
ומזהיר על פסח שני - אע"ג שעל ידי שאילתו הוזקק לומר להן מ"מ לא היה צריך להאריך אלא אל תעשו פסח ותו לא:
ממאי דבריש ירחא קאי - תימה דבשבת בפ"ר עקיבא (דף פו: ושם) קאמר (רבה) דכ"ע בר"ח אתו למדבר סיני כתיב הכא ביום הזה באו מדבר סיני וכתיב התם החדש הזה וגו' מה להלן ר"ח אף כאן ראש חדש אלמא פשיטא דהחדש הזה נאמר לו בר"ח והיינו משום דאמר בהקומץ רבה (מנחות כט.) שנתקשה משה רבינו בראיית הלבנה עד שאמר לו הקב"ה כזה ראה וקדש ותי' ר"ת אע"ג שאמר הקב"ה למשה בריש ירחא דילמא משה לא

אמר להם לישראל אלא בג' או בד' בירחא ומסיק דיליף מדבר ממדבר דבההיא דבאחד לחדש השני אמירת הקב"ה ואמירת משה הוי בריש ירחא דכתיב באחד לחדש השני ויתילדו וגו' ור"י מפרש אע"ג דהחדש הזה הוה בריש ירחא מיהו דילמא הא דקאמר דברו אל כל עדת ישראל לא הוה בריש ירחא ואם תאמר אמאי לא יליף התם מדבר מבמדבר כי הכא וי"ל דמדבר מבמדבר לא ילפינן:

אבל בחד עניינא מאי דמוקדם מוקדם - היינו דוקא היכא דליכא דרשה וטעם דהא תנן בפ' נגמר הדין (סנהדרין מה. ושם) דדחיית הנסקל קודם לסקילתו אע"ג דסקילה כתיב ברישא דכתיב כי סקל יסקל או ירה יירה היינו משום דכתיב במקום אחר סקילה בגמר מיתה דכתיב וסקלתם באבנים ומתו:

אבל בתרי ענייני אין דנין - והא דפריך בסוף הפרה (ב"ק ד' נד: ושם) ואימא בהמתך דדברות ראשונות כלל שור וחמור פרט בהמתך דדברות האחרונות חזר וכלל אע"ג דמרוחקין טובא היינו משום דעשרת הדברות חשיבי כחד עניינא דבדיבור אחד נאמרו:

ודעתיה עילויה - פירוש ולא בטל מאיליו כמו פירורין ועל פ"ה קשה מאי פריך כי משכחת ליה ניבטלה הא פי' ודעתיה עילויה שחס עליה לבטלה:

משש שעות ולמעלה - פ"ה מתחלת שש ולא נהירא לר"ת דע"כ הא דאמר לעיל חמץ מו' שעות ולמעלה אסור היינו מסוף שש ופר"ת דמסוף שש קאמר ומייתי ראיה מחיטי קורדנייתא שהן קשין והוה חמץ נוקשה שאינו אסור נמי אלא מדרבנן:

דף ז.

לפני סוחרי בהמה לעולם מעשר - פ"ה אע"פ דאיכא למתלי במוכר כמו בלוקח מספיקא תלינן לחומרא ואין נראה לר"י דסמוך מיעוטא דחולין דשאר מעות לפלגא דמוכר וה"ל רובא להיתר ואור"י דלוקחים הוו רובא דכמה בני אדם עומדים על בהמה אחת לקנות:

בהר הבית לעולם חולין - מקשה ר"י היאך נמצאו שם הא אמר בפ' הרואה (ברכות סב:) לא יכנס בהר הבית במעות הצרורות בסדינו ואור"י דאינו אסור אלא היכא דנושאן בפרהסיא בסדינו דגנאי הוא דנראה כהולך שם לסחורה אבל בצינעא לא:

עשויין להתכבד בכל יום - קשה לר"י דמסקי' בפרק דם הנדה (נדה נו: ושם) גבי שרץ שנמצא במבוי אין חזקתו מתכבד אלא על ידי בדיקה ותירץ דשרץ שהוא בכעדשה אין חזקתו כל כך מתכבד כמו במעות:

בלבער כ"ע לא פליגי דלהבא משמע - מכאן היה מצריך רשב"א לברך לפני המילה להכניסו דאי לאחר המילה ישקר בברכתו דלהכניסו להבא משמע ועוד שצריך לברך

עובר לעשייתו ולא נראה לר"ת דבפרק ר' אליעזר דמילה (שבת דף קלז: ושם) תניא המל אומר אקב"ו על המילה אבי הבן אומר להכניסו משמע לאחר המילה מקומו אע"ג דלהכניסו משמע להבא לא קשה דלא על זאת הנעשה עכשיו מברך אלא משבח ומודה להקב"ה שצונו על המילה כשתבא לידו ותיקנוה כאן לגלות ולהודיע שזו המילה נעשה לשם יוצרנו ולא לשם ע"ג ולא לשם מורנא ולא לשם הר גרזים ואין צריך לברך עובר לעשייתו אלא במקום שהעושה המצוה הוא מברך אבל כשמברך אחר לא ותדע שהרי ברכת אירוסין אינו מברך אלא אחר אירוסין:

דף ז:

כי פליגי בעל ביעור מר סבר לשעבר משמע - פירש ר"ת לשעבר משמע טפי מלהבא אבל מ"מ משמע נמי קצת להבא דאי לא משמע כלל להבא אלא לשעבר א"כ היכי קאמר בסמוך נימא למול לא סגי דלאו איהו מהיל וכי בשביל שאין אנו יודעין לתקן יאמר שקר:
לא סגי דלאו איהו מהיל - דעל האב מוטל כדפירש הקונטרס אבל המל גרים מברך למול את הגרים שהמברך חייב למול כמו האב המל:
בעידנא דאגבהה נפיק ביה - וא"ת כיון דנפק היאך יברך והלא צריך לברך עובר לעשייתו ואומר ר"י אע"ג דנפק אכתי עוסק במצוה שצריך לנענע בקריאת הלל (סוכה לז:):
לצאת יצא מיבעי ליה - לצאת משמע שלא יצא עדיין באותה נטילה ומשכחת לה כשהפכו כדאמרי' בסוכה (ד' מב.) דאינו יוצא אלא דרך גדילתו או שנטלו שלא לצאת בו באותה נטילה וכשאדם נוטל לולב אין צריך להופכו כדפי' ר"י כיון שצריך לנענע בהלל או משום שאינו רוצה לצאת באותה נטילה:
והלכתא על ביעור חמץ - יכול הוא לומר כן שאף זה הלשון משמע להבא או שמא דוקא על ביעור חמץ ויש טעם בברכות ור"י לא מצא טעם לכל הברכות:
על הטבילה - אומר ר"ח בשם הגאון דוקא בטבילת גר דלא חזי קודם טבילה דלא מצי למימר וצונו דאכתי נכרי הוא אבל שאר חייבי טבילה כגון בעל קרי וכיוצא בו מותר לברך כדאמרינן בפ' מי שמתו (ברכות ד' כב.) נהוג עלמא כתלתא סבי כר' יהודה בבעל קרי שיכול להתפלל ולברך וללמוד קודם טבילה אעפ"כ אומר ר"י דאין לגעור בנשים שמברכות אחר הטבילה כיון דאיכא טבילת גר דלא מצי לברך לא חילקו וכן בנטילת ידים לא חילקו בין נטילה של אחר בית הכסא דלא מצי לברך קודם מיהו בנטילה יש טעם אחר לברך אחר נטילה קודם ניגוב כדאמרינן (סוטה ד' ד:) האוכל לחם בלא ניגוב ידים כאילו אוכל לחם טמא וי"מ דבכל טבילות קאמר דגברא לא חזי דקודם שירד למים

אינו צריך לברך דילמא משום ביעתותא דמיא מימנע ולא טביל ואחר שיורד אז הוא ערום ואסור לברך משום דלבו רואה את הערוה:

ונרות מנר - וקשה דהוה ליה למימר חיפוש מנר ולא נרות מנר וי"ל דחיפוש לא קאי אנר לכך יש לפרש דיליף חיפוש דנר מחיפוש דירושלים שהיא בנרות ואותן נרות מנר ואתי שפיר דהשתא צריך לאתויי קרא דחיפוש נרות ולא סגי בקרא דנר ה' נשמת אדם וגו':

דף ח.

מטה החולקת בתוך הבית ומפסקת - פרש"י דלענין תחתיה מיירי וקשה דלפי' לא ה"ל למימר החולקת אלא מפסקת ותו לא אלא י"ל חולקת בתוך הבית ומפסקת היינו שמונחת באמצע הבית וחולקת היינו שמגעת מכותל לכותל ואינו יכול לעבור מצד אחר אלא על גבי המטה או ישוח ויעבור תחתיה וקאמר דאין צריך בדיקה לצד הפנימי וכן משמע בירושל' ובתוספתא דקאמר רשב"ג אומר מטה שהיא חוצצת החולקת בתוך הבית ועצים ואבנים מונחים תחתיה בודק צד החיצון ואינו בודק צד הפנימי ומתוך הירושלמי משמע דברייתא דקתני בה עצים ואבנים גרס אין צריך בדיקה והא דלא משני הכא שיש עצים ואבנים משום דלא משמע ליה שבשביל כך אין צריך בדיקה [אלא] משום דאין דרך לשוח ולעבור תחת המטה ומשני הא דמידליא התם צריך בדיקה לפי שרגליה גבוהין ויכול לעבור תחתיה בלא שחייה אי נמי במידליא א"צ דלא ניחא לעלות על גבה ולעבור וי"ס דגרסי אין צריך בקמייתא ובבתרייתא צריך ולפי גירסא זו נקט עצים ואבנים סדורים תחתיה לרבותא ור"ח גרס בתרוייהו אין צריך ופריך מהא דבקמייתא לא בעינן עצים סדורים ובבתרייתא בעינן:

הכא כשהכלב יכול לחפש אחריו - ולכך אינו פטור אלא מפני הסכנה והא דמשמע גבי מפולת דאם הכלב יכול לחפש אינו כמבוער וצריך לבערו ולא מיפטר מפני סכנת עקרב אור"י שאני התם דודאי איכא חמץ הטריחוהו חכמים להשכיר פועלים במרא וחצינא אבל הכא שאין החמץ ידוע לא הטריחוהו:

דף ח:

שיזכה לעולם הבא הרי זה צדיק גמור - והדתנן (אבות פ"א מ"ג) אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס היינו בכה"ג שאם לא תבוא לו אותה הטובה שהוא מצפה תוהא ומתחרט על הצדקה שעשה אבל מי שאינו תוהא ומתחרט ה"ז צדיק גמור וכן משמע בריש מסכת ר"ה (דף ד.) ובפ"ק דב"ב (דף י:):

מלמד שתהא פרתך רועה באפר - ומאת קדריש את ארצך הטפל לארצך:
לכדרבי אמי - ואם תאמר והשתא את למה לי למידרש בהליכה ואור"י דלא נכתב אלא משום דבר שנתחדש בה משום חדוש דארצך כתב נמי את למדרש אע"ג דלא איצטריך:
רב דייק חיצונות - נראה לר"י דרב סבר דאיכא למידק טפי מחיצונות משום דתנן ברישא ושמואל סבר דמעליונות איכא למידק כיון דעליונות אחיצונות קאי ומפרש מה הן חיצונות:

דף ט.

אין חוששין שמא גיררה חולדה - ואם תאמר והא מרישא שמעי' דקתני כל מקום שאין מכניסין בו חמץ אין צריך בדיקה תריץ דהוה מוקמינן בשאין חולדה וברדלס יכולין להלך שם:
כל מקום שחולדה וברדלס וחזיר מצויין שם אין צריך בדיקה - אומר ר"י דכהנים מותרין ליכנס בבתי עובדי כוכבים אפי' אין חזיר וחולדה מצויין שם משום דתניא בתוספתא דאין מדורות העובדי כוכבים בחוצה לארץ:
בבשר לא משיירא - אומר ר"ת דהיינו דוקא בשר נפלים דרכיך דהא בפרק [שני] דב"ק (דף יט: ושם) חשיב חזיר שאכל בשר אכילה על ידי הדחק:
ואם תמצא לומר הוה אימור אכלתיה - וא"ת והא מדורות העובדי כוכבים רשות היחיד הן ותנן במסכת טהרות (פ"ו מ"ד) כל מקום שאתה יכול להרבות ספיקות וספיקי ספיקי ברשות היחיד טמא וי"ל דלא דמי הך ספיקא לשאר ספיקי דאמאי אית לן למימר שיהא בו נפל ודמי לספק ביאה א"נ אימר אכלתיה עדיף משאר ספיקות דספק הרגיל הוא וקרוב לודאי ותדע דאפילו מידי ודאי בעי למימר שיוצא זה הספק:
כדי שתהא בהמה אוכלת - ותימה דמ"מ הוי ודאי טבל מדרבנן לענין אכילת קבע אפי' הכניסה במוץ שלה כדאמר כדי שתהא בהמה אוכלת משמע אבל הוא עצמו אסור ובתוספת' תניא ומייתי לה בפ"ק דביצה (דף יג.) הכניס לבית שבולין לעשות מהן עיסה אוכל מהן עראי ופטור וקאתי ספק ומוציא מידי ודאי דרבנן וחשיב להו בחזקת מתוקנים גבי חמץ אמאי לא אתי ספק ומוציא מידי ודאי בדיקה דרבנן דמדאורייתא בביטול בעלמא סגי ואומר ר"י דמתני' איירי בשלא ביטלו דהוי ודאי דאורייי' ועוד אומר ר"י דהא דקאמר הרי הן בחזקת מתוקנין היינו בהנך דלא חזו אלא לבהמה והא דפריך במנחות בפרק רבי ישמעאל (מנחות דף סז: ושם) אמאי דקאמר מירוח הנכרי אינו פוטר משום בעלי כיסין פירוש עשירים שמוכרין תבואתן לנכרי קודם מירוח וחוזרין וקונין

מהן אחרי מירוח תרומה נמי אפשר דעביד כרבי אושעיא וכו' משמע דלגמרי פטור ה"פ עביד להו כרבי אושעיא ובמידי דמאכל בהמה מה הועילו חכמים בתקנתן:

כדי שתהא בהמה אוכלת - משמע דבטבל שראה פני הבית אפילו בהמה נמי לא אכלה ותימה לר"י מאי שנא משאר הנאה דשרי דלא מצינו טבל שהוא אסור בהנאה ויש לומר דדרשינן בבמה מדליקין (שבת כו. ושם) גבי אין מדליקין בטבל טמא משום דכתיב את משמרת תרומותי בשתי תרומות הכתוב מדבר אחת טהורה ואחת טמאה מה טהורה אין לך בה אלא משעת הרמה ואילך אף טמאה כן והיינו הדלקה והדר גמר טהורה מטמאה מה טמאה דמיתסר בהדלקה קודם הרמה אף טהורה וכן להאכיל לבהמה וכל הנאה של כילוי ומהכא נמי ידעינן דאין ישראל מאכיל לבהמתו כרשיני תרומה ורש"י לא פי' כן בשבת:

בשפחתו של מציק ובא כהן והציץ לידע אם זכר אם נקבה - מכאן אין להוכיח דשפחה מטמאה בלידה דשמא של גבירתה היה מיהו בת"כ אמרינן בהדיא דבר אל בני ישראל אין לי אלא בני ישראל מנין לרבות גיורת ושפחה משוחררת ושאין משוחררת ת"ל אשה והא דפריך בפ' הערל (יבמות עד: ושם) מי מצית אמרת תרומה כתיב הכא והתניא דבר אל בני ישראל גיורת ושפחה משוחררת מנין ת"ל אשה הא דנקט התם משוחררת לאו למעוטי שאין משוחררת אלא קיצר הברייתא משום דלא פריך אלא ממשוחררת כדמסיק ואי ס"ד לתרומה משוחררת בנות מיכל תרומה נינהו ושאין משוחררת אכלה שפיר אם היא של כהן ואומר ר"י דכהן שוטה היה דאפילו אם נאמר של גבירתה היה וכהן זה קרוב היה לא היה לו ליטמא דאמרינן בתורת כהנים דאין כהן מטמא לנפלים דדומיא דאביו ואמו בעינן בני קיימא ועוד דכאן לא היה לצורך המת:

דף ט:

ספק גררוהו ההיא שעתא - ואם תאמר האי בור היכא קאי אי ברשות הרבים אפי' בספיקא אחת טהור ואי ברשות היחיד מאי משני שהטילה כמין נפל לבור והתנן (טהרות פ"ו מ"ד) כל ספיקות וספיקי דספיקות שאתה יכול להרבות ברשות היחיד טמא ויש לומר דגרירת חולדה וברדלס הוי ספק הרגיל כדפי' לעיל אומר ר"י דצ"ל דרגלי הכהן היו ברשות הרבים דע"כ בחורייהו ליכא פותח טפח דאי איכא פותח טפח (מפני) מה מועלת גרירה והא פותח טפח מביא את הטומאה ואי רגליו ברשו' היחיד ניחוש שמא גררוהו נגד רגליו וטומאה בוקעת ועולה ועוד י"ל דרגלי כהן ברשות היחיד היו וגררוהו ואכלוהו הוי ספק הרגיל:

ולא חיישינן לחולדה - הא לא פריך דניחוש לחולדה אפילו מבית לבית דא"כ אין לדבר סוף דאי אפשר שלא יבדוק אחד קודם חבירו ואיכא למיחש שמא הביאה חולדה מבית שאין בדוק לבדוק אלא ממקום למקום פריך דהיינו באותו הבית עצמו כלומר ולא חיישינן לחולדה באותו בית עצמו:

בשלשה עשר לא משיירא - פי' פעם שאינה משיירת ולהכי היכא דלא חזינן לא חיישינן כיון דאפי' גררה פעם שאין משיירת אבל היכא דחזינן חיישינן כיון דפעמים משיירת וביי"ד לעולם משיירת ואפי' לא חזינן חיישינן וגבי בשר אפילו חזינן לא חיישינן דלעולם לא משיירת וא"ש אביי כרבי זירא:

היינו תשע חנויות - לפי מה שפ"ה לענין בדיקה לא נהירא לר"י דהיכי מייתי ראיה מתשע חנויות דהוי ספיקא דאוריית' ואזלינן לחומרא והכא ספיקא דרבנן הוא כדאמרינן בסמוך מיהו י"ל דאיירי כגון שלא ביטל ועוד קשה דגבי תשע חנויות ליכא חזקת היתר אבל הכא אוקמא אחזקת בדוק דהא בבדוק מיירי דאי לאו הכי פשיטא דבעי בדיקה ונראה לר"י דלענין שהביא עכבר לבית ונמצא קבעי אי שרי לאכילה אי לאו ואם תאמר כי אתא עכבר ושקל מהני ציבורין אמאי חשיב ליה קבוע מאי שנא נמצא בפי עכבר מנמצא ביד נכרי דבפ' גיד הנשה (חולין צה. ושם) פריך לרב דאמר בשר שנתעלם מן העין אסור מבנמצא הלך אחר הרוב ומשני שנמצא ביד נכרי ואומר ר"י דהכא מיירי כשראינו שלקח מן הקבוע שנולד הספק במקום קביעות אבל אם לא ראינו הוה ליה כפירש ואזלינן בתר רובא והא דפריך בתערובות (זבחים דף עג:) גבי זבחים שנתערבו בחטאות המתות או בשור הנסקל אמאי ימותו כולם נכבשינהו וניידינהו ונימא כל דפריש מרובא פריש אע"פ שכבר נולד הספק במקום קביעות שאני התם דלא הוי קבוע גמור שהאיסור מעורב בהיתר ואינו ניכר ומדרבנן אסרו בקבוע זה דמדאורייתא לא חשיב קבוע אלא כשהאיסור ידוע במקומו ולהכי נמי גזרינן התם טפי שמא יקח מן הקבוע מבנמצא כיון שאין האיסור ידוע:

היינו שתי קופות - הך סוגיא דמדמה בדיקת חמץ לשתי קופות לא אתי כר"ל דמוקי בשילהי הערל (יבמות פט.) להך דשתי קופות כשרבו חולין על התרומה אלא כר' יוחנן דלא בעי התם רבייה דלדידיה א"ש דמדמי חמץ להההיא וכולה שמעתא מיירי שהככר כל כך גדול דליכא למימר אכלתיה:

דף י.

הלך באחד מהן ועשה טהרות - הא דנקט טהרות ולא קאמר אדם טהור משום דלגברי אע"ג דמוקמינן לה בחזקת טהורים מצריכין להו טבילה והזאה שלא יגעו שניהם בתרומה דאז התרומה טמאה ודאית והאוכל במיתה ואם נגעו שניהם באחד ונכנס למקדש חייב:

בבת אחת ד"ה טמאים - נראה דהיינו מדרבנן דמדאוריית' אפי' בבת אחת טהורים:

ספק על ספק לא על היינו בקע' - תימה לר"י מה שייך לדמויי לבקעה דהכא אפי' ליכא אלא ספק אחד אוקמא אחזקת בדוק כדאמרינן לעיל ולעיל דימה אותו לספק טומאה ברשות הרבים והכא מדמי לספק טומאה ברשות היחיד:

ספק ביאה טהור - פר"י דבספק ספיקא פליגי וכן פר"ת במסכת ע"ז פרק בתרא (ד' ע.) אבל רש"י פירש שם בע"א ונראה לר"י דטעמא דרבי אליעזר דמטהר בספק ספיקא משום דלא גמרינן מסוטה לטמא ברשות היחיד אלא ספיקא אחת כסוטה אבל תרי ספיקי לא ורבנן סברי כיון דמן הדין אפי' בספיקא אחת היה לטהר דאוקמא אחזקת טהרה ואפ"ה טמא הוא הדין אפילו בתרי ספיקי:

על ובדק ולא אשכח פלוגתא דר' מאיר ורבנן - תימה אפי' לר"מ דאמר לעולם היא בחזקת טומאה וכו' ונפקא מינה לטהרות שנעשו על גביו הכא גבי בדיקה כיון שבדק ולא מצא מה יעשה אם יצריכוהו לבדוק פעם שניה נמי לא ימצא ורש"י פירש דאפי' לר' מאיר אמר אימר עכבר אכליה דבדיקת חמץ אינו אלא מדרבנן וקשה דהא בהדיא אמר פלוגתא דר' מאיר ורבנן וי"ל דמיירי בשלא בטלה וקאמר דלר' מאיר לא סגי בבדיקה כיון דלא אשכח והוי בספק לאו דלא ימצא וצריך לבטלו וסגי אפילו לרבי מאיר דלא איירי אלא בספק טומאה דאורייתא אבל הכא דבדיקת חמץ דרבנן שרי:

חולין ומעשר שני מעורבים זה בזה - פ"ה שיביא סלעים בשוה מנה ואומר כל מקום שהוא מעות מעשר שני יהיו מחוללים על מעות הללו ובחנם פירש כן דמינייהו גופייהו היה יכול ליקח שיעור מעות מעשר ואומר אם אלו מעות מעשר הרי טוב ואם לאו כל מקום שהן הרי הן מחוללין על אלו וריב"א הקשה לפרש"י דאיך יכול לחלל אסלעים ובפרק הזהב (ב"מ ד' מה.) אמר טיבעא אטיבעא לא מחללין ושם פי':

הניח עשר ומצא תשע פלוגתא דרבי ורבנן - דר' לטעמיה דאמר הוא קבר שאבד הוא קבר שנמצא וכיון שמצא אחד א"צ לבדוק ולרבנן עד שמצא עשר כדפ"ה ומיירי שכל הככרות קשורים זה בזה דומיא דפלוגתא דרבי ורבנן דבפ"ק דביצה (דף י:) אמר מחלוקת

בכיסים קשורים אבל כשאין קשורים דברי הכל חולין ומע"ש מעורבין זה בזה ואף על גב דהשתא אין לתלות בעכברים תלינן בקטנים:

דף י:

הניח בזוית זו ומצא בזוית אחרת פלוגתא דרבן שמעון בן גמליאל ורבנן - דלרבנן צריך בדיקה דחוששין שמא עכבר עשה ולא זהו שהניח ולית להו לרבנן הוא שאבד הוא שנמצא אלא כרשב"ג דאמר תיבדק כל השדה כולה אי נמי אתי אפי' כר' ומיירי כגון שאין יודע כמה ככרות הניח וצריך בדיקה שמא לא מצא כולם:

שאני אומר אדם טמא נכנס לשם - וא"ת דהכא ובפרק קמא דחולין (דף ט:) גבי צלוחית תלינן באדם טמא ובפרק קמא דנדה (דף ד.) גבי ככר הנתון על גבי הדף ומדף טמא מונח תחתיה תלינן באדם טהור ותירץ ר"ת דאמר בפ"ק דשבת (דף טו:) גזרו על ספק כלים הנמצאים ולא גזרו על ספק אוכלין הנמצאים אי נמי גבי ככר רגלים לדבר שטהור הסירו שלא יפול על המדף ויטמא:

מפני שדרכו של תינוק לפרר - ומיירי שיש פירורין כדי כל הככר ולכך אין צריך בדיקה ואפי' לרבן שמעון בן גמליאל דאמר תיבדק כל השדה כולה הכא רגלים לדבר יש שהפרורים מן הככר שהרי מיד נכנס אחריו:

מי אמרינן היינו הא דעל היינו הא דנפק - ואפילו לרשב"ג דאמר תיבדק כל השדה כולה הכא רגלים לדבר שהרי הוא עם הככר:

או דילמא אחרינא הוא - ואפי' לר' דאמר הוא שנמצא הוא שנאבד הכא חיישינן דמסתמא הראשונה נשאר בבית וזהו אחר שיצא:

בממוניה לא אטרחוהו רבנן - פי' הכא דוק' דשמא יוציאנה או יאכלנה אבל היכא דאיכא חמץ אמר לעיל (דף ד:) דניחא ליה לאינש דליעבד מצוה בממוניה:

ואם לא בדק בתוך המועד - פי' הקונטרס בשעה ששית וקשה דלרבי יהודה קרי ליה שעת הביעור ולמה שינה לשונו אלא בתוך המועד היינו מתחלת שבע עד סוף הפסח ולאחר המועד יבדוק כדי שלא יתערב לו חמץ של איסור בשל היתר ויאכלנו ורש"י לא רצה לפרש כן מפני שפירש במשנה דבודקים שלא יעבור בבל יראה:

דף יא.

קוצרין בית השלחין - פירש רש"י ממקום שאי אתה מביא אתה קוצר וכו' ובית השלחין וכל הנהו אע"ג דתניא בפרק כל הקרבנות (מנחות דף פה.) אם הביא כשר כיון דלכתחלה לא יביא חשבינן ליה ממקום שאי אתה מביא ואין לתמוה מי איכא מידי דמדאורייתא

לכתחלה אסור ובדיעבד שרי דאיכא מילי טובא דבעינן שישנה הכתוב עליו לעכב כגון קדשים:

אבל לא גודשין - דבגדישה ליכא פסידא אם ימתין אחר העומר דדוקא משום פסידא התירו קצירה שממהרין ליקצר משאר פירות ואי לא קצרי להו פסדי והא דשרי רבי יהודה קמח וקלי לעיל יש לומר משום עולי רגלים הקילו ור' מאיר אוסר בקמח ושרי קצירה לקמן בפ' מקום שנהגו (דף נו.) דקתני במילתיה קוצרין ברצון חכמים והיינו משום פסידא וכן פי' הקונטרס במנחות ואם תאמר א"כ מאי פריך דילמא הכא שרי רבי יהודה משום פסידא אבל גבי חמץ גזרינן ויש לומר משום מצות ביעור יש להתיר כמו משום פסידא:

כורך עליו פונדא - לאו דוקא כורך דאפילו לקשור יכול דלא מבטל ליה ובלבד שלא יענבנו אחבל קאי:

כל היכא דבדיל מיניה לא גזר ר' יהודה - דר' מאיר אדר"מ לא רצה להקשות דלעיל גזר גבי חדש וגבי בכור לא גזר דבפרק כל פסולי המוקדשין (בכורות לג: ושם) תניא בכור שאחזו דם מקיזין לו במקום שאין עושין לו מום דברי ר' מאיר ורבי יהודה אומר וכו' משום דאיכא לשנויי שאני בכור דאיכא פסידא:

דף יא:

זה ידע בעיבורו של חדש - וה"ה דה"מ למימר זה ידע בחסרונו של חדש וזה לא ידע דחדש שעבר חסר היה והקשה ריב"א ומה אלו דייקינן בהני סהדי דתרוייהו ידעי בעיבורו של חדש וה"ל עדות מוכחשת ואיך ניקום וניקטול מספיקא דהכי פריך בסמוך אע"ג דבפ' בן סורר (סנהד' סט.) דייק מהכא דרובא דאינשי עבידי דטעי בעיבורא דירחא מ"מ מה נפסיד אם נדקדק בהם וי"ל דהכא דייקינן בהו שפיר כיון דשיילי להו באיזה יום וקמיכווני ליום אחד ש"מ שזה לא ידע ומ"מ שפיר מוכיח בבן סורר (שם) מהכא דאזלינן בתר רובא בדיני נפשות דרובא טעי בעיבורא דירחא דאי לא אזלי' בתר רובא כיון שזה אומר בשנים וזה אומר בשלשה מיד ה"ל מוכחשין וכי הדר מכוונים ליום אחד ה"ל חוזר ומגיד תדע דהא אחד אומר בג' ואחד אומר בה' עדותן בטלה אע"פ שמכוונים ליום אחד ולא אמרינן דטעו בשני עיבורים דבתרי עיבורי לא טעו אינשי וחשבינן להו חוזר ומגיד:

אחד אומר בשתי שעות - וא"ת אמאי עדותן קיימת אילו דייקינן בהני סהדי הא דקאמר שתים בתחילת שתים וה"ל קודם הנץ החמה ועדותן בטלה כדאמר לקמן דתחילת שעה

שניה קודם הנץ החמה הוא דמהלך אדם ביום עשר פרסה שהן מ' מילין ומעלות השחר עד הנץ החמה מהלך ה' מילין כדאמר במי שהיה טמא (לקמן צג:) וזה עולה לשעה ומחצה וי"ל כשזה אומר קודם הנץ החמה וזה אומר לאחר הנץ החמה דמדקדקין בהנץ לא טעו אינשי אבל הני לא דקדקו אלא בשעות ואין בני אדם בקיאין בשעות וסבורין שהשניה התחילה אחר הנץ החמה:

דף יב.

אלא אמר רבא לדברי ר' מאיר אדם טועה ב' שעות חסר משהו - ואם תאמר א"כ אחד אומר בג' וא' אומר בה' אמאי עדותן בטילה נימא דעובדא ברביעית הוה וי"ל דסבר רבא דאין לתלות הטעות בשניהם אך יש להקשות אחד אומר בג' וא' אומר בה' אמאי עדותן בטילה אילו דייקת בהני סהדי דילמא האי דקאמר בג' בסוף ג' ויש לומר דלהחמיר ולקיים עדותן לא בדקינן להו:

באיזה יום - תימה כיון דכבר כיוונו יום אחד לחדש למה למשיילינהו באיזה יום והלא אפי' לא כיוונו איזה יום ה"ל חוזרין ומגידין ואין יכולין לחזור בהם אחר כדי דבור ויש לומר כיון דז' חקירות ילפינן מקראי בפרק היו בודקים (סנהדרין דף מ'.) צרי' שלא יכחישו זה את זה ושלא יכחישו את עצמן א"נ נפקא מינה לאחד אומר בב' בחודש ואחד אומר בג' כדפרישית:

לרבי מאיר יהבינן להו מתחילת שעה ראשונה עד סוף ה' - הקשה ריב"א אמאי לא נתלה הטעות במזימים וכשאומרים המזימים עמנו הייתם עד סוף ה' נאמר שטעו וקרו לד' ה' והמעשה היה בה' ולא יהיו מוזמים בכך ונהי שהעדות מוכחשת היא שהרי אותו שאמר שתים לא היה יכול לטעות עד ה' מ"מ מוזמים לא יהיו ואור"י דלא תלינן הטעות כלל בשני עדים כדפרישית לעיל:

דף יב:

ניכול כולה שית - לאו דוקא כולה שית דהא צריך לשרוף תוך שש:

ולהך לישנא דאדם טועה שעה ומשהו ניכול עד סוף חמש - אפי' טעה בשתי שעות היה יכול להקשות ניכול עד סוף חמש שבחמש חמה במזרח ובשבע חמה במערב:

בשית חמה בי קרנתא קאי - הקשה ריב"א לאביי דאמר לר' יהודה דאמר אדם טועה חצי שעה ותלינן הטעות בשניהן אם כן אחד אומר בה' ואחד אומר בשבע אמאי עדותן בטלה כיון דאין הכירא בתחילת שש לז' נימא האי דקאמר ה' בסוף ה' והאי דקאמר ז'

בתחילת ז' ועובדא הוה בפלגא דשית וטעה כל אחד חצי שעה וי"ל דהא דקאמר שית חמה בי קרנתא קאי וטעו בין תחילת שש לז' היינו חמץ דלכל מסור אבל עדות מסורה לזריזין אי נמי הך שינויא דקאמר בי קרנתא קאי לית ליה לאבייי:

אימתי שלא בשעת ביעורו - פירש הקונטרס שלא בשעת ביעורו בשש ובשעת ביעורו מכאן ואילך ופריך הואיל ובשעת ביעורו השבתתו בכל דבר ימתין עד שבע וקשה לר"ת היכי ימתין עד שבע לבערו הא אסקינן לעיל (ד' י:) דגזר ר' יהודה בשעת איסורו לבדוק דילמא אתי למיכל מיניה ועוד שעת ביעורו דמתני' היינו בשש ועוד דמנותר יליף ר' יהודה דחמץ בשריפה ונותר אחר שיעורו טעון שריפה וכמו כן חמץ ומפר"ת דשלא בשעת ביעורו היינו אחר שש שרוב העולם מבערין בשש כתיקון חכמים וטעם משום דיליף מנותר והיינו לאחר איסורו אבל בשעת ביעורו דהיינו בשש כיון שאינה מצוה לבערו אלא מדרבנן השבתתו בכל דבר וכן איתא בירושלמי פרק כל שעה:

ארבע זמן סעודה לכל היא - לא שייך האי טעמא אלא לענין אכילה אבל לענין עדות לא:

דף יג.

רבן גמליאל לאו מכריע הוא - וקשה לר"י דלימא הלכה כר"ג דסתם לן תנא כוותיה בפ' כל שעה (לקמן כא.) מדקתני מותר ואפי' אם מספקא ליה אם יש לדקדק בלשון מותר אם לאו מ"מ נימא הלכה כר' מאיר או כרבן גמליאל דממה נפשך ההיא דכל שעה כחד מינייהו אתו וי"ל דאאיבעית אימא סמיך ודין הכרעה אפרש בסוף פירקין בע"ה:

ושורפין תרומות טמאות ותלויות וטהורות - אפילו אם נאמר דאסור לשרוף טהורות משום דכתיב (במדבר י"ח:ח') את משמרת תרומותי כמו שאסור לטמאם הכא שרי אע"ג דמדאורייתא בביטול בעלמא סגי ואין צריך לשורפה מכל מקום כיון דסופה ליאסר ולילך לאיבוד שרי לשורפה כמו לטמאותה דשרי ר' מאיר בסוף פירקין לשרוף טמאה עם הטהורה:

ומשיירין מזון שתי סעודות - וכ"ש בחולין שאוכליהן מרובין דמשיירין כדמשמע בתוספת':

מאי לאו לנכרים - להכי משמע לנכרים דאי לישראל לישקול לנפשיה כדפריך אביי בסמוך. בירושלמי גרס צא ומוכרה בבית דין בשוק משמע אע"פ שנתן לו רשות רבי שהיה אב"ד למכור אפי' הכי צריך ב"ד בשעת מכירה כדי לשומן וא"ת מ"ש מאלמנה דמוכרת לאחרים שלא בב"ד ובב"ד יכולה לעכב אפילו לעצמה דאמר בכתובות (ד' צח. ושם) אלמנה ששמה לעצמה לא עשתה ולא כלום דאמר מאן שם ליך משמע דבבית דין

יכולה לשום וקאמרינן נמי התם ההוא גברא דאפקידו גביה כיסתא דיתמי אזל שמה לנפשיה לסוף אייקר אמר ליה מאן שם ליך וי"ל דמוכרת שלא בבית דין משום חינא וגבי כיסתא דיתמי דיכול לעכב לעצמו היינו דוקא בדיעבד א"נ גבי יתמי בית דין עצמן הן המפקידים ולכך יכול לעכב לעצמו על פיהם אבל פקדון של אחרים לא והא דאמר באלו מציאות (ב"מ כח:) שם דמיהם ומניחן גבי מציאה התם ליכא חשד שהרי הוא מחזיר אבידה:

דף יג:

בכדי חסרונן - פ"ה כדרך חסרונם של פירות וקשה לר"י א"כ מ"ט דרשב"ג דאמר מוכרן בב"ד ואור"י דמיירי דנחסר בחדש אחד יותר ממה שחסרון עולה לחדש וקרי בכדי חסרונן לפי שעדיין לא נתחסרו יותר מכדי חסרון העולה לשנה כדמפר' בהמפקיד (ב"מ מ.) לחטין ולאורז תשעה חצאי קבין לכור אבל אם נחסרו יותר ד"ה מוכרן בב"ד:

אמר רחבא אמר רבי יהודה - לפי שהיה רבו מובהק קרי ליי ר':

אין מביאין תודה אחרת - פ"ה ואותו לחם פודים ויוצא לחולין ויקח בדמים תודה אחרת או לחם לתודה אחרת ואין נראה כיון דלחם גופיה לא חזי לתודה אחרת דמים נמי לא חזו לתודה אחרת דמאי שנא ובפרק התודה (מנחות פ.) אמר בהדיא הפריש מעות ללחמי תודה וניתותרו אין מביא בהן תודה אחרת ואע"ג דהדמים אסורים פריך שפיר וניפרקינהו דשמא תמצא תודה שאבדה א"נ ניפרקינהו בשוה פרוטה דלכתחלה יכול לחלל שוה מנה על פרוטה כשאין הפסד להקדש כדמוכח בערכין (ד' כט.):

אלא לעולם שנשחט עליהן הזבח - אומר ריב"א דהשתא הדר ביה ממה שאמר כשירות היו דבי"ג איירי שנשחט הזבח כדאמר לעיל אין מביאין תודה בי"ד והשתא מיפסלו טפי שנשפך הדם וגם נפסלו בלינה ולכך מעמיד בנשפך הדם שהטעם הראשון שאמר רבי חנינא מתוך שהן מרובות נפסלות בלינה נראה לו דוחק דאיך יתכן דמפני ריבוי שלהן לא ימצא אוכלים הלא מותרין לזרים ובירושלמי רבי חנינא גופיה משני האי שינויא דגרס התם רבי חנינא אומר פסולות היו מפני שהיו ממהרים להביא תודותיהן מפני חמץ שבתודות ואי אפשר שלא ישפך דמה של אחת מהן והן נפסלות מדקאמר מפני שממהרין משמע דבי"ג מיירי דכולם היו מביאין:

שחטן שלא לשמן ונזרק דמן שלא לשמן - נראה נזרק דמן שלא לשמן לאו דוקא דהוא הדין אם נזרק לשמן:

הלחם קדוש - בהתכלת (מנחות ד' מז:) איכא מאן דאמר קדוש לתפוס פדיונו ולא בעי למימר שיצא לחולין אלא תופס פדיונו ואינו יוצא לחולין דאל"כ אכתי תיקשי וליפרקינהו:

כל העומד ליזרק כזרוק דמי - וא"ת זרק דמן שלא לשמן נימא נמי כזרוק דמי ואמאי קאמר רבי אלעזר ב"ר שמעון דאינו קדוש וי"ל כיון שעקרן מלשמן גרע מנשפך הדם ואיגליא מלתא דלא הוי כזרוק בשעת קבלה וקשה דבפרק המנחות והנסכים (מנחות קב.) אמר פיגל בזריקה מטמא טומאת אוכלים לר"ש משום דכל העומד ליזרוק כזרוק דמי ודוחק לחלק בין פיגול לשלא לשמו וי"ל דלגביה גופיה דזבח חשיב כזרוק אע"ג דפיגל בזריקה אבל לגבי דברים המתקדשים עם הזבח כגון לחם לא חשיב כזרוק כשנעשה הזריקה שלא בהכשר:

כשירות היו - וא"ת מאחר דכשירות היו אמאי משהין אותן עד שעת איסור וי"ל דהיינו (כרשב"ג) דאמר לעיל (ד' יא:) תרומה כל חמש ולחמי תודה כתרומה והיו נוטלים האחרונה בסוף חמש וכן משמע בירושלמי:

דף יד.

שתי פרות היו חורשות - בירושלמי דייק ירושלים לא מקום שנהגו בו שלא לעשות מלאכה כלומר סברא הוא לנהוג שם איסור כיון שמתקבצין שם אף ממקומות שנהגו בהן איסור ומשני נראות כחורשות:

אבל תרומה וקדשים עושין כיוצא בהן - פירש בקונטרס דנפיק מקרא דחגי אל הלחם ואל הנזיד ולר"ת דמפרש לקמן [ד' יז.] או אל הנזיד אור"י דנפקא ליה מוהבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל (ויקרא ז':י"ט) אפי' באוכל ותרומה נפקא לן כיון דלא מצינו למימר מקרא מלא דבר הכתוב דהא איכא קדשים דעושין כיוצא בהן נוקי קרא בדדמי טפי דהיינו חולין:

דאיכא משקין בהדי בשר - מכאן מדקדק ריב"א דמשקין מטמא בפחות מרביעית דסתם משקין דבהדי בשר לית בהן רביעית ולקמן (דף יז:) נמי אמרו גבי מים אבל פחות מרביעית טמאים והא דאמר בפרק אין מעמידין (ע"ז דף לא. ושם) גבי יין נסך דמטמא טומאת משקין ברביעית ובפ"ב דנדה (דף יט:) גבי דם הירוק ובכמה דוכתין אומר ריב"א דבפסול גוייה איירי דשיעורו ברביעית כדאמר במעילה בפרק קדשי מזבח (מעילה דף יז:) דכל המשקים מצטרפין לפסול הגוייה ברביעית ור"י מפרש דהא דבעינן רביעית היינו בהנך דעיקר טומאה לאו דאורייתא כגון סתם יין כותים ודם הירוק דאפי' ביתר

מרביעית לא מטמא מדאורייתא אבל שאר משקין מדאורייתא בכל שהוא ור"ת אומר דמדאורייתא בעינן רביעית לטמא אחרים אבל מדרבנן מטמא אחרים בכל שהוא ולפי' צ"ל דהשתא לא מסיק אדעתיה שאוכל יטמא אוכל אפילו מדרבנן מדאיצטריך לאוקמא במשקין ומדרבנן ולא מוקי כמסקנא דאוכל מטמא אוכל מדרבנן ואף על גב דאין אוכל מטמא אוכל אפילו מדרבנן מכל מקום משכחנא שלישי ע"י עצים ולבונה או על ידי משקין דאכתי לא גזרו דכל הפוסל את התרומה מטמא משקין להיות תחלה:

עם בשר ומשקין מיבעי ליה - וא"ת אמאי לא פריך מאי איריא שנטמא באב הטומאה אפי' בראשון ושני נמי כדפריך לקמן על ר"ע וי"ל משום דרבי חנינא קאמר מימיהם של כהנים משמע שמעולם כך הוא אף קודם י"ח דבר דגזרו דכל הפוסל התרומה מטמא משקין להיות תחלה דבפ"ק דשבת (דף יד: ושם) מוקי האוכלין והכלים שנטמאו במשקין הבאים מחמת ידים ולפי שגזרו דידים פוסלין התרומה עושין המשקין שנגעו בהן תחלה:

מאי קא משמע לן דשלישי מותר לעשותו שני היינו הך - למ"ד אין אוכל מטמא אוכל מדאורייתא לא פריך דלדידיה הוסיף דמותר לעשות אף שני דאורייתא:

דף יד:

ואילו הכא פסול וטמא - אע"ג דשלישי של תרומה מטמא הקודש כמו שלישי דקודש דתנן במסכת טהרות (פ"ב משנה ז) שלישי שבכולן מטמא משקה קודש ופוסל אוכלי קודש ואתרומה קאי מ"מ אור"י דמגע טבול יום לא חשיב כשלישי דאפילו בקודש גופיה לא מטמא דבמעילה בפ' חטאת העוף (מעילה דף ח.) תנן חטאת העוף מועלין בה משהוקדשה נמלקה הוכשרה ליפסל בטבול יום ודייק בגמרא לאיפסולי אין לטמויי לא והכי סבר רבי עקיבא לקמן (דף יט.) בהסולת והקטורת והלבונה וכו' מיהו תימה דשלישי דטבול יום יעשה רביעי מק"ו ממחוסר כפורים כדמסיק רבי יוסי שלישי דעלמא ונימא מה מחוסר כפורים שמותר בתרומה פסול בקודש שלישי דטבול יום שפסול בתרומה אינו דין שיעשה רביעי בקודש ואם יש שום מיעוט בשלישי דטבול יום א"כ כי עביד לקמן ק"ו נימא שלישי דטבול יום יוכיח ובירושלמי במסכת חגיגה פריך לה:

אפילו בראשון ושני נמי תחלה הוי - מכאן משמע דשמן חשוב משקה ולקמן (דף יז.) גבי משקה בית מטבחייא וכן בכמה דוכתי והא דתנן (טהרות פ"ג משנה ב) ר"מ אומר שמן תחלה לעולם וחכ"א אף הדבש ור"ש שזורי אומר היין פירוש דווקא יין אבל הנך לא ופסקינן בהקומץ רבה (מנחות לא.) דהלכתא כוותיה אור"ת דהתם מיירי בנקרש ואחר

כך נמוח כדמשמע בתוספתא דקאמר התם במה אמרו שמן תחלה לעולם בנקרש ואחר כך נמוח ובלא נקרש משמע דכ"ע מודו וכן משמע בריש פ"ג דמסכת טהרות (משנה א) דקתני התם הרוטב והגריסין וחלב ושמן שהן משקה טופח הרי הן תחלה קרשו ואח"כ נימוחו הרי הן שניים ובתר הכי קתני ר"מ אומר השמן תחלה לעולם והיינו לעולם אפי' קרשו ואהא קאי ר"ש שזורי והכא משמע ליה בלא נקרש:

הכא טהור וטמא - הקשה ר"י לוקמ' בז' דאסור מדאורייתא והיינו מדבריהם כי היכי דשלישי דאורייתא מותר לעשותו שני ה"נ איסור דאורייתא ורבי יוסי דאמר אינה היא המדה אית ליה דלית לן למילף איסור מטומאה כמו שאפרש לקמן לר"ל משום בר קפרא דלא ילפינן איסור מטומאה ואור"י דלא בעי לאוקמא בשבע דשורפין תרומה טהורה עם הטמאה משמע ליה כדרך שבני אדם רגילין לשרוף והיינו בשש:

התם פסול וטמא והכא טהור וטמא - וקשה לר"י בשלמא למ"ד אוכל מטמא אוכל א"ש דלא יליף איסורא דרבנן בשעה ששית מפסול דאורייתא אבל למ"ד אין אוכל מטמא אוכל מדאורייתא אמאי לא יליף שפיר כמו שמותר לעשות מפסול דאורייתא ראשון דאורייתא ה"נ מותר לעשות מאיסורא דרבנן שני דרבנן כדקמדמי בסמוך דקאמר נימא דקסבר ר"מ כו' ואור"י דלא דמי דמקלקול דאורייתא שיכול לקלקלו עוד יותר אין ללמוד שיוכל לקלקל קלקול דרבנן יותר אפי' בקלקול דרבנן אבל בסמוך מדמי שפיר קלקול איסור דרבנן לקלקול שלישי דרבנן תדע דהא ר' יוסי דס"ל לקמן (טז.) טומאת משקין לטמא אחרים דאורייתא וה"ל וולד טומאה דר' חנינא דאורייתא לא יליף מיניה איסורא דרבנן שיהא מותר לעשותו שני דרבנן דלמ"ד אין אוכל מטמא אוכל כששורפו עם טמאה לא הוי אלא שני דרבנן וא"ת למאי דמוקים לה בולד טומאה דרבנן ר' חנינא נמי מוסיף אדר' עקיבא דמר"ע דאמר פסול מדאורייתא מותר לעשותו ראשון לא שמעינן שיהא שלישי דרבנן מותר לעשותו שני ובירושלמי פריך לה וקאמר למ"ד בולד טומאה דרבנן לא בא ר"ע אלא לפחות תיפתר בטבול יום דבית הפרס שהוא מדבריהם אך שמחליף דברי רבי יוחנן לבר קפרא:

באב הטומאה דאורייתא - נראה לר"י דלהכי נקט דאורייתא משום דאיכא אב הטומאה דרבנן כגון מעת לעת שבנדה ובית הפרס וארץ העמים והרבה כיוצא בהן והא דנקט דאורייתא לא נפקא מינה מידי למ"ד אין אוכל מטמא אוכל דמ"מ לא מטמא אלא מדרבנן ולא נקט דאורייתא אלא משום דבעי למימר ולד טומאה דרבנן דהוי דווקא דרבנן:

ולד טומאה דרבנן - פ"ה כגון כלי שנטמא במשקין והק' ה"ר יעקב דאורלינ"ש א"כ היכי יליף רבי מאיר מדברי ר' חנינא הא בשר קודש שנטמא מכלי שנטמא במשקין

אינו נשרף אלא בעיבור צורה כדמוכח במס' חגיגה (דף כב. ושם) ובפ' על אלו מומין (בכורות דף לח. ושם) דקאמר כלי שנטמא במשקין מאחוריו תוכו ואזנו ואוגנו וידיו טהורין דעבוד בהו רבנן היכרא דלא לישרוף עליה תרומה וקדשים ומאחר שנעש' נותר אפי' היה טהור לגמרי מותר לשורפו עם הטמא' כדמוכח לקמן (טו ע"ב) מיהו אי עיבור צורה היינו לינה בעלמא אע"ג דלא הוי נותר לא קשה מידי ולפרש"י אינה היא מן המדה דר' יוסי היינו דלא מדמינן איסור דרבנן לטומאה דרבנן ונראה לר"י דוולד טומאה דרבנן היינו כדמפרש ר' ירמיה הכא בבשר שנטמא במשקין ור' מאיר לטעמיה וכו' ור' יוסי לטעמיה דאמר טומאת משקים לטמא אחרים דאורייתא אע"ג דבכלי שנטמא במשקין אין שורפין קדשים אלא בעיבור צורה בשאר טומאה דרבנן שורפין דלא כל הטומאות שוות ואור"י דלמ"ד אוכל מטמא אוכל לא איצטריך לאוקמא לעיל בולד ולד אלא לרבי יוסי דאמר משקין לטמא אחרים דאורייתא והוי ולד טומאה דאורייתא אבל לרבי מאיר דהוי ולד טומאה דרבנן בלא ולד ולד איכא תוספת טומאה דמעיקרא טמא דרבנן והשתא כששורפין טמא דאורייתא הקשה ר"י למ"ד אין אוכל מטמא אוכל מדאוריי' א"כ לר' יוסי לא משכחת שלישי דאורייתא אלא שנגע שלישי במשקין שנגעו באוכל ראשון א"כ מאי תוספת טומאה איכא כששורפו עם הבשר שנטמא באב הטומאה דכיון דאין אוכל מטמא אוכל לא הוי שני אלא מדרבנן ובלאו הכי הוי שני דרבנן כיון שנטמא מן המשקין דהוי תחלה ואור"י דאכתי לא נגזרה גזירה דכל הפוסל התרומה מטמא משקין להיות תחלה כדפי' לעיל א"נ דהאי שלישי נטמא בעצים ולבונה כדפירש ר"ת לקמן גבי רביעי בקדש וסבירא ליה השתא דחיבת הקודש מהני למימני ביה ראשון ושני אע"ג דר"ל בעי לה (לקמן דף כ.) ולא איפשיט:

דמדאורייתא טהור מעליא הוא - הקשה ר"י הניחא למ"ד אוכל מטמא אוכל יליף שפיר איסור דרבנן לעשותו שני משלישי מדרבנן אע"ג דאיסור הוי כמו פסול ולעיל משמע דטמא ופסול אינם שוין דחשיב ליה הוסיף מ"מ בטומאה דרבנן לא משמע ליה לחלק אלא למאן דסבר אין אוכל מטמא אוכל מדאורייתא מאי קסבר אי קסבר דיש להשוותם א"כ בלא שום ראיה יהא איסור דרבנן מותר לעשותו שני דרבנן ואי קסבר דאין להשוותם אם כן היכי יליף משלישי וי"ל דלא יליף טפי אלא מכיון דחזינא דשלישי שהוא מקולקל דרבנן מותר לעשותו שני א"כ אין לחלק בין דרבנן לדאורייתא וילפינן איסורא דרבנן מפסול דאורייתא לרבי עקיבא דמותר לעשותו טמא ואור"י דהא דשרי ר' יהושע במתני' לשרוף תלויה עם הטמאה לר' יוסי היינו תלויה דאורייתא דלדידיה שלישי דרבנן אסור לעשות שני:

דף טו.

ולד טומאה דאורייתא - הכא דקיימינן אליבא דר"ל לא אשכחן שלישי דאורייתא למ"ד אין אוכל מטמא אוכל אלא ע"י משקין ואז הוי שני דרבנן ומאי תוספת איכא וצ"ל דלא נגזרה גזרה עדיין דכל הפוסל וכו' כדפי' וע"י עצים ולבונה ליכא לאוקמא דר"ל הוא דבעי בפ"ב דחולין (דף לו.) אי מהני חיבת הקודש למימני ביה ראשון ושני והא דנקט ר"ל ולד טומאה דאורייתא כלומר אפי' אם נאמר בולד טומאה דאורייתא איכא לפרושי מדבריהם דר' אליעזר ור' יהושע א"נ נקט דאורייתא לאוקמא אפי' לר"א אבל לר' יהושע אפי' שלישי דרבנן מותר לעשותו שני וכן חמץ בשש שעות שהוא איסור דרבנן יליף ר"מ מדבריו של רבי יהושע:

מדברי ר"א ור' יהושע - והא דתני במתני' מילתיה דר' חנינא ור"ע משום דר' יוסי קטעי וסבר דר"מ מר' חנינא סגן הכהנים קאמר כדקאמר בסמוך:

חבית שנולד לה ספק טומאה - פירש הקונטרס כגון שנכנס שם אדם טמא ולא ידעינן אי נגע אי לא נגע וקשה לריב"א אי ברה"י ספיקו טמא ואי ברה"ר ספיקו טהור ונראה לר"י לפרש כגון שתי חביות ברה"י ונגע באחת מהן ואינו יודע באיזה מהן נגע דהשתא שתיהן תלויות דבר תורה דלא ילפינן מסוטה דברשות היחיד ספקו טמא אלא דבר שיכול להיות אמת כעין סוטה אבל הכא דודאי אחת מהן טהורה אין לטמאות שתיהן מספק כדתנן בפרק שני נזירים (נזיר ד' נז.) ב' נזירים שאמר להם אחד ראיתי אחד מכם שנטמא מביאין קרבן טומאה וטהרה ומפרש בגמ' דהוי ספק טומאה ברה"י ואפ"ה לא אמרי' דכל אחד יביא קרבן טומאה משום דודאי לא נטמא רק אחד מהן:

דף טו:

נימא קסבר ר' יוחנן כו' מדברי ר' חנינא - פ"ה דמשמע ליה מדקאמר מחלוקת בשש דאי מדרבי יהושע מאי איריא בשש אפי' בד' וה' נמי כיון דאזיל לאיבוד ואין נראה לר"י דדילמא הא דנקט שש לאו למעוטי ד' וה' אלא משום דבעי למימר אבל בז' ד"ה שורפין ועוד דבד' וה' לא אזיל לאיבוד דכיון דשרי באכילה ימצא להן אוכלין הרבה ונראה לר"י דדייק מדקאמר אבל בז' ד"ה שורפין ואי מדברי רבי יהושע קאמר א"כ מנלן דבז' שורפין לרבי יוסי כיון דסבירא ליה דהתם שאני דאיכא הפסד חולין אבל בעלמא לא אע"ג דאזיל לאיבוד א"כ אפי' בז' לא ישרפו עם הטמא וא"ת הא דבז' שורפין אפילו לרבי יוסי משום דיליף מדברי רבי עקיבא דשרי לשרוף פסול עם הטמא וי"ל כיון דמדרבי יהושע יליף ולא מצינו דר"מ יליף איסור מטומאה מסברא אין לנו ללמוד איסור מטמא

אבל אי מדבריה' היינו מדברי רבי חנינא ויליף ר"מ איסור מטמא ורבי יוסי דאמר אינה היא המדה משום דסבירא ליה ולד טומאה דאורייתא ולא ילפינן מיניה איסור דרבנן דהיינו בשש אבל בז' איסור דאורייתא ילפינן מיניה:

ונשרפת עם הטמאה - נראה לו לדמות האי דאזיל לאיבוד לז' אבל בו' אין שורפין כיון דלא אזיל לאיבוד אלא משום גזירה דרבנן:

רבי יוסי לטעמיה - קשה רבי יוסי גופיה אית ליה לקמן (דף יח:) טומאת משקין לטמא אחרים דרבנן והא דאית ליה הכא דאורייתא בשיטת ר' עקיבא רבו אמר ואין זה לטעמיה ועוד קשה במה חולקין כיון דר' יוסי אליבא דרבי עקיבא אומר וכי אינו מודה ר' מאיר דלר' עקיבא משקין לטמא אחרים דאורייתא הא ר' עקיבא דריש בהדיא יטמא יטמא בההיא דבו ביום דרש ר' עקיבא ותי' ה"ר יוסף מירושלים דסבירא לי' לר' מאיר דיטמא דכתיב גבי משקין היינו הכשר ומשקה דמקבל טומאה נפקא ליה מדדריש ר' עקיבא גבי חולין יטמא דשני עושה שלישי ובחולין לכ"ע אין אוכל מטמא אוכל שלישי ע"כ היינו משקין:

דף טז.

בשלמא לשמואל דאמר דכן מלטמא אחרים - אע"ג דרבי אלעזר קאמר אין להן טומאה כל עיקר היינו משום דקאי בת"כ אמילתיה דר' שמעון דאמר לאוכלין טמא לכלים טהור:

חד בתלושין וחד במחוברין - והא דכתיב (ויקרא י״א:ל״ח) וכי יותן מים על זרע הא אמרינן בפ"ב דחולין (ד' לו: ושם) דחד במת וחד בשרץ וצריכי וכיון דגלי לן קרא בחד מינייהו דאין חילוק בין תלושין ובין מחוברים ה"ה באידך ומחוברים פי' ריב"א דבשעת חיבורן נדבקו באוכל והעלה האוכל מן המים אבל אם נגע בעודו במים אינו מוכשר דתנן במסכת מכשירין (פ"ד מ"ו) צנון במערה נדה מדיחתו והוא טהור העלתו כל שהוא מן המים טמא:

תירגמא אדם - בפ"ב דחולין (דף לו:) פריך אהא שינויא והא משקי קאמר ביו"ד דמשמע ב' משקין והכא לא חיישׁ אהאי פירכא משום דמצי לשנויי מאי משקי משקה דעלמא כדאמר (קדושין ד' סד:) בוגרות דעלמא והתם פריך משום דאית ליה שינויא אחרינא:

דף טז:

דם שאינו נשפך כמים אינו מכשיר - הקשה ה"ר יעקב דאורלינ"ש א"כ דם חיה ועוף דטעונים כיסוי לא יהיו מכשירים דכיון דטעונים כיסוי לא חשיב נשפך כמים דאמרינן

בפ' כיסוי הדם (חולין פד: ושם) אמריתו חיה בכלל בהמה לסימנים אימא נמי בהמה בכלל חיה לכיסוי ומשני אמר קרא על הארץ תשפכנו כמים אלמא דם חיה לא חשיב נשפך כמים ולאו פירכא היא דכל דם הנשפך כמים לארץ ואין צריך לקבלו בכלי כגון דם חיה הוקש למים לענין הכשר וגם לענין כיסוי היה ראוי להקישו למים אי לאו דגלי קרא להדיא:

מדרבנן ודלא כרבי יוסי בן יועזר - ה"מ לאוקמא מדאורייתא וכמ"ד טומאת משקין דאורייתא אלא ניחא לאוקמא מדרבנן וסבר האי תנא מאי נטמא הכשר כמו שאמר רב:

על הבשר - בפ' כיצד צולין (לקמן עח.) אמרינן לר"א דאמר יש דם אע"פ שאין בשר הציץ מרצה על האכילות למאי הלכתא לאקבועי בפגול ולאפוקי מידי מעילה ודלא כפ"ה דפי' דלא את' אלא כר' יהושע: ה"ג ר"ת אם עון פיגול הוא נושא הרי כבר נאמר לא יחשב ואם עון נותר הרי כבר נאמר לא ירצה. דהכי איתא במסקנא בהדיא בפ"ב דזבחים דדריש תרוייהו מחד קרא אריכא דפרשת צו ורישיה דקרא דכתיב ביום השלישי מוקי למחשב לאוכלו חוץ לזמנו וסיפא במחשב לאוכלו חוץ למקומו ובת"כ אהאי קרא דצו איתא האי גירסא ורש"י הגיה איפכא על פי ת"כ דפרש' קדושים דהתם ודאי דריש מקרא זוטא ואותה בריית' נשנית לפי מה שרצה הגמרא בזבחים בתחל' ללמוד חוץ למקומו מקרא זוטא דקדושים ולכל הפי' ק"ק אמאי נקט עון פיגול ברישא:

הא אינו נושא אלא עון טומאה שהותרה מכללה - תימה לר"ת למ"ל שהותרה מכללה תיפוק ליה דליכא לאוקמא לקרא אלא בהכי כדמפרש אי עון פיגול וכו' ואור"ת משום דקרא משמע דלא מרצה אלא דבר שיש לו היתר בשום מקום דכתיב בסיפא דקרא לרצון להם ופיגול ונותר נמי הותרו מכללם במנחת כהנים ובמנחת נסכים דתנן בפ' ב"ש (זבחים מג: ושם) דאין חייבים עליהם משום פיגול ועוד דפיגול חוץ למקומו הותר מכללו בבמה וכן משמע בהקומץ רבה (מנחות כה.) דפריך אימא עון שמאל שהותר מכללו ביום הכפורים אמר קרא עון עון שהיה בו ודחיתיו והיינו משום דאלרצון סמיך וה"ק עון שהוא לרצון וא"ת דהתם פריך נמי ואימא עון יוצא דהותר מכללו בבמה ומשני לרצון להם לפני ה' עון דלפני השם הוא נושא ולא יוצא וא"כ בפיגול דחוץ למקומו נמי נימא הכי ומאי קאמר אם עון פיגול וכו' וי"ל דיוצא ודאי אינו לפני ה' אבל מחשב להוציא לפני השם קרינן ביה:

דף יז.

רביעי בקודש בעא מינייהו - פ"ה דנגע בכנפו היינו שרץ אל הלחם והלחם אל הנזיד וכו' וקשה לר"ת דמאי שנא דואל כל מאכל יהיה פירוש או אל כל מאכל יותר מכולם ועוד למה דחק שמואל לתרץ במה שנגע בכנפו לימא אל כל מאכל דוקא ועוד למה קורא הכתוב לשרץ כנף ועוד דמפרש רבינא התם רביעי בקדש הכא שלישי שהלחם נעשה אב הטומאה כשנוגע במת והא קיימא לן בהמפלת (נדה כח:) דכל דבר שאין לו טהרה במקוה אינו נעשה אב הטומאה מיהו יש לומר דאין נעשה אב הטומאה היינו דווקא לטמא אדם וכלים אבל לאוכלין ומשקין נעשה אב הטומאה ומפר"ת דהשרץ נגע בכנף ונעשה ראשון והכנף אל הלחם או אל הנזיד וחד מהנך אל היין או אל השמן הרי שלשה ואל כל מאכל הרי ארבעה ונקט סדר כנף מאכל משקה מאכל דלא בעי למינקט שיעשה כיוצא בו ולשמואל דייק מדכתיב בכנפו הרי חמש והשתא אתי שפיר לרבינא דאמר הכא שלישי שהכנף הנוגע במת נעשה אב הטומאה כדין כל הכלים:

דף יז:

אבל דם לא - וא"ת אדרבה בדם יש לטהר טפי אפי' בכלים דדם קדשים לא איתקש למים כדאמרי' לעיל שאינו נשפך כמים אין מכשיר וי"ל דהכי פי' אבל דם היכא דמטמא כגון דם חולין או בעלי מומין או זבח שנפסל לו:

אלא דהוי רביעית דחזי להטביל בהו מחטין וצינורות - מכאן אומר ר"י שיש לדקדק דמקוה שכולו שאוב אינו פסול אלא מדרבנן דמשקין בית מטבחיא שהן דכן ע"כ הן שאובין מדמפליג בין דם למים ולא מפליג בין שאובין למחוברין ואמר דחזי להטביל בהו מחטין וצינורות ועוד תניא בתוספתא דמסכת מקוואות (פ"ב) מקוה שהניחו ריקן ומצאו מלא כשר והיינו משום דספיקא דרבנן לקולא וריקן נמי משמע שלא היה בו כלום מדלא קאמר שהניחו חסר והא דתניא בת"כ אך מעין ובור יכול אפילו מלא בכתף תלמוד לומר מעין מה מעין בידי שמים אף מקוה בידי שמים צ"ל דאסמכתא בעלמא הוא ואם תאמר כיון דכולו שאוב כשר מדאורייתא אמאי גזרו רבנן בשאיבה כלל ויש לומר דגזרו שאיבה אטו דילמא אתי לאטבולי במנא דבתוך הכלי ודאי אסור לטבול מדאורייתא ואור"י דכי נמי בטלו רביעית דמקוה מכל מקום כל שהוא דמעין לא בטלו מדתנן בת"כ דמעין מטהר בכל שהוא והמקוה בארבעים סאה והא דמקוה במ' סאה היינו לבתר דביטלו רביעית ואפילו הכי קתני דמעין מטהר בכל שהוא הקשה ר"י בשם הרב רבינו שלמה דאמר בפרק חומר בקודש (חגיגה כב.) גבי מקוה שחלקו בסל תדע

דבעי' כשפופרת הנוד דהא ארעא חלחולי מחלחלא ובעינן ארבעים סאה במקום אחד וארעא חלחולי מחלחלא לא שייך אלא במעין ובעינן ארבעים סאה במקום אחד והתם מיירי בדבר שכל גופו עולה בפחות דאם לא כן מה ראיה צריך:

ה"ג נטמא תוכו נטמא גבו נטמא גבו לא נטמא תוכו - וכן גרס רש"י ואף על גב דכל כלי שטף נמי דינו כן מכל מקום נקט כרים וכסתות ושקין ומרצופין משום דרבי מאיר פליג בהני דווקא דקתני סיפא רבי מאיר אומר כל שיש לו תובראות יש לו אחורים ותוך ושאין לו תובראות וכו' תובראות פירושו תפירות שפה לפיהן סביב כעין מכנסים דאז אין מהפכין אותן להשתמש בצד אחר ויש לו דין אחורים ותוך לענין שאם נטמא גבו לא נטמא תוכו כמו שאר כלי שטף:

דף יח.

הא בשרה טמא קתני - משמע דוקא בשרה אבל אדם וכלים לא והיינו משום דנפסלו בהיסח הדעת ואם תאמר כיון דפרחה מהן טומאה חמורה אפי' טומאה קלה לא לטמאו דהא אמרי' בפ' בא סימן (נדה נא.) ובפ' טבול יום (זבחים קה.) כל שסופו לטמא טומאה חמורה לא בעי הכשר שרץ וחשיב כאילו נגע בשרץ והיינו דוקא בעוד שסופו לטמא טומאה חמורה אבל כשאין ראוי כבר לטמא טומאה חמורה בעי הכשר כדאמרינן בפרק בהמה המקשה (חולין עג:) גבי בשר הפורש מאבר מן החי דלא מהני ליה מה שסופו לטמא טומאה חמורה כשהיה עם אביו לשויה מוכשר כיון דלאחר שפירש ממנו אין ראוי לטמא טומאה חמורה וי"ל דשאני התם כששימש מעשה עץ שימש כדאמרינן בהעור והרוטב (שם דף קכט.) ולכך כשפירש מאביו בעי הכשר אבל מי חטאת צריך שיהו ראויין מתחלה לשתיה ונמצא טומאה חמורה שלהן אינו מעשה עץ אלא מטעם שיהיו ראויין לשתיית אדם דבע"א לא היו ראויין להזאה ולכך אף כשנפסלו לא פרחה טומאת משקין:

בטלו במעיה - אבל בעודם בפיה לא בטלו אע"ג דאמרינן במסכת פרה (פ"ט מ"ג) דכל העופות פוסלין מי חטאת אור"י דהתם מיירי קודם קדוש ונפסלים כדפ"ה בהנזקין (גיטין נג) דבעינן שתהא חיותן בכלי או משום מלאכה והכא איירי לאחר קידוש מדחשיב להו סופו לטמא טומאה חמורה ומלאכה אינה פוסלת אחר קידוש כדתנן במסכת פרה (פ"ד מ"ד) מים מלאכה פוסלת בהן עד שיתן לתוכן אפר (ובסיפא) יליף לה מדכתיב למי נדה וכבר הם למי נדה ובטלו במעיה משום היסח הדעת ובתוספת' (דמקוואות פ"ח)

מפרש טעמ' דר"י משום דכתיב למשמרת יצאו אלו שאינם למשמרת הואיל ששתתה מהן הפרה:

לא מצינו טומאה עושה כיוצא בה - פי' הקונט' כדדרשינן לקמן יטמא שאין טומאה עושה כיוצא בה ואית ספרים דל"ג לקמן ולשון לא מצינו לא משמע כן דמשמע דמעלמא נפקא לן ממשמעות ומפר"י לא מצינו טומאה עושה כיוצא בה כדדרשינן לעיל (דף יד.) מטמא הוא:

רבינא אמר מגופיה דקרא לא מצית אמרת דאי ס"ד לטומאת משקין לא לכתוב אלא חד יטמא תרי זימני למה לי למעוטי שאין טומאה עושה כיוצא בה:

ומה כלי שמטמא משקין - וא"ת משקין הבאין מחמת אוכל לא יטמאו אוכל מהאי ק"ו וכן אוכל הבא מחמת משקין לא יטמא משקין וי"ל דהכא עביד שפיר ק"ו דמה כלי שאין מטמא כלי משום שהוא קל שאינו אב הטומאה דכשהוא אב הטומאה מטמא כלי וכ"ש משקין הבאים מחמת כלי דקילי טפי אבל מה שאין אוכל מטמא אוכל היינו לפי שאין עושה כיוצא בו וא"ת משקין הבאים מחמת כלי שנגע במת מנלן דלא מטמאו כלי דמק"ו דכלי לא אתי דכלי שנגע במת מטמא כלי וי"ל דהאי קרא בשרץ כתיב אבל משקין שנגעו בכלי שנגע במת לא כתיב:

דף יח:

ולאו מק"ו קאתי ומה משקין הבאין מחמת כלי - וא"ת נילף מק"ו דאוכל ומה אוכל הבא מחמת שרץ מטמא משקין שרץ גופיה לא כל שכן והשתא נימא דבין משקין ובין אוכל מטמא כלי וי"ל דע"כ אין אוכל מטמא כלי אפילו בא מחמת שרץ מק"ו דמשקין הבאין מחמת כלי שמטמא אוכל ואין מטמא כלי אוכל הבא מחמת שרץ שאין מטמא אוכל [מהוא טמא] אינו דין שלא יטמא כלי:

דיו לבא מן הדין להיות כנדון - הקשה הרב רבי יעקב דאורלינ"ש אם כן יהיו משקין הבאין מחמת שרץ שניים כמשקין הבאין מחמת כלי ואהני קל וחומר דמטמו ואהני דיו דהוו שניים דכה"ג אמרינן בכיצד הרגל (ב"ק כה:) גבי קל וחומר דמפץ במת לימא אהני קל וחומר לטומאת ערב ואהני דיו לאפוקי מטומאת ז' וגבי קרן בחצר הניזק אמרינן נמי אהני קל וחומר לנזק שלם ואהני דיו למגופו ואומר ר"י דלא קשה דהכא לא אשכחן מידי שנגע בשרץ שלא יהיה ראשון הלכך אין לחלק אבל גבי מת אשכחן דבר הנוגע בו שלא יהיה אלא ראשון כגון אוכלים וכלי חרס ונזק שלם מגופו תרי מילי נינהו אבל אין לתרץ משום דאיכא למימר ק"ו הכי ומה אדם וכלים שאין מיטמא מאויר כלי חרס מיטמא

משרץ משקין שמיטמא מאויר כלי חרס לא כל שכן שמיטמא משרץ דהשתא נמי איכא למימר דיו כדמוכח בכיצד הרגל (שם):

וכי תימא אוכל חמור דמטמא משקין - הוי מצי למילף דאין אוכל מטמא כלי מקל וחומר ומה כלי שמטמא אוכל אין מטמא כלי אוכל שאינו מטמא אוכל אינו דין שלא יטמא כלי:

ומהו עלילותן שמקבלין טומאה בלא הכשר - תימה לר"י דאכתי לא הוי קל וחומר דהא עלילותן לא מהני להו לקבל טומאה ממשקין ולענין אוכל מהני להו א"כ אוכל חמור ולעיל דיליף דמשקה לא מטמא כלי לא מצי למילף בק"ו מאוכל שמטמא משקה ואין מטמא כלי משקה דלא מטמא משקה לא כ"ש דהיא גופא מנלן דאוכל לא מטמא כלי ועוד דמשקין חמור מאוכל דמטמא אוכל והכא לא מצי למיעבד ק"ו כדלעיל דמה כלי שמטמא אוכל אין מטמא כלי אוכל הבא מחמת כלי לא כ"ש דמ"מ אוכל הבא מחמת שרץ מנלן:

ומה מחוסר כפורים - אפי' מאן דאית ליה דיו אפילו היכא דמיפרך קל וחומר הכא מודה דבמה מצינו ילפינן שלישי ממחוסר כפורים דמחוסר כפורים כשלישי הוא שאינו עושה כלום בתרומה ופוסל בקודש והוא הדין בכל שלישי הלכך אלים קל וחומר דהכא ולא שייך למימר דיו מה התם שלישי ותו לא אף כאן שלישי ותו לא:

למדנו שלישי מן התורה - ניחא ליה להביא מקרא וה"מ למידרש שלישי לקודש קל וחומר מטבול יום ורש"י פירש דלהכי איצטריך למימר למדנו שלישי מן התורה דלא תימא דיו אבל השתא דלמדנו מן התורה לא אמרינן דיו משום דמיפרך קל וחומר:

דף יט.

ניתני נמי רביעי בתרומה - וה"ה דהוה מצי למימר אי סבר לה כר"ע אמאי איצטריך לאיתויי בקל וחומר רביעי בקודש ממחוסר כפורים מגופיה דקרא שמעינן ליה כיון דשלישי טמא בחולין קרי כאן והבשר אשר יגע בכל טמא וגו' כי היכי דדרשינן השתא לענין שלישי:

לא לישתמיט תנא וליתני רביעי בתרומה וחמישי בקודש - פ"ה דלמ"ד טומאת משקין לטמא אחרים דרבנן לא משכחת רביעי בקודש אלא מדרבנן ועל ידי עצים ולבונה משכחת לה שפיר כדפי' לעיל ור"ל דמיבעיא ליה אי מהני חיבת הקודש למימני ביה ראשון ושני יסבור דאוכל מטמא אוכל ומה שפ"ה מדקתני לה גבי מעלות בפרק חומר בקודש (חגיגה כ: ושם) אם כן דרבנן היא אין נראה לר"י דהא אוקמא כר"ע ואיהו דריש

יטמא יטמא ע"כ רביעי בקודש דאורייתא דקרי כאן והבשר אשר יגע וגו' וצירוף נמי דאורייתא לרבי חנין והא דאמר בחגיגה (שם כא:) חמש מעלות אחרונות לית להו דררא טומאה דאורייתא רבינו חננאל לא גרס דאורייתא ואפילו אי גרס ליה ה"פ לית להו דררא טומאה דאורייתא שלא היה לכתוב לטמאה לפי שהן רחוקין מן הטומאה דמן הדין היה להם להיות טהורים ועוד פ"ה דמאן דלא דריש יטמא יטמא נפקא ליה דאוכל מטמא אחרים מדאיצטריך טמא הוא למעוטי שאין טומאה עושה כיוצא בה אור"י הניחא לאביי ולרב אדא בר אהבה אבל לרבינא דאמר מקרא מלא דבר הכתוב דילמא אתא הוא לקדשים דה"א עושין כיוצא בהן מוהבשר אשר יגע בכל טמא:

אלמא קסבר צירוף דרבנן - יש פי' מרש"י שמפרש דדייק לר"ע דצירוף דרבנן דמדאוריית' אין טומאה ללבונה וגחלים דהא לאו אוכל נינהו דמעלה דרבנן היא מה שמקבלין טומאה ובפ' כל שעה (לקמן לה.) קרי לה מעלה ואין זה ראיה דהתם נמי קרי לה מעלה להביא כפרתו אוכל בקדשים אף על גב דהוי דאורייתא כדדריש בפרק הערל (יבמות עד:) ועוד דבהדיא מוכח בפרק שני דחולין (דף לו:) דוהבשר לרבות עצים ולבונה לאו אסמכתא היא דמוכח התם מינה דחיבת הקודש מכשר דאורייתא ונראה לר"י כמו שהוגה בפי' דדייק דצירוף דרבנן מהא דקתני רישא על אפר חטאת שאם נגע טמא במקצת טימא את כולו וזהו מדרבנן שאפר חטאת אינו קודש אלא חול כדמוכח בפרק התכלת (מנחות נב. ושם) שאין מועלין באפר פרה וקתני הוסיף ר"ע משמע דהוי דרבנן כמו רישא:

שאין טומאת ידים במקדש - תימה לר"י אמאי היה להם להיות טמא הא אין בהן היסח הדעת ואי משום דאמר בפ' בתרא דחגיגה (דף כד. ושם) כל הפוסל התרומה מטמא ידים להיות שניות א"כ מאי קא פריך תרוייהו בו ביום גזרו והא הנהו ידים שפוסלות התרומה איירי בסתם ידים והנהו ידים דכל הפוסל התרומה מטמא ידים להיות שניות אינו אלא לקדשים כדמוכח בחגיגה ותירץ ר"י דהך גזירה ודאי אינה ההיא דחגיגה אלא מסתמא כשגזרו אסתם ידים שיהיו שניות גזרו כמו כן מסתמא על ידים הנוגעות בראשון שיהיו שניות הלכך הני ידים שנגעו במחט שהוא ראשון היה להם להיות שניות אלא דאין טומאת ידים במקדש:

דף יט:

ונימא אין טומאת ידים וכלים במקדש - תימה לר"י ממה היה לו לכלי ליטמא אי ממשקין הא משקין בית מטבחיא דכן וי"ל דר"ע היא דאמר טומאת משקין לטמא אחרים

דאורייתא א"כ לית ליה שיהא דכן וזה אין נראה לו דלר' עקיבא יהיו דכן מלטמא כלים וא"ת דילמא כי אמר ר"ע זכינו עדיין לא נגזרה גזירה דכלים וגזירה דידים לקדש כבר נגזרה כדאמרינן בפ"ק דשבת (ד' טו. ושם) דשלמה גזר לקודש ואינהו גזרו לתרומה וי"ל דגזירה דכלים היינו בי"ח דבר וי"ח דבר קדמו לר"ע וא"ת מנא ליה לגמרא שאין טומאת כלים במקדש דילמא בי"ח דבר גזרו על כלים אף במקדש והא דקתני שהסכין טהור ההיא נשנית קודם י"ח דבר שהיה מעדותו של ר' חנינא סגן הכהנים וי"ל דאם איתא דגזרו בי"ח דבר טומאה על הכלים במקדש ה"ל למיתני בהדיא בשום מקום לאשמעינן דההיא דקתני שהסכין טהור קודם גזירה נשנית:

תרוייהו בו ביום גזרו - תימה דידים לקודש שלמה גזר וי"ל דר"ע אי"ח דבר קאי שהיתה מחדש וה"ק בי"ח דבר כשעסקו בדיני ידים לא רצו לגזור טומאת ידים במקדש:

האי סכין דנגע במאי - וס"ל דמיירי בלא משקין:

אין כלי מטמא כלי - ולית ליה דרב יהודה דמוקי לה במחט טמא מת דההוא כלי מטמא כלי אלא כרבי יוסי דאמר כגון שהיתה פרה חסומה:

הא ברשות היחיד ספיקו טמא - תימה הא איצטריך לאוקמא ברשות הרבים משום ידים דספיקו ברה"י טמא:

מכדי האי מחט דבר שאין בו דעת לישאל הוא - פי' האי מחט כלי שנגע במחט דבטומאה לא בעינן שיהא בו דעת לישאל אלא המיטמא לחודיה דאם לא כן כל טומאת מת ושרץ אפילו ברה"י יהא ספיקו טהור:

ואמר רבי יוחנן וכו' - ה"מ לאתויי דזעירי דמשני (נדה ד' ה:) דמעת לעת שבנדה עושה משכב ומושב אע"ג דמשכב ומושב אין בו דעת לישאל כשחברותיה נושאות אותה במטה:

דף כ.

לא דיין שהן דכן אלא שאין מכשירין - לא בעי לשנויי תרגומא אדם דלעיל תירץ כן מחמת דוחק וזה שאין מכשירין משום דס"ל דתלושים לא מכשירין דדריש יטמא דכתי' גבי משקין יטמא ממש ולא הכשר וליכא אלא חד קרא בהכשר וס"ל לאוקמי טפי במחוברין מבתלושין:

אלא דאיתכשר בחיבת הקודש - וא"ת אי חיבת הקודש מהניא למימני ביה ראשון ושני מאי נפקא מינה דהאי משקין בית מטבחיא דכן ואין מכשירין ואור"י דאיצטריך לכמה

דברים שמביאין בעזרה דלא שייך בהו חיבת הקודש כגון ביכורים או חולין שאוכלין בעזרה כדי לאכול המנחה והזבח על השובע כדאיתא בהקומץ רבה (מנחות כא:):

ובשעת שחיטה עדיין משקה טופח עליה - פירש הקונטרס דאי אפשר שלא יפול מן העור על הבשר ואין נראה דאם כן הוי ליה תלושין ותלושין לא מכשירין כיון דדריש שמואל יטמא ממש ליכא אלא חד קרא בהכשר וההוא מוקי לה במחוברים ולהכי נקט והעבירה בנהר משום דבעי הכשר מן הנהר שהוא מחובר ואומר ר"י דעל ידי העור הוכשר הבשר דבהעור והרוטב (חולין קיח:) פליגי אי יש יד להכשיר אבל לכולי עלמא יש שומר להכשיר ובכל העור באו מים בעודם מחוברים:

דף כ:

מי אמר ר' יהושע שתיהן כאחת ורמינהו חבית - אומר ר"י הא דלא משני פסח שאני דמשמע ליה דפסח לא מעלה ולא מוריד מדשרי בתלויה ואסר בטהורות א"כ מה שהיא תלויה הוי הטעם:

הא ר' שמעון אליבא דר' יהושע - תימה לר"י לר' שמעון כיון דשרי תלויה לטמא ביד א"כ שרי לשורפו ואמאי קרי ליה תלויה דתלויה היינו לא אוכלין ולא שורפין וי"ל דתלויה לר"ש היינו דלא מחייב לשורפו:

ראוי לזילוף - אף על גב דתרומה טמאה בשריפה כיון דמסקינן בפ' בתרא דתמורה (ד' לג.) הראוי לשריפה שרפה הראוי לקבורה קבורה והוא הדין בכי האי גוונא הואיל וראוי לזילוף:

דף כא.

אין הכרעת שלישית מכרעת - פ"ה הואיל ולא הזכירו בית שמאי ובית הלל בית ושדה א"כ טעמא אחרינא הוא ולא משום תקלה ולר"י נראה אע"ג דטעמא דבית שמאי משום תקלה לא חשיב הכרעה לפי שלא גילו הראשונים דעתן לחלק בין בית לשדה שלא הזכירו בדבריהם אחד בית ואחד שדה וכן פ"ה לעיל גבי ר"ג לאו מכריע הוא וההיא דקולי מטלניות בין מן המוכן ובין שלא מן המוכן טמא דברי ר"א ר' יהושע אומר בין מן המוכן ובין שלא מן המוכן טהור ר"ע אומר מן המוכן טמא שלא מן המוכן טהור וחשיב ליה בפ' כירה (שבת לט: ושם) הכרעה שהרי גילו ר' אליעזר ור' יהושע דשייך לחלק בין מן המוכן ובין שלא מן המוכן וההיא דפ' כיצד מברכין (ברכות מג:) דקאמר ב"ש מברכים על השמן וקאמר ר"ג אני אכריע שמן זכינו לריחו וזכינו לסיכתו הדס לריחו

זכינו לסיכתו לא זכינו וקאמר רבי יוחנן הלכה כדברי המכריע לאו משום דמכריע גמור הוא אלא מפרש ונותן טעם לדבריו ותדע דאי מכריע הוא למה הוצרך לפסוק הלכה כמותו הא כבר א"ר יוחנן בפרק כירה הלכה כדברי המכריע וק"ק לפי' זה דהכא מאי איריא הכרעה שלישית שאין הכרעה תיפוק ליה דהכרעת תלמיד לאו הכרעה היא כדאמר בפ' כירה (שבת לט:) ארבי עקיבא ור"ח פי' הכרעת שלישית דור שלישי דהיינו הכרעת תלמיד כדאמר בפ' כירה:

מתני' כל שעה. עבר זמנו אסור בהנאה - ואסור למכור ואם מכר דמיו מותרין דאין תופס את דמיו כדתנן בפ"ב דקדושין (דף נו:) מכרן וקידש בדמיהן מקודשת:

לימא מתניתין דלא כר' יהודה - אף לפי המסקנא לא אתיא כר' יהודה אלא הכי קאמר לימא מתני' דלא כר' יהודה אלא כר' מאיר ומסיק דכר' מאיר נמי לא אתי:

ואי אשמעינן חיה משום דמצנעא לה - ואין עובר משום בל יטמין דבל יטמין נפקא לן מלא ימצא ואין זה מצוי כיון שאין ידוע היכן הוא וכן משמע בפ"ק (דף ו:) דפריך וכי משכחת לה ליבטלה משמע דכל כמה דלא משכחת לא עבר בבל יראה הק' רשב"א היכי שרי להאכיל לחיה שדרכה להטמין הא תנן בפ"ק (דף ט:) מה שמשייר יניחנו בצינעא כדי שלא תטול חולדה בפניו ויהא צריך בדיקה אחריו וכ"ש שאסור ליתן בפניהם ויש לחלק בין חיה לחולדה המגדלים בבתים דההיא לא מצנעא כולי האי כמו חולדה הטומנת בחורים ובסדקין:

וקאי עליה בבל יראה - פי' אם לא ביטלו והוא הדין דהוה מצי למימר דילמא אתי למיכל מיניה:

דף כא:

רבי יהודה אומר כותח וכל מיני כותח - אור"י בשם ר"ת דר"י אתי כב"ה ואסר בכותח משום דשם בעליו עליו ויודעים שהוא כותח של פלוני ויסברו שמכרו בפסח ע"י נכרי אי נמי יסברו שבפסח מכרו ישראל לנכרי ולכן אוסר ר' יהודה למכור כותח לנכרי וא"ש אף לר"ת דמפרש בריש אלו עוברים (לקמן מב.) דמותר להשהות כותח בפסח:

חרכו קודם זמנו מותר בהנאה אף לאחר זמנו - וכגון שנפסל מלאכול לכלב דבענין אחר לא הוי שרי דומיא דפת שעיפשה בפ"ק (דף טו:):

עבר זמנו אסור בהנאה פשיטא - רש"י ל"ג פשיטא דהא רבי יוסי הגלילי פליג ושרי חמץ בהנאה כל שבעה ואין לפרש פשיטא דאסור בהנאה מדיוקא דרישא דדרך התנא בכמה מקומות לכפול את דבריו ועוד דלא משני שפיר ונראה דפריך פשיטא משום דתנא בפ"ק

(דף יא:) דשורפין חמץ אלמא אסור בהנאה דלר' יוסי הגלילי א"צ לשורפו אלא יריצנו לפני כלבו או ימכרנו לנכרי:

בהדי דקשריף ליה ליתהני מיניה - משום דלר' יהודה דאמר חמץ בשריפה אפרו מותר דתניא בפ' בתרא דתמורה (ד' לד.) כל הנשרפין אפרן מותר וקס"ד בהדי דקשריף ליה ליתהני מיניה אבל לרבנן דאין מצותו בשריפה והוי מן הנקברים דאמרינן בפרק בתרא דתמורה אפרן אסור ופשיטא לדידהו דבהדי דקשריף ליה אסור ליהנות ממנו:

כל מקום שנאמר לא יאכל - וא"ת יהא נהנה מחמץ בפסח בכרת דהא כתיב כי כל אוכל חמץ ונכרתה וכי תימא אין הכי נמי א"כ לקמן (דף כג:) דבעי מאי איכא בין חזקיה לר' אבהו לימא דאיכא בינייהו הא ואור"י דלא יאכל ולא תאכל ילפינן מלא תאכלו אבל כי כל אוכל לא ילפינן מלא תאכלו:

ליכתוב רחמנא תתננה ואכלה ומכור - משמע דאי הוי כתב הכי לא הוה דרשינן אלא כר"מ וכן באיזהו נשך (ב"מ סא.) גבי נשך ותרבית והא דאמרי' בקדושין (ד' לב:) ורבנן אי ס"ד כרבי יוסי הגלילי ליכתוב רחמנא מפני שיבה תקום והדרת תקום והדרת פני זקן היינו משום דלשון והדרת לא שייך אמפני ולשון פני לא שייך אתקום והנך קראי דאין להן הכרעה שאת ארור מחר משוקדים וקם (יומא ד' נב.) אין ענינם לכאן דהתם מצי קאי אדלעיל או אלתחת אבל הכא תרוייהו לא מצי קיימי אגר לחודיה או אנכרי לחודיה ובפ"ב דזבחים (ד' כד.) פליגי תנאי גבי ולקח הכהן מדם החטאת באצבעו ונתן איכא דמוקי אצבעו אלקיחה ולא אנתינה משום דפשטיה דקרא קאי אלקיחה דלפניו ואיכא דמוקי לה אנתינה דלאחריו ולא אלקיחה משום דמשכחת בדוכתא אחרינא ולקחת מדם הפר ונתת על קרנות המזבח באצבעך דקאי אצבע אנתינה ואיכא דמוקי לה אתרוייהו משום דמשמע ליה אלקיחה כפשטא דקרא ואנתינה נמי כדמוכח בקרא אחרינא:

בשלמא לרבי מאיר - תימה לר"מ נמי יקשה דהא איצטריך לאקדומי נתינה דגר ותי' ר"י דודאי אי לא הוה כתב קרא כל עיקר הוה ידעינן מסברא לאקדומי אבל השתא דכתב נתינה תתננה ואכלה ומכור אי לא הוה כתב או ה"א דאתא למידרש שאין צריך להקדים וצריך ליכתב נמי גר ונכרי דאי לא הוה כתב אלא גר הוה אמינא דאתא למעוטי נתינה דנכרי ואי הוה כתוב נכרי לחודיה הוה אמינא דאתא למעוטי מכירה דגר:

דף כב.

אותו אתה משליך - פ"ה דבלאו אותו לא מצי למידרש מגופיה דקרא דאיצטריך שאין הקב"ה מקפח שכר כל בריה והר"י דאורלינ"ש מפרש דאיצטריך למישרי עובר שהוציא

את ידו משום דמקרא דבשר בשדה טרפה דריש נמי קדשים שיצאו חוץ למחיצתם בריש בהמה המקשה (חולין סח:) והוה אסרינן יד העובר בהנאה מדאיתקש לקדשים דאסור בהנאה כדאמר כל שבקודש פסול באש תשרף ולכך איצטריך אותו לכל איסורים:

חולין שנשחטו בעזרה לאו דאורייתא - פ"ה איסור הנאה ולא משמע פשט ההלכה כן אלא לגמרי קאמר לאו דאורייתא וכן בסוף שמעתא גבי הא דאמר איכא בינייהו חולין שנשחטו בעזרה אי אפשר לפרש בענין אחר ובפרק מי שאמר הריני נזיר ושמע חבירו ואמר ואני (נזיר כט: ושם) פריך למ"ד כדי לחנכו במצות הא קמייתי חולין לעזרה ומשני קסבר חולין שנשחטו בעזרה לאו דאורייתא ואי לענין איסור אכילה הוו דאורייתא אכתי תיקשי ליה היאך הקרבן נאכל דמשמע התם שנאכל וקשה לרשב"א דבת"כ בפ' צו גבי נותר דרש רבי יהודה לא יאכל כי קודש הוא יכול חטאת העוף הבא על הספק ואשם תלוי וחולין שנשחטו בעזרה ישרפו ת"ל הוא מדאיצטריך למעוטי שאינם בשריפה מכלל דאסירי בהנאה מדאורייתא:

ורבי שמעון נמי מיסר אסר בהנאה - משמע דההיא דהשולח ירך לנכרי אתיא כר' יהודה. הק' ריב"א דהא רבי יהודה אית ליה בפ"ק דמס' ע"ז (דף כ. ושם) דאסור ליתן להם מתנת חנם וי"ל דהא אמר התם אם היה שכינו מותר מפני שהוא כמוכרו לו הקשה הר"י דאורלינ"ש היכי מצי אתי כר' יהודה ורבי יהודה אית ליה בפ' גיד הנשה (חולין ק:) דגיד הנשה אסור לבני נח וקעבר משום לפני עור לא תתן וגו' ואומר ר"י דלא קשה מידי דלא קאסר אלא לבני יעקב דוקא דקודם מתן תורה איקרו בני נח דהא לא נישנית בסיני וא"ת תיקשי לחזקיה מרבי שמעון דסבירא ליה דלא תאכלו איסור הנאה משמע מדאסר גיד הנשה וי"ל כיון דסבר אין בגידין בנ"ט סברא הוא דכי אסור בהנאה נמי אסור דלא שייכא ביה אכילה א"נ חזקיה לא סבר כרבי שמעון אלא כרבי יהודה דלכאורה נמי לא אתיא חזקיה כרבי מאיר דלרבי מאיר פשיטא לן לעיל מדאיצטריך למישרי נבילה דכל איסורים אסורים בהנאה וכן לקמן (דף כג:) גבי יתיב ההוא מרבנן פשיטא ליה לגמרא דלרבי מאיר גמר מנבילה והא דקאמר לקמן לימא כתנאי היינו לרבי אבהו דחזקיה לא מצי אתי כר"ע:

והרי דם דרחמנא אמר - משמע דדם לא הוי בכלל בהמה מדלא משני כשהותרה בהמה דמה נמי הותרה וקשה לר"ת דאמר בהמוציא יין (שבת עז. ושם) דם נבילה ב"ה מטמא וקאמר התם ר' יוסי (כרבי) יהודה דלא מטמא ב"ה אלא כשיש רביעית דם הואיל ויכול לקרוש ולעמוד על כזית אלמא חשיב ליה כבשר ותי' ר"י דהתם לאו משום דחשיב ליה כבשר אלא יש שום פסוק דדרשינן מיניה דדם נבילו' טמא ומסברא משערינן ברביעי'

כדאמר התם אבל בלא ריבוי לא חשבינן דם כבשר ובמעילה (דף יז. ושם) נמי מפיק דם השרץ מוזה לכם הטמא ומשרץ גופיה לא ידעינן ליה:

מועלין בהן - מדרבנן ולא מדאורייתא דבסוף הוציאו לו (יומא נט: ושם) אמר אין לך דבר שנעשה מצותו ומועלים בו ואור"י דבמעילה בפרק ולד חטאת (מעילה דף יא.) ת"ר מועלים בדמים דברי רבי מאיר ורבי שמעון וחכמים אומרים אין מועלין ופלוגתתם אחר שיצא לנחל קדרון דקודם זריקה קתני ר"ש התם דאין מועלין בו והיה שם בספרים מאי טעמא דמ"ד אין מועלין ול"ג דמ"ד דא"כ הוה משמע דלרבי מאיר ורבי שמעון מועלין בו מן התורה אלא ה"ג מאי טעמא אין מועלין ואמתני' קאי דקתני דם בתחלה אין מועלין בו:

מה מים מותרים אף דם מותר - אף על גב דדם קדשים שאין נשפך כמים לא הוקש למים מ"מ כיון דמשמע קרא בדם חולין דשרי בהנאה ולא תאכל דידיה היינו אכילה ולא הנאה הוא הדין לדם קדשים ואף על גב דאיכא תרי לאוי חד לדם חולין וחד לקדשים מ"מ גילוי מילתא בעלמא הוא דכולהו לאוי דדם הוי איסור אכילה דוקא:

ואימא כמים הניסכים על גבי המזבח - לא פריך למילף שיהא דם אסור בהנאה דממילא ידעינן מלא תאכל אלא כלומר מהכא לא מצי למילף דשרי בהנאה:

דף כב:

ואבר מן החי לבני נח - תימה כיון דבאבר מן החי של נכרי מיירי כדאמר בפ"ק דמסכת ע"ג (דף ו: ושם) מדקתני לא יושיט ולא קתני לא יתן א"כ היכי דייק דשרי בהנאה אי לאו לפני עור וי"ל דכיון דבשכר היה אסור להושיט דאסור להשתכר באיסורי הנאה אף על גב דדיעבד שכרו מותר כדמשמע בפ' בתרא דמס' ע"ז (ד' סב.) מכל מקום אסור לכתחלה ובחנם נמי אסור דמה שמחזיק לו העכו"ם טובה חשיב כמשתכר והא דאמר בסוף אלו מציאו' (ב"מ לב:) גבי אם היתה טעונה יין נסך אין זקוק לה ואי אמרת צער בעלי חיים דאורייתא אמאי אין זקוק לה אע"ג דחשיב כמשתכר באיסורי הנאה ואסור אפילו בחנם מ"מ כיון דאינו מתכוון שיחזיק לו טובה ומשום צער בעל חיים חשיב כמו לא אפשר ולא מיכוון דשרי א"נ אין זקוק לה משמע ליה אפילו שלא בפני נכרי דאין מחזיק לו טובה:

סלקא דעתך אמינא בשרו אין עורו לא - וא"ת לישתוק מעורו ומבשרו ויש לומר דאיצטריך בשרו אע"ג דעבדיה כעין בשר ומאן דלית ליה הא דרשה בפ' שור שנגח ד' וה' (ב"ק מא.) אתא לדרשה אחרינא:

מנין שלא יצבע - וא"ת כיון דנפקא לן דאסור בהנאה אמאי איצטריך לאסור צביעה והדלקה ואור"י דס"ד דצביעה לא חשיב הנאה דלא הוי אלא חזותא בעלמא כדאמר בהגוזל (שם קא. ושם) אהך מילתא גופא וכן הדלקה סלקא דעתך דשריא כיון דהוי דרך ביעורו ולמ"ד אין שבח עצים בפת דשרי עצים בהדלקה הא דאסר קרא הכא היינו בשמן דהוי בעין כשדולק בנר אבל עצים נעשה גחלים והשלהבת בא מן הגחלים ואם תאמר אמאי איצטריך קרא גבי תרומה טמאה להתיר דדרשי' לך שלך תהא להסיקה תחת תבשילך דהכא איצטריך קרא למיסר ויש לומר דסלקא דעתך דנילף ממעשר הקל דאסר ביה הבער' דכתיב לא בערתי ממנו כדאמר בפ' במה מדליקין (שבת כה. ושם) ומה מעשר הקל אמרה תורה וכו':

לכם למ"ל לכדתניא - הקשה הר"י מקורבל אמאי איצטריך ג' ערלים ליכתוב תרי ערלים לצביעה והדלקה ועל כרחך אתי' לכם לנטוע לרבים דאי להיתר הדלקה אתא לא לכתוב לכם ולא חד מהנך ערלים ונאסור מלא יאכל הנאה ומחד ערלים צביעה ולהדלקה אין קרא לאסור ואין לומר דמלא יאכל משמע לאסור אפילו צביעה והדלקה ואי הוה כתיב לא יאכל וחד ערלים הוה אסרינן מלא יאכל כל הנאה וערלים לשום דרשה והא דמצרכי' קראי לצביעה והדלקה היינו משום דכתב לכם דלכם משמע להתיר כל הנאה ולהכי אי הוה כתיב תרי ערלים ולכם הוה שרינן הדלקה אי אפשר לומר כן דמלא יאכל לא שמעינן צביעה דהא חזותא בעלמ' הוא כדאמר בהגוזל (ב"ק קא. ושם):

דף כג.

נטוע לרבים - ברה"י לצורך רבים ולא כמו שפ"ה באמצע הדרך דקתני במסכת ערלה (פ"א מ"ב) הנוטע לרבים חייב ורבי יהודה פוטר והדר קתני הנוטע ברה"ר והנכרי שנטע והגזלן כו' מדקתני בתרי בבי ש"מ תרי מילי נינהו:

מערבין לנזיר ביין - בפ' בכל מערבין (עירובין כח.) מפרש טעמא משום דאע"ג דלא חזי להאי חזי להאי ולא פריך הכא אליבא דמ"ד (שם דף לא.) אין מערבין אלא לדבר מצוה ומצות לאו ליהנות ניתנו:

נזרו שלו יהא - תימה לחזקיה נזרו למאי אתא ואית ספרים דגרסינן על נזרו מגלח ואינו מגלח על נזירות אביו:

קוצר לשחת ומאכיל לבהמה - אף על גב דהא דקוצר לשחת היינו דווקא לבהמה כדמוכח במנחות בפ' רבי ישמעאל (מנחות ד' עא:) מ"מ ומאכיל לבהמה לא משמע ליה דקאי אקוצר לשחת דא"כ לא פריך מידי דחדש שאסר הכתוב היינו תבואה גמורה אלא

מאכיל לבהמה היינו אפילו חיטין גמורין ועל ידי קיטוף כפ"ה ועוד דקתני סיפא רבי שמעון אומר יקצור ויאכל אף משהביא שליש:

קצירכם שלכם יהא - תימה לרשב"א מנ"ל דאתא להכי הא איצטריך לכדדרשינן במנחות בפרק ר' ישמעאל (מנחות דף עב. ושם) קצירכם ולא קציר מצוה וחזקיה נמי לישני הכי וי"ל מדלא כתב ראשית קציר והוי מצי למיכתב קצירך וכתב קצירכם שמע מינה תרתי:

אמר קרא יהיו בהוייתן יהו - וא"ת א"כ סוסים וחמורים היכי זבנינן וי"ל דבמידי דאכילה מיירי דווקא ובירושלמי דמסכת שביעית ספ"ח פריך והרי חמור וגמל ומשני למלאכתן הן גדילים וא"ת דאמרי' במרובה (ב"ק פב: ושם) אסור לישראל לגדל חזירים תיפוק ליה דמדאורייתא אסור וי"ל דנפקא מינה למיקם בארור אי נמי הא דאסור מדאורייתא היינו להשתכר ולמכור לנכרי לאכול אבל להשתכר בשומנן או בעורן לא או שמגדל שלא למכור אלא למשוח ולהדליק אפילו הכי בחזירים אסור א"נ בנזדמנו לו כגון שנפלו בירושה אין לגדלן:

שאני התם דאמר קרא לא יראה לך - תימה דליכתב לא יאכל לחזקיה ולא בעי לך:

דף כג:

ומה חלב שענוש כרת מותר בהנאה - וא"ת לימא שור הנסקל ושאר איסורי הנאה יוכיחו שאינן בכרת ואפ"ה אסורין בהנאה וי"ל דה"פ ומה חלב שענוש כרת ואסור באכילה ומותר בהנאה כמו נבילה עצמה גיד שאין ענוש כרת לכ"ש שיהא בכלל היתר נבילה והשתא לא שייך למימר תוכיח ולא מצי למיעבד נמי ק"ו מדם דדם אינו בכלל נבילה ואפילו טומאה אין בו מטעם נבילה כדפרישי' לעיל (דף כב.) אבל חלב הוה שפיר בכלל נבילה דלטומאה לא הוה צריך קרא דאדרבה לטהרו מידי נבילה מצריך קרא והא דקאמר היא הותרה וחלבה לא הותרה לאו משום דלא הוי בכלל נבילה אלא משום דלא הותרה בנבילה אלא מה שהותר בטהורה באכילה והשתא א"ש הא דקאמר ואידך אנן בבהמה קיימינן דלא ילפינן אלא שיהא בכלל היתר נבילה אבל בעלמא מודה דפריך שפיר:

בבהמה מיהא לא אישתרי - אין להקשות דגיד חיה מיהא ליתסר דכיון דשל בהמה לא מיתסר בהנאה אם כן לא יאכל דכתיב גבי גיד הנשה באכילה דוקא קאמר ומהיכא תיתי לן לאסור של חיה בהנאה:

מאי בינייהו - תימה לרשב"א לימא דאיכא בינייהו חמץ נוקשה וחמץ דגן גמור ע"י תערובות דמרבינן בריש אלו עוברין (לקמן מג.) מכל מחמצת לא תאכלו דלחזקיה מותר

בהנאה ולרבי אבהו כל מקום שנאמר לא תאכלו משמע איסור הנאה וכי תימא כיון דמרבינן ליה לאכילה ה"ה להנאה אם כן כרת נמי ליחייב:

דכתיב והנה שורף - פרש"י בשעיר נחשון ובת"כ דריש בהדיא אשעיר דראש חודש מדכתיב ואותה נתן לכם וגו' והיינו של ר"ח דמכפר עון על טומאת מקדש וקדשיו:

דהא כתיב והנה שורף - פרש"י ואמר להו משה הן לא הובא את דמה אל הקדש פנימה מכלל דאם הובא שפיר עבוד דשרפוה הקשה הרב רבינו שלמה מטרויש הא על כרחיך לאו שפיר עבוד דשרפוה דהא שרפוה בלא עיבור צורה ואמר בפרק כיצד צולין (לקמן פב:) כל שפסולו בגופו ישרף מיד בדם ובבעלים תעובר צורתו ויצא לשריפה וקרא ה"ק מדוע לא אכלתם את החטאת הן לא הובא את דמה הא אם הובא שפיר עבוד דלא אכלוה ואומר ר"י דה"פ אם אינו ענין לגופה דהא קיי"ל בפרק כיצד צולין (גם זה שם) כל שפסולו בקדש בשריפה וחטאת דאהרן משום מעשה שהיה תנהו לכל איסורים:

דף כד.

ואם אינו ענין לאכילה - לא אתי שפיר דהיכי מצי לאוקמי' באיסור אכילה דהא כתיב באש תשרף:

הא אין לוקין על לאו שבכללות - הקשה הר"ר אליעזר ממיץ דבאלו הן הלוקין (מכות יג.) אמר דלאו דנותר ופיגול הוה בכלל הלוקין ואמאי והא לאו שבכללות הוא ותירץ דלגבי נותר שמפורש בהדיא דכתיב ושרפת את הנותר באש לא יאכל כי קדש הוא לא חשיב לאו שבכללות ופיגול נמי גמרינן עון עון מנותר אך קשה דבפרק בתרא דמכות (דף יז: יח.) גבי זר שאכל עולה לפני זריקה לוקה חמש פריך ולילקי נמי מדרבי אלעזר דאמר כל שבקודש פסול ומאי קושיא והא לאו שבכללות הוא:

אם אינו ענין לגופו דאתי בקל וחומר ממעשר - ואם תאמר והא איצטריך לרביעי בקודש כדאמרינן בפרק קמא (דף יט.) וי"ל דלא ליכתוב לא יאכל אלא ישרף:

הקישא הוא - תימה אמאי קרי ליה הקישא תיפוק ליה דקודש כתיב בהדיא בקרא ובכורות בקרך וצאנך ואזהרה למעשר נמי יליף מהאי קרא וי"ל דצריך הקישא משום איסור הנאה דלא תוקי קרא דוהבשר לאיסור הנאה שיהא בלאו דבפ' שני דשבת (דף כה.) לא ילפי' איסור הנאה בשמן קדש שנטמא אלא ממעשר:

דכתיב לא תוכל לאכול בשעריך - האי לא חשיב לאו שבכללות מדלא כתיב מעשר דגנך ובכורות בקרך לא תוכל לאכלם ש"מ ליחודי לאו אכל חד דכתי' בקרא אתא:

דף כד:

צירעה לוקה שש - פ"ה דהא דכתיב בקדושים אל תשקצו את נפשותיכם בבהמה ובעוף ובכל אשר תרמוש האדמה וגו' לא חשיב ליה דבגדולים מיירי דלא כתיב שרץ ולשון שרץ דבר שהוא נד בארץ ואינו נראה אלא ע"י שירוצו מפני קטנו וקשה דבפ' ד' מיתות (סנהדרין נט:) דרשינן וכל חיה הרומשת זה הנחש משמע דרמישה הוה נמי בדבר הרוחש כמו נחש שהולך על גחונו ותי' הר"י דאורלינ"ש דההוא קרא איירי בח' שרצים דאמרינן במעילה בפרק קדשי מזבח (מעילה דף טז: ושם) במובדלים ממך דיבר הכתוב דכתיב בסיפא דקרא אשר הבדלתי לכם לטמא והיינו ח' שרצים שהן טמאים:

לרבות את האימורים - דסד"א אין חייבין עליהם משום טומאה הואיל ואין ניתרים ודרשינן במנחות בפרק הקומץ את המנחה (דף כה:) הניתר לטהורי' חייבים עליהם משום טומאה להכי איצטריך לרבויינהו מיהו קשה דבמעילה בפ' חטאת העוף (מעילה דף י:) דריש התם מאשר יקרב בכל הקדשים הכתוב מדבר ויליף התם אימורים וכל שאין ניתר לטהורים ורבינו שמשון תירץ דאיצטריך לרבויי דסד"א דלא יבא איסור טומאה ויחול על איסור חלב:

פרט לאוכל חלב חי - והא דאמר בגיד הנשה (חולין קב:) אכל צפור טהורה בחייה בכל שהוא במיתתה בכזית שאני עוף שהוא רך וחזי לאומצא וחשיב כדרך הנאתו והא דאמר בהקומץ רבה (מנחות כא.) דם שבשלו אינו עובר עליו ופריך אביי מהא דתניא הקפה את הדם ואכלו או שהמחה את החלב וגמעו חייב ומשני כאן שהקפה באור וכאן שהקפה בחמה ולפי הך דהכא צ"ל שהברייתא לצדדים קתני הקפה את הדם בחמה ואת החלב באור דאי בחמה חי הוא ופטור:

אלא הכא משום דזיעה בעלמא הוא - תימה לר"י דבהעור והרוטב (חולין קכא. ושם) יליף מקרא דאין חייב משום ערלה אלא על היוצא מזיתים וענבים דגמר ערלה פרי פרי מבכורים ובכורים מתרומה ובתרומה כתיב תירוש ויצהר אם כן אמאי איצטריך למימר הכא זיעה בעלמא הוא וי"ל דהא דאיצטריך למילף התם פרי פרי מבכורים לאו למעוטי שאר משקין איצטריך דמן הדין אפילו תירוש ויצהר לא היה ליחשב למשקין פרי דזיעה בעלמא הוא כדאמרינן הכא והתם איצטריך למילף שנחשוב משקה של תירוש ויצהר כמו הפרי והשתא א"ש הא דאמר בשמעתין דזיעה בעלמא הוא דמהאי טעמא הוא דשמעינן דמשקה אינו כפרי מיהו תימה אמאי אמר דזיעה בעלמא הוא והא טעם כעיקר דאורייתא:

(**לעיל**) **הכל מודים בכלאי הכרם** - הא דלא קאמר הכל מודים בחולין שנשחטו בעזרה משום דכתיב בהו אכילה דמוזבחת ואכלת נפקא לן ועוד דאיכא מאן דאמר לאו דאורייתא והא דלא קאמר הכל מודים בבשר וחלב שמא משום דאין מזהירין מן הדין:
אמרת קל וחומר - תימה היכי אלים ק"ו לאפוקי מג"ש דנילף מנבילה בג"ש שלא תאסר בהנאה כמו נבילה ובפרק כל הבשר (חולין קטז.) איכא תנא דיליף הכי וסבר דבשר בחלב לא אסור בהנאה ואור"ת דבההוא קרא דאנשי קדש כתיב ביה נמי איסורי הנאה דמבשר בשדה דרשינן קדשים שיצאו חוץ למחיצה וגלי לן ק"ו דגמרינן מקדשים ולא (מנבילה) וא"ת בלא ק"ו נמי מקשינן לחומרא וי"ל דהכא ס"ד לאקשויי לקולא משום דמפורש בהדיא בקרא היתר הנאה דכתיב לכלב תשליכון אותו הקשה הר"י דאורלינ"ש אמאי לא ילפינן מנותר איסור אכילה ואיסור הנאה מקדש קדש דמההוא קדש דנותר דריש ג"ש בפ' לולב וערבה (סוכה מט.) ובפרק כל הזבחים (זבחים כח:) וי"ל דהכא עם קדוש מאנשי קדש דרשי' שהן ענין אחד דקיימא קדושה אגברי אי נמי דנין חולין מחולין ואין דנין חולין מקדשים:
אמרת ק"ו - איסור אכילה לא מצי למילף בק"ו מערלה כדאמר בכל הבשר (חולין קטו:) משום דאיכא למימר חורש בשור וחמור וחוסם פרה יוכיח דנעבדה בהו עבירה ושרו באכילה אבל השתא דיליף מקרא איסור אכילה ליכא למימר תוכיח דהנהו שרו באכילה:

דף כה.

מה לערלה שכן לא היתה לה שעת הכושר - הקשה ריב"א נילף מערלה שהיתה לה שעת הכושר כגון נטל ענף מאילן של היתר שלא נגמרו פירותיו והרכיבו או נטעו ואומר ר"י דאינו אוסר אלא מה שגדל אחר שהרכיבו או נטעו וזה לא היה לו שעת הכושר והענף עצמו אינו נאסר אלא מפני תערובת האיסור ואם היה יכול להבדיל אותו הענף ממה שגדל אחרי כן היה מותר וכן כלאי הכרם אי לא היה עיקרו נאסר או מעביר עציץ נקוב חשוב לא היה לו שעת הכושר שהאיסור הגדל אחרי כן לא היה לו מעולם שעת הכושר:
מה לחמץ בפסח שכן ענוש כרת - ומשור הנסקל לא מצי למימר יוכיח דמה לערלה ולשור הנסקל שכן לא היה להם שעת הכושר לאכילה:
כלאי הכרם יוכיחו - בפ' כל הבשר (חולין קטו:) פריך ונימא ערלה תוכיח ומשני ונראה לר"י דהוה מצי למילף במה מצינו מכלאי הכרם לחודייהו דמה כלאי הכרם שכן נעבדה

בו עבירה ואסורה באכילה ובהנאה אף אני אביא בשר בחלב וכו' אלא ניחא ליה למילף מכל הני בק"ו דאלים טפי:

מה לכלאי הכרם שכן לוקים עליו שלא כדרך כו' - תימה לרשב"א היא גופא נילף במה מצינו מכלאי הכרם שילקו על בשר בחלב שלא כדרך הנאה ואומר ר"י דליכא למילף דאיכא למימר דשור הנסקל וחמץ שעבר עליו בבל יראה יוכיח שנעבד בו עבירה ואסור באכילה ואינו אסור אלא כדרך הנאתו דאכילה כתיב בהו:

עיקרן נאסרין - אומר ר"י שגם הגבעולים והקש שגדל ממנו נאסר כדאמרינן לקמן (ד' כו:) תנור שהסיקו בקליפי ערלה או בקשין של כלאי הכרם חדש יותץ וקשה לר"י דבפרק האשה שנפלו (כתובות דף פ. ושם) גבי מוציא הוצאות על נכסי אשתו וכו' מפרש רב יהודה אפי' לא אכל אלא חבילי זמורות רב יהודה לטעמיה דאמר אכלה ערלה וכלאים ושביעית הוי חזקה פי' אע"פ שבכל אלו אין יכול לאכול רק העצים שהפירות אסורין אלמא עצי כלאים שרו ואומר ר"ת דהתם מיירי באותן עצים שהיו קודם זריעת כלאים וקודם שהוסיף מאתים אבל אותן שגדילין אחרי כן אסורין מאחר שהוסיף מאתים:

הואיל והיתה לו שעת הכושר קודם השרשה - והא דאמרינן בפ"ק דמנחות (דף ו. ושם) גבי טריפה דכלאים לא היה להם שעת הכושר התם קאי על משקה ישראל ומשקה לא היה לו לעולם שעת הכושר:

חוץ מעצי אשירה - נראה לר"י דמיירי כגון שאין יכול להתרפא משאר עצים אלא בזה כגון על ידי שדים או שום דבר אחר משום דאתי למיטעי בתר ע"ז וגבי בן דמא בע"ז פרק שני (דף כז: ושם) שנשכו נחש ובא יעקב איש כפר סכניא לרפאותו ולא הניחו ר' ישמעאל משום דאפיקורסות משכא ומפרש בירושלמי בפ' שמנה שרצים שהיה רוצה ללחוש לו בשם זר אבל ע"י תחבושת שרי כדאמרי' התם (דף כח.) דר' אבהו רמא ליה יעקב אפיקורסא סמא אשקיה:

דף כה:

אף נערה המאורסה יהרג ואל יעבור - פי' הבועל אבל היא תיבעל ולא תיהרג דקרקע עולם היא כדאמר בבן סורר ומורה (סנהדרין עד:) ובריש כתובות (דף ג:) נמי פריך ולידרוש להו דאונס שרי ור"י אומר דשפיר גר' תיהרג דהא דמשמע בבן סורר ומורה ובריש כתובות דאונס שרי היינו היכא שהיא קרקע עולם ולא עבדה מעשה אבל לעשות מעשה כגון שאומר לה שתביא הערוה עליה תיהרג ואל תעשה מעשה דמרוצח ילפינן ורוצח לא מיחייב למימסר נפשיה אלא כשאומר לו להרוג בידים אבל אם אומר הנח

לזרוק עצמך על התינוק או תיהרג אינו חייב למסור עצמו כדי להציל חבירו דאדרבה איכא למימר מאי חזית דדמיה דחבריה סומק טפי דילמא דמא דידי סומק טפי ומיהו לדידיה אם אומרים לו הנח לתקוע אותך בערוה יהרג ואל יעבור דלא מצי למימר לא עבידנא מעשה דכיון שתוקעין אותו ואין קישוי אלא לדעת כדאמרי' בריש הבא על יבמתו (יבמות נג.) ומה שהוא מתקשה הוי מעשה:

לא אפשר ולא מיכוין כולי עלמא לא פליגי - ללישנא קמא נראה לפרש דכ"ע קאי אאביי ורבא ולא פליגי דשרי היינו לרבי שמעון דרבי יהודה אסר דהא רבא מוקי פלוגתא דרבי יהודה ור' שמעון בלא אפשר ולא מיכוון דבאפשר קאמר דמודה רבי שמעון דאסור ולאיכא דאמרי לא אפשר ולא מיכוין לכולי עלמא דשרי האי כולי עלמא היינו ר' יהודה ור' שמעון וא"ש דבאיכא דאמרי לא הדר ונקיט אלא מה שמשנה מלשון ראשון ולהכי לא נקט בדאיכא דאמרי אפשר ומיכוין לכ"ע אסור ומיירי כגון דלא הוי פסיק רישיה דבפסיק רישיה מודה רבי שמעון וליכא למימר דאפילו בפסיק רישיה שרי הכא ר' שמעון משום דהכא מיירי בגרירה דכלים דליכא אלא איסורא דרבנן שהוא חופר כלאחר יד כדאמר בבמה מדליקין (שבת כט) דהא בשמעתא מייתי עלה מידי דאורייתא כגון מעילה וכלאים ופסול פרה וצ"ל דכל הנהו דמייתי לא הוי פסיק רישיה ולא אפשר דכולי שמעתא נראה לר"י דלא אפשר כדרכו אלא בטורח גדול דהא שילשול האומנין בקופות חשיב לא אפשר והא דאמרינן בכתובות (דף ה:) גבי מהו לבעול בתחלה בשבת דקאמר לר' יהודה דאסור משום דבר שאין מתכוון אע"ג דהוי לא אפשר ולא מיכוין וצריך לומר דההיא סוגיא כרבי ירמיה דבמה מדליקין דאסר לר' יהודה לא אפשר ולא מיכוון אע"ג דאיתותב במאי דאמר קטנים אסורים אפילו לר"ש (איתותב) מ"מ במאי דאסר אפילו בגדולים לר' יהודה לא איתותב:

אביי כרבי יהודה - נראה דסבר אביי הואיל ואפשר ולא מיכוין אסור ובלא אפשר ולא מיכוין שרי אלמא דאיסור משום דאפשר הוא ומה שהיה בספרים בבמה מדליקין (שבת כט:) ופליגא דעולא דאמר עולא מחלוקת בקטנים אבל בגדולים ד"ה אסור שיבוש הוא דבכולי שמעתא שרי טפי לא אפשר מהיכא דאפשר וגדולים היינו לא אפשר אלא גרס ד"ה מותר והיינו כלישנא בתרא דהכא דבלא אפשר ולא מיכוין כ"ע ל"פ דשרי:

דף כו.

שאני היכל דלתוכו עשוי - פ"ה ואין הנאת צילו נאסרת שאין זה דרך הנאתו וא"ת והא לא כתיב אכילה ואפילו שלא כדרך הנאה יהא אסור וי"ל דמעילה ילפינן חטא

חטא מתרומה ובתרומה כתיב אכילה והא דאסר בפ' כל הצלמים (ע"ז מח:) לישב תחת אשירה משום דאשירה לצל עשויה והיא דרך הנאה ועוד דגבי ע"ז לא כתיב אכילה:

והא הכא דלא אפשר וקמיכוין ואסור - ה"מ אבייי לאוקמא כרבי שמעון דאליבא דרבי יהודה פליגי:

ותסברא והאמר רבי שמעון בן פזי קול ומראה וריח אין בהן משום מעילה - פ"ה וכיון דמדאורייתא שרי כי לא אפשר אמאי אטרחוה רבנן וקשה לר"י הא בגרירה דליכא איסורא דאורייתא ופליג רבא ואסר בלא אפשר ומיכוון ומאי קא מוכיח אבייי לרבא וי"ל דה"פ כיון דלא אסירי אלא מדרבנן א"כ כשהוא לצורך כגון לתקן בית קדשי הקדשים סברא הוא דאפילו איסורא דרבנן ליכא:

מעילה הוא דליכא הא איסורא איכא - תימה דבפרק החליל (סוכה נג. ושם) תניא אשה בוררת חטים לאור של בית השואבה והשמן והפתילה היו של קודש כדתנן התם ובירושלמי דייק מינה דקול ומראה וריח אין בהן משום מעילה:

לאותן העומדים בחוץ - ליכא איסורא אלא שלא יקרבו עצמן לעזרה כדי להריח יותר דהא אמרינן (יומא דף לח:) לא היתה כלה צריכה להתבשם בירושלים מפני ריח הקטורת:

כתיב הכא ושמו וכתיב התם הערופה - תימה לר"י אמאי איצטריך תרי מיעוטי בחד סגי דלהכי כתביה דלא למילף מינייהו וי"ל דאי לא כתיב אלא חד מיעוטא לא הוה מצי למעוטי אלא מילתא דלא דמי כל כך למיסר אבל מילתא דדמי למיסר לא להכי איצטריך תרווייהו:

הכניסה לרבקה - בתוספתא תני ליה גבי פרה:

דף כו:

הא לא דמיא אלא להא שכן עליה עוף - מייתי לה משום דרב פפא אמר מילתיה עלה לפי שהיא משנה:

עלה עליה זכר פסולה - וא"ת אמאי פסולה הא ודאי לא ניחא ליה להפסיד פרה שדמיה יקרים בשביל דבר מועט וי"ל דאם נאמר כשירה הוה ניחא ליה ולכך אין להכשירה וא"ת הכניסה לרבקה ודשה אמאי כשירה מ"ש מעלה עליה זכר דפסולה וי"ל דהתם לא ניחא ליה בדישתה שאין מרויח כלום בדישתה דבלאו הכי נידושה התבואה וה"ר יהודה פירש דסתם פרה בחורה היא ומסתמא אין אדם רוצה להטריחה וא"ת והא דתנן פרה מעוברת ר' אליעזר מכשיר וחכמים פוסלין והכא אמר עלה עליה זכר פסולה וי"ל דהכא כחכמים דפוסלין דה"נ ר' יהודה פליג ואמר דוקא העלה עליה זכר אבל עלה

מעצמו כשירה אי נמי הא דאמר הכא פסולה היינו כשרואה בשעת עלייה וניחא ליה כדאמר גבי הכשר (בפ"ק דחולין) (דף יג.) עודהו הטל עליהן ושמח הרי זה בכי יותן נגבו אינן בכי יותן דבעינן יותן דומיא דיתן אף על פי שאם היה יודע בעוד הטל עליהן היה שמח והא דאמרינן בפרק עגלה ערופה (סוטה מו.) עול פוסל בין בשעת עבודה ובין שלא בשעת עבודה שאר דברים אינן פוסלין אלא בשעת עבודה מה שהזכר משמש בה חשוב עבודה:

מגוד - פירש ר"ת כמו נגוד ליה גלימא (עירובין ד' צד.):

חדש יותץ - קסבר יש שבח עצים בפת וה"נ יש שבח עצים בתנור וזה וזה גורם אסור ויש שבח עצים בפת היינו העצים שהן גורמים אפיית הפת כשאבוקה כנגדו ורבנן סברי אין שבח עצים בפת אף על פי שהאבוקה כנגדו דשלהבת אינה באה מן העצים אלא מחמת משהו הנשרף וא"כ היא כמו גחלת דאין האיסור בעין וכן פירש"י הקשה ה"ר אהרן לרבי הא דאמר (תרומות פ"ב מ"ג) המבשל בשבת בשוגג יאכל ואפילו בשבת ואמאי נימא יש שבח מוקצה בפת דגחלים מוקנין הן ואומר ר"י דלא שייך אלא באיסורי הנאה דווקא וכן פי' הקונטרס בפרק בתרא דע"ז (דף סו. ושם) גבי תנור שהסיקו בכמון של תרומה:

בישלה על גבי גחלים - בישלה דווקא בדיעבד אף על גב דכל הנשרפין אפרן מותר אפילו לכתחלה יש לחלק בין אפרן לגחלים:

בין חדש בין ישן יוצן - דזה וזה גורם מותר אף על גב דזה וזה גורם דוקא בדיעבד מותר כדמוכח בסוף פרק כל הצלמים (ע"ז מח:) דאמר רבי יוסי אין נוטעין אגוז של ערלה ומודה ר' יוסי שאם נטע שהוא מותר וחשיב ליה זה וזה גורם דהכא הוי כדיעבד דאם נאמר חדש יותץ יפסיד התנור:

בין חדש ובין ישן יוצן - ואף על גב דזה וזה גורם מותר מ"מ ישן כיון דסגי ליה בצינון ולא מפסיד מידי אלא איסור הנאה לחודה לכך צריך צינון:

דף כז.

עד שיהא בו כדי להחמיץ - פי' באיסור דאי יש באיסור וגם בהיתר כדי להחמיץ נראה לרשב"א דשרי דהא בפ' בתרא דמסכת ע"ז (דף סח.) תניא שאור של חולין ושל תרומה שנפלו לעיסה ובזה כדי להחמיץ ובזה כדי להחמיץ וחימצו אסור ור' שמעון מתיר והשתא הוי ר' שמעון כרבנן דהכא והא דתנן בסוף פ"ק דתמורה (דף יב.) אין מחמץ אחר מחמץ [אוסר] אלא לפי חשבון שבה שאם נפל שאור של תרומה בעיסה וחימצה וחזרה ונפלה לעיסה אחרת גדולה מזאת אם יש בשאור כדי להחמיץ השניה אסורה אע"פ

שנתחמצה על ידי שאור של איסור ועל ידי עיסה ראשונה שהיה של היתר ומוקמינן לה התם כרבנן דהכא אור"י מצי למימר דהתם מיירי כגון שאין בעיסה כדי להחמיץ ובשאור של תרומה יש כדי להחמיץ:

נתערבו באחרות - אור"ת דלא גרסי' ואחרות באחרות דבסדר המשנה לא גרס ליה לא במסכת ע"ז ולא בסדר זרעים:

וכן היה רבי אליעזר אוסר בכל איסורין שבתורה - השתא משמע דבכל מקום אית ליה לרבי אליעזר דזה וזה גורם אסור ותימה לרשב"א דתיקשי מהכא לרב הונא בר חיננא דתניא בתמורה בפרק כל האסורין (תמורה דף ל: ושם) כל האסורין לגבי מזבח ולדותיהן מותרין ותניא עלה ר"א אוסר וקאמר רב הונא בר חיננא מחלוקת כשעיברו ולבסוף נרבעו דרבי אליעזר סבר עובר ירך אמו הוא אבל נרבעו ולבסוף עיברו ד"ה מותרין אלמא לרבי אליעזר זה וזה גורם מותר:

ובהא אפילו מחביריו - וטעמא דרבי משום דיש שבח עצים בפת ולא מטעם דזה וזה גורם דשמואל פסיק בהדיא בפרק כל הצלמים (ע"ז מט.) הלכה כר' יוסי דזה וזה גורם מותר:

דף כז:

מכלל דרבנן שרו כשאבוקה כנגדו - ואם תאמר לרבנן הואיל ובאבוקה כנגדו חשיב כמו שלהבת באה מן הגחלים מאי פריך בסוף לולב הגזול (סוכה מ.) ובהגוזל עצים (ב"ק קא:) והא איכא עצים דמשחן שהנאתן וביעורן שוה הא בשעת הנאה מבוערין הן כבר במקום השלהבת ויש לומר משום דשיעור כזה לא חשיב הנאה אחר ביעורן לענין שביעית שהרי באכילה דמינה ילפינן התם ליכא לגמרי הנאה וביעורן שוה ולא ממעטינן אלא שאר עצים שאין הנאתן אלא אחר שנעשו גחלים לגמרי ולרבי עצים דלא משחן נמי הוה ליה למיסר דלדידיה כשאבוקה כנגדו הנאתן וביעורן שוה ואיכא למימר הואיל ורוב הנאה אחר ביעור אית לן למימר דלא אסרה תורה בהן אבל תימה למאן דאמר לוחשות לרבי אסורים אמאי לא אסר בכל עצים בשביעית שהרי הנאתן וביעורן שוה הואיל ולא חשיב להו מבוערות כשהן לוחשות דבאותן הוי עיקר הנאה:

הקדש אפי' באלף לא בטיל - תימה מה חומר היא זו הלא הקדש דבר שיש לו מתירין הוא ע"י חילול ומטעם זה אין דינו להיות בטל אפילו באיסור קל אפילו מדרבנן כדאמרינן בריש ביצה (דף ד.):

בעצי שלמים - ה"מ לאוקמי בעצי הקדש ובמזיד ואליבא דרבי יהודה אלא דלאו אורחא דמלתא לעבור במזיד:

ורמינהו כל הנשרפין וכו' - ה"מ לאוקמי בעצי שלמים:
חוץ מעצי אשירה - תימה לרשב"א תיהוי כעבודת גלולים שנשתברה מאליה דשריא כדאמרינן בפרק כל הצלמים (ע"ז מא:) ואין לומר דהכא מיירי באשירה של ישראל דאין לה ביטול עולמית דהא בסוף תמורה (ד' לד.) מפרש דלהכי לא עריב ותני אפר הקדש ואשירה לעולם אסורין משום דאשירה יש לה היתר אם שורפה עו"ג דבטלה:
אין ביעור חמץ אלא שריפה - נראה דהלכה כרבי יהודה דסתם לן תנא כותיה בפרק בתרא דתמורה (ד' לג:) וא"ת א"כ בהא דאמר ר' יהודה סוכה אינה נוהגת אלא בארבע מינין שבלולב יהא נמי הלכה כמותו דהתם נמי לא פליגי רבנן אלא מטעם דכל דין שתחלתו להחמיר וסופו להקל אין דין ובפ"ק דסוכה (ד' יא.) סתם לן תנא כרבנן דקתני הדלה עליה את הגפן ואת הדלעת אם קצצן כשירה וי"ל דהכא קיימא לן כרבי יהודה משום דין אחר דיליף במה מצינו אף על גב דאמרו לו חטאת העוף ואשם תלוי יוכיחו ושתיק מ"מ לדידן סבירא לן כרבנן דאמרי חטאת ואשם בשריפה וליכא תוכיח:
מה נותר בשריפה אף חמץ בשריפה - וא"ת למאן דדריש לעיל (ד' כד.) הנותר בשריפה ואין דבר אחר בשריפה היכי יליף רבי יהודה חמץ בשריפה מנותר ותירץ רשב"א דלית לן למעוטי מנותר אלא שאר איסורין אבל חמץ דדמי לנותר בכרת ובבל תותירו לא ממעטינן וא"ת לעיל היכי יליף שאר אסורין באם אינו ענין נוקי קרא בחמץ בפסח דוקא דדמי ליה טפי וי"ל דלחמץ בפסח לא צריך [קרא] דמצי למילף במה מצינו:
חלבו של שור הנסקל יוכיח - הקשה ריב"א היא גופה נילף מנותר שיהא בשריפה דדמי ליה ותירץ דלא דמי ליה בבל תותירו:

דף כח.

חזר ר' יהודה ודנו דין אחר - הא דקרי ליה השתא דין אחר טפי מהני דלעיל אומר ריב"א משום דהשתא אין צריך לאיסור אכילה והנאה וענוש כרת אלא בצד דבל תותירו לחודיה מצינו למילף דליתיה בכולהו:
וחמץ הרי הוא בבל תותירו - תימה לר"י היכי עביד לעיל קל וחומר מנותר שאינו בבל יראה ובל ימצא והא חשיב הכא בל תותירו כמו בל יראה ואומר ר"י דמכל מקום נראה דעביד שפיר קל וחומר דנותר אינו בבל יראה דמיד שהותיר עובר ושוב אינו עובר אבל חמץ אפי' לאחר שהותיר עובר בכל שעה בבל יראה:

אמרו לו אשם תלוי יוכיח - תימה לרשב"א לדבריהם דרבנן דאמרו שהם בשריפה אמאי לא ילפינן חמץ מנותר שהוא בשריפה ואומר ר"י דמשמע להו הנותר בשריפה ולא כל איסורין שבתורה בשריפה ואפי' חמץ:

ואתה אומר בקבורה - טעמא דר' יהודה דריש בת"כ מכי קדש הוא הוא בשריפה ולא חטאת עוף ואשם תלוי בשריפה:

ותנן נמי גבי ע"ז - אומר ר"י דרבנן דמתניתין היינו רבי יוסי דפרק כל הצלמים (ע"ז מג:) אי נמי מתני' דהכא א"ש כרבנן דהתם דאמרו לו אף היא נעשה זבל ומגדל צמחים ורחמנא אמר לא ידבק בידך וגו' והא דשרו הכא היינו משום דבחמץ כתיב לא יאכל ואינו אסור אלא כדרך הנאה וכי האי גוונא לאו דרך הנאה היא אבל בע"ז לא כתיב אכילה ואסור אפי' שלא כדרך הנאה:

חמץ דלשאר נהרות - דלא מצינו שהיה שונה בשום מקום גבי חמץ ים המלח אבל גבי ע"ז אשכחן בכמה דוכתין כי האי דלעיל יוליך הנאה לים המלח הלכך סתם ים דתני גבי ע"ז הוי ים המלח מיהו לרבה מועלת שחיקה בשאר נהרות כדקאמר בסמוך כאן בים המלח כאן בשאר נהרות:

איפכא מסתברא - לשון איפכא אינו מיושב דמה שייך איפכא כיון שרבה משוה אותם:

ע"ז דלא ממיסה בעי שחיקה - לכאורה משמע דלרב יוסף בעי שחיקה אפילו בים המלח דמסתמא אמאי דקאמר רבה אין צריך שחיקה דהיינו בים המלח קאמר רב יוסף דבעי שחיקה ועוד אי בשאר נהרות דוקא קאמר רב יוסף דבעי שחיקה ולא בים המלח ולא פליג ארבה בע"ז אלא בחמץ א"כ מאי קאמר תניא כוותיה דרב יוסף ומאי קאמר נמי שחיקה קשיא לרבה ולפי זה לרב יוסף בשאר נהרות לא מהני שחיקה מדקמצריך להוליך לים המלח ואין נראה דהא ר' יוסי מייתי ראיה מויזר על פני המים משמע דמהניא שחיקה בשאר נהרות ועוד דבכל מקום דמזכיר ים המלח בע"ז ובשאר דוכתין לא מזכיר שחיקה ובכמה דוכתין מצינו דקתני ים המלח ואפי' הכי מהני בשאר נהרות דבסוף כל הצלמים (ע"ז מט:) תנן ר' אליעזר אומר יוליך הנאה לים המלח ואמרינן התם בגמרא גבי חבית שקול ד' זוזי ושדי לנהרא וכן בנזיר (דף כד.) ובמעילה (דף יא.) תנן גבי מפריש מעות לנזיר ומת יוליך לים המלח אלמא הקדש בעי ים המלח ובערכין (דף כט.) אמרינן גבי הקדש שקול ארבעה זוזי ושדי בנהרא לכך נראה דגם לרב יוסף לא בעי שחיקה אלא בשאר נהרות כמו לרבה אלא דרבה סבירא ליה דמטיל לים סתם דע"ז היינו ים המלח ובלא שחיקה כדתנא רישא גבי צורת לבנה וצורת חמה ובכמה דוכתי יוליך לים המלח ורב יוסף מוקי לה בשאר נהרות ועל ידי שחיקה מדלא תני בהדיא יטיל לים המלח

וליכא בין רבה לרב יוסף אלא חמץ בשאר נהרות וא"ת לרבנן דלית להו בע"ז (מפרר) [שוחק] וזורה לרוח מה יעשו מע"ז אטו כל שעה יוליך לים המלח דלרבנן לא מהני שחיקה בשאר נהרות דקתני התם אמרו לו משם ראיה הרי הוא אומר ויזר על פני המים לא נתכוין משה אלא לבודקן כסוטה ומדאיצטריך להאי טעמא מכלל דלא מהני שחיקה בשאר נהרות וטעמא לפי שהמים מוליכים אותו על ידות הנהר ויש לומר דלרבנן מפרר וזורה לרוח במקום שאין מגדל צמחים וכן אמרינן התם:

דף כח:

רבי שמעון אומר חמץ לפני זמנו ולאחר זמנו אינו עובר עליו בלא כלום - נראה דלרבי שמעון נהי דאין עובר עליו בלאו דחמץ לפני זמנו מודה הוא דאסור באכילה משש שעות ולמעלה מדאמרינן בפ"ק (לעיל דף יד.) אין שורפין תרומה טהורה עם הטמאה משמע הא לבדה שורפין בשש ואי מותרת לאכול יאכלנה עד הלילה ועוד דקאמר משעה שאסור באכילה אסור בהנאה אתאן לת"ק מכלל דלרבי שמעון אסור באכילה אע"פ שאינו אסור בהנאה דהיינו אחר שש ונראה דנפקא ליה מתשביתו ומאך חלק ומשמע תשביתו שלא כדרך הנאה דהיינו אכילה אבל להסיקו תחת תבשילו מותר לרבי שמעון וא"ת למה שורפין בשש לרבי שמעון יסיקנו עד הלילה מעט מעט תחת תבשילו וי"ל דגזרינן שמא יאכלנו וכן לרבי יוסי הגלילי דשרי חמץ להסיקו תחת תבשילו היינו הכל ביחד אבל מעט מעט לא שמא יאכלנו דמסתמא אית ליה אור לארבעה עשר בודקין וכו':

אם כן מה תלמוד לומר לא תאכל עליו - הלשון דחוק ונראה לרשב"א דהכי פירושו והלא כבר נאמר תאכל עליו מצות וההוא עליו ע"כ אאכילת פסח קאי הכי נמי לא תאכל עליו חמץ קאי נמי אשעת אכילת פסח וקשה אמאי איצטריך קרא להכי מהיכא תיתי שיהא בבל תאכל חמץ בי"ד דהא כולהו קראי מצרכינן לקמן אליבא דרבי שמעון:

וחד לפני זמנו - וא"ת ולחזקיה מנלן איסור הנאה לפני זמנו דליכא אלא חד לא יאכל וההוא מסברא מוקמינן לתוך זמנו ואור"י כיון דחד מהנהו קראי משמע איסור הנאה לא נחלק ביניהם:

מחמת דבר אחר - פי' ריב"א מחמת דבר אחר דלאו מינו דעל ידי שאור מיקרי חמץ טפי משנתחמץ מאליו כדמוכח בפרק כל המנחות (מנחות נב:) אלא כגון שנתחמץ על ידי שמרי יין שמייבשין השמרים בתנור כאשר עושין בארץ אשכנז ול"ד לעיסה שנילושה ביין דלית ביה כרת ויש בה לאו:

ואידך נפקא לה מבערב תאכלו מצות - תימה לר"י דבפ' קמא דקדושין (ד' לז:) נפקא לן בזמן הזה ממושבותיכם דכתיב גבי מצה והיינו דלא כחד ועוד תימה לרב אחא בר יעקב דאית ליה בשילהי ערבי פסחים (לקמן קכ.) מצה בזמן הזה דרבנן ודריש התם לכולהו קראי דלא ככל התנאים:

כל ערל לא יאכל בו וכל בן נכר לא יאכל בו בו הוא אינו אוכל אבל אוכל הוא במצה ומרור - תימה גבי בן נכר שהוא מומר אמאי איצטריך קרא פשיטא שחייב לאכול מצה דהא חייב בכל מצות האמורות בתורה ואי קמשמע לן דמצי אכיל מצה אע"ג דאסור בפסח הא נמי פשיטא דאטו מצה קדושה אית בה וי"ל דאיצטריך להיכא דנשחט הפסח כשהיה מומר ועשה תשובה דאף על גב דלא אכיל בפסח דאין נאכל אלא למנויו מכל מקום חייב לאכול מצה ומרור:

ערל - פי' הקונטרס שמתו אחיו מחמת מילה ולפירושו פסול נמי בתרומה דבהערל (יבמות ע. ושם) יליף תרומה מפסח בגז"ש דתושב ושכיר והא דמיבעיא לן התם (דף עא) ערל קטן מהו לסוכו שמן של תרומה ערלה שלא בזמנה פוסלת או לא יש לחלק בין שלא בזמנה דקטן שאין חייב למול כיוצא בו למתו אחיו מחמת מילה דכיוצא בו חייבין ותדע דהא טומטום אינו אוכל בתרומה בפרק הערל (יבמות עב.) אף על גב דמסברא אין חייב לקרוע הוא הדין מתו אחיו מחמת מילה דאינו אוכל אף על גב דאינו חייב למול:

דף כט.

בדין הוא דאפי' תוך זמנו מותר - פרש"י מותר באכילה וקשה דאי אפשר אם לא יהא שלו בשעת אכילה דאם נתן לו הנכרי הרי הוא שלו ואם גזל מנכרי הרי חייב באחריותו ולא גרע מחמץ שחייב באחריותו דהוי כשלו ועוד לקמן דקאמר ואזדו לטעמייהו דפליגי בחמץ שעבר עליו הפסח ליפלגו בפסח גופיה ונראה לריב"א דהא דקאמר אפי' תוך זמנו מותר היינו בהנאה והא דקאמר אבל אתה אוכל של אחרים לאו דוקא אי נמי אחר זמנו קאמר ומיהו בשל גבוה קשה לפרש בתוך הפסח דאם לא פדאו אסור בהנאה ואם פדאו הרי הוא שלו ושמא י"ל אבל אתה נהנה משל גבוה שלא יהא איסור חמץ אבל איסור הקדש יש:

מאן יש אומרים ר' נחוניא - תימה לר"י דמאן דיליף אסון אסון בריש אלו נערו' (כתובות ל.) ואית ליה מיתה בידי שמים פטור מן התשלומים לר' נחוניא אם כן לרבי דאמר לקמן (דף לג.) הזיד במעילה במיתה אמאי פוטר כרת מתשלומים והא אע"ג דבעלמא פוטר מיתה מתשלומין הכא לא פטר דגלי לן קרא דבשוגג חייב וה"ה כרת אע"ג דבכרת

הוא במזיד בשוגג יתחייב ואור"י דבמיתה דגלי לן קרא דלא פטרה הכא מתשלומים גלי בכרת דלא גלי לא גלי וא"ת והא אמר לקמן (דף לא:) האוכל תרומת חמץ בפסח בשוגג משלם קרן וחומש ומוקמי' לה כר' נחוניא ואפ"ה מיחייב בתשלומין משום דכי היכי דלא מיפטר מתשלומין משום חיוב מיתה דתרומה הכי נמי לא מיפטר משום כרת של חמץ ואור"י דתשלומי תרומה מחמת כפרה הם כדמוכח במסכת תרומות (פ"ו מ"א) דתנן אם רצה כהן למחול אינו יכול למחול וכיון דכפרה הוא אין כרת פוטרו משום קם ליה בדרבה מיניה ותדע דהא מאן דלא יליף אסון אסון ולא פטר מיתה בידי שמים מתשלומין אם כן אוכל תרומת חמץ אמאי משלם דלא שייך למימר כיון שמיתה אינה פוטרת ה"ה כרת דהא מיתה לא פטרה בשום מקום אלא ע"כ מטעם כפרה הוא ועוד אור"י דהכא אתי אליבא דרבנן דאמרי הזיד במעילה באזהרה:

רבי נחוניא היא - אע"ג דהכא בשוגג איירי מדקתני מעל ולא מעל מ"מ קיימא לן כחזקיה דאמר חייבי מיתות שוגגין פטורים מן התשלומין וה"ה כרת לר' נחוניא הקשה ריב"א אמאי פטורין הכא מקרבן מעילה משום דקם ליה בדרבה מיניה הא אמר בהמצניע (שבת צד:) המוציא אוכלים בכלי שגג באוכלים והזיד בכלי חייב על האוכלים חטאת ועל הכלי סקילה אלמא קם ליה בדרבה מיניה לא פטר מקרבן ותירץ כיון דפטר מקרן וחומש פטר נמי מקרבן שאין אשם מעילות בא אלא כשיש קרן וחומש:

אין פודין את הקדשים וכו' - הקשה הר"ח דבפ"ב דבכורות (דף יד:) משמע דלא פליגי אלא היכא שקדם הקדישן למומן אבל קדם מומן להקדישן הואיל ומעולם לא קדשו קדושת הגוף כ"ע מודים דפודים והכא משמע דפליגי אפי' בקדושת דמים ותי' ר"י דה"ק אין פודין מדרבנן ואין לתמוה אטו משום חששא דרבנן נפקיע מעילה דאורייתא דכיון דאמרו רבנן אין פודין לא שויא מידי והא דאמר בהתערובות (זבחים עא.) נתערבו בשור שנעבדה וכו' בכלאים וטריפה ירעו עד שיסתאבו וימכרו והשתא ע"כ יאכיל לכלבים דלישראל טריפה אסורה ליה אתי שפיר אפילו למאן דאמר אין פודין דהא דאין פודין היינו היכא דלא חזו לאכילה אבל הכא חזו לאדם אם היו ניכרים דהא רבי עקיבא שרי בבכורות (דף לב.) לזמן נכרי על הבכור ובזבחים בפ' טבול יום (זבחים דף קד.) מוכח שר' עקיבא אוסר בכור טריפה בעל מום להאכיל לכלבים שאפילו העור אסור כשנמצא טריפה קודם הפשט והיכא דשרי לישראל איתקש לצבי ולאיל:

אין פודין - תימה לר"י אע"ג דאין פודין נמעול דהא לאחר שנשרף ונעשה אפר יכול לפדותו ומותר בהנאה ויש לומר דכיון דכמו שהוא עכשיו לא שוי מידי לא שייכא ביה מעילה והיינו נמי טעמא דכל איסורי הנאה אין מקדשין בהן האשה אע"ג דכל הנשרפין

אפרן מותר ואפילו אי דבר הגורם לממון כממון דמי ומעל לא דמי דהתם חזי לאחר הפסח שהוא כמו בעין ועוד יש לומר הא דאין מקדשין באיסורי הנאה היינו היכא דלית ביה שוה פרוטה לכשיהא אפר ולתירוץ קמא קשה הא חזי בעיניה שלא כדרך הנאה:

דף כט:

הדר ביה רב אחא - תימה דבפרק קמא דחולין (דף ד:) אמר סברוה הא מני ר' יהודה דאמר חמצן של עוברי עבירה לאחר הפסח מותר מיד מפני שמחליפים והכא מסקינן לר' יהודה אפילו חמץ של נכרי אסור אחר הפסח ויש לומר דהתם סברוה כס"ד דהכא לרב אחא מעיקרא ורבינו תם מפרש לאו דווקא מיד דהא צריך שיהא שיעור להחליף והוא הדין שיהא חמץ זה ראוי לעשות אחר הפסח:

רב אשי אמר דכולי עלמא - וקשה לר"י היכי גרסינן אי גרסינן דכולי עלמא פודין אם כן לרבנן אמאי לא מעל אף על גב דלישראל אסור בהנאה מכל מקום ימכרנו לנכרי ההקדש עצמו ואי גריס אין פודין אפילו לרבי יוסי הגלילי אמאי מעל ויש לומר דגרסי' אין פודין ואף על גב דאין פודין להאכיל לכלבים מכל מקום שרי להסיק תחת תבשילו וכדפרישית דהכא דקדושת דמים אין פודין מדרבנן ולא גזרו רבנן אלא שלא להאכילו לכלבים אבל היכא דאין פודין מדאורייתא דהיינו היכא דאיכא קדושת הגוף אין פודין אפי' להסיק דהא תניא (בפ"ק) דבכורות (דף טו.) אם מתו יקברו וקאמר התם ממאי דהאי אם מתו יקברו משום דבעי העמדה והערכה דילמא משום דאין פודין הקדשים להאכילן לכלבים והשתא אי טעמא משום דאין פודין אמאי יקברו והא ראוי להסיקו תחת תבשילו אלא ודאי מדאורייתא אין חילוק וכן לעיל (דף כב.) דרשינן ואי אתה משליך לכלב כל איסורין שבתורה ואסירי אפילו להסקה אלמא מדאורייתא אין לחלק בהנאה ואם תאמר לרבנן אמאי לא מעל הלא הקדש יכול למכור לנכרי על מנת שיסיקנו לפניו ויש לומר דגזרינן שמא יאכלנו הנכרי וכהאי גוונא אמר במסכת ע"ז (דף טו.) אין מוכרין בהמה לנכרי על מנת לשוחטה וכו' ומכאן מוכיח ר"י שהמשהה חמץ בפסח ודעתו לבערו אינו עובר באותה שהייה דאי אמרת עובר אכתי אמאי מעל לרבי יוסי הא מיד כשיפדה אותו הוא שלו ומודה רבי יוסי דשלך אי אתה רואה אלא ודאי לא עבר וטעמא משום דלא יראה ניתק לעשה ולכך אינו עובר כשמבערו לבסוף:

דף ל.

אמר רבא הלכתא חמץ בזמנו בין במינו ובין שלא במינו אסור בכל שהוא כרב - פסק רש"י בחולין דמין במינו במשהו כרבי יהודה דאמר בפ' כל הבשר (חולין קט.) מין במינו לא בטיל ואף רבי קאמר התם נראין דברי רבי יהודה מכלל דהלכתא הכי ועוד הביא ראיה מהא דפליגי אביי ורבא בפרק בתרא דע"ז (דף סו.) חלא דחמרא וחלא דשיכרא חמירא דחיטי וחמירא דשערי רבא אמר במשהו אביי אמר בנותן טעם משום דמר סבר בתר שמא אזלינן ומר סבר בתר טעמא אזלינן אלמא בין לאביי בין לרבא מין במינו במשהו ועוד פסק רבא בשמעתא מין במינו במשהו כרב ור"ת אומר דכל אלו אינם ראיות דאין הלכה לא כר' יהודה ולא כרבי וההיא דפ' בתרא דמס' ע"ז פלוגתא דאביי ורבא מצי למימר דחמירא וחלא דטבל ויין נסך דמודו ר' יוחנן ור"ל שהם במשהו ודשמעתא אי גר' במשהו כרב י"ל שפוסק בחמץ כרב ולא מטעמי' דרב דס"ל בכל איסורין שבתורה במינו במשהו ורבא לית ליה אלא דוקא בחמץ בפסח משום חומרא דחמץ וגם רב יהודאי גאון פסק כן דדוקא בחמץ פסק רבא כרב דשאלו מקמיה כל איסורין שבתורה במשהו כרב או בנותן טעם כר"י והשיב מדאמר רבא חמץ בזמנו בין במינו בין שלא במינו במשהו א"כ בהא [מיהו] הלכה כרב במשהו אבל בשאר איסורין בנ"ט כר' יוחנן וכר"ל ועוד אומר ר"ת דלא גרסי' במשהו כרב וכן משמע בה"ג דלא גרס ליה וסבר רבא גם בחמץ כר' יוחנן והא דלא פסק בהדיא הלכה כר' יוחנן משום דה"א דלא פסק כוותיה אלא בזמנו אבל שלא בזמנו לא דלא תקשי דרבא אדרבא דהא אמר רבא קנסא הוא דקניס ר' שמעון כדפרי' להכי איצטריך לפרש ומביא ר"ת ראיה דבהדיא סבירא ליה לרבא בפ' גיד הנשה (חולין צז: ושם) מין במינו בס' דקאמר אמרו רבנן בטעמא וכו' מין במינו דליכא למיקם אטעמא אי נמי מין שלא במינו וליכא קפילא בס' ואין לדחות דמיירי בחמרא חדתא ועינבי דהוי טעמא אחד והוי בס' משום דרבא בתר שמא אזיל ולא חשיב מינו דא"כ אמאי קרי ליה מין במינו ובהקומץ רבה (מנחות כג. ושם) משני רבא דסבר ר' יהודה מין במינו וד"א וכו' מכלל דאיהו לית ליה ובפ' התערובת (זבחים עט. ושם) קסבר ר"א בן יעקב מין במינו בטל וסתמא דגמרא קאמר בשילהי מסכת ביצה (ד' לח: ושם) שפיר עבוד דאחיכו עליה חיטי בחיטי נהי דלרבי יהודה לא בטל לרבנן מיבטל בטיל מכלל דהכי הלכתא ורש"י גופיה פסק בפרק בתרא דמס' ע"ז (ד' סו.) גבי פלוגתא דאביי ורבא דהלכתא כרבי יוחנן דסבר בנ"ט ובה"ג של אספמיא פסק דחתיכה בחתיכות בנ"ט ומייתי מדרבא בפ' גיד הנשה (חולין צז.) ויין נסך דקאמר התם במשהו אומר ר"ת דוקא כשנתנסך לפני ע"ז דאמתני' קאי דבעי תרתי דבר שבמנין ואיסורי הנאה אבל סתם יינן דשרי בהנאה בס'

ובתשובת הגאונים שכתב רבינו יוסף טוב עלם מצא ר"ת יין נסך שנתנסך ממנו לפני ע"ז אסור בהנאה ואינו בטל אפילו באלף כמו ששנינו אלו אסורין ואיסורן איסור הנאה בכל שהוא יין נסך וכו' מכלל דשאר איסורין וסתם יינן חוץ מטבל ויין נסך בין במינו ובין שלא במינו בנ"ט ובחמץ בפסח לא עשה ר"ת מעשה אע"ג דבשאלתות דרב אחאי נמי איתא דרבא אית ליה גם בחמץ בנ"ט: [וע"ע תוס' חולין צז. ד"ה אמר רבא]:

אמר רב קדירות בפסח ישברו - בפ' בתרא דמס' ע"ז (דף סח: ושם) גבי עכברא בשיכרא מספקא ליה אי קסבר רב נותן טעם לפגם אסור או מותר ועכבר' בשיכרא אשבוחי משבח ואי ס"ל מותר אפ"ה קאמר הכא שפיר ישברו דנ"ט לפגם דוקא בדיעבד שרי אבל לכתחלה אסור דגזרינן שאינו בת יומא אטו בת יומא ועוד דהתם שרי לפי שפוגם טעמו כמו שהוא בעין אבל הכא אינו פוגם אלא מחמת ששהה בדופני הכלי:

לשהינהו עד אחר הפסח וליעבד בהו שלא במינן - תימה לר"י נהי דסבירא לן דטעמא דחמץ בקדירה חשיב משהו שאין רגילין להשתמש הרבה ביחד מ"מ הא תנן אין מבטלין איסור לכתחלה ואפי' איסורא דרבנן אין מבטלין דאם לא כן מה הועילו חכמים בתקנתם שאסרו עד ששים הואיל שיכול להוסיף ולבטל האיסור ולא דמי לעצים שנשרו מן הדקל לתנור בי"ט שמרבה עליהן עצים מוכנים ומסיקן (ביצה ד' ד:) דהתם איסור מוקצה אין לו שורש מן התורה אבל מידי דאית לי' שורש מן התורה לא ומפרש ה"ר יוסף הואיל ואיכא תרתי לטיבותא שהוא נותן טעם לפגם ומשהו שלא במינו בכה"ג מבטלין ולדבריו צ"ל דה"פ וליעבד שלא במינו אי ס"ל לרב נותן טעם לפגם מותר ור"י מפרש דכיון שהקדירות של חרס הן אם יהיו אסורין ואין להם תקנה זה חשוב דיעבד ואע"ג דלענין איסור קדירה שאין בת יומא אסרינן לה אע"פ שאין לה תקנה משום דהתם בלע איסור הרבה אבל הכא ליכא אלא משהו והואיל ושלא במינו הוא יכול לבטל וכדיעבד דמי:

דילמא אתי למיעבד במינו - לעיל לא גזר שלא במינו אטו מינו דהא לא שכיח שיתערב לו חמץ אבל הכא להתיר לבשל בהן איכא למיגזר:

ואפילו במלחא - והא דאמר בכיצד צולין (לקמן עו:) פת שאפאה עם הצלי בתנור אסור לאוכלו בכותח אבל במלח שרי התם לא אסירא אלא מטעם ריח דליכא איסור כולי האי:

דילמא אתי למיכליה בכותח - ותימה וליכליה בכותח דהא נותן טעם בנ"ט הוא כדאמר בפ' כל הבשר (חולין קיא: ושם) דגים שעלו בקערה מותר לאוכלן בכותח וי"ל דקאמר התם נמי צנון שחתכו בסכין אסור לאוכלו בכותח ופרש"י משום חורפא דצנון בלע טפי מדגים רותחים שעלו בקערה ולפי זה דגים שנתבשלו בקדירה אסור לאוכלן בכותח דע"י בישול בלעי יותר מדאי וכן נמי הכא מחום התנור בלעי טפי ולפי' אחר שפ"ה שם

דצנון אסור לפי שפעמים שהשמנונית קרוש על הסכין ואינו ניכר ואיכא בצנון טעם בשר ממש קשה הכא כיון שנתקנח התנור יפה או הוסק פעם אחרת אמאי אסור לאוכלו בכותח וי"ל דשומן שעל החרס אינו יכול לקנח יפה:

דף ל:

והלכתא אידי ואידי ברותחין - תימה דתניא בתוספתא דע"ז הסכין והשפוד והאסכלא מלבנן באור ובפרק קמא דחולין (דף ח: ושם) אמר כגון שליבנה באור אלמא צריך ליבון ותירץ ר"ת דאמר בירושלמי דמיירי בסכינים ארוכים שצולין בהם בשר דומיא דשפוד וכן ההוא דחולין ועוד יש לחלק בין התירא בלע ובין איסורא בלע כדמחלק רב אשי בשילהי מסכת ע"ז והא דמצריך להו רב אשי הכא ליבון מחמיר על עצמו היה:
התורה העידה על כלי חרס שאינו יוצא מידי דופיו לעולם דכתיב ביה ישבר- וא"ת תיפוק ליה דחזינן להו דמידייתי והיינו אחר הגעלה דאי לפני הגעלה שאר כלים נמי מידייתי וי"ל דלעולם מיירי קודם הגעלה וכמו שפ"ה בע"ז (דף לד.) דמידייתי בחוץ וכיון דמידייתי מבחוץ בלעי טפי וא"ת והלא יוצא מידי דופיו ע"י כבשונות דבזבחים בפ' דם חטאת (זבחים דף צו. ושם) פריך וליהדרינהו לכבשונות ואמאי קדירות במקדש ישברו ומשני לפי שאין כבשונות בירושלים הא יש כבשונות שרו בחזרה לכבשונות וכן לעיל אמר (אבל) קדירה לא דלמא חייס עלה הא לאו הכי שרי קדירות בהיסק מבפנים וכן אמר אי מליא גומרי שפיר דמי ואור"ת דזה לא חשיב יוצא מידי דופיו דכיון שהסיקו נעשה ככלי חדש שכן דרך כלי חרס כשעושין אותו נותנו אותו בכבשן להסיקו וא"ת והיכי מייתי ראיה מדכתיב ישבר דילמא גזירת הכתוב הוא דאפי' תלאו באויר התנור בעי התם רבא בר חמא אי קפיד רחמנא אבישול בלא בלוע או לא וי"ל דלכלי נחושת מועיל שטיפה ומריקה אפילו בבישול ובלוע א"כ מה שהקפיד בכלי חרס אבישול בלא בלוע היינו לפי שעשאו כבישול וכבלוע ולר"ת יש להקשות תנור שנטמא אמאי חולקין לשלשה כיון דחשיב כאחד ליעבד ליה היסק ותו לא ונראה לרשב"א דמיירי בקדרה שאין דרכה להסיק כשמחזירין אותה לכבשונות אז פנים חדשות באו לכאן אבל תנור כל שעה ושעה מסיקו מבפנים ולאו כפנים חדשות דמי וצריך שבירה:

דף לא.

באחריות - שלא באחריות פשיטא דיתן ליורשיו אפילו לא זקפן עליו במלוה אבל באחריות קמ"ל דה"א יעכבם לעצמו דה"ל כתופס מחיים קמ"ל דלא חשיב ליה כתופס מחיים כיון דזקפן עליו במלוה:

ופייסיה בזוזי - רבותא נקט אף על פי שנתן מעות לא מצי למימר המעות שנתחייבתי לאביכם נתתי לו:

משתעבדנא לב"ח דאבוכון מדרבי נתן - וא"ת גבי מטלטלים נמי נימא הכי ונראה לר"י דדוקא גבי קרקע שייך למימר הכי דבת שיעבוד היא דכשהקרקע זו משועבדת לראובן חשבינן ליה כאילו היא בידו דהא אם מכרה או משכנה חוזר ראובן וגובה אותה ולכך משועבדת נמי לבע"ח אבל מטלטלים אין להחשיבם כאילו הם ביד ראובן כיון שאילו מכרם או משכנם אין גובה מהן ומכאן יש להוכיח דהלכה כרבי נתן דהא רבא קאי כוותיה בשמעתין:

דף לא:

אלא הב"ע שהרהינו אצלו וקמיפלגי בדרבי יצחק - תימה לריב"א אבייי היאך יתרץ הך דע"כ בדרבי יצחק קמיפלגי וסיפא דקתני נכרי שהלוה את ישראל על חמצו אמאי דברי הכל עובר אע"ג דלא קנה כיון דלמפרע הוא גובה ורישא נמי אמאי אינו עובר למ"ד כיון דלמפרע הוא גובה ומפרש ריב"א דהשתא כי מוקי פלוגתא בדרבי יצחק מיירי שלא בא ישראל לידי גבייה שפדאו נכרי לבסוף דלא שייך השתא פלוגתא דאבייי ורבא כלל אלא בהא קמיפלגי דלמאן דאמר עובר ס"ל דקני ליה ישראל מנכרי וה"ל ברשות ישראל ומ"ד אינו עובר ס"ל דלא קני ליה והרי לא היה ברשותו ובסיפא ד"ה עובר דלא קני ליה נכרי לכ"ע והרי היה ברשות ישראל ומיהו מתניתין דקתני נכרי שהלוה וכו' מותר בהנאה מיירי שלא פדאו ישראל דאי פדאו אע"ג דמוקי לה בסמוך בדאמר ליה מעכשיו מכל מקום מאי מהני:

בדרבי יצחק קמיפלגי - תימה הא ר' יצחק לא קאמר דקני משכון אלא שלא בשעת הלואה כדמוכח בהאומנין (בבא מציעא פב.) והכא ישראל שהלוה לנכרי על חמצו תנן דמשמע בשעת הלואה כדמשמע בהאומנין דקתני הלוהו על המשכון שומר שכר והתניא שומר חנם ומשני הא דמשכנו בשעת הלואתו והא שלא בשעת הלואתו ופריך והא אידי ואידי על המשכון קתני ויש לומר דהכי פירושו כיון דשלא בשעת הלואה קונה לגמרי כדרבי יצחק א"כ לענין חמץ יש לנו לחושבו כאילו הוא שלו לעבור בלא ימצא אף בשעת

הלואה דחשבינן ליה מצוי וכן יש לפרש בהשולח (גיטין לז) גבי המלוה על המשכון אינו משמט מדרבי יצחק כיון דקני ליה שלא בשעת הלואה בשעת הלואה נמי מיקרי של אחיך בידך:

שקונה משכון - פ"ה קונה משכון לענין חיוב אונסין ור"י אומר דבהאומנין (ב"מ פב.) משמע דלא הוי אלא שומר שכר דהלוהו על המשכון שומר שכר בעי למימר התם בגמרא דסבר לה כרבי יצחק וכולה שמעתא חמצו של נכרי ביד ישראל איירי שלא קבל עליו ישראל אחריות דאי קבל הרי הוא שלו ועובר עליו כדמוכח בפ"ק (דף ה:):

ואם אמר הגעתיך עובר - לאביי רישא מיירי כשפדאו וסיפא כי אמר הגעתיך היינו שאינו רוצה לפדותו:

דף לב.

דבר הראוי להיות קודש פרט לאוכל תרומת חמץ - פי' הפסוק משמע שיתן לו דבר הראוי להיות קודש כמו שאכל וא"כ מה שאכל בעינן דבר הראוי להיות קודש וחמץ בפסח אינו ראוי להיות קודש כדתניא לעיל אבל מפריש חמץ ד"ה אין קדוש אע"ג דבכל ענין פטור הכא מתשלומין אפי' שהיה לה שעת הכושר ולקמן מוקמא הא דלד"ה אין קדוש היינו שלא היה לה שעת הכושר אור"ת היינו לרבי יוסי הגלילי אבל לראב"י הואיל וסבירא ליה דחמץ בפסח אסור בהנאה אפילו היה לה שעת הכושר אין ראוי להיות קודש דאין כאן נתינה והיינו דקאמר ליה ראב"י מה הנאה יש לו בה כלומר הואיל ואין לו הנאה בה אית ליה למעוטי מקרא כדפרישית:

דף לב:

ואין נתינה פחות משוה פרוטה - ורבנן נמי לא פליגי אלא משום דכתיב אכילה וא"ת והא קיימא לן (חולין דף קלז:) דחטה אחת פוטרת את הכרי אע"ג דכתיב בה נתינה דכתיב תתן לו ובהזהב (ב"מ מז.) אמר קונין בכלי אע"פ שאין בו שוה פרוטה אע"ג דכתיב ונתן לרעהו וגבי גט נמי אמרינן (גיטין דף כ) כתבו על איסורי הנאה כשר אע"ג דכתיב ונתן בידה ויש לומר דהכא ודאי בעינן שוה פרוטה דנתינה קיימא אתשלומין והוי כמו השבת גזילה שאין בפחות משוה פרוטה ולהכי משום דכתיב ונתן משמע שפיר נתינה חשובה אבל שאר מילי אע"ג דכתיב בהן נתינה לא בעינן שוה פרוטה מיהו קשה לר"י דרבי יהודה דריש בכריתות (דף ו:) ואשר יתן ממנו על זר בכזית ויליף נתינה נתינה מתרומה ואדיליף מתרומה בכזית לילף מכל נתינה לחומרא דהוו בכל שהוא כגון מתן

דמים ומתן בהונות שאין בהן שיעור והוי נמי דומי' דסיכה דהוי בכל שהוא ולמ"ד התם נתינה בכל שהוא א"ש:

ההוא מיבעיא ליה לדבר הראוי להיות קודש - ואע"ג דמאת הקודש דרשינן דבר הראוי להיות קודש אצטריך נמי ונתן דאי כתב את הקודש לחודיה ה"א דלא אתא למעוטי אלא מעות אבל כל פירות ישלם להכי כתב ונתן דמשמע שהפירות של נתינה בעינן ראוי להיות קודש:

מעילה שלא חייב בה כרת אינו דין שפטר בה את המזיד - תימה נימא היא הנותנת דשאר מצות שהן חמורות שהן בכרת אין לזדונה כפרה אבל מעילה שהיא קלה שאין בה כרת יש לזדונה כפרה וכה"ג איכא בריש מכות (דף ב:) דקאמר ק"ו ומה הוא שעושה מעשה במזיד אינו גולה עדים שלא עשו מעשה אינו דין שלא יגלו היא הנותנת הוא שעשה מעשה במזיד לא יגלה כי היכי דלא תיהוי ליה כפרה הן שלא עשו מעשה יגלו דתיהוי להו כפרה ועוד ארבעה המביאין על הזדון כשגגה יוכיחו דאין בהן כרת וחייבין על זדונם הבא על שפחה חרופה ונזיר טמא ושבועת העדות והפקדון (תוספתא דכריתות פ"א) ואומר ר"י דשפיר פריך בלאו הכי לא אם אמרת וכו' ומיהו קשה לר"י אמאי איצטריך בכריתות (דף ט.) בשפחה חרופה אשר חטא לרבות זדון וגבי נזיר נמי דריש מפתאום לרבות זדון דאי משום דלא נילף ממעילה דאמעיט מזדון אדרבה משבועת העדות והפקדון אית לן למילף דלחומרא מקשינן:

דף לג.

ומינה מה תרומה בכזית - אע"ג דבסוף כל התדיר (זבחים צא:) ובפרק בתרא דמנחות (דף קז.) איכא למ"ד דרבי סבר דון מינה ואוקי באתרה הכא אין לומר אוקי באתרה מה מעילה דממון שוה פרוטה אף מעילה דאכילה כן דהא אכילה דהקדש מאכילה דתרומה יליף והיאך יהיה בו מיתה אם לא כשיעור אכילת תרומה דבשאר נהנה ליכא מיתה אלא אאכילה אפילו לרבי דומיא דתרומה ואם תאמר אמאי אין מפרש לא אם אמרת בשאר מצות שלא חייב מיתה עד דהוי כזית בכדי אכילת פרס תאמר במעילה דאפי' בעינן כזית הא תנן בפרק הנהנה (מעילה יח:) צירף את המעילה אפי' לזמן מרובה וי"ל דאיכא נמי למיפרך דנילף מתרומה שלא יצטרף:

אף מעילה בכזית - תימה לר"י דהכא משמע דמאן דיליף חטא חטא סבירא ליה דמעילה בכזית כמו תרומה וכולהו אית להו גזירה שוה דפרק הנהנה (גם זה שם) יליף מעילה מתרומה למילי טובא ורבנן לא פליגי ארבי אלא לענין מיתה משום דכתיב בו ולא

במעילה ואם כן מ"ט דרבנן דלעיל דאמרי לא אמר שוה פרוטה אלא לענין מעילה אבל בתרומה עד שיהא בו כזית:

נתכוין לחתוך את התלוש וחתך את המחובר - ר"ת מפרש נמצא שהוא מחובר דאי נתכוון לחתוך תלוש זה וחתך מחובר אחר מאי איריא נתכוון לתלוש אפילו נתכוון לחתוך מחובר זה וחתך מחובר אחר פטור הואיל ולא איתעבידא מחשבתו דתניא בהדיא בפרק ספק אכל (כריתות כ.) היו לפניו שתי נרות ונתכוון לכבות את זה וכבה את זה פטור:

תתן לו ולא לאורו - אור"י דלא איצטריך למידרש מלו אלא לר' יוסי הגלילי דאית ליה חמץ מותר בהנאה דלהנך תנאי דאסרי חמץ בהנאה נפקא לן מונתן לכהן את הקודש דבר הראוי להיות קודש או מתתן לחודיה שאין ליתן אלא מידי דשרי בהנאה לכל הפחות דשייכא ביה נתינה ולכך משמע ליה למידרש מתתן לו דבר הראוי לאכילה ולא דבר שאין ראוי אלא לאורו והיינו תרומה טמאה דלא חזיא אלא לאורו דאיסור הנאה מתתן נפקא ואם תאמר ובעל הגמרא דבעי מנהני מילי והא הנך תנאי דהך ברייתא דהפריש חמץ תרומה ד"ה אינה קדושה כיון דסבירא להו דאסור בהנאה דבר פשוט הוא דאינו קדוש ומאי קבעי ליה יש לומר דפשיטא ליה לגמרא דלא איצטריך למיתני בברייתא ד"ה אלא לרבי יוסי הגלילי דמשום דהנך דאסירי בהנאה לא איצטריך למיתני ולהכי בעי מנהני מילי לרבי יוסי הגלילי אי נמי רב נחמן גופיה דמפרש לו ולא לאורו קאמר מה"מ לפי שהיה פשוט לו דאליבא דכ"ע קתני הכי וכה"ג איכא בכמה דוכתי:

דף לג:

אמר קרא ראשית ששיריה ניכרים - ואם תאמר והא שיריה ניכרים דמעיקרא הוה אסירא בהנאה של כילוי כגון הדלקה וכיוצא בו מידי דהוה אטבל טמא דאין מדליקין בו ומשעת הרמה ואילך מדליקין בו וי"ל דדוקא בטבל טמא אין מדליקין כדדרשינן את משמרת תרומותי בשתי תרומות הכתוב מדבר מה תרומה טהורה אין לך בה אלא משעת הרמה ואילך אף תרומה וכו' אבל בטבל של חמץ מדליקין דלא איירי אלא בשתי תרומות:

לאימת מתכשרי לכי סחיט להו וכי סחיט להו בציר ליה שיעוריה - מכאן מקשה ר"ת לפ"ה דפירש דכל שהוא מקבל טומאה מן התורה דהא מכי נפיק מינה פורתא מתכשרי ומיד מקבל טומאה כל הנשאר דמשקין מיבלע בליעי וה"ר יוסף תירץ דאע"פ שאוכל מקבל טומאה בפחות מכביצה אין מקבל הכשר בפחות מכביצה ואומר ר"י דהיינו טעמא דמאשר יאכל נפקא ליה לטמא אחרים בכביצה אוכל הנאכל בבת אחת ועלה קאי

אשר יבא עליו מים אלמא לא מקבל הכשר בפחות מכביצה ועוד מקשה ר"ת דאמרינן בפ' אלו עוברין (לקמן מד.) השום והשמן של תרומה ומקפה של חולין ונגע טבול יום במקצתו לא פסל אלא מקום מגעו וכתב בכל הספרים והוינן בה מקום מגעו אמאי פסול והא לא הוי כביצה אלמא לא מקבל טומאה בכל שהוא ורש"י מוחק שם מן הספרים ומפרש בדוחק ועוד ה"ר אליהו מביא ראיה. מת"כ דדרשינן גבי כלי חרס דכתיב ואותו תשבורו אותו אתה שובר לטהרתו ואי אתה שובר אוכלין לטהרתן ואי מקבלין טומאה בכל שהוא פשיטא דלא מהני להו שבירה וההיא דת"כ שהביא רש"י שאוכל מטמא בכל שהוא אסמכתא היא ומילי טובא מפיק מקרא בת"כ וליתנהו אלא אסמכתא ורש"י בעצמו חזר בו בפ' אותו ואת בנו (חולין דף פב.) בשמעתא דפרה מטמא טומאת אוכלים דהקשה למה לה קבלת טומאה היא גופה מטמא אדם ובגדים ותירץ רש"י דכי האי גוונא מפרש בכריתות בפ' דם שחיטה (כריתות דף כא.) כגון שחיפוה בפחות מכביצה בצק אי משוית ליה אוכל מצטרף ליה בהדי בצק ומקבל האי בצק טומאה אם יגע בטומאה ומטמא שאר אוכלין ואי לאו אוכל הוא לא מקבל האי בצק טומאה דלית בה שיעור וכי נגעי ביה אוכלין אחריני טהורין הן שאין נוגעין בנבילה אלא בבצק לשון רש"י: [וע"ע תוס' שבת צא. ד"ה אי לענין ותו'זבחים לא. ד"ה אמר]:

דף לד.

בשליקתא ומאיסתא - קצת נראה דוקא שהן כבר מאוסות מותר להשהותן אבל למאס אסור דבתוך כך אתי ביה לידי תקלה כמו בדריכת ענבים דבפרק הלוקח בהמה (בכורות דף כב.) אמרינן סאה תרומה טמאה שנפלה לתוך מאה חולין טהורים ר"א אומר תרום ותרקב ובמס' תרומות בפ"ה גרסינן תרום ותשרף ואומר ר"ת דבמאיסתא תשרף ויהנה ממנו בשעת שריפה:

מחמין לו חמין בחיטין של תרומה - אור"ת דלכהנים של בית רבי היו עושין דלישראל לא שריא אלא הנאה שאינה של כילוי כמו עירוב דמערבין לישראל בתרומה אבל הנאה של כילוי כגון להאכיל לבהמתו או להדליק אסור לישראל כדאמרינן בפ"ק דמס' ע"ז (טו.) כהן ששכר פרה מישראל לא יאכילנה כרשיני תרומה ובמסכת תרומות (פי"א משנה י') נמי אמרי'מדליקין בבתי כנסיות ובבתי מדרשות בשמן של תרומה שנטמא ברשות כהן פירוש אם יש שם כהן דנר לאחד נר למאה ור"י אומר טעמא משום דדרשינן משמרת תרומותי מה תרומה טהורה וכו' ומה טהורה דוקא לכהן אף טמאה דוקא לכהן ובטמאה ליכא אלא הדלקה:

טהרו מלטמא - תימה לר"י דבפ' קמא דשבת (דף טז:) מסקינן דהיינו טעמא דגזרו גידולי תרומה תרומה משום תרומה טמאה ביד כהן פי' שלא ישהה אותה לזריעה והשתא כיון דטהרו ישהה אותה לזריעה כדי לטהרה ואומר ר"י דמשום ריוח פורתא לא ישהה אותה מאחר שעדיין היא תרומה ולא נעשית חולין הקשה רבינו נסים גאון דתניא בתוספתא גידולי תרומה ומעשר שני הרי הן כחולין ומצא תירוץ בירושלמי דמסכת תרומות דהרי הן כחולין היינו להתחייב בלקט ושכחה ופאה ועניי ישראל ועניי כהנים מלקטין אותן אלא שאסורין לזרים והיינו דתניא עניי ישראל מוכרין את שלהן לכהנים בדמי תרומה וטעמא לפי שמדאורייתא אין תרומה ומעשר חייבין בלקט שכחה ופאה ולא אתי גזירה דרבנן ומפקע ליה ועוד הקשה הר"ר משה נברייש"ש דתנן במסכת בכורים (פ"ב מ"ב) יש במעשר ובכורים מה שאין כן בתרומה שהמעשר ובכורים גידולן אסורים מלאכול בירושלים אף לזרים ולבהמה משא"כ בתרומה משמע דגידולי תרומה שרו לזרים מיהו בלאו הכי לא א"ש לישנא אף לזרים דאדרבה אף לכהנים מיבעי ליה למימר ונראה דזרים דהתם היינו נכרים וכן משמע בירושלמי:

גידולי גידולין - פירש ריב"א דגידולים היינו גידולי ראשון מן הזרע ואח"כ חזר ונטע אותן גידולים זהו גידולי גידולין ומביא ראיה מירושלמי דמסיק התם אגידולי גידולין משיעשו שני גורנות דהיינו בכה"ג שנזרע ונלקט שתי פעמים ולפ"ה הכל הוי גידול ראשון ומה שפ"ה דשומין הוי דבר שזרעו כלה לא משמע הכי דבמסכת תרומות תנן בפ"ט (מ"ו) איזהו דבר שאין זרעו כלה הלוף והשום והבצלים:

פסול הגוף הוי - תימה דלעיל (דף כ:) אמרינן אם היתה במקום המוצנע יניחנה במקום התורפה ואמרי' גרמא אין בידים לא ואמאי אין מותר לשורפה מיד כשמסיח דעתו ממנה:

למה לי עיבור צורה - קשה לר"י דילמא האי פסול היינו בדם ובבעלים דבעי עיבור צורה וי"ל מ"מ אחר שנזרק בלול יש בו היסח הדעת הר"ר אלחנן:

דף לד:

שאם זרק הורצה - אף על גב דאין ציץ מרצה על היוצא רבי יהושע סבר זריקה מועלת ליוצא כרבי עקיבא דריש מעילה (דף ו:) דאמר זריקה מועלת להוציא בשר מידי מעילה וכל שכן להרצאה דהא רבי אליעזר דאמר הכא יזרוק קאמר התם דלהוצאה ממעילה לא מהניא:

ונתן אלמא תלושין והא מחוברין נינהו - פירוש דונתן משמע דחשיב להו תלושין והיינו לענין קבלת טומאה אף על פי שהן מחוברין והשתא מייתי ראיה דאין השקה להקדש מן התורה וכן בתרומה נמי עבוד רבנן מעלה ופ"ה דחוק:

דף לה.

כוסמין מין חיטין שיבולת שועל ושיפון מין שעורין - רש"י פירש לענין דאין תורמין ממין על שאין מינו ור"י אומר דבמנחות בפרק ר' ישמעאל (מנחות דף ע.) מוכח בהדיא דברייתא לענין חלה מיתני' יש מקשין דתנן במסכת חלה (פ"ד מ"ב) החיטה אינה מצטרפת עם הכל חוץ מן הכוסמין והשעורין מצטרפין עם הכל חוץ מן החיטין אלמא כוסמין בהדי שעורין שפיר דמי ואומר ר"י דכוסמין מין חיטין כלומר אף מין חיטין וכל שכן מין שעורין שיבולת שועל ושיפון מין שעורין ולא מין חטין והא דתניא התם בריש המסכת חמשה דברים חייבין בחלה החיטין והשעורין והכוסמין ושיבולת שועל ושיפון הרי אלו חייבין בחלה ומצטרפין זה עם זה אומר ר"י דמשני בירושלמי כאן בנשוך וכאן בבלול פי' בנשוך שכל אחת ואחת נעשה עיסה בפני עצמה ואחר כן נשכו ונתחברו יחד התם ודאי אין מצטרפין כולם אלא כמו שמפורשין בבלול שכל הקמחים נילושים יחד ועשו מהן עיסה בההיא כולם מצטרפים דחשבינן כולם כאחד:

דף לה:

ומי פירות אין מחמיצין - היינו להתחייב כרת כדאמרינן בהדיא אין חייבין על חימוצו כרת אבל לאו אית ביה ובסמוך נמי אמרינן אין לשין ביין ושמן ודבש ואם לש תשרף מיד וחכמים נמי דאמרי תאכל היינו משום שיכולין לשומרה מן החמץ כשאר עיסה אבל לכולי עלמא מחמיצין וקשה דלקמן (דף מ.) מסקינן גבי קימחא דאבישונא אבל מי פירות שרי דמי פירות אין מחמיצין משמע דשרינן לגמרי וכן פי' ר"ת דאין מחמיצין כל עיקר והא דאמר תשרף מיד כשעירב עמהן מים דאז ממהרות יותר להחמיץ ועל הא אמר דאין בהן כרת אבל לאו אית ביה אבל היכא דלית ביה תערובת מים כגון יין וחומץ ושאר מי פירות שרו לגמרי וכן מוכח בסוף כל המנחות באות מצה (מנחות דף נז: ושם) דאמר אשר תקריבו לרבות מנחת נסכים לחימוץ דברי רבי יוסי הגלילי ופריך מנחת נסכים מי פירות הן ואין מחמיצין אמר ריש לקיש אומר היה רבי יוסי מנחת נסכים מגבלה במים והיא כשירה והשתא אי סלקא דעתיך דריש לקיש ורבי יוחנן מיירי הכא בלא מים כלל ואפילו הכי כרת ליכא אבל מלקות איכא דחמץ נוקשה הוי אמאי איצטריך למימר התם

מגבלה במים בלא גיבול מים נמי איצטריך קרא שלא תאפה חמץ דהוי חמץ נוקשה וחמץ נוקשה פסול למנחה כדמשמע התם במנחות (דף נג.) דקאמר התם שיאור דר' יהודה לרבי יהודה דפסול למנחות אלא ודאי היכא דליכא מים אינו מחמיץ כלל וקשה לרשב"א דחומץ האדומי חשיב ליה בפרק אלו עוברין (לקמן דף מג.) חמץ דגן גמור ע"י תערובת ואמאי והא חומץ האדומי מפרש התם דרמו ביה שעורים פי' משימין השעורים ביין כדי שיחמיץ היטב והא מי פירות אין מחמיצין ואפילו אם משימין מים עמהן אכתי לא הוי אלא חמץ נוקשה ואומר ר"י שהשעורים שורין במים קודם שמשימין ביין ובמי ביצים נסתפק רש"י אי חשיב מי פירות או לא לפי שאנו רואים שהעיסה נעשה עבה בהן יותר מבמים אבל ר"ת נהג היתר בדבר והיה נוהג לאכול בערב הפסח אחר ארבע שעות עוגה שנילושה בביצים והא דקאמרינן בירושלמי האוכל מצה בערב פסח קודם זמנה כאילו בועל ארוסתו בבית חמיו היינו מצה הראויה לצאת בה ידי חובה וזו מצה עשירה היא:

יוצאין בדמאי - מסופק ר"י אי בעי למימר יוצא דוקא דיעבד כדאמרינן הואיל ומפקיר לנכסיה וחזי ליה מכל מקום עדיין לא מפקיר להו אי נמי יוצאים אף לכתחלה הואיל ושרי לעניים ואכילת מצה נמי נקרא אכילת עניות:

אכסניא - מפרש בירושלמי נכרים:

שחילל על גב קרקע דרחמנא אמר ונתן הכסף - תימה אי כסף משמע ליה דווקא נימעוט שוה כסף ואי יליף מישיב דשוה כסף ככסף אפילו קרקע נמי ונראה לר"י דילפינן בכלל ופרט וכלל ויסף חמישיתו כלל כסף פרט והיה לו חזר וכולל מה הפרט מפורש דבר המטלטל וגופו ממון וכו' יצאו קרקעות ועבדים ושטרות וכן מוכח בפרק יש בכור (בכורות דף נא.) דתנן אין פודין לא בעבדים ולא בשטרות ולא בקרקעות ולא בהקדשות ומפרש התם בגמרא ולא הקדשות בכל אלו ובכור יליף התם בכלל ופרט וכלל וכן נמי יש לפרש הקדשות ומיהו תימה מאי מיבעי ליה בפ' הזהב (ב"מ דף נד.) חומש מהו שיתחלל ע"ג קרקע והא עיקר המיעוט בחומש כתיב ויסף חמישית כסף ערכך (ויקרא כ"ז:ט"ו):

דף לו.

האוכל נבילה ביום הכפורים - פ"ה אפילו נתנבלה ביום הכפורים לא חיילא עלה איסור יוה"כ דהרי הוה עלה איסור אבר מן החי וקשה לר"י דהא כי פקע איסור אבר מן החי יחול עלה איסור יום הכפורים ונבילה בבת אחת דמודה רבי שמעון באיסור בבת אחת

ומיהו י"ל אפילו נתנבלה ביום הכפורים לא חייל עלה איסור יום הכפורים דאיסור שאין זבוח הוה ביה נמי מעיקרא ואכתי לא פקע מינה:

עוני קרינן ביה - והא דגבי לולב (סוכה דף לב.) כ"ע מודו דכפת כתיב ולא אמר כפות קרינן ויצטרך שני לולבים ליטול אור"י משום דהתם סמכינן אקרא פרי עץ הדר דלא משמע אלא חד לכך מודו התם כ"ע דדרשינן מסורת:

במקום זריזים איתא - וא"ת והא הכא במנחת מאפה תנור מיירי שהיתה נילושה בפושרים ואותה מנלן שנבללת בעזרה ושאר מנחה שנבללת בעזרה לפי שהבלילה היתה בכלי שרת וי"ל דגם מאפה תנור היו לשין בעזרה סמוך לתנור של קודש שלא תחמיץ ורבינו אפרים בר אפרים הגבור מפרש דע"כ היו לשין אותה בעזרה לפי שהיו מודדין אותה בעשרון של קודש כדתנן בפרק שתי מדות (מנחות פז.) עשרון מה היה משמש בו מודד לכל המנחות:

מה מרור שאין ביכורים - וליכא למימר מרור היינו זית שהוא מר כדדרשינן (סנהדרין דף קח:) והנה עלה זית טרף בפיה אמרה יונה יהא מזונותי מרורים כזית וכו' דלקמן (דף לט.) אמר מרור דומיא דמצה מה מצה מין זרעים אף מרור כן ועוד שזית האילן מר ולא הפרי כדמשמע עלה זית ואמרינן נמי (מכילתא פ' בשלח) ויורהו ה' עץ זהו זית שאין מר באילנות כזית:

דף לו:

אוציא חטין ושעורין שיש במינן ביכורים - א"ל אם כן נוציא כל חמשת המינין שיש במינן ביכורים דאנו לחם בעינן דממעטינן לעיל אורז ודוחן:

אי מצות מצות ריבה אפי' ביכורים נמי - תימה לר"י דנימא אהני ריבוי לרבות יש במינו ביכורים ואהני מיעוט למעט ביכורי' ויש לומר דסברא הוא אי מרבינן הא מרבינן נמי הא:

דאמר ר' אליעזר - נראה לר"י דהא דאיצטריך למימר כר' אליעזר היינו אי מחיצה לקלוט דאורייתא אבל אי מחיצה לקלוט דרבנן לא צריך דר' אליעזר דהא נאכל בכל מושבות שיכול להוציאו חוץ לירושלים ולפדותו ומיהו רבי אליעזר מצי סבר מחיצה לקלוט דרבנן ואיצטריך קרא לנטמא שיכול לפדותו אפי' בירושלים ואם תאמר והא מעשר שני נאכל בכל ערי ישראל בנוב ובגבעון כדתנן בפרק בתרא דזבחים (דף קיב:) באו לנוב וגבעון הותרו הבמות קדשי קדשים נאכלין לפנים מן הקלעים קדשים קלים ומעשר שני נאכלין בכל ערי ישראל ולקמן חשבינן הא נאכלין בכל מושבות גבי חלות תודה ורקיקי

נזיר דקאמר ריש לקיש חלות תודה ורקיקי נזיר נאכלין בנוב וגבעון ולכך מפיק להו מקרא אחרינא מושמרתם ולא מצי מפיק להו מבכל מושבותיכם וביכורים נמי נאכלין בנוב וגבעון ובכל ערי ישראל דמאי שנא והיכי ממעטינן להו מבכל מושבותיכם ויש לומר דהכא לא ממעטינן להו מבכל מושבותיכם אלא לזמן בית עולמים ולא לזמן נוב וגבעון ולקמן גבי חלות תודה ורקיקי נזיר איצטריך למידרש מושמרתם לזמן נוב וגבעון ולא לזמן בית עולמים:

מאן שמעת ליה דאמר מעשר שני נפיק ביה ר' עקיבא - אע"ג דכמה תנאי דרשי מסורת ולא מקרא ולדידהו נפיק במעשר שני דלא דרשינן אוני מ"מ אע"ג דס"ל דמסורת עיקר א"א דלא דרשי המקרא לשום דרשה:

ורבי יוסי הגלילי תיפוק לי' שאינן נאכלין לאונן - ואם תאמר לר' יוסי הגלילי מעשר שני תיפוק ליה מבכל מושבותיכם כמו ביכורים וי"ל דאי לאו עוני ה"א דמושבותיכם אתא דוקא לביכורים אבל מעשר שני שיכול להיות לו היתר בכל מושבות אם נטמא כר"א ה"א מצות מצות ריבה:

מה תרומה מותרת לאונן אף ביכורים - תימה לר"י דבפרק בתרא דמכות (דף יז.) קתני ותרומת ידך אלו הביכורים אמר ר' שמעון וכי מה בא זה ללמדך אם לאכלן חוץ לחומה פירוש דכתיב ברישא דקרא לא תוכל לאכול בשעריך קל וחומר ממעשר הקל וכו' והשתא נימא דאיצטריך קרא דאי לאו קרא הוה אמינא דלא נילף ממעשר הקל דתרומה קרינהו רחמנא כדאמרינן הכא ונראה לרשב"א דלענין חוץ לחומה איכא למילף ממעשר טפי לפי ששניהן ענין אחד הן ששניהן טעונין קריאה והבאת מקום:

פרט לחלוט - משמע דחלוט הוי לחם אלא דלא הוי לחם עוני והא דאמרינן בסמוך מאי חלות המסרת חלוט של בעלי בתים משמע דלא הוי לחם מדפטר מן החלה לקמן מיירי בבלילתו רכה כמו שאפרש לפנים אי נמי הכא בדהדר אפייה בתנור אך קשה דאמרי' בהחולץ (יבמות מ.) אע"ג דחלטיה מעיקרא כיון דהדר ואפייה בתנור או באילפס לחם קרי' ביה ואדם יוצא ידי חובתו בפסח ואומר רבינו תם דהתם נמי מיירי בבלילתו רכה דקודם אפייה לאו לחם הוא כלל ואחר אפייתו הוא דחשיב לחם וחשיב נמי לחם עוני כיון שבלילתו רכה:

דף לז.

ובית הלל מתירין - טעמא דבית הלל כדאמרינן (ביצה דף יז.) מערמת אשה ואופה תנור מלא ככרות אע"פ שאין צריכה רק לככר אחד אבל למלאות התנור פעם אחרת ליכא מאן דשרי:

תנא בפסח קאי - תימה דלא משני הכי בריש ערבי פסחים (לקמן צט:) דפריך מאי איריא ערבי פסחים וכו' וי"ל דהתם פריך משבת דהוי בכל שבוע ולא שייך לשנויי דנקט ערבי פסחים משום דתנא בפסח קאי:

דף לז:

ותנא קמא מאי שנא החליטה - תימה לר"י מאי קבעי מינה נימא דמר סבר עילאה גבר ומר סבר תתאה גבר ותירץ ר"י דקפסיק ותני אע"ג דלית ביה אלא שיעור חלה מצומצם ולהכי קבעי מ"ש דבין עילאה גבר ובין תתאה גבר אי אפשר שלא יתבשל מעט ממנו וחסר ליה משיעוריה:

אמר לך רבי יוחנן תנאי היא דתניא - לא איצטריך לאשכוחי תנאי אלא ללישנא דאמרי לה זה וזה לפטור אבל ללישנא דזה וזה לחיוב איכא תנאי בהך ברייתא גופא דע"כ הא דמחייבא היינו באילפס דאי בתנור אבל באילפס פטור א"כ ר' ישמעאל ברבי יוסי היינו חכמים:

דכולי עלמא מעשה אילפס פטורים - פסק ר"ח כר"ל מדקאמר דכולי עלמא מעשה אילפס פטורין ועוד דיתיב רבה ורב יוסף אחוריה דר' זירא אליבא דר"ל מיירי ולר"י נראה דכר' יוחנן קיי"ל מדלא חשיב לה בהחולץ (יבמות לו.) בהדי ג' דהלכה כריש לקיש לגבי רבי יוחנן ואומר ר"י דעל ידי משקה מודה ר' יוחנן דמעשה אילפס פטור' ואין מברך עליו המוציא כדמוכח בירושלמי דמסכת חלה בפרק קמא דחלה אמר ר' יוחנן כל שהאור מהלך תחתיו חייב בחלה ומברכין עליו המוציא ואדם יוצא בה ידי חובתו בפסח ריש לקיש אמר אינו חייב בחלה ואין מברכין עליו המוציא ואין אדם יוצא בו ידי חובתו בפסח ואמר ר' יוחנן ובלבד שיהא על ידי משקין ואומר רבינו תם דדווקא בבלילתו רכה פליגי דר' יוחנן סבר אפייתו באילפס עושהו לחם וחייב בחלה ור"ל סבר אין עושהו לחם ופטור אבל בלילתו עבה כולי עלמא מודו דחייב בחלה אפי' על ידי משקה דהא חיוב חלה הוי משעת גלגול כדמוכח בכמה דוכתי וכן משמע במס' חלה (פ"א מ"ה) דתנן עיסה שתחלתה וסופה סופגנין פטורה מן החלה תחלתה סופגנין וסופה עיסה תחלתה עיסה וסופה סופגנין חייבת בחלה ונראה לרבינו תם דהכי נמי מברכין

עליו המוציא ומביא ראיה ממנחות (דף עה:) ומכיצד מברכין (ברכות לז:) דאמר היה עומד ומקריב מנחה בירושלים אומר שהחיינו נטלו לאוכלו אומר המוציא וקפסיק ותני כל המנחות אפי' מנחת מחבת ומרחשת אע"פ שמטוגנת בשמן ואין סברא לחלק בין מים לשמן א"כ על לפנצול"י ופניטלט"י אומר בורא מיני מזונות ועל גלטונ"י וירבל"י מברך המוציא ועל אופלטק"י נראה שאין מברך המוציא אף על פי שעושין אותו בלא משקה דאין עליהם תוריתא דנהמא תדע שהרי אין מפרישין ממנו חלה אפילו יש הרבה בסל אחד כשיעור חלה אע"פ שהסל מצרפן לחלה ואע"ג דטריתא אמרינן בכיצד מברכין (שם) דחייב בחלה ומברכין עליו בורא מיני מזונות ההוא כדמפרש התם דגובלא בעלמא הוא ואינו סועד הלב ורבינו תם היה אומר דאף על גרימזל"י אין מברך המוציא דלית בהו תוריתא דנהמא אף על גב דמסתמא חייב בחלה:

לחם שאין אפוי בתנור אחד - ואם תאמר מנלן לחלק בין בלילה רכה ובין בלילה קשה והלא אינו תלויה לר' יהודה אלא באפוי בתנור אחד ואומר רבינו תם דהכי פירושו לר' יהודה לחם האפוי בתנור וכו' לחם שרגילין לאפות בתנור היינו בלילתו קשה:

הדביק מבפנים והרתיח מבחוץ מהו - לפ"ה דמפרש דמיירי באילפס תימה אם כן במאי סבר רבה דפליגי רבי יוחנן וריש לקיש ע"כ בהדביק מבפנים והרתיח מבפנים אם כן מאי מיבעיא ליה לרב יוסף בתר הכי הדביקה מבפנים ואבוקה כנגדו מהו ונראה לר"י דהכא בהדביק בתנור מיירי ומיבעיא ליה כיון דתנור הוא לא חשיב מעשה אילפס או דילמא לא שנא ולרב יוסף מיבעיא כשהדביק בתנור ולא הסיקו אלא מתבשל מהיסק שכנגדו וכן פירש רבינו חננאל:

דף לח.

אתיא לחם לחם הקשה הר"י דאורלינ"ש כיון דילפינן לחם לחם - דבעינן מצה שלכם אמאי איצטריך לעיל למעוטי שלא יצא בטבל מי שאיסורו משום בל תאכל חמץ כו' תיפוק ליה דבעי' שלכם וטבל אינו שלכם דהא אתרוג של דמאי דמכשרי ב"ה בלולב הגזול (סוכה דף לה:) מפרש התם משום דאי בעי מפקר לנכסיה והוי עני וחזי ליה השתא נמי שלכם קרינן ביה משמע דטבל גמור לא חשיב שלכם ותי' ר"י אתרוג של טבל לא חשיב שלו כיון שצריך ליתן ממנו לכהן וללוי ובעינן שיהא כל האתרוג שלו אבל מצה שאם אכל כל כך שאם היה נותן ממנו תרומה או מעשר ממה שאכל אכתי אכל שיעור מצה חשיב שפיר שלו ורשב"א תירץ דאיצטריך לעיל קרא להיכא שמה שיפריש

יהיה שלו כגון אם הוא כהן או לוי או ישראל עני ונטל ממנו ככר תרומה ומעשר ראשון דשלכם קרינן ביה:

אבל חלתו דאי מטמיא - זו הסוגיא כמ"ד (מכות דף כ.) מחיצה לקלוט דאורייתא דאי מדרבנן יש לה היתר מושבות דאי יצאה חוץ למחיצה נפדית אפילו טהורה אי נמי כיון דמדרבנן אין להם פדייה לא חשיב נאכל בכל מושבות:

או דילמא הואיל ואילו לא קרי לה שם - תימה לר"י אי אמרת הואיל א"כ בכורים נמי נאכלין בכל מושבותיכם הואיל ולא קרי ליה שם וי"ל דלא דמי דשם בכורים אינו נאכל בכל מושבותיכם אבל הכא שם חלה נאכל בכל מושבותיכם וכן שם מעשר לחודיה נאכל בכל מושבותיכם הלכך בחלת מעשר אמר שפיר הואיל ולא קרי לה שם ועוד הקשה אי אמרת הואיל מעשר שני נמי נאכל בכל מושבותיכם הואיל ולא העלהו לירושלים ואמאי איצטריך לאוקמא לעיל (דף לו:) כרבי אלעזר וי"ל דאי לאו משום דר' אלעזר לא חשיב שם מעשר שני נאכל בכל מושבותיכם משום דהואיל ולא העלהו לירושלים כמו שאין לומר הואיל ולא קרא לו שם מעשר:

רבי יהודה אומר יקבר - טעמיה דר' יהודה משום דדריש כסף ראשון ולא כסף שני ולכך אינו נפדה לקוח טהור ברחוק מקום וה"ה שאין נפדה טמא בקרוב מקום דתרוייהו מחד קרא נפקי מלא תוכל שאתו ורבנן לא דרשי כסף ראשון ולא כסף שני וסברי דלקוח טהור נפדה ברחוק מקום וה"ה טמא בקרוב מקום וקשה לרשב"א דבריש איזהו מקומן (זבחים דף מט.) פריך ולא מצינו שטפל חמור מן העיקר והרי מעשר הוא נפדה ולקוח אינו נפדה דתנן הלקוח שנטמא יפדה נטמא אין לא נטמא לא והיינו ברחוק מקום דכה"ג מעשר עצמו נפדה ובע"א לא הוי טפל חמור מן העיקר אלמא לקוח לרבנן נמי אינו נפדה טהור ברחוק מקום ותירץ ר"י דהתם מיירי מדרבנן:

חלות תודה ורקיקי נזיר - נראה לר"י כפ"ה דמיירי שלא נשחט עליהם הזבח ולא הוקדשו דאי הוקדשו תיפוק ליה דבעינן מצתכם דגמרינן לעיל לחם לחם ועוד דקאמר למכור בשוק יוצאין בהן משמע דבלא הוקדשו מיירי וה"פ מצה המשתמרת לשם מצה יצאה זו שמשתמרת לשם זבח כשיקדישנה וכן שאין נאכלין אלא ליום אחד אקרא דמשתמרת סמיך דבעינן שתהא נשמרת לשם שבעה והא דפריך ותיפוק ליה שאין נאכלין באנינות ושאין נאכלין בכל מושבות ה"פ שאין נעשה לאכול בכל מושבותיכם ולאכול באנינות והא דלא פריך שאין נעשה להיות מצתכם אלא לגבוה כיון דלא כתב בהדיא פסול דמצתכם לא שייך למיפרך הכי:

דף לח:

זאת אומרת חלות תודה ורקיקי נזיר - פ"ה דלא אתי כר"ש דאמר בפ"ק דמגילה (דף ט:) לא קרבו אלא פסחים וחובות הקבוע להם זמן אבל שאין קבוע להם זמן לא וכפירושו משמע בפרק בתרא דזבחים (דף קיז.) דתניא התם כל הנידר ונידב קרב בבמה ושאין נידר וכו' דברי ר' מאיר וחכמים אומרים לא קרבו אלא עולות ושלמים בלבד רבי שמעון אומר אף ציבור לא הקריבו אלא חובות הקבוע להן זמן משמע דמודה ר' שמעון לחכמים דלא קרבו מנחה ונזירות בבמה וקשה דבפ"ק דמגילה (דף ט:) תנן אין בין במה גדולה לבמה קטנה אלא פסח זה הכלל כל שנידר ונידב קרב בבמה שאין נידר וכו' ואמר בגמרא מני ר"ש היא א"כ לר' שמעון קרבה מנחה בבמה דנידר ונידב הוא ונזירות נמי קרב לדידיה בבמה דהא ר"מ דקתני בהאי לישנא כל שנידר ונידב קרב בבמה וסבר רקיקי נזיר איכא בבמה דאמר התם מאי טעמא דר"מ אמר קרא לא תעשון ככל אשר אנחנו עושים וגו' אמר להו משה כי עליתון לארץ ישרות אקריבו חובות לא אקריבו ומנחה ונזירות ישרות נינהו דנזירות גופייהו נידר ונידב הוא אע"ג דהקרבנות חובה ורבנן מפרש התם דסברי אין מנחה בבמה ונזירות אע"ג דנידר הוא מ"מ הקרבן חובה ונראה לר"י דה"פ דמתניתין דמגילה דאין חילוק בין במה גדולה לבמה קטנה אלא פסחים זה הכלל כל הנידר ונידב הקרב בבמה גדולה קרב בבמה קטנה וכל שאין נידר וכו' ולא נחית אלא לפרש מה ששוה הגדולה לקטנה אבל יש נידר ונידב כמו מנחה ונזירות שאינן קריבין לא בזו ולא בזו:

נאכלים בנוב וגבעון - הקשה רבינו נסים א"כ היכי ממעט ביכורים מבכל מושבות והא ביכורים הוו חובה הקבוע להן זמן בזמן שמחה דמעצרת עד החג מביא וקורא א"כ קריבים בנוב וגבעון כמו פסחים שהיו קריבים לכ"ע ויש לומר דביכורים הואיל ויש להם זמן גדול כל כך לא חשיב זמן קבוע ורשב"א מפרש דמשום הכי הוו ביכורים חובה שאין להן זמן קבוע כיון שאם אין לו פירות לא יביא ביכורים:

דף לט.

אצוותא דדיקלא - צ"ל דהוי מין זרעים דהא לקמן אמרינן מה מצה מין זרעים אף מרור מין זרעים:

ואימא הירדוף כי מצה וכו' - בפ' לולב הגזול (סוכה דף לב:) פריך גבי הדס ואימא הירדוף אמר אביי דרכי' דרכי נועם ופ"ה דלא הוי נועם כיון דהוי סם המות לבהמה הכא נמי ה"מ לשנויי הכי אלא דמשני שפיר טפי אבל קשה לרשב"א דלעיל אמר דהירדופני

כשר למרור ובפרק אלו טרפות (חולין דף נח:) משמע דהוי סם המות לבהמה דאמר בהמה שאכלה הירדופני כשירה ופריך היינו הירדפוני היינו סם המות ומשני תרי גווני סם המות:

דף לט:

ערוגה בת ו' טפחים זורעין לתוכה ה' זרעים - וא"ת הואיל ורחוק ג' טפחים לא ינקי מהדדי דהא אמצעית אינה רחוקה מן האחרות אלא ג' טפחים דבפרק ר' עקיבא (שבת דף פה.) משמע דד' מארבע רוחות הערוגה לא בקרנות אלא באמצע הרוחות א"כ יזרע לתוכה ט' זרעים ג' שורות של ג' ג' ויהא רחוקים זה מזה ג' טפחים ואומר ר"י דהכא אינה משום יניקה אלא משום עירבוב לאחר שיהיו גדולים ולא רצו חכמים להתיר יותר ותדע דאפי' חמשה לא היו מתירים אי לאו דנפקא לן בשבת בפרק ר' עקיבא (ג"ז שם) בהדיא מקרא אע"ג דקים להו לרבנן דחמשה בשיתא לא ינקי והיינו משום דאיכא למיחש לערבוביא ואם תאמר ואיך זורעים בתוכה חמשה זרעונים והא אין רחוק זה מזה שלשה טפחים דהא איכא מקום זריעה ותירץ ר"ת דטפחים של כלאים שוחקות כדמוכח בריש עירובין (דף ד.) ור"י אומר דגמירי דבהכי לא ינקי אע"פ שיש מקום זרעים:

לא שלוקין ולא מבושלין - משמע דשליקה הוי טפי מבישול דאי לאו הכי הוי זו ואין צריך לומר זו וכן משמע בכמה דוכתין והא דתנן בפרק ג' מינים (נזיר דף מה:) היה מבשל השלמים או שולקן אע"ג דשליקה הוי טפי מבישול לא הוי התם זו ואין צ"ל זו דקמ"ל דבשליקה אינו יוצא מתורת בישול:

דף מ.

כל שאילו מניחן על פי אבוב של קלאים והם מתבקעות - פירוש כלי שבעלי קליות עושין בו קליות והוא מנוקב כדאמרינן בפרק ר' ישמעאל (מנחות דף סו.) מניחין בתוך אבוב של קלאים כדי שתגמור האור בכולו והם מתבקעות מכח האור וכן מצא ר"י בספר ישן בשם רבינו תם:

תרגומא אקמחים - תימה השתא אמאי תני סלתות ויש לומר דלצדדין קתני:

כי מהפכיתו כיפי הפכיתו לשם מצה - וא"ת כיון דסבירא ליה דבעי שימור בשעת היפוך אם כן היכי מוכח דמצוה ללתות דילמא לאו מצוה היא אלא דצריך שימור מתחלתו ועד סופו ויש לומר דעיקר שימור כדי שלא תחמיץ וסבר רבא אי לאו שיש שימור מחמץ בשעה שהוא עדיין דגן כגון לתיתה לא היה מצריך שימור בשעת בי דרי מתחילת הדגון:

דף מ:

לא יעשנו מרדעת לחמור - אומר ר"י דדוקא בכלאים אבודים אסור לעשות מהן מרדעת שמא יעשנו טלאי על בגדו ולא יזהר נמי שלא יגע בבשרו אבל בכלאים ידועים שרי כדאמרי' במסכת כלאים (פ"ט מ"ד) מרדעת החמור אין בה משום כלאים ומותר לעשות מהן כר וכסת ובלבד שלא יגע בבשר אע"ג דאמרינן בפ"ק דביצה (דף יד:) אפי' עשר מצעות זו על גב זו אסור שמא תכרך לו נימא על בשרו שמא כר וכסת ומרדעת אין רגילין ליכרך כל כך:

אבל עושהו תכריכין למת - וא"ת והא איכא לועג לרש וגו' ובפרק התכלת (מנחות דף מא.) אמר רב טובי בר קיסנא אמר שמואל כלי קופסא חייבין בציצית (אמר רב) ומודה שמואל בזקן שעשאה לכבודו שפטורה וההיא שעתא ודאי רמינן ליה משום לועג לרש ומהאי טעמא נמי לא יעשה כלאים למת ואומר ר"ת דציצית שקולה כנגד כל המצות לכך איכא לועג לרש טפי כדאמרינן בהתכלת (שם דף מג:) וזכרתם את כל מצות ה' מלמד ששקולה ציצית כנגד כל המצות והא דאמר בפ' מי שמתו (ברכות דף יח.) רבי חייא ורבי יונתן הוו שקלי ואזלי בבית הקברות הוי שדיא תכלת דרבי יונתן אמר ליה ר' חייא דלייה שלא יאמרו למחר באים אצלנו והיום מלעיגים אותנו ואף על גב דמתים נמי יש להם ציצית אומר ר"ת דמכל מקום שייך בהן ליעוג לפי שמראין עצמן כמצווין במצות והן אינן מצווין ואינו דומה מצווה ועושה למי שאין מצווה ועושה ומה שמסירים בזמן הזה מטליתות של מתים סומכין אהא דתניא במסכת שמחות (פי"ב) אבא שאול בן בטנית צוה לבניו קברוהו תחת מרגלותיו של אבא והתירו תכלת מפליוני ובכמה דברים אנו סומכין על ספרים חיצונים ומניחין גמרא שלנו דבפרק בתרא דמגילה (דף לא:) אמרי' ראש חודש אב שחל להיות בשבת מפטירין חדשיכם ומועדיכם דהיינו חזון ישעיה ואנו מפטירין השמים כסאי וכן הוא בפסיקתא ובפר' ויחל אנו קורין בתענית שלנו אע"ג דתנן במגילה (גם זה שם) שקורין בתענית בקללות וברכות ואנן סומכין על מס' סופרים (פי"ז ה"ז):

האילפס והקדירה שהעבירן מרותחין לא יתן לתוכן תבלין - מכאן אין להוכיח דעירוי ככלי שני מדלא אשמעינן רבותא שלא יערה על הקערה שהתבלין בתוכה דאדרבה דוק מסיפא איפכא דקתני אבל נותן הוא לתוך הקערה ולא קתני אבל מערה על הקערה שיש בה תבלין ונראה דאפילו שמואל דאית ליה תתאה גבר ותניא בכיצד צולין (לקמן דף עו.) כוותיה אפ"ה מבשל העירוי כדי קליפה דאמר התם תניא כוותיה דשמואל חם לתוך צונן קולף צונן לתוך צונן מדיח ואם עירו רותחין על התרנגולת צריך קליפה וכלי שנשתמשו

בכלי ראשון לא יוכל להגעילו ע"י עירוי דאין מבשל אלא כדי קליפה והוא בלע יותר מכדי קליפה והא דאמרינן בפרק כירה (שבת דף מב.) דשרי חם לתוך צונן יש לומר כיון שאינו מבשל אלא כדי קליפה הואיל והצונן של מטה מים שהוא דבר המתערב אינו יכול להתבשל מחמת צנינות המים אבל דבר שאינו מתערב לא ובשילהי ע"ז (דף עו.) אמר מר עוקבא זבן יורה מנכרי ואהדר ליה גדנפא וכו' ומסיק כבולעו כך פולטו מה בולעו בניצוצות אף פולטו בניצוצות ואי עירוי ככלי ראשון הוא מאי איריא משום דבלע בניצוצות אפילו בלע בליעה גמורה פליט בניצוצות דהיינו עירוי אלא ודאי לא בשיל אלא כדי קליפה והא דתנן בפרק חבית (שבת דף קמה:) כל שלא בא בחמין לפני השבת מדיחין אותו בחמין בשבת וכו' צריך לאוקמא בכלי שני דבכלי ראשון אפילו הדחה אסורה וקשה דקתני דוקא מדיחין אבל שורין לא והכא גבי תבלין קתני אבל נותן לתוך הקערה או לתוך התמחוי דהיינו אפילו שורין ואומר ר"י דהתם מיירי במידי דבר בישול וכששורין אותו אפילו בכלי שני מיחזי כמבשל אבל תבלין עשויין למתק הקדירה ולא מיחזי כמבשל ובירושלמי בפרק כירה בעי מהו ליתן תבלין מלמטה ולערות עליהן מלמעלה ר' יונה אומר אסור דעירוי ככלי ראשון הוא חיליה דר' יונה מן הדא וכלי חרש אשר תבושל בו ישבר א' שבישל בו וא' שעירה לתוכו רותח ודחי ר' אסי תמן כלי חרס בולע תבלין אינו מבשל התיב ר' אסי בר בון והתניא אף בכלי נחשת כך אית לך למימר כלי נחשת בלע בתמיה:

רבא מחו ליה קידרא בחסיסי - פ"ה קימחא דאבישונא וקשה דהא לעיל (דף לט:) אסרינן וליכא מאן דפליג ונראה לר"י כדפירש בערוך בחסיסי קמח של עדשים דאין דרכם לבא לידי חימוץ כל כך:

דף מא.

לא שמיע לי כלומר לא סבירא לי - אף על גב דתניא כוותיה קסבר מתניתין פליגא:

מדאמר שמואל אין הלכה כרבי יוסי - השתא מדמי חומץ לחרוסת וע"כ נראה לר"י דעולא דאמר לעיל בין כך ובין כך אסור משום לך לך אמרינן נזירא סחור סחור לכרמא לא תקרב פליג אדרב כהנא דהא רב כהנא דאמר אבל לתוך חרוסת לדברי הכל ישרף ולעולא לא אסר אלא משום לך לך אמרינן:

מאי לאו מדלא מצמת מחמע - קשה לר"י דלעיל קאמר י"א אף נותן את החומץ ואח"כ וכו' ופריך ולוקמא כר' יוסי דאמר שורן בחומץ וחומץ צומתן משמע דתנא קמא דיש אומרים היינו ת"ק דר' יוסי דלית ליה דחומץ צמית ואפילו הכי קאמר נותן הקמח ואח"כ

נותן את החומץ אלמא קסבר אע"ג דלא צמית חמועי נמי לא מחמע ואור"י דלעיל איירי לפי המסקנא דהכא:

אין מבשלים את הפסח לא במשקין וכו' - תימה למה שנאו כאן אי משום דתנא ירקות שלוקות ומבושלות א"כ מיד היה לו לשנות בסמוך אחריה:

איכא בינייהו צלי קדר - פי' אי לוקה עליו אי לא אבל לכולי עלמא פסול הוי ועשה נמי אית ביה דצלי מחמת ד"א הוא כדאמרינן בריש כיצד צולין (לקמן עה:) נטף מרוטבו על החרס וחזר עליו יטול את מקומו נגע בחרסו של תנור יקלוף את מקומו וכן שאר משקין לא איצטריך למילף אלא לענין מלקות אבל פשיטא דלכל הפחות איכא עשה דכי אם צלי אש וא"ת והיכי יליף שאר משקין מק"ו והא אין מזהירין מן הדין ויש לומר דהאי קל וחומר אינו אלא מגלה דבישול דקרא איירי אף בשאר משקין:

אמר רב כהנא הא מני ר' יוסי היא - תימה דרב כהנא דמוקי לה כרבי יוסי לרבנן האי בשל מבושל מאי עבדי להו דצלאו ואחר כך בישלו לא צריך קרא דמסברא ידעינן דבישול מבטל הצליה כדאמר רבי יוסי גבי מצה ויש לומר דרב כהנא סבר דרבי יוסי יליף מבשל מבושל דבישול מבטל אפייה:

אבל לא במבושל - פ"ה דבישול מבטל ליה מתורת לחם ולפי' מיירי בבלילתו רכה דבלילתו עבה לא נפיק מתורת לחם כדפירש לעיל ור"י מפרש דמיירי בבלילתו עבה ופסולה משום מצה עשירה ומייתי דכי היכי דסבר רבי יוסי דבישול מפיק ליה מתורת אפייה לשוויה מצה עשירה כאילו לא נאפה ה"נ גבי פסח עקר מיניה בישול שם צליה:

עולא אמר אפי' תימא ר' מאיר וכו' - הכא מדמי פסח לבישול מצה והיינו דלא כמסקנא דכיצד מברכין (ברכות דף לח:) דקאמר התם עולא משמיה דר' יוחנן שלקות מברכין עליהם שהכל לרבי יוסי דאית ליה הכא גבי מצה דבישול מבטל האפיה ה"נ בישול מבטל מהם שם ירק ודחי ע"כ לא קאמר רבי יוסי אלא דבעינן טעם מצה ועולא לטעמיה דלא בעי לדחויא הכא טעמא דרבי יוסי דבעינן טעם מצה והתם נמי קאמר דלרבי יוסי מברך שהכל:

דף מא:

אכל כזית נא לוקה שתים משום נא ומשום כי אם צלי אש דהוי כאילו כתיב אל תאכלו כי אם צלי אש - הקשה הרר"י דאורלינ"ש אמאי חשבי' בריש אלו נערות (כתובות דף ל.) בעולה לכהן גדול בעשה גרידא דכי אם בתולה מעמיו כתיב הא כי היכי דחשבינן הכא כי אם צלי אש בלאו ה"נ ה"ל לאיחשובי בעולה לכהן גדול בלאו דהוי כאילו כתיב

לא יקח כי אם בתולה וי"ל דכי אם בתולה לא חשיב לאו משום דסיפא דקרא מוכח עליו דהוי עשה דכתיב כי אם בתולה מעמיו יקח אשה:

איכא דאמרי חדא מיהא לקי - פ"ה בחי וחמי טבריא חייב משום כי אם צלי אש וקשה לר"ת א"כ בין לאביי בין לרבא תיקשי להו ברייתא דלעיל דתניא נא ומבושל אמרתי לך ולא חי אלמא לא לקי על חי ועוד דאמר בפ' המקבל (ב"מ דף קטו:) אפלוגתא דרב הונא ורב יהודה בחובל ריחים ורכב דרב יהודה אמר לוקה שתים ורב הונא אמר לוקה שלש ומסיק רבא אנא דאמרי אפילו כרב יהודה עד כאן לא קאמר רב יהודה התם אלא דכי נפש הוא חובל לדברים אחרים הוא דאתא אבל הכא כי אם צלי אש למאי אתא ולפ"ה הא איצטריך לחי ולחמי טבריא לכ"נ לר"ת דאחי לא לקי לכו"ע דכי אם צלי אש לא משמע דאתא למלקות אלא לעשה דכי אם צלי אש תאכלו ולא דמי לכי נפש הוא חובל דבההוא מודו כו"ע דלוקה אשאר דברים כדקתני התם בהדיא בברייתא חבל זוג של ספרים וצמד של פרות לוקה שתים דכי נפש הוא חובל משמע שפיר בלשון לאו שהוא נתינת טעם כל שהוא דבר נפש לא תחבול ואתא שפיר הא דקאמר רבא התם דכי נפש הוא חובל אתא לשאר דברים אבל כי אם צלי אש לא אתא אלא לעשה ובנא ומבושל דווקא פליגי דרבא סבר להכי סמכיה לאלו ללקות עליו על נא ומבושל שהם בני מילקא ואביי אמר אין לוקין על לאו שבכללות והא דקאמר חדא מיהת מילקא לקי הכי פי' אם התרו בו משום כי אם צלי אש לבדו אבל על מלקות נא ומבושל לא ילקה דלהכי מהני מה שכתבו בלשון כלל ומיהו לבדו מיהא לקי שסמכו לאלו שהם בני מלקות:

אמר רבא אכל זג לוקה שתים - הא פלוגתא דאביי ורבא איתמר איפכא בפ' שלשה מינין (נזיר דף לח:) וכהנה רבות בגמרא:

שאין ת"ל כי אם צלי אש - אע"ג דאיצטריך להלקות עליו משום כי אם צלי אש היינו נמי משום דסמכיה לנא ומבושל:

אם כן לימא קרא בשל בשל או מבושל מבושל - הכא משמע דאורחיה דקרא לכפול תיבה אחת בענין אחד טפי מבשני עניינים וכן במרובה (ב"ק דף סה.) גבי המצא תמצא ובהחובל (שם דף פה:) גבי ורפא ירפא וקשה דבריש היו בודקין (סנהדרין ד"מ:) קאמר מדהוי ליה למיכתב דרוש תדרוש או חקור תחקור וכתב היטב שמע מינה לאפנויי משמע דאי הוה כתב הכי לא הוה מופנה ושמא התם לא חש לדקדק בלשון רק להוכיח דמופנה:

דף מב.

לאמר לימד על כל הפרשה שהיא בלאו - נראה לר"י דהיינו דוקא בהנך דברים דאית בהו לאו הבא מכלל עשה אבל שאר דברים לא:

מתני' ואלו עוברין בפסח - פ"ה לעבור עליהן בבל יראה ובבל ימצא וגם ריב"א מדקדק מלשון עוברים דמשמע עוברין מן העולם ואין נראה לר"ת דמשמע דכל הנך מרבינן מכל מחמצת לא תאכלו ואפילו באכילה לא הוה מיחייב אי לאו דרבייא קרא ומהיכי תיתי בל יראה ובל ימצא ונראה לר"ת דאלו עוברין פי' האוכלין ועוברין היינו מעל השולחן דלאו בני מיכל נינהו אבל בל יראה ליכא:

רבי אליעזר אומר אף תכשיטי נשים - היינו חמץ נוקשה ואפילו הוי חמץ דגן גמור על ידי תערובות מ"מ מדקאמר אף משמע דמודה לת"ק ובגמרא אמרי' דרבי אליעזר סבר נוקשה בעיניה בלא כלום לכך נראה דגרס רבי אלעזר בחד מינייהו או במתני' או בגמרא:

דף מב:

הא בדרווקא והא בדפורצני - והא דאמרינן שחזקתו מן התמד היינו מתמד דפורצני אבל דרווקני טוב מאד ואינם נעשים לעולם חומץ:

וסימניך סיסני - בבמה אשה יוצאה (שבת סו.) גבי הקיטע יוצא בקב שלו רבי יוסי אוסר גרסינן וסימניך סמ"ך הוא סימן טוב יותר והכא לא מצי למימר הכי משום דשערי בשי"ן כתיב:

טיפולן בנו' עשירי - וא"ת א"כ היינו תכשיטי נשים ותירץ הר"י דאורלינ"ש דהכא מיירי בפנים של מעלה דלא מאיס כל כך כשטופלים על פניהם ותכשיטי נשים היינו בפנים של מטה שטופלים להסיר השער דמאיס טפי:

דף מג.

למה מנו חכמים את אלו - תימה לרשב"א הא איצטריך למנותם לאשמועינן שהן בלאו ולא בכרת ותירץ ר"י דלא הוה ליה לאשמועינן אלא תרי מינייהו חד לנוקשה בעיניה וחד ע"י תערובת ועוד הקשה דת"ק שמנאם לית ליה האי כללא דהא איכא תכשיטי נשים שהן מין דגן ואין עובר בפסח אלא רבי אליעזר הוא דקאמר לה:

מאן תנא חמץ גמור ע"י תערובת ונוקשה בעיניה בלאו - משמע בשמעתין דאי לאו דאיתרבי חמץ נוקשה למלקות אפילו איסור לא היה בו ותימה לר"י דבפ"ק דחולין (דף כג:) בעי רבי זירא הרי עלי לחמי תודה מן החמץ או מן המצה והביא שיאור מהו שיאור

דמאן אי דר"מ לר"מ מדלקי עליה חמץ הוא והשתא מנא ליה דהוי חמץ לענין תודה דילמא שאני חמץ בפסח דרבייה קרא למלקות (גרידא) ואור"י דהתם נמי איכא שום קרא דמרבינן מיניה חמץ נוקשה והא דתניא בפרק כל המנחות באות מצה (מנחות דף נג:) אין מחמיצין בתפוחים דהוי חמץ נוקשה כדמשמע התם היינו לכתחילה אבל בדיעבד כשר: **ונותנו לפני כלבו דר"מ לרבי יהודה** - מדאורייתא אפי' באכילה שרי כדאמרינן בפ"ק דחולין (דף כג:) דמצה מעלייתא היא אלא מדרבנן אסור:

ואילו נוקשה בעיניה לא קתני - וא"ת ונימא דמשום הכי לא חשיב ליה משום דכ"ש הוא כדאמר רב נחמן וי"ל דאי כ"ש הוא הוה ליה למיתני לאשמועינן דלית ביה כרת:

ההוא כל לאתויי נשים - תימה לר"י הא תרי כי כל כתיבי גבי כרת כי כל אוכל חמץ ונכרתה וכי כל אוכל מחמצת ונרבינן עירובו לכרת ואפילו לרבנן דלא דרשי כל כי כל דרשי ואור"י דפשיטא ליה לגמרא דאתא לשום דרשא:

דף מג:

סלקא דעתך אמינא כל שישנו בקום אכול מצה - תימה לר"י היכי סלקא דעתך למידרש הכי אדרבה איפכא יש לדרוש דלחומרא מקשינן ואור"י דס"ד דאורחיה דקרא דסיפא מפרש לרישיה משום הכי אמר דבאכילת מצה תלוי דכתיבא בסוף ועוד יש לומר דהכא יש לדרוש יותר היתר לנשים משום ג"ש דט"ו מחג הסוכות והוו מיפטרי ממצה כמו מסוכה דפטר להו בהדיא בפ' הישן (סוכה כח.) מהלכה למשה מסיני יש מקשים למה נשים אין חייבות בציצי' משום דכל שישנו בלבישת שעטנז ישנו בגדילים כדדרשינן בערכין (דף ג:) גבי כהנים ולפירוש ר"י דפי' דמסיפא לרישא סברא לדרוש קשה להפך שלא יהו נשים חייבות בכלאים וכי תימא ה"נ והא בפ"ק דביצה (דף יד:) משמע דכלאים לא חזו למידי:

אין לי אלא כולו מקצתו מנין - בפרק כל המנחות באות מצה (מנחות נח.) מפרש אביי אין לי אלא כולו דהיינו כזית מקצתו חצי זית מניין ורבא אמר התם דה"ק אין לי אלא קומץ כולו מקצת קומץ מניין ומסיק התם דאיכא בינייהו דאביי סבר דיש קומץ בפחות מב' זיתים דהיינו כזית לכך מפרש כולו כזית וסבר נמי דיש הקטרה בפחות מזית ואע"ג דבפ' כיצד צולין (לקמן עט.) א"ר יהושע כל הזבחים שבתורה שנשתייר מהן כזית בשר וכזית חלב זורק את הדם משמע דאין הקטרה בפחות מכזית הכא היינו טעמא משום דסבר דיש קומץ בפחות מב' זיתים א"כ כשריבה הכתוב חצי קומץ ע"כ ריבה חצי זית ורבא סבר אין קומץ בפחות מב' זיתים ואין הקטרה בפחות מזית:

מאן שמעת ליה דדריש כל ר' אליעזר - אף על גב דר"ע נמי דריש כל בפ' התערובות (זבחים פב.) גבי כל חטאת לא קשה דאפילו יהא כר"ע מ"מ לא מישתמיט תנא למימר (שיסבור) שיהא תערובת חמץ בכרת ועוד נראה לר"י דאפילו לרבנן דלא דרשי הכא כל דרשי בעלמא בריש מרובה (ב"ק סג.) דאמר כל רבויא הוא ובפ' שני דסוכה (דף כח.) גבי כל האזרח ודווקא הכא לא דרשי בדבר שאין סברא לרבות כגון עירובו וכגון נשים משום היקשא וכגון מקצת דבל תקטירו וה"פ כמאן כר"א דדריש כל אפילו לדבר שאין סברא לרבות כגון עירובו וכגון נשים ואהא קאמר נמי דרבנן לא דרשי כל:

חוץ מאיסורי נזיר - אע"ג דחטאת נמי קאמר לקמן לרבי יוחנן היתר מצטרף לאיסור הכא לא חשיב חטאת דבקדשים לא קמיירי:

כמאן כר"א דדריש כל - נראה לר"י דזעירי משמע ליה דשאור היתר מצטרף לאיסור מדקתני עירובו מניין ת"ל כי כל ומדרבי עירובו א"כ היתר מצטרף לאיסור והיינו כדרבא דלדידיה ה"פ מקצתו מניין היינו זית שלם אבל לאביי דמפרש מקצתו מניין חצי זית לא שייך היתר מצטרף לאיסור דאמשהו דאיסור לחודיה מיחייב והא דמרבה עירובו היינו כשמתערב לגמרי ולא אמר שיתבטל האיסור אגב ההיתר והא דקאמר כמאן כר"א דדריש כל משום דלרבנן אף על גב דדרשי כי כל לא מוקמא ליה לרבות עירובו אלא לרבות מקצתו ורש"י פירש דזעירי משמע ליה מקצת היינו חצי זית קומץ דשאור וחצי זית דמצה ואין מעורבין אלא כל אחד ניכר וק"ל לפירושו טובא חדא דלא הוי זעירי לא כאביי ולא כרבא ועוד מאי קאמר כמאן כר"א הא כרבנן נמי אתיא דהא כי כל דרשי ומוקמינן ליה אמקצתו דהיינו היתר מצטרף לאיסור לפ"ה ועוד בחמץ מנ"ל תערובת כיון דצריך קרא להיתר מצטרף לאיסור ועוד דלפ"ה צ"ל מקצתו מניין פי' חצי זית איסור וחצי זית היתר שאינם מעורבים יחד דאי לאו הכי היינו עירוב ולקמן גבי חטאת משמע דאין היתר מצטרף לאיסור אם לא שיתערב האיסור וההיתר יחד דהא אמר עד שיבלע בבשרה:

דף מד.

לענין חמץ בפסח נמי - לר' יוחנן לא מצי פריך דאיהו לא דריש כל ואם תאמר והא בפרק בתרא דיומא (דף עד.) דריש רבי יוחנן מכל חלב דחצי שיעור אסור מן התורה ואור"י דלא דריש אלא לאיסורא אבל להתחייב מלקות כמו בכשיעור לא וכן גבי חמץ:

(**ה"ג רש"י**) **מקום מגעו אמאי פסל הא בטיל ברובא** - ופירש דס"ד השתא דדימוע דרבנן וקשה לריב"א דמשמע שהשום והשמן בעין מדקתני נגע במקצתן ולא קתני במקצתה

ועוד דתני סיפא אימתי בזמן שהן גוש בקערה אבל אם היה מפוזר טהור ואי פסיל מקום מגעו משום מדומע אדרבה כי הוי מפוזר יש לו להיות מדומע יותר ועוד אמאי פסיל מקום מגעו ותו לא כיון דחשיב כמו כולה תרומה על ידי דימוע יפסל הכל או לא יפסל אפילו מקום מגעו דבהדיא איתא הא פלוגתא במסכת טבול יום בעיסה מדומעת ומי שפוסלה פוסלה לגמרי ומי שמכשיר מכשיר לגמרי ונראה לר"י כפירוש ר"ת דפירש דמתניתין מיירי שהשום והשמן בעין וכדגרס בכל הספרים מקום מגעו אמאי פסל והא לא הוי כביצה והואיל דלא מקבל טומאה אלא מדרבנן אית לן למימר דבטלי אגב מקפה כדפריש בפרק כל שעה (לעיל דף לג:):

לאו משום דהיתר מצטרף לאיסור - ומטעם הואיל אם היה מלקט מן השום או מן השמן כזית וילקה עליו לית לן למימר שלא תבטל אגב מקפה כיון שאין דרך אכילה בכך:

דאיכא כזית בכדי אכילת פרס - מקשין דבהשוחט (חולין דף לד:) אמרינן הנח לנזיד הדמע דלית ביה כזית בכדי אכילת פרס משמע דבסתמא לא הוי כזית בכדי אכילת פרס ויש לומר דהכא קים ליה דעסקינן בדאית ביה כזית בכדי אכילת פרס ולפירוש ר"ת דמוקי שהשום והשמן בעין אתי שפיר דאי הוי מעורב לא הוי כזית בכדי אכילת פרס:

אלא מאי היתר וכו' - נראה דלא גרס ליה דאי גרס ליה א"כ מאי ס"ד דאביי לאקשויי כיון דלדידיה נמי קשה אלא לאביי א"ש דפליגי עליה רבנן דלר"ע דווקא אית ליה היתר מצטרף לאיסור בכל התורה דגמר מנזיר אבל לרבנן דמוקמי משרת לטעם כעיקר לית להו היתר מצטרף לאיסור בשום מקום ועוד דבנזיר בפ' ג' מינים (נזיר דף לז:) גרסינן גבי שתי קופות דבסמוך בשלמא לדידי דאמינא היתר מצטרף לאיסור דנפישי חולין פי' לאביי הא דהיתר מצטרף לאיסור היינו כשיש מן האיסור יותר מן ההיתר או ששניהם בשוה אבל כשהיתר רבה על האיסור אין מצטרף ולרב דימי אין היתר מצטרף לאיסור בשום מקום כדמסיק לקמן דהוי חטאת ונזיר שני כתובים הבאים כאחד ואין מלמדין וה"פ א"ה אמאי פליגי רבנן כו' בשלמא לדידי פליגי רבנן משום דר' אליעזר דריש כל ואתא כל לרבות אפילו כשהאיסור מועט ורבנן לא דרשי כל דכשהאיסור מועט אין מצטרף כמו בעלמא אלא לדידך אמאי פליגי וכן גבי קופה ומדוכות אתי שפיר לאביי:

הנח לתרומת תבלין דרבנן - קשה לרשב"א כיון דתרומת תבלין דרבנן גבי שום אמאי פסל מקום מגעו ויש לחלק:

איתיביה שתי קופות - ואם תאמר מאי פריך אמאי אמרינן שאני אומר והא פשיטא דבכל מקום מדאורייתא מין במינו בטל ברוב והכא מיירי שרבו חולין על התרומה כיון דסבר השתא דמיירי בתרומה דאורייתא דבאורייתא בעי רבייה אפילו לר' יוחנן בהערל

(יבמות דף פב.) ואור"י דבעי למימר בכל ענין אפילו מין בשאינו מינו כגון קמח חיטין בקמח שעורין שאינו ניכר:

דף מד:

והוא הדין לערלה בשתים - וכן אמרינן בפ"ק דקדושין (דף לח.) גבי חדש ופ"ה דערלה אין איסורו איסור עולם דאחר שלש מותר וקשה מה שמותר אחר שלש היינו האילן והאילן לא נאסר מעולם רק הפרי והפרי אין לו היתר ור"ת פי' הוא הדין לערלה בשתים היינו בשנת ארבע דיש היתר לאיסורו על ידי פדייה או להביא לירושלים ור"י מפרש דנזיר וחדש אין איסורן איסור עולם שהגדל מן הגפן אחר השלמת נזרו לא חל עליו איסור וכן חדש היוצא מקנה השיבולת אחר הבאת העומר לא חל עליו איסור כיון שהשריש קודם העומר וכן ערלה אחר ג' שנים היוצא ממנו אין איסור חל עליו ויש היתר לאיסורו יש לפרש כפ"ה שנזיר תוך זמנו יש לו היתר על ידי שאלה וחדש נמי לר' יהודה דאמר יום הנף כולו אסור יש לו היתר תוך זמנו על ידי עומר וערלה אין לה היתר תוך זמנה וילדה בזקינה דבטלה אין זה אילן דערלה דפנים חדשות באו לכאן ועוד מפר"י שהפרי של חדש שנאסר כבר וכן היוצא מן הגפן קודם השלמת נזירות יש להן היתר בהשלמת זמן האיסור אבל ערלה וכלאים הפרי שנאסר אין לו היתר ופירוש זה נראה עיקר דאין צריך להעמיד כר' יהודה ואין להקשות לפי' זה אמאי לא חשיב יש היתר לאיסור בשאלה ובעומר ויהא ג' בערלה דיש לומר דלא סבר כר' יהודה אלא האיר המזרח מתיר ונזיר נמי אי מתשיל אין זה היתר לדבר שנאסר שהחכם עוקר הנדר מעיקרו ונמצא שלא נאסר מעולם אבל לפי' קמא ה"מ לאחשובי מה שהפרי עצמו נאסר לעולם והיה מוצא בערלה שלש:

ודילמא מיין לחודיה - ולשון לצרף אתי שפיר כלומר לצרף היין הבלוע בתוכו:

ורבנן מבשר בחלב לא גמרינן דחידוש הוא - תימה לרשב"א התינח לרבא אלא לאביי דאית ליה בפרק כל הבשר (חולין דף קח.) דבשר בחלב לאו חידוש הוא אמאי איצטריך למילף מנזיר לטעם כעיקר:

אלא יליף מגיעולי נכרים - הקשה ה"ר יוסף היכי יליף רבי עקיבא טעם כעיקר בנזיר מגיעולי נכרים הא נזיר קל מכל איסור שבתורה שאין איסורו איסור עולם ויש היתר לאיסורו ותי' דבמדין נמי היו כליהן בלועות מיין ואסורים לנזיר:

ורבנן קדירה בת יומא נמי אי אפשר דלא פגמה פורתא - ואפ"ה אסר הכתוב אם כן ליכא לאיפלוגי בין בת יומא לשאין בת יומא וכולהו אסורים ור"ע סבר קדירה בת יומא

לא פגמה כלל אבל שאין בת יומא דפגמא שרי דנ"ט לפגם מותר דגמר מנבילה וה"נ סבר ר"ש בפרק בתרא דמסכת ע"ז (דף סז:) ור"מ פליג עליה התם וסבר נ"ט לפגם אסור דגמר מגיעולי נכרים דאסר הכתוב אע"ג דנ"ט לפגם הוא דאפילו קדירה בת יומא אי אפשר דלא פגמה פורתא וגיעולי נכרים לאו חידוש הוא ומה שהתיר הכתוב נבילה מוקי לה בסרוח מעיקרא ולרבי מאיר מצי למילף נמי מגיעולי נכרים לטעם כעיקר כיון דלאו חידוש הוא ואיכא השתא שלש מחלוקות בדבר:

דף מה.

משום דהוי נזיר וחטאת שני כתובין הבאין כאחד - תימה לרשב"א אמאי לא קאמר נזיר וחמץ דר"ע דריש כל בפ' התערובת (זבחים דף פב.):

ר"ח גרס כחומר שבהן ומיירי בחטאת ושלמים ואם נבלע החטאת בשלמים שנשחט אתמול נאכל כחומר השלמים ואינו נאכל בלילה ואם נבלע החטאת בשלמים שנשחט היום נאכל כחומר החטאת ואינו נאכל למחר ולשון הברייתא קשה דאמר עד שיבלע בבשרה משמע דאיירי בהיתר שנבלע באיסור והדר קאמר יקדש להיות כמוה משמע שהאיסור נבלע בהיתר:

ורבנן אמרי לך חטאת להיתר מצטרף לאיסור - אור"י דבנזיר בפ' ג' מינין (דף ל':) משמע נזיר וחטאת לרבנן תרווייהו לטעם כעיקר דקאמר התם צריכ' דאי כתב רחמנא חטאת חולין מקדשים לא גמרינן ואי כתב רחמנא נזיר חטאת מנזיר לא ילפינן דחמיר איסוריה דאפילו חרצן אסיר ליה:

בשמעתין משמע דטעם כעיקר דאורייתא דילפינן מנזיר דלאו אסמכתא היא דמדר"ע דאמר לקי אהיתר מצטרף לאיסור בנזיר נשמע לרבנן וקשה מפ' כל הבשר (חולין דף קח.) וממסכת ע"ג (דף סז:) ושם מפורש:

כאן שלא במקום לישה - פ"ה דשלא במקום לישה עובר בפחות מכזית וקשה דאמר לקמן לא אמרן אלא בעריבה אבל בבית חייב לבער משום דזימנין דמיכנף ונפלי אהדדי ולפ"ה תיפוק ליה דפחות מכזית חייב לבער שלא במקום לישה ונראה לר"י דמקום העשוי לחזק היינו את הכלי בין במקום לישה ובין שלא במקום לישה עושין לחזק אך במקום לישה יש להחמיר יותר שיש לחוש שידבק מאותה עיסה לעיסה אחרת על ידי לישה או תבלע מן הטעם ולכך כזית במקום לישה אפילו עשוי לחזק עובר אף על גב דודאי מבטלו כיון דאיכא תרתי לריעותא כזית ובמקום לישה ופחות מכזית אפילו במקום לישה אי עשוי לחזק לא גזרו ביה רבנן דכיון שהוא דבר מועט יכול לשמור שלא

ילוש עליו וכן כזית שלא במקום לישה אי עשוי לחזק אין עובר אבל פחות מכזית ושלא במקום לישה אפילו אין עשויה לחזק מותר:

דף מה:

כופת שאור שיחדה לישיבה בטלה - אע"פ שראוי לאכילה כיון שאין מקיימין אותו לאכילה בטלה כמו לענין טומאה דאמרינן בהעור והרוטב (חולין דף קכט.) דבטלה אע"פ שראוי לאכילה כדאמרינן התם בית שסיככו בזרעים טהרו וטומאתו לאו דאורייתא דאי דאורייתא א"כ מצינו אוכלים דמטמאי טומאה חמורה ומשני כששימש מעשה עץ שימש משמע דמיירי בראוי לאכילה ונראה לר"י דכי היכי דפליגי לענין טומאה בפרק במה בהמה (שבת דף נב:) דרבנן סברי דכל הכלים עולין מטומאתם בשינוי מעשה ורבי יהודה סבר דלא אמרינן שינוי מעשה לתקן אלא לקלקל הכי נמי פליגי גבי חמץ:

דף מו.

לגבר - פי' בערוך דבאדם המהלך בדרך מיירי דומיא דתפלה דאם יש גבל העושה עיסתו בטהרה ברחוק ד' מילין ימתין עד שיגיע לאותו גבל והשתא א"ש דלא שנו אלא לפניו קאי אכולהו:

ולתפלה - נראה כפירוש הקונטרס ולא כערוך דפירש לתפלה היינו לרחוץ ידיו להתפלל דהיכי דמי אי בעידנא דצלותא הא אמרינן בברכות (דף טו.) (אביי) לייט אמאן דמהדר אמיא בעידן צלותא דכתיב ארחץ בנקיון כפי ואי שלא בזמן תפלה מאי איריא ד' מילין אפי' טובא נמי:

לא תקרא לה שם עד שתאפה - שאם היה קורא לה שם לא היה יכול לאפותה ולא לשורפה דאין שורפין קדשים ביו"ט כדיליף בבמה מדליקין (שבת כד:) והיינו נמי טעמא הא דתנן התם אין מדליקין בשמן שריפה ביו"ט ותימה בשלמא פסול קודש אין שורפין ביו"ט שאין יכול להנות ממנה בשעת שריפה אבל תרומה טמאה שיכול להנות ממנה בשעת שריפה אמאי אין שורפים כמו שמותר להדליק בשמן של חולין להנאתו כך ישרוף תרומה טמאה להנאתו וכי מפני שמצוה לשרוף מיגרע גרע ותירץ ריב"א דשמן של חולין מותר להדליק להנאתו כמו שמותר לאכול אבל תרומה טמאה דאסורה בכל ההנאות נמצא שההבערה אינה להנאה אלא לשם מצות שריפה אלא שהתורה לא הקפידה אם יהנה ממנה בשעת שריפה לכך אין דוחה יו"ט כשאר שריפת קדשים מידי

דהוי אנדרים ונדבות למ"ד אין קרבים ביו"ט (ביצה דף יט.) אע"פ שיש בהן היתר לאכילת אדם כיון דעיקרו לגבוה וכהנים משולחן גבוה קזכו אסור לשוחטן ולמ"ד קרבים קסבר עיקר שחיטה לצורך אדם אבל שריפת תרומה טמאה אינה לשם הנאה מדאסר כל שאר הנאות אלא ודאי לשם מצות ביעור הוא ור"י פי' דודאי מותר לשרוף ביו"ט תרומה לצורך אוכל נפש דלא שייך למימר משולחן גבוה קא זכו אלא דגזרינן לצורך אטו שלא לצורך דשלא לצורך אסור מן התורה דגמרינן מקדשים שאין שורפין ביו"ט:

עד שתאפה - אומר ר"י אנן שרינן לקרות לה שם קודם אפייה אע"ג דפסקינן כר"א דהא אי איכא כהן קטן חזיא ליה כדאמר בפרק עד כמה (בכורות כז.) אין תרומת ח"ל אסורה אלא למי שטומאה יוצאה עליו מגופו וכן פסק בה"ג בסדר פסח בשם רב כהן צדק ריש מתיבתא ואפי' ליכא כהן קטן אי איכא כהן גדול שרי דחזיא ליה ע"י ביטול ברוב כדאמר התם רבה מבטל לה ברוב ואכיל לה בימי טומאה וא"ת ואמאי לא שרינן לאפות חלה טמאה מטעם דאמר (ר"א בר' שמעון) בפ"ב דביצה (דף יז.) אף ממלאה אשה תנור פת אע"פ שאינה צריכה אלא לככר אחד מפני שהפת נאפה יפה כשהתנור מלא ואמר (רבה) התם הלכה כר"א ברבי שמעון ואפילו נאמר דאסור לאפות מפני שאסור לטלטלה מכל מקום כי לא קרא לה שם אמאי צריך לטעמא דהואיל ואור"י דטעמא [דאמרינן] בביצה לא שייך אלא בתנור אבל כשאופה תחת גחלים לא:

תטיל בצונן - אור"י דר"א ורבי יהושע לא פליגי אבן בתירא שלא תועיל הטלה לצונן והיכא שאירע שקרא לה שם אור"ת תטיל בצונן:

דף מו:

הואיל ואי בעי מיתשיל עליה - הקשה בקונטרס א"כ יקרא לה שם ואח"כ תאפה מטעם הואיל ואי בעי מיתשיל עלה ואור"י כיון שיכול לעשות בלא הואיל אין לנו לעשות ע"י הואיל וא"ת א"כ אמאי שרי ר' אליעזר לאפות משום הואיל דכל חדא וחדא חזיא ליה כדלקמן בלא הואיל יכול לעשות ע"י הטלה לצונן ואור"י דהכי עדיף טפי מהטלה לצונן דאיכא למיחש שלא תזהר יפה ויבא לידי חימוץ ועוד י"ל הואיל ואי בעי מיתשיל עלה לא שכיח לא אמר להתיר כדמוכח לקמן גבי לחם הפנים ושתי הלחם דאין אפייתן דוחה יו"ט אע"ג דאיכא למימר הואיל ואי בעי פריק ליה שאין התנור מקדשם שאם היה מקדשם א"כ יפסלו בלינה כיון דאופין אותן קודם יו"ט וכן מוכח במנחות (דף עב:) דמ"ד אין אפייתן דוחה י"ט קסבר דאין התנור מקדשן ורשב"א פירש כי נ"ל שדעת רש"י כיון שהסל מצרפן וסופו ליטול אחת על כולן נמצא שטרח בדבר שאין ראוי לאכילה אלא

מטעם הואיל שרי דאי בעי לא מפריש חדא לחלה אלא בצע פורתא מכל חדא וחדא וכל חדא וחדא חזיא ליה וכיון דכי נמי לא תקרא לה שם עד שתאפה לא שרי אלא על ידי הואיל ואם יקרא לה שם קודם שתאפה הוו תרי הואיל ותרי הואיל לא אמרינן וקשה לרשב"א לפירושו כיון דאם יבצע מכל חדא וחדא יהא מותר בלא הואיל היאך שרו רבנן למיעבד ע"י הואיל כיון דאפשר בלא הואיל ותירץ שלא הטריחו חכמים לבצוע מכל אחת ואחת ור"י מקשה דהא כי נמי בצע מכל חדא וחדא אסור לאפות כדמוכח בפ"ב דביצה (דף כא.) דאמר עיסה של נכרי ושל ישראל אסור לאפות בי"ט כיון דאפשר למיפלגה בלישה ונראה לרשב"א לחלק דדוקא בעיסת נכרי אסרו מדרבנן אבל גבי חלה לא אסרו משום תיקון חלה ואין נראה לריב"א מה שמשמע מתוך פ"ה דאע"פ שהיה בהן כדי חיוב חלה מתחלה בעינן צירוף סל להפריש אחת על כולן וכן משמע בפסק שלו לקמן דלא בעינן צירוף סל לר' אליעזר אלא כשלא היה בתחלה שיעור חלה דאהכי מייתי לה לקמן בשמעתין גבי הני נשי דאפיין קפיזי לפסחא והכי תניא בהדיא במס' חלה (פ"ב משנה ד) דתנן העושה עיסתו קבין קבין פטור מן החלה עד שישוכו ר' אליעזר אומר אף הרודה ונותן לסל וכו' משמע בהדיא דמיירי היכא דלא היה שיעור חלה אבל היכא דיש שיעור חלה לא בעינן צירוף סל להפריש מזה על זה אלא הקפה בעלמא כדי לתרום מן המוקף כמו בתרומה ומעשר דלא בעינן צירוף סל להפריש מזה על זה אלא הקפה מיהו נראה לר"י דעם נתינה לסל בעינן נמי נגיעה בהדי הדדי משום נטילת חלה מן המוקף וכדאמר ר' אליעזר גופיה בפ' כשם (סוטה ל.) שתי עיסות אחת טהורה ואחת טמאה נותן פחות מכביצה באמצע כדי ליטול מן המוקף מדלא שרי על ידי צירוף סל משמע דבעי נמי נגיעה:

הואיל אי בעי מיתשיל עלה - תימה לרשב"א אמאי אמר בפרק כל שעה (לעיל דף לח.) דמצת מעשר שני אין יוצא בה בפסח לר"מ דסבר מעשר שני ממון גבוה הוא ולא חשיב מצתכם הא הואיל אי בעי מיתשיל עלה מחשבינן [ליה] כשלו ועוד דאמר לעיל (דף ה:) אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה והא של גבוה נמי חשיב כשלו הואיל אי בעי מיתשיל עליה ותי' ר"י דשאני הנהו דכתיב בהו לה' אע"ג דאי בעי מיתשיל עלה חשבם הכתוב של גבוה ועוד תי' ר"י היכא דאתא הקדש ליד הגזבר לא אמרי' הואיל אי בעי מיתשיל עלה והואיל אי בעי פריק נמי לא אמרינן דאם כן היה קונה אותו דאטו נחשוב חמץ של נכרי כשלו הואיל אי בעי קני ליה ועוד תירץ כיון שנתחמץ שום אדם לא יפדנו וצ"ע בהנהו הואיל דכל שעה (ג"ז שם) הואיל ולא קרא לה שם:

רבה אמר אינו לוקה - וא"ת דאמר בהמצניע (שבת צה.) המכבד והרודה חלות דבש שגג בשבת חייב חטאת הזיד ביום טוב סופג את הארבעים דברי רבי אליעזר וחכמים אומרים אין כאן אלא שבות ואמאי לוקה לר' אליעזר לימא הואיל ומיקלעי ליה אורחים ואפי' רבנן לא פטרי אלא משום דלא חשיבי דבש בכוורתו מחובר ויש לומר כגון שהדביש הדבש ואינה ראויה לאכול ואפי' אי מיקלעי ליה אורחים לא חזי להו אי נמי ברודה סמוך לשקיעת החמה שאפילו יבואו אורחים אין שהות ביום לאוכלו ובהאי שינויא א"ש מה שהקשה ריב"א דשמעינן ליה לרבה דאית ליה הכנה בריש מסכת ביצה (דף ב:) ובריש בכל מערבין (עירובין לח:) דאמר אין יום טוב מכין לשבת אי אמרת הואיל היכא משכחת לה דאין יום טוב מכין לשבת והשתא משכחת לה סמוך לשקיעת החמה כדפרישית ואם תאמר אי אמרינן הואיל א"כ בטלת כל מלאכת שבת הואיל וראוי לחולה שיש בו סכנה וי"ל כיון דלא שכיח כלל לא אמרינן הואיל:

דף מז.

נאכל לאחד עשר יום - כגון שבאו עדים מן המנחה ולמעלה ביום חמישי דנוהגין אותו היום קודש ולמחר קודש כי היכי דלא לזלזלו ביה לשנה הבאה כשיבאו העדים קודם המנחה כדמוכח בריש ביצה (דף ה:) ובתרא עיקר ומיניה מנינן יוה"כ ויהא יוה"כ ביום א' ואז נאכל לי"א אבל אם באו עדים קודם המנחה א"כ למחר ביום ו' חול גמור הוא ויכולין לאפות לחם אחר ביום ו' ולחם הראשון יפדה דאין התנור מקדשם כיון דקסבר דאינו דוחה לא שבת וי"ט כדפרישית לעיל:

ואי אמרת צורכי שבת נעשים בי"ט - תימה לר"י מאי פריך והא רב חסדא לא פליג עליה דרבה אלא שמתיר לבשל בי"ט לשבת כמו שמותר לבשל לבו ביום דקדושה אחת היא כדפ"ה אבל בכה"ג דמייתי אפי' לבו ביום אסורה כדקתני סיפא גבי שתי הלחם ובהא לא אמר רב חסדא שיעשו בי"ט יותר מרבה ונראה לר"י דה"פ לעיל צרכי שבת נעשים בי"ט לאו משום דקדושה אחת היא אלא כלומר הואיל שהיא מצות שבת אם לא יעשנה בי"ט שוב לא יעשנה חשיב כמו אוכל נפש די"ט והשתא פריך שפיר בשלמא לדידי דלא שריא בי"ט לשמחת י"ט אלא בכה"ג שיהא עיקרו משום שמחת י"ט והכא ליכא שמחת י"ט וגבי שתי הלחם נמי אין עיקרו לשמחת י"ט אלא עיקרו משום זבח אלא לדידך דאמרת צורכי שבת נעשים בי"ט וכל דבר שהוא מצוה וצריך לעשות בי"ט שאין לו זמן אחר הכא אמאי לא דחי י"ט וכן נראה לקמן גבי שתי הלחם ורש"י פי' גבי שתי הלחם דלרבה א"ש דלא שייכא הואיל משום דההיא שעתא לא חזו עד שישחטו

עליהם כבשים ויזרוק דמן וקשה לר"י לפירושו כיון דהגמרא אינה יודעת חילוק בין גבוה להדיוט וכי בשביל שלא יהא עכשיו ראוי אע"פ שיהא ראוי לבו ביום יהא אסור הלא כשאופה העיסה לאורחים אינה ראויה עד שתאפה ושלמי חגיגה שמותר לשוחטן אע"פ שאסורים עד שיזרוק דמן ושחט בהמתו נמי בשעת שחיטה אינה ראויה אלא כיון שמותר אחר זמן לבו ביום לאו חסרון הוא וא"כ תיקשי נמי לרבה ומיהו י"ל לפ"ה דשתי הלחם אין להם שום חסרון בגופו:

ולר"ש ב"ג דאמר דוחה י"ט - בשלמא לדידי דאמינא דסבירא ליה לת"ק דצורכי שבת אינן נעשים בי"ט איכא למימר דבהא פליגי ולא איירי אלא בדאורייתא וקשה לך מת"ק אי נמי אומר רשב"א דאיכא למימר דפליגי דמר סבר אמרי' הואיל ויכול לפדותו ומר סבר לא אמרי' הואיל דלא שכיח כדפרי' לעיל אלא לדידך דאמרת דטעמא דת"ק משום שבות רחוקה בהא ליפלוג עליה רשב"ג:

לכם ולא לגבוה - פי' אף ולא לגבוה ודרשינן נמי ולא לנכרי כדמוכח בביצה (דף כ:) דמאן דסבר נדרים ונדבות אין קריבין בי"ט דריש נמי לכם ולא לנכרי גבי אמרו להם בית שמאי לבית הלל והלא כבר נאמר לכם ולא לגבוה:

ומוקדשין - פ"ה דבמוקדשין איכא תרתי בשור עובר משום לא תעבוד בבכור שורך וחמור שהוא קדשי בדק הבית חייב משום מעילה ובחנם דחק דבשור גופיה מיחייב משום מעילה אם הוא עולה או חטאת וקשה לר"י דבפרק בתרא דמכות (דף כב.) אמר מידי דאיתא בשאלה לא קתני ופריך והרי הקדש ומשני בבכור ופריך והרי נזיר והשתא מחמור הוה ליה לאקשויי לפ"ה כיון דאיירי בחמור הקדש וע"ק לפי' ליחשוב נמי כלאי זרעים ולוקמא כגון שזרע הרבה מינין בכרם דכי האי גוונא פריך במסכת מכות (דף כא.) לחשוב כמה לאוי ונראה לר"י דלא חשיב לאו דמעילה דלא חשיב אלא הנך לאוי דלקי עלייהו אחרישה כל שהוא אבל אלאו דמעילה לא לקי עד שיחרוש בשוה פרוטה וכלאי הכרם מפרש ר"י דחשיב תרי לאוי משום כלאי זרעים ומשום כלאי הכרם וכן משמע כפי' מדלא קתני כלאי הכרם אלא כלאים בכרם והא דאמר רבי יאשיה אינו חייב עד שיזרע חטה ושעורה וחרצן במפולת יד לאו משום דלית ליה כלאי זרעים אלא אינו חייב משום כלאי הכרם קאמר וכן משמע בירושלמי דקאמר על דעתיה דר' יאשיה כתיב שדך לא תזרע כלאים לאיזה דבר נאמר לא תזרע כרמך כלאים פי' כיון דבלא חרצן מיחייב משום שדך ומשני שאם התרו בו משום שדך לוקה ומשום כרמך לוקה וכן משמע בפ' אותו ואת בנו (חולין פב.) דקאמר הזורע כלאים כלאים לוקה ופריך כלאים כלאים למה לי ומסיק מילתא אגב אורחיה קמשמע לן דאיכא תרי גווני כלאים לאפוקי מדרבי יאשיה

דאמר עד שיזרע חטה וכו' וקא משמע לן דכי זרע חטין וחרצן ושעורה וחרצן נמי חייב ומדלא נקט חטה ושעורה אלא חטה וחרצן משמע דרבי יאשיה מודה בחטה ושעורה דלוקה משום כלאי זרעים והא דאמרינן בפרק בתרא דבכורות (דף נד.) דתירוש ויצהר אין תורמין מזה על זה מדכתיב כל חלב יצהר וכל חלב תירוש ודגן תן חלב לזה וחלב לזה אשכחן תירוש ויצהר תירוש ודגן דגן ודגן מנין אמרת קל וחומר וכו' ולרבי יאשיה מייתי לה הכי מה תירוש ויצהר שאינם כלאים זה עם זה אפילו ע"י ד"א אין מעשרין מזה על זה תירוש ודגן דגן ודגן שהן כלאים ע"י דבר אחר וכו' ע"י ד"א דקאמר לא קאי אדגן ודגן דבלאו דבר אחר מיחייב בחטים ושעורים לחוד וטעמא דר' יאשיה דכלאים בכרם לא מיחייב אלא בשלשה מינין ובכלאי זרעים מיחייב בב' מינין מפר"י דזריעת כלאים משמע בב' מיני זרעים וחרצן לאו מין זריעה הוא אבל אין לפרש משום דמשמע לא תזרע בהדי כרמך כלאים אבל שדך בלא שום זרע קרוי שדה דהא לא שייך לפרש כן גבי בהמתך ולפירוש ר"י קשה אמאי נקט שור וחמור בשור לחודי' ה"מ לאשכוחי כלאים בשור פסולי המוקדשים כדאמר בפ' בתרא דמכות (דף כב.) דאמר רבי יצחק המנהיג בשור פסולי המוקדשים דלוקה משום דעשאו הכתוב ב' גופים דאיתקש לצבי ואיל ולפ"ה ניחא דליכא בפסולי המוקדשי' לאו דמעילה ולפר"י י"ל דמשום דעיקר כלאים בשור ובחמור כתיב נקט שור וחמור:

דף מז:

ושביעית - למ"ד בפ"ק דמועד קטן (דף ג.) חורש בשביעית אינו לוקה מוקי הך דהכא בחורש ומחפה דמחפה חייב משום זורע:

אחרישה לא ליחייב הואיל וחזי לכיסוי דם ציפור - אם היה דם ציפור במקום חרישה ובכה"ג שאם היה מבקש עפר אחר ינגב הדם או יטשטש ע"י מים ולא יקיים מצות כיסוי וגם מיירי שאין יכול לקפלו וליטלו דאם לא כן לא שייך כאן דלידחי עשה לא תעשה כדאמר ר"ל [בשבת] (דף קלב.) כל מקום שאתה מוצא עשה ולא תעשה אם אתה יכול לקיים שניהם מוטב אם לאו ידחה עשה לא תעשה:

באבנים מקורזלות - פי' רכות שהן ראויות לזריעה מיהו לא חזי לכיסוי עד שיכתוש וגבי בית הכסא נמי לפי שהן רכות ראויות יותר לקינוח מכשהן קשים ולא כפ"ה דפי' התם בפ' כירה (שבת מג.) מקורזלות חדות דהכא לא א"ש ורש"י מחקו כאן מן הספרים:

כתישה בי"ט מי שרי - הקשה ריב"א מאי פריך הא ודאי שרי כמו חרישה דשרי משום הואיל הכא נמי כתישה ועוד תימה היכי פריך הכא דליתי עשה דכיסוי וידחה לאו

די"ט הא אין י"ט נדחה מפני עשה דהא תנן בכיצד צולין (לקמן פג:) אין שריפת קדשים דוחה י"ט ובפ' במה מדליקין (שבת כד:) יליף מקראי או משום כדמסיק רב אשי התם די"ט עשה ולא תעשה הוא ואין עשה דוחה לא תעשה ועשה ומפרש רשב"ם הואיל וחזי לכיסוי דם ציפור לא משום דחיה קאמר אלא משום דאז לא צריך לחרישה אלא לעפרה ופטור דהחופר גומא ואינו צריך אלא לעפרה פטור משום דהוי מלאכה שאין צריכה לגופה והשתא פריך שפיר כתישה בי"ט מי שרי דכתישה הוי כטחינה וצריכה לגופה הוא שמתכוון לעשות עפר לכסות ולא משתרי לצורך כיסוי דאין עשה דוחה לא תעשה ועשה וקשה לר"י הא דחופר גומא פטור היינו דוקא בבית דמקלקל הוא כדמוכח בפ"ק דחגיגה (דף י.) והכא בשדה דלזריעה קיימא שמשביח את השדה בחרישה ואפילו אי הוה התם דם ציפור הוה חייב אי חריש בארעא דיליה ואי אמרת הואיל ואי הוי מלאכה שאין צריכה לגופה פטור השתא נמי פטור א"כ ביטלת כל מלאכת שבת ור"ת מפרש דבחרישה דכלאים קאי דליכא אלא לאו גרידא אבל איום טוב לא קאי וכגון שאם היה הולך לבקש עפר אחר היה הדם נבלע בקרקע ומסיק כתישה בי"ט מי שרי טפי כיון דמשום י"ט אסור דמשום דאית ביה עשה ולא תעשה גם משום כלאים לא שייך למיפטר בהואיל דאפילו אם היה שם דם ציפור אסור ובתחלה נמי הוה מצי לשנויי חרישה בי"ט מי שרי אלא דמשני ליה בע"א משום יגדיל תורה ויאדיר:

ולוקה משום הבערה - בפ"א דביצה (דף יב:) אמר הא מני ב"ש היא דלית להו מתוך אבל לבית הלל שרי אע"ג דצריך שיהא צורך היום הא נמי חשיב צורך היום אע"פ שאין ראוי לאוכלו אלא באיסור:

אהבערה לא ליחייב - מכאן מוכיח ריב"א דרבה דאמר הואיל היינו אפילו לבית שמאי אמר:

ועייל עצי מוקצה - תימה לר"י מ"מ ליתני גיד הנשה של נבילה ולילקי נמי משום נבילה:

שה ולא הבכור - פירש בקונט' דשה משמע בין זכר ובין נקיבה ותימה דהא בעולה איירי דאין באה נקבה וא"ת אמאי איצטריך קרא שאין תמיד בא מבכור ומעשר תיפוק ליה שאין מתנותיהן שוות וי"ל דהא אמר כל הניתני' במתן ד' שנתנו במתנה אחת כיפר וע"ק היאך יעשה תמיד מבכור הא קעבר משום כל שממנו לאשים הרי הוא בבל תקטירו (יבמות דף ק.) וי"ל כיון דמסיק ליה לשם עולה דינו כדין עולה ומהאי טעמא נמי ניחא לענין מתנה ור"י פירש דהאי קרא מישתעי בפסח דכתיב ביה שה תמים וקאמר שלא יביאנו לא דבכור ולא דמעשר וא"ש השתא דמתנותיהן שוות ולא תיקשי כל שממנו לאשים:

שה ולא בכור - וא"ת בפרק קמא דחגיגה (דף ח.) דנפקא לן מבמסת ידך דכל דבר שבא חובה אין בא אלא מן החולין וי"ל דהכא אסמכתא בעלמא היא ומן המאתים שערלה בטילה במאתים נמי אסמכתא היא אך קשה דממשקה ישראל מן המותר לישראל דרשה גמורה היא דמהאי קרא יליף בפ"ק דמנחות (דף ה:) דטריפה אסורה לגבוה:

דף מח.

רבי אומר הלכה כר' אליעזר - ה"ר יוסף פסק כרבי משום דקיימא לן כוותיה מחבירו וכן מנהג ור"י דוחה דשמא לא קאמר הכא כרבי מחבירו דהא איפליגו רבה ורב חסדא בהכי והא דהלכה כרבי מחבירו היינו היכא דליכא פלוגתא דאמוראי:

דף מח:

חמשת רבעים קמח - רש"י לא גרס ועוד משום דחמשה לוגין ציפורים בצמצום הוי כעיסת מדבר ור"ת מפרש דהיינו כר' יוסי דאמר בפ"ק דשבת (דף טו.) חמשה פטורים חמשה ועוד חייבין והיינו טעמא דר' יוסי דלאחר הפרשת חלה בעינן שיעור עריסותיכם: **לא שנו אלא ככרות שנושכות זו את זו** - תימה דלא משמע הכי במסכת חלה (פ"ב משנה ד) דתנן העושה עיסתו קבין פטור מן החלה עד שישוכו רבי אליעזר אומר אף הרודה וכו' אלמא לא בעי ר' אליעזר שישוכו ואי לא גרס אף אתי שפיר דמצי למימר דבעי תרתי שישוכו ויתנם לסל:

דף מט.

לשבות שביתת הרשות - פ"ה שהיה הולך להחשיך על התחום לקנות שביתה שם ולילך ד' אלפים לדבר הרשות וקשה א"כ תיקשי למ"ד בפ' בכל מערבין (ערובין לא.) אין מערבין אלא לדבר מצוה ונר' לר"י דה"פ לשבות שביתת הרשות שהולך לשמוח בפסח בבית אוהבו או קרובו:

אם עבר צופים - פי' בקונט' שם כפר וקשה לר"י א"כ ה"ל למימר וכמדתו לכל רוח כדתניא בפ' מי שהיה טמא (לקמן צג:) איזהו דרך רחוקה מן המודיעין ולחוץ וכמדתה לכל רוח ואור"י דבתוספתא דמכילתין מפרש בהדיא איזהו צופים הרואה ואין מפסיק פי' כל מקום סביב ירושלים שיכול לראותו משם:

ושורפו לפני הבירה - פ"ה כדאמר פ' כל שעה (דף כד.) בקודש באש ישרף במקום אכילתו שריפתו וקשה לר"י אי דאורייתא הוא מה לי עבר צופים ומ"ל לא עבר צופים וי"ל דמן התורה יכול לשורפה בכ"מ שירצה דבפרק כל שעה (ג"ז שם) לא מרבינן אלא

פסולי קדשי קדשים ואימורי קדשים קלים אבל שאר קדשים שנאכלים לזרים לא מרבינן ומה שהצריכו חכמים לשרוף הני דהכא לפני הבירה היינו גזירה אטו קדשי קדשים:

לפני הבירה - בזבחים בפ' טבול יום (זבחים דף קד:) פליגי מאי בירה אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן מקום יש בהר הבית ובירה שמו ר"ל אמר כל הבית כולו הוי בירה שנאמר אל הבירה אשר הכינותי:

וחכמים אומרים בשר קודש בכזית וחמץ בכביצה - אומר ריב"א דמפרש בירושלמי משום דבשר קודש לית ליה תקנה בביטול החמירו בכזית אבל חמץ אית ליה תקנה בביטול לא החמירו עד כביצה:

תניא א"ר יהודה - תימה אמאי לא מייתי תניא נמי הכי מהך דהכא לרב חסדא:

אמר רב כהנא אי לאו דנסיבי כהנתא לא גלאי - שמע שלא היה כהן והא דאמרינן בפ"ק דקדושין (דף ח.) רב כהנא שקל סודרא בפדיון הבן בשביל אשתו היה לוקח כדאמרינן בפ' הזרוע (חולין דף קלב.) רב כהנא הוה אכיל בשביל אשתו והא דאמר בפרק ערבי פסחים (לקמן קיג.) א"ל רב לרב כהנא פשוט נבילתא בשוקא ושקול אגרא ולא תימא כהנא [וגברא] רבא אנא לא בשביל שהיה כהן אלא שכך היה שמו:

דף מט:

לא מצא בת גבאי צדקה ישא בת מלמדי תינוקות - משמע דגבאי צדקה עדיפי ממלמדי תינוקות והא דאמר בפרק השותפין (ב"ב ח:) והמשכילים יזהירו כזוהר הרקיע אלו גבאי צדקה ומצדיקי הרבים ככוכבים אלו מלמדי תינוקות צ"ל דזוהר הרקיע עדיף מזוהר כוכבים:

מה ארי דורס ואוכל - פר"ת דורס ואוכל ואין ממתין עד שתמות אף עם הארץ אינו ממתין עד שתתפייס:

ויש אומרים אף אין מכריזין על אבידתו - וא"ת מאין יודע שהיא של ע"ה ואור"י כגון ששיירא של ע"ה עוברת וראינו שנפל מהם והשתא משמע דדוקא אין מכריזין על אבידתו אבל לגזול בידים לא אע"ג דלית ליה האי סברא דבסמוך אפשר דנפיק מיניה ברא מעליא ותימה לר"י אמאי ממונו אסור השתא גופו מותר שמותר לקורעו כדג ממונו לא כל שכן דכה"ג אמר בהגוזל בתרא (ב"ק קיט.) ובע"ז (דף כו.) גבי מוסר למאן דלית ליה סברא דאפשר דנפיק מיניה ברא מעליא ונר' לר"י דלעיל מיירי במכיר וכופר להכעיס דה"ל הריגתו כמו פיקוח נפש שהוא לסטין וחשוד על הדמים דאי לאו הכי היאך מותר להורגו ביום הכפורים שחל להיות בשבת הלא אפילו נכרי אסור וכן משמע הלשון על

חייו אינו חס דמכיר וכופר דיש הרבה עניני ע"ה כדמוכח בסוטה בפ' היה נוטל (סוטה דף כב.) ואור"י דמה שאנו מקבלים עדות מע"ה כדאמר בפרק חומר בקדש (חגיגה כב.) כמאן מקבלים האידנא סהדותא מע"ה כרבי יוסי:

ואכלת זו אכילה - נראה דהני שיעורי כזית וכביצה דלא הוי אלא אסמכתא וכן פ"ה בפרק מי שמתו (ברכות כ:) גבי הא דאמר בן מברך לאביו ומוקי לה כגון דאכל האב שיעור דרבנן ופ"ה שם דהיינו כזית וכביצה דמדאורייתא בעינן שביעה גמורה וכן מוכח התם דקאמר לא אשא פנים לישראל שכתבתי להם ואכלת ושבעת וברכת והן מדקדקים על עצמם בכזית וכביצה וקשה דבפרק ג' שאכלו (שם מח.) אמר ינאי מלכא ומלכתא כרכי ריפתא בהדי הדדי אמר מאן יהיב לן גברא דמברך לן אייתוהו לרבי שמעון בן שטח וכו' שתה ובריך להו וקאמר רבי שמעון בן שטח לגרמיה הוא דעבד דלעולם אינו מוציא אחרים ידי חובה עד שיאכל כזית דגן משמע דאם אכל כזית דגן היה מוציא אחרים ואי כזית דרבנן היכי מפיק להו הא אמר דלא אתי דרבנן ומפיק דאורייתא ואור"י דהיינו דוקא קטן אינו מוציא אותו שאכל שיעור דאורייתא אבל גדול אפילו לא אכלי כלל יכול להוציא אחרים מדאורייתא:

דף נ.

מתני' מקום שנהגו - אור"י בשם ריב"א דמפרש בירושלמי מאי שנא ערבי פסחים משאר י"ט משום דזמן הפסח מחצות ואילך ואף יחיד קאמר התם בשאר ימות השנה ביום שמביא קרבן אסור במלאכה ופריך אם כן יהא כל היום אסור כמו יחיד שמביא קרבן ומפרש התם משום דראוי להקריב משחרית אבל פסח אינו יכול להקריבו אלא אחר חצות כדנפקא לן מבין הערבים ופריך אם כן קרבן תמיד שהוא לכל ישראל וקרב בכל יום יהא בכל יום אסור במלאכה ומשני שאני תמיד שהתורה הוציאה מן הכלל דכתיב ואספת דגנך ואם כל ישראל יושבים ובטלים מי יאסוף להן דגן ומשמע התם דמדאורייתא אסורה ונראה דאף בזמן הזה דליכא הקרבה כיון שנאסר אז אסור לעולם:

דף נ:

העושה מלאכה במוצאי שבתות - אור"י דאיתא בירושלמי הכי הני נשי דנהיגי דלא למעבד עבידתא באפוקי שבתא לאו מנהגא עד דתיתפני סידרא מנהגא פי' שישלים התפלה מנהג כשר ובהא איירי נמי הכא:

וכאן בעושים שלא לשמה וכדרב יהודה - תימה (דרב) גופיה אמר בפ"ב דברכות (ד' יז.) כל העוסק בתורה שלא לשמה נוח לו שלא נברא ואור"י דהתם מיירי כגון שלומד כדי להתיהר ולקנטר ולקפח את חביריו בהלכה ואינו לומד ע"מ לעשות אבל הכא מיירי דומיא דההיא דלעיל יש שפל ונשכר דלא עביד כוליה שבתא ולא במעלי שבתא שאין מתכוון לשום רעה אלא מתוך עצלות אפ"ה גדול עד שמים חסדו:

מתקולתא - מטוה לכך קורא אותה מתקולתא לפי שנשכרת לשיעור משקל מטוה כדתנן בכתובות (ד' סד:) כמה היא עושה לו משקל ה' סלעים ופר"ח שהיא מתבזה על כך שהיא מגלה זרועותיה בשעת טוויה:

ומגדלי בהמה - וקשה לר"ת דאמר (בחולין ד' פד:) הרוצה שיתעשר יעסוק בבהמה דקה ואמר נמי עשתרות שמעשרות את בעליהן וי"ל דהתם בחורשין:

כותבי ספרים - אור"י בשם ריב"א דדוקא הכותבים כדי למכור עליהן בקשו דלעולם ימצאו לוקחין כדקתני הן ותגריהם אבל על המשכירים עצמן לבעלי בתים לא בקשו שלא היו מקפחים פרנסתן שלא ימצאו כל כך להשתכר:

דף נא.

דילמא אתי לאפרושי מן הפטור על החיוב - וא"ת והיכי אתי למיטעי תיפוק ליה דמפריש ממין על שאין מינו וי"ל דבבלול איכא למיטעי דלית ביה משום מין על שאין מינו כדפי' בפ' כל שעה (לעיל לה.) ואיכא למיחש שתהא עיסה רובה אורז במקום אחד ויפריש מאותו צד על צד אחר:

אי אתה רשאי להתירן בפניהן - תימה א"כ היאך התיר ר' בית שאן בפ"ק דחולין (דף ו:) ותירץ רבינו נסים במגילת סתרים דהאי דברים המותרים ואחרים נהגו בהן איסור היינו שיודעים שהן מותרים והם רוצים להחמיר על עצמן וכן משמע לישנא דברים המותרים אבל דברים שנוהגים מחמת טעות שסבורים שהוא אסור והוא מותר יכול להתיר בפניהם וכן משמע בהדיא בירושלמי וא"ת א"כ אמאי קאמר דילמא אתי לאפרושי מן הפטור על החיוב כיון דידעי שהוא פטור וי"ל דלאו כ"ע ידעי וא"ת דמשמע דווקא בבני המדינה או בכותאי אינו רשאי להתיר אבל בפני חכמים או שלא בפניהם מותר ואמאי והא תנן נותנין עליו חומרי מקום שיצא משם ושהלך לשם ואור"י דמתניתין איירי במנהג חשוב שהנהיגו ע"פ ת"ח והכא מיירי שנהגו בני המדינה מעצמם וכן הנהו דמייתי ודאייתרא דלקמן קים ליה דהוי מנהג חשוב ור"י מסתפק במנהג שאינו חשוב דיכולין להתיר בפני ת"ח אם יכול להתיר להם כדמשמע לקמן ולא רצו לומר להם מותרים אתם

משום דבני המדינה חשוב להו ככותאי אבל לתלמידים משמע שהיו אומרים מותרין אתם או דילמא יכול להתיר לעצמו בפניהם אבל להם אינו יכול להתיר וה"ק לא רצה לומר להם מותרים אתם ומה שהחמרתם לא מחמת איסור אלא מחמת מנהג שטות ולתלמידים היה מתיר לעצמו בפניהם אבל לא להם ורשב"א אומר דלא קשה ממתני' דרב אשי דמוקי מתני' באין דעתו לחזור ובכותאי אפילו דעתו לחזור אסור ולאביי דמוקי ה"מ מבבל לא"י אבל מא"י לבבל עבדינן כוותייהו ובכותאי אפילו מא"י לבבל אסור והנהו נמי דמייתי הוו מא"י לבבל:

כיון דאנן כייפינן להו וכו' - קשה לר"ת דבפ"ק דסנהדרין (דף ה.) אמר פשיטא מהכא להתם מהני דהכא שבט והתם מחוקק משמע דבני בבל עדיפי ותירץ דה"מ לאפקועי ממונא אבל לענין איסור והיתר וסמיכה בני א"י עדיפי שלומדים תורה ברבים ואמרינן (ב"ב דף קנח:) אוירא דארץ ישראל מחכים.:

עבדינן כוותייהו - לא עבדי כוותייהו ה"ל למימר ומשום פ"ק דחולין (דף יח:) נקט הכי דקאמר התם כי סליק רבי זירא אכל מוגרמת דרב ושמואל ופריך ולית ליה לרבי זירא נותנין עליו חומרי מקום וכו' ומשני אביי הני מילי וכו' אבל מבבל לארץ ישראל כיון דאנן כייפינן להו עבדינן כוותייהו:

רבה בר בר חנה דעתו לחזור הוה - ובחולין נמי מתרץ רבי זירא אין דעתו לחזור הוה קצת קשה דהשתא לצדדין קתני וחומרי מקום שיצא משם בדעתו לחזור וחומרי מקום שהלך לשם באין דעתו לחזור:

דף נא:

אני ראיתי את ר"ש שאכל - תימה לר"י דאמר בירושלמי ר"ש חזא להההוא גברא מלקט ספיחי כרוב בשביעית א"ל מאי האי א"ל ולאו את הוא דשרית א"ל ולאו חבראי פליגי עלי קרי עליה פורץ גדר ישכנו נחש וכן הוות ליה והשתא כיון שבעצמו היה אוכל למה היה כועס על אחרים שהיו אוכלין וסומכין על הוראתו וי"ל דמ"מ לא היה רוצה שעמי הארץ יסמכו עליו כל זמן שלא פסקו הלכה כמותו:

כל הספיחים אסורין חוץ מספיחי כרוב - פי' רש"י דלאחר ביעור מירי ואין ביעור נוהג בכרוב לפי שאין השורש כלה בארץ ולא קרינן ביה כלה לחיה מן השדה וקשה לר"י א"כ אמאי איצטריך קרא דלא נאסוף תיפוק ליה דכתיב ולבהמתך ועוד מאי שנא דלא מפיק אלא ספיחי כרוב ה"ל למעוטי כל הני דפ"ז דשביעית (משנה ב) דתנן עיקר הלוף השוטה ונרבינה אין להן ביעור ועוד מאי שנא דרבנן גזרי הכא ספיחי כרוב אטו שאר

ספיחים ובכל הנהו . דהתם לא גזרי ועוד הקשה ריב"א דלעיל קתני ונכנסתי לגינה אחריו ונטל ספיחי כרוב ואכל משמע שתלשן מן הקרקע והי' מהן הרבה מחוברין וא"כ איירי קודם ביעור ועוד הקשה ר"ת דאמרינן בפ"ק דמנחות (דף ה:) מה למנחת העומר שכן מתיר חדש בשביעי' ספיחים כר"ע דאמר ספיחי' אסורים ובפסח של שביעית היא קודם ביעור שאז תבואה אינה כלה בשדה ואדרבה היא במילואה וביעור לא היה אלא בשמינית כשהיא כלה לחיה מן השדה ועוד דקאמר ותרוייהו אליבא דר"ע ורבנן נמי לא פליגי אדרשה דכלה לחיה בשדה ומודו רבנן דספיחים אסורים אחר ביעור דבסיפרי קאמר אמילתא דרבנן דפליגי אדר' עקיבא אמרת לנו לא תזרעו ומה שאנו אוספים אין מכניסו לקיום פי' שאסור אחר ביעור אמרת לנו בערו מה אנו אוכלין מן הביעור ואילך לכך נראה לר"ת דבשביעית קודם ביעור מיירי כדמשמע קרא דלא נאסוף דמייתי דכתיב ביה מה נאכל בשנה השביעית ודריש ר"ע מהאי קרא דספיחים אסורים בשביעית ורבנן פליגי עליה ודרשי לא נאסוף להכניסו לקיום ולא אסרי אלא אחר ביעור ור"ש ורבנן פליגי הכא אליבא דר"ע ומתיר ר"ש ספיחי כרוב דלא אסרה תורה אלא ספיחים דומיא דזריעה דכתיב הן לא נזרע אבל ספיחי כרוב דמו לאילן כדאמר (כתובות קיא:) כרוב הניח לנו אבא והיינו עולים בו בסולם ולא גזרינן אטו שאר ספיחים ורבנן גזרי ודוקא אליבא דר"ע דאיסור ספיחים מדאורייתא פליגי אבל לרבנן דפליגי עליה דר"ע וסברי איסור ספיחים דרבנן ליכא למיגזר הקשה רבינו נסים גאון דאיפכא שמעינן להו במסכת שביעית בפ"ט (משנה א) דקתני התם ר"ש אומר כל הספיחים מותרין חוץ מספיחי כרוב שאין כיוצא בהן בירק השדה וליכא למיגרס התם אסורין דבירושלמי מוכח בהדיא דגרס התם מותרין ותירץ דהתם מיירי בספיחים שגדלו בששית בהיתר ונכנסו בשביעית ונשתהו עד לאחר הביעור ולכך שאר ספיחים שרו דלא אתו לאיחלופי בהנהו שגדלו בשביעית דשל ערב שביעית גדולים ושל שביעית קטנים אבל של כרוב שגדילים הרבה בזמן מועט אין היכר בין הגדל בערב שביעית לגדל בשביעית וכן איתא בירושלמי א"ר יצחק כל ירק אתה יכול לעמוד עליו בין חדש ובין ישן ברם הכא פי' ספיחי כרוב שלא ילך ויביא מן האיסור ויאמר מן האמהות הבאתי והך דשמעתא איירי בשביעית עצמה כדמפר"ת ורבינו נסים פי' נמי שמעתא בע"א ופי' דהכא בספיחים של שביעית שיצאו למוצאי שביעית דאסורין מדרבנן עד כדי שיעשו כיוצא בהן וסבר ר"ש ספיחים אסורין במוצאי שביעית דכשיראו אותם גדולים יסברו שלקטן בשביעית אבל ספיחי כרוב שאין כיוצא בהן בירק השדה לא גזרו בהן אטו שאר ספיחים דכשיראו אותם גדולין לא יסברו שלקטן בשביעית דדרכם ליגדל הרבה בזמן מועט וכשאכל ר"ש בן [רבי] יוסי בן לקוניא

ספיחי כרוב במוצאי שביעית הוא דאכל כר"ש בן יוחי ולא משמע הכי ורבנן גזרי היתירא אטו איסורא וכולן אסורין ובגמרא דמאי בפרק שני גרס לענין ספיחים מר"ה ועד חנוכה איסור ספיחים ומחנוכה ועד ר"ה היתר ספיחים ותניא בתוספתא בפ"ה בצלים שיצאו משביעית למוצאי שביעית אם עשו כיוצא בהן מותרין ואם לאו אסורין ותרוייהו אליבא דר"ע דאסר ספיחים מדאורייתא בשביעית אבל לרבנן דפליגי עליה ליכא למיגזר ומה שפי' רבינו נסים דמה שגדל בששית ונכנסה לשביעית היכא דאיכא למיטעי שמא גדל בשביעית אסור קשה לרשב"א דתניא בפ"ק דר"ה (דף טו.) ר"ש בן יהודה משום ר"ש אומר אתרוג בת ששית שנכנסה בשביעית פטור מן המעשר ומן הביעור והשתא ביעור לא הוי אלא בזמן שהפירות כלים ואפ"ה קאמר פטור מן הביעור ואע"ג דאיכא למיטעי ולמימר שזה האתרוג גדל בשביעית וי"ל דהתם מירי מדאורייתא א"נ כשלקטן בתחילתה של שביעית דליכא למיטעי מיהו הא קשיא לר"י דבשמעתא משמע לכ"ע דירקות הגדילין בשביעית אסורין באכילה ובמסכת שביעית משמע דשרו דתנן (פ"ט מ"ד) האומר לפועל הילך דינר זה ולקט לי בו ירק היום ובפרק בתרא דע"ז (דף סב.) מייתי לה ותירץ ר"י דבשל ערב שביעית מירי ומה שיש בהן דין שביעית לענין סחורה ושאר דינים לפי שנלקט בשביעית דבירק אזלינן בתר לקיטה:

כגון אנא דידענא בקביעא דירחא - ולא בסוד העיבור קאמר דהא בני בבל בקיאי בעיבורא דירחא כדאמרינן ברישׁ ביצה (דף ד:) ועבדי תרי יומי אלא מפרש ר"ת שהיה במקום ששלוחי בית דין מגיעין ושם אין עושין אלא יום אחד והיינו בקביעא דירחא שהיה יודע מתי נקבע החודש דהתם ליכא למיגזר שמא יעשה מלאכה בי"ט ששומעין קידוש החודש:

דף נב.

ביישוב לא עבדינן - אפילו בצינעא ואפילו דעתו לחזור דלא אפשר למלאכה בצינעא כמו שאר דברים:

ממקום שכלו למקום שלא כלו חייב לבער - תימה לר"י והלא אסור לשנות מפני המחלוקת אפילו לקולא כדאמר לעיל אין בזה מפני שינוי המחלוקת דמימר אמרי כמה בטלני איכא בשוקא הא אי לאו האי טעמא הוה אסור לשנות מפני המחלוקת ומיהו יש לומר אי מדאורייתא חייב לבער משום מחלוקת לא יעבור על דברי תורה ועוד אור"י דלא שייך מחלוקת אלא בדבר שתלוי בגוף האדם אבל בפירות לא שייך מחלוקת דאמרינן ממקום שכלו באו:

אביי אמר לעולם כדקתני - לדבריו אין חסר כלום מן המשנה דרבי יהודה אדיוקא דמתניתין קאי:

הכובש שלשה כבשים - כגון לפת ובצל וקפלוט שאין ביעורן שוה רבי אליעזר אומר אוכלין על הראשון שטעמו אוסר כולם ולא חשיב כמבוער אך לרבי יהושע תימה לר"י איך מותר גוף אותם שכלו ואומר רבינו תם דבתורת כהנים בפרשת בהר סיני פליגי בקראי דתניא מן השדה תאכלו את תבואתה כל זמן שאתה אוכל מן השדה אתה אוכל מן הבית וכו' מכאן אמרו חכמים הכובש שלשה כבשים בחבית רבי אליעזר אומר כיון שכלה אחד מן השדה יבער הכל מן הבית והיינו אוכלין על הראשון דבשמעתין ואם תאמר לר' אליעזר לישתוק קרא מיניה דנפקא לן מולבהמתך וי"ל דסבר ר' אליעזר דאי לאו האי קרא ה"א דאותו המין דוקא יבער ולא יותר אע"פ שטעם האיסור מעורב בהן דלא דמי איסור דביעור לשאר איסורים דהא שרי לעניים וה"א דניחשביה כמבוער כיון שאין כאן אלא הטעם ור' יהושע סבר דודאי הטעם חשיב כמבוער והאי קרא אתי להתיר אף גוף אותו שכלה הואיל ומעורב בהן הטעם המותרין ומן השדה משמע ליה מן דבר שמקצת הטעם ממנו בשדה תאכלו אף האיסור שעמו ורבן גמליאל סבר ממשות של כל אחד שכלה מן השדה אסור אבל הטעם הוא כמבוער ובמגילת סתרים דרבינו נסים פירש דראשון היינו שניתן ראשון בכבוש ואחרון שניתן אחרון בכבוש והכי אמרינן בירושלמי מה טעם דרבי אליעזר הראשון נותן טעם באחרון הלכך אם כלה מן השדה אותו שכבש ראשון אוסר הכל אבל האחרון אינו נותן טעם בראשון ואם כלה מין האחרון מן השדה אינו אוסר אותם שנכבשו קודם וטעם דרבי יהושע אחרון נותן טעם בראשון פי' אף האחרון כדאמר הכא אף על האחרון וקסבר ר' יהושע דמיד כשכלה אחד מהמינים האחרון או הראשון או האמצעי כולן אסורין דנותן טעם זה בזה ורבי יהודה דמתניתין לחומרא כוותיה ורבן גמליאל סבר כדפרישית דהגוף שכלה אסור והטעם הוי כמבוער:

דף נב:

עד שיכלה אחרון שבה - פ"ה עד שתכלה האחרונה שבארצותיה והשלש ארצות שבכל אחת שוות הן ואין נראה דאם אינם חלוקות למה שונה שלש ארצות בכל אחת ועוד קשה לר"י דתנן בפ"ט דשביעית (מ"ב) שלש ארצות לביעור ושלש ארצות בכל אחת עד שיכלה האחרונה שבה ר"ש אומר לא אמרו שלש ארצות אלא ביהודה מכלל דלתנא קמא שלש ארצות חלוקות שכל אחת חלוקה לביעור ור"ש נמי מודה להו ביהודה לכך י"ל דאחרון שבה היינו פירות שבהר עד שיכלה אחרון שבהר ופירות שבעמקים עד

שיכלה אחרון שבעמקים וכן שבשפילה עד שיכלה אחרון שבשפילה ובירושלמי יש אמר ר'. חייא בר' עקיבא בשם ר' יוסי בר חנינא שיערו לומר אין חיה שבהר גדילה בעמק וחיה שבעמק אין גדילה בהר ולפי זה משמע דהוי מדאורייתא ולא תיקשי הא דאמרינן בשמעתין דאין חיה שביהודה גדילה על של גליל דמיירי אפי' מהר להר והיינו דמסקינן בשילהי שמעתין דתניא אמר רשב"ג סימן להרים מילין וכו' דנפקא מינה נמי לג' ארצות שביהודה והא דלא קאמר לקמן נפקא מינה לביעור משום דחילוק הר ושפלה ועמק לא שייך אלא ביהודה גרידא כדקתני במסכת שביעית בהדיא אבל ביכורים ונחל איתן שייכים בכל א"י ובגמ' דירושלמי במסכת שביעית עלה דההיא סימן להרים מילין קאמר אית דבעי למימר למידק הדא איתמר פירוש לענין שלש ארצות נאמר אותו סימן: **מתבערין בכל מקום** - פ"ה שנותנין אותן למרמס חיה ובהמה ולא נראה דהא מותרין אחר ביעור לעניים לכ"ע דתנן התם (משנה ח) מי שהיו לו פירות שביעית והגיע שעת הביעור מחלקן מזון שלש סעודות לכל אחד עניים אוכלים אחר הביעור ולא עשירים דברי ר' יהודה ר' יוסי אומר אחד עניים וא' עשירים אוכלים אחר הביעור ובתוספתא קתני מי שיש לו פירות שביעית והגיע שעת הביעור מחלק מהן לשכיניו ולקרוביו וליודעיו ומוציא ומניח על פתח ביתו ואומר אחינו בית ישראל מי שצריך ליטול יטול וחוזר ומכניס לתוך ביתו והולך ואוכל עד שיכלו ואומר ר"י הא דמשמע בכל מקום לאסור לאכול אחר הביעור היינו כשמשהה בביתו בחזקת שלו אבל אם מפקירו ומוציאו מרשותו שיאכל כל מי שירצה הן אדם והן חיה מותר להכניסו ולאכלו אחר הביעור: **רב ספרא אפיק גרבא דחמרא מא"י לח"ל** - הקשה ריב"א דתנן בפ"ו דשביעית (משנה ה) אין מוציאין שמן שריפה ופירות שביעית מן הארץ לח"ל ותירץ דהתם מיירי לאכילה ורב ספרא אפיק לסחורה דיש סחורה שמותרת אי נמי בשוגג הוציאו:

דף נג.

מפני שנראה כמקדיש קדשים בחוץ - בכולי שמעתא פירש"י שעכשיו קורא שם ופירש נמי שלא התנדב כדרך המתנדבים היינו דמחיים לא קרא לו שם פסח ואי נמי קרא לו שם בשעת צלייה הוי שלא כדרך המקדישין וקשה דקאמר נראה כמאכיל קדשים בחוץ והלא גם בפנים אין לעשות כן דאינו קדוש אלא לדמיו והוה ליה למימר שהוא קרוב למעילת קדשים ועוד בגדי מקולס לר' שמעון נהי דליכא למיחש שמא הקדישו עכשיו שאין זה כדרך המתנדבים מכל מקום ליתסר למיעבד הכי שלא יאמר מחיים אקדשיה דסופו מוכיח על תחלתו שעשאו מקולס וע"כ טעמא משום הכי הוא דהא מוקמינן לא

שנא אמר ולא שנא לא אמר לכך נראה דעל ידי שאומר עכשיו בשר זה לפסח סברי אינשי דמחיים אקדשה ורבי שמעון אפילו אקדשה מחיים [לשחוט] בחוץ לא הוי הקדש משום שלא התנדב כדרך המתנדבים כדמוכח בתוספתא בפרק בתרא דמנחות דקאמר הרי עלי עולה על מנת שאקריבנה בבית חוניו רבי שמעון אומר אין זה עולה וה"נ הוי כמקדיש על מנת להקריב בחוץ הוא דאינו קדוש והא דלא מייתי לה הכא אלא מייתי ההיא דמנחה משום דמפרש בה בהדיא שלא התנדב כדרך המתנדבים:

דף נג:

רבי שמעון בשיטת רבי יוסי אמרה דאמר אף בגמר דבריו וכו' - אע"ג דלר' יוסי חיילי תרוייהו היינו משום דתרי מילי קאמר ואינם פירוש זה לזה אבל הכא מן השעורים הוא פי' מה שאמר הרי עלי מנחה וכיון דאף בגמר דבריו אדם נתפס מבטלים להא דאמר בתחלה הרי עלי מנחה ואפי' אם אמר אילו הייתי יודע שאין נודרין כך לא הייתי נודר כך אלא כך דהיינו טעמא דרבנן דאלים להו לשון ראשון ולא הוי נדר ופתחו עמו כי אמר אילו הייתי יודע כו' כדאמרינן בהמנחות והנסכים (מנחות קג.):

מה ראו חנניה מישאל ועזריה - פ"ה מה ראו שלא דרשו וחי בהם ולא שימות בהן וקשה דהא בפרהסיא הוה ומסקינן בסנהדרין (דף עד.) דלכולי עלמא בפרהסיא חייב למסור עצמו אפילו אמצוה קלה ומפר"ת דצלם זה שעשה נבוכדנצר לאו ע"ז הוה אלא אינדרטא שעשה לכבוד עצמו ולכך קאמר מה ראו וכן משמע מדכתיב לאלהך לית אנחנא פלחין ולצלם דהבא לא נסגוד משמע דאלהא דידיה וצלמא תרי מילי נינהו ואתי נמי שפיר הא דאמרינן באלו נערות (כתובות לג:) אלמלי נגדו לחנניה מישאל ועזריה פלחו לצלמא ואי ע"ז הוה ח"ו שהיו משתחוים לו ומיהו לשון פלחו לא אתי שפיר ור"י מפרש מה ראו שלא ברחו שהרי קודם המעשה היו יכולים לברוח כמו שעשה דניאל כדאמר בחלק (סנהדרין צג.) ג' היו באותה עצה:

אין מברכין על האור אלא במוצאי שבת - הקשה ה"ר יוסף למה אין מברכין בכל שעה שנהנה ממנו דאסור ליהנות מן העולם הזה בלא ברכה ותירץ דה"מ כשגופו נהנה אבל שאר הנאה לא ואף על גב דמברכין על אור השמש בכל יום היינו משום שמתחדש בכל יום:

דף נד.

אלה בני שעיר החורי וכו' מלמד שבא צבעון על אמו - תימה דביש נוחלין (ב"ב קטו:) מוכח מהאי קרא דבני בנים כבנים וא"כ מנלן שבא על אמו ועוד לא מצינו בכל התורה שיקראו לבן אשתו בנו והכא אמר דלהכי קרי ליה בנו לפי שנולד מאשתו וי"ל דקרי ליה בנו לפי שהיה בן בנו כדאמרינן ביש נוחלין והכא דייק שבא על אמו מדלא כתיב איה שהיה כמו כן בן צבעון ולא כתיב אלא ענה לחודיה ש"מ לפי שהיה נמי בן אשתו של שעיר כתביה קרא הכא עם שאר בני שעיר:

דף נד:

אין תענית ציבור בבבל אלא תשעה באב - פ"ה לאכול מבעוד יום ולאסור במלאכה ושאר חומרי האמורים שם וא"ת תשעה באב מי הוי כתענית ציבור לאסור במלאכה וי"ל דה"ק אין תענית ציבור בבבל אפילו במקום שלא נהגו לעשות מלאכה:

אין בין תשעה באב ליום הכפורים - הא דלא חשיב מלאכה שמותר בתשעה באב במקום שנהגו נראה לר"י משום דבסיפא מסיק לה לשריותא דמלאכה גבי אין בין ט' באב לתענית ציבור והא דלא חשיב תפילת נעילה דליתא בט' באב כדלקמן משום דבברייתא לא איירי אלא במידי דאיסור והיתר:

לאו דשרי בין השמשות דידיה - תימה לר"י אמאי קתני גבי יוה"כ ספיקו הא אפילו ודאי יום אסור דתוספת יוה"כ דאורייתא ותירץ דנקט ספיקו לאשמועינן דבט' באב אפילו ספיקו מותר:

לקביעא דירחא - אין לפרש כגון בני בבל שאין יודעים מתי הוקבע החודש בא"י שהיו צריכים לעשות יוה"כ שני ימים דבהדיא אמר בסוף פ"ק דר"ה (דף כא.) שאין עושין אלא יום אחד אלא ה"פ ספיקו אסור אם מסתפק אפילו בא"י מתי הוקבע החודש כגון שמהלך במדבר עושה ב' ימים כדין כל ספיקות דאורייתא דאזלינן לחומרא הקשה רשב"א דמשמע לקביעא דירחא הן חלוקין הא לכל דבריהן שוין והא יום הכפורים תוספתו אסור וט' באב תוספתו מותר ותירץ ר"י דלא מיירי אלא בדברים דשייכי בתענית עצמו:

והאמר ר' יוחנן ולואי שיתפלל כל היום - אע"ג דר' יוחנן איירי דוקא בספק לא התפלל אבל ודאי התפלל אסור להתפלל כדמוכח במי שמתו (ברכות כא.) דקאמר ספק התפלל ספק לא התפלל אל יתפלל ור' יוחנן אמר ולואי שיתפלל כל היום וקאמר אם התפלל ומצא ציבור מתפללין אם יכול לחדש דבר בתפלתו יחזור ויתפלל ואם לאו אל יתפלל מ"מ פריך שפיר כיון דר' יוחנן על הספק מחייב להתפלל א"כ בתשעה באב דדמי

לתענית ציבור בכמה דברים ובתענית ציבור איכא תפלת נעילה בט' באב נמי יתפלל ומשני התם חובה והכא רשות פי' לא לגמרי רשות אלא לאו חובה הוי אלא מצוה מיהא איכא:

דף נה.

קולי קולי קתני - בלא דר' אלעזר דאסר להושיט אצבעו במים צ"ל קולי קולי קתני דהא בתשעה באב לכל הפחות כל גופו אסור אפילו בצונן ובתענית ציבור מותר בצונן כדמוכח בפ"ק דתענית (דף יג.):

אמר ר' מאיר מה ראייה יהודה וגליל לכאן - לרבי מאיר דאית ליה דהוי מנהגא קסבר דלא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר זה דבמנהג לא שייך פלוגתא דליחזי היכי נהוג:

מדקאמר ר"מ מנהגא מכלל דרבי יהודה איסורא קאמר - אמתניתין ליכא למידק הכי מדקאמר ת"ק מנהגא מכלל דחכמים איסורא קאמרי דאמתני' איכא למימר דתרוייהו סברי מנהגא וה"ק חכמים לת"ק למה אתה סותם דבריך והלא אתה יכול לפרש דבריך ולבאר דבגליל אין עושין וביהודה עושין ובברייתא לא שייך לפרש כן:

כל הרכבה שאינה קולטת - וא"ת א"כ למה אינו שותלה במקום הגריד אי קלטה עד שלשה ימים שרי לה עומר ואי לא קלטה שוב לא תקלוט ואינו צריך היתר כמו חיטי דכדא וי"ל דבמקום הגריד מאחרת לקלוט יותר מג' ימים א"נ יש לחוש כשיראה שלא תקלוט שישתול אותה במקום הטיט אחר העומר:

ומאי אפילו אפי' הני נמי דזוטרי - ה"מ לשנויי כדבסמוך אפי' הני נמי דלצורך המועד מיגמר אין אתחולי לא אלא ניחא ליה למידחי שלא יפשוט מינה כלל דהשתא מצי למימר דלצורך המועד אתחולי נמי מתחלינן:

דף נה:

עולי רגלים מתקנים מנעליהן - מהכא משמע בהדיא דאסור לתקן מנעלים בחוה"מ דלא התירו אלא לעולי רגלים דווקא ואין לומר דדבר האבד הוא שמא יקרעו יותר דהא יכול לקנות חדשים ובפרק מי שהפך (מ"ק יג.) מייתי הך ברייתא ופריך אלא מעתה לבלר לישתרי שכן כותב גיטי נשים ושוברים כדתנן בפרק אלו מגלחים (מועד קטן יח:) ומשני שפיר:

ואם מתיירא שמא יגנבו - וכיון שאין יכול להניחם בביתו ולא בבית הסמוך לו לא הזקיקוהו להניח בבית שלישי והתירו להביאם בצינעא בביתו:

דף נו.

לא היו מפסיקין - בין שמע ישראל לשם דמשמע דאומר לשם שישמע ישראל ויענם:

דף נו:

מחלוקת בשל מכבדות - פ"ה כולה שמעתא בנתלשו ביו"ט ודווקא בשל מכבדות דאיכא נמי מחוברות גזרו רבנן שמא יעלה ויתלוש וקשה נהי דלא גזרו בני יריחו בשל מכבדות שמא יעלה ויתלוש תיפוק ליה שמשתמש במחובר דאטו לית להו הא דתנן (ביצה דף לו:) אין עולין באילן וכו' ובין הכיפין נמי אמאי ד"ה מותר הא קמשתמש באילן כדאמר בכירה (שבת דף מה.) אין מניחין נר על גבי דקל שמא ישתמש באילן בשעת נטילתה וכן משמע בעירובין (דף ק.) ובכמה דוכתי ועוד דלא גרע בין הכיפין מביצה שנולדה שהיא על הקרקע דאסרינן בביצה (דף ג.) משום פירות הנושרין וליכא לאוקמא בפחות מג' טפחים דמותר להשתמש דמ"מ ה"ל לפלוגי בבין הכיפין בין פחות מג' טפחים ליותר ונראה לר"י דשמעתא איירי בתלושין מעי"ט במכבדות ובכיפים ומונחים שם בין השמשות וקאמר מחלוקת בשל מכבדות דרבנן אסרי אפילו נפלו לארץ בי"ט כיון דמכבדות איכא נמי מחוברים גזרינן שמא יעלה ויתלוש כיון דבין השמשות היו על האילן אע"פ שהן תלוש ובני יריחו לא גזרו כיון דתלוש מעי"ט אבל בשל בין הכיפין הואיל ולא היו שם מחוברים ליכא למיגזר אטו שמא יעלה ויתלוש ממקום שלא נשרו והשתא א"ש דלא דמי לביצה דהתם שנולד בי"ט גזרינן והכא בנתלשו מעי"ט וקצת תימה איך יכירו בין אותם שנשרו אתמול לאותם שנשרו היום ונשר מן הכיפין לנשר מן המכבדות ופריך והא מוקצה נינהו כיון דהיו בין השמשות על האילן ולא היו ראויות לינטל שלא ישתמש באילן ובירושלמי דס"פ פריך במה אנן קיימין אי בנשרו מעי"ט ד"ה מותרים ואי בי"ט ד"ה אסורים אלא במה קיימין בסתם פי' דבסתם לא שייך למיגזר שמא יעלה ויתלוש אלא דוקא בנשרו ודאי בי"ט והיכא דנשרו ודאי בי"ט אפילו בשל בין הכיפין אסור ופריך והא מוקצות נינהו פי' ספק מוקצות נינהו אבל מ"מ קשה דתיפוק ליה שמשתמש במחובר:

דתנן רבי יהודה אומר אם לא היתה נבילה מע"ש - תימה הא התם לא הוי מוכן לאדם דאסור לשוחטה בשבת ומפרש ה"ר יוסף דממשנה יתירא דייק דלא ה"ל למיתני לפי שאינה מן המוכן כיון דכבר תנא איסורא אלא אפילו היה מוכן שאין מוקצה מחמת איסור לא הוי מוכן לכלבים ור"י מפרש מוכן לאדם היינו שעומדת לאכילת אדם ואע"ג דאין ראויה לאדם לאותה שבת היינו מחמת איסור ולא מחמת הקצאה שלא היה רוצה

שיהנה בה אדם ולא אמרינן עמידתה לאדם כעמידתה לכלבים שאלו היתה עומדת לכלבים כמו שעומדת לאדם היתה מותרת כשנתנבלה בשבת דלגבי כלבים ליכא מוקצה מחמת איסור כי יש דברים שראוים לינתן לכלבים חיים כגון עופות וכיוצא בהן ולא אמר דהוי מוכן לכלבים אע"ג דלבסוף הוי מוכן לכלבים אלא אדרבה לפי שסתמא עומד לאדם מקצי ליה מכלבים ה"נ מוכן לעורבים לא הוי מוכן לאדם אע"ג דלבסוף הוי מוכן לאדם:
מוכן לעורבים - אפילו אי לא שרי הכא אלא למי שיש לו עורבים איצטריך בריש ביצה (דף ג.) למיסר פירות הנושרין מטעם גזירה שמא יעלה ויתלוש דלא מצי למימר התם איסורא משום מוקצה שהרי מעמיד שם המשנה בתרנגולת העומדת לאכילה א"כ איסור מוקצה לא שייך בה למיגזר אי לאו משום גזירה שמא יעלה ויתלוש:
כלל אמרו בפיאה כו' - נראה לרבינו תם דמדאורייתא לא מיחייב בפאה אלא זית וכרם ושדה דכתיבי בהדיא בקרא ואחריני תקנתא דרבנן נינהו ושאין מכניסו לקיום לא רצו לתקן פיאה דאינו דבר חשוב ותאינה וכל דדמי לה אף על גב דחשיב איכא בטול עניים לפי שאין לקיטתן כאחד והפסד יתר על הריוח וכמיהין ופטריות הואיל ואין במינו חיובא שאין גדל בקרקע לא תקנו והא דדריש בתורת כהנים יכול שאני מרבה קישואין ודלועין שיהיו חייבין בפיאה תלמוד לומר ובקוצרכם את קציר ארצכם מה קציר שהוא אוכל ונשמר וגידולו מן הארץ אף כל כו' יצאו ירקות כו' אסמכתא בעלמא היא כמו שדורש שם מקרא מעשר ירק אף על גב דהוי דרבנן:

דף נז.

אלא מפני שאמרו חכמים אין פיאה לירק - אם תאמר מכל מקום ליפטר ממעשר מפני שהפקירם והפקר פטור ממעשר וי"ל כב"ה דאמרי במס' פאה [פ"ו מ"א] אינו הפקר עד שיופקר לעניים ולעשירים כשמיטה וילפינן (בירושלמי) משמיטה דכתיב תשמטנה ונטשתה מה ת"ל ונטשתה יש לך נטישה אחרת שהיא כזו ומה היא זו הפקר לעניים ולעשירים א"נ אפילו בית שמאי דילפי מפיאה וסברי דהפקר לעניים הפקר (הכא מחייבי משום דהפקר בטעות הוה) וטעמא מפרש התם דכתיב בפיאה לעני ולגר מה תלמוד לומר תעזוב אותם יש לך עזיבה אחרת שהיא כזו ומה היא זו לעניים ולא לעשירים ומיהו בפיאה גופיה כולי עלמא מודו דפטורה כדדרשינן בספרי ובא הלוי כי אין לו חלק ונחלה עמך יצא זה שיש לו ללוי חלק בהן שאם הוא לוי עני נוטל פיאה:
דכריך ידיה בשיראי - פירש בקונטרס וחציצה פוסלת בקדשים דכתיב ולקח הכהן בעינן שתהא לקיחה בעצמו של כהן וא"ת והא גבי לולב לא אמרינן הכי בפרק לולב הגזול

(סוכה דף ל'.) גבי לא לינקוט אינש לולבא בסודרא רבא אמר לקיחה על ידי ד"א שמה לקיחה ותירץ ר"י דהתם מיירי באוחז הלולב על ידי סודר כעין צבת כגון שכרך הלולב בסודר ואוחז בסודר שהסודר מסייעו להחזיק וכי האי גוונא לא הויא חציצה וכן משמע בההיא שמעתא דבהכי מיירי דהא קאמר התם לא ליהדוק אינש לוליבא בהושענא דילמא נתרי טרפי והוי כחציצה רבא אמר מין במינו אינו חוצץ משמע דבשאינו מינו חוצץ והיינו משום דההיא הוי כעין דשמעתין דכריך ידיה בשיראי דכי האי גוונא שייכא חציצה:

דף נח.

מתני' תמיד נשחט. מאחרינן ליה תרתי שעי - אבל טפי לא שלא היו ריצין לעשות כל כך בצמצום סמוך לחשיכה ורבא דמפרש לקמן מילתיה דר' ישמעאל כסדרו בחול בעלמא כן סדרו בשבת ערב הפסח וקרב הפסח (בשמונה) ומחצה היינו בדוחק משום מכמר בישרא:

מוקמינן ליה אדיניה בו' שעות ומחצה - בריש אמר להן הממונה (יומא דף כח:) פריך ונשחטיה מכי משחרי כתלי פי' מתחלת שבע ומשני משום דלא מכווני:

רבי ישמעאל סבר מוספין קודמים לבזיכין - דוקא בשבת דערב הפסח פליגי דאיכא היתירא שמקדמים אותו מפני עשיית הפסח שאחריו ולא שייך למיגזר אטו חול אבל בשבת דעלמא קרב כסדר החול גזירה שבת אטו חול:

וקעבדינן ליה בז' ומחצה - וא"ת וליעבדיה בתחלת שמונה ופי' בקונטרס לפי שאין חלוק הלחם כלה בסוף שבע ואין נראה לר"י דהא לר"ע קאמר בזיכין בחמש ומוספין בשש משמע לר"ע ליכא שהייה בהקטרה וחילוק לחם אלא שעה ונראה לר"י כלשון אחר שפי' בקונטרס:

מידי ר"ע כסדר הפסח שחל להיות ערב שבת קתני - אע"ג דלרבא נמי איכא למיפרך כדפריך בסמוך רבה בר עולא מידי כסדרו בחול בעלמא כן סדרו בשבת בערב הפסח קתני רבא לא חשיב ליה פירכא דהא ר' ישמעאל אמתני' קאי דקתני דערב הפסח שוה בין בחול בין בשבת ועליה פליג רבי ישמעאל ולכך לא היה צריך להזכיר בדבריו ערב הפסח:

חיישינן למיכמר בישרא - הואיל ואין הדחת קרביו דוחה שבת כדאמר בפרק [אלו דברים] (לקמן דף סה:):

דף נח:

דברי הכל היא - ובין בחול ובין בשבת דקתני במתני' לא קאי אריש אלא אערב הפסח והא דקאמר דברי הכל היא היינו כלומר דמצינו למימר דברי הכל לפלוגתא דהך ברייתא דקיימינן עלה אבל איכא שני ברייתות דמייתי בסמוך דפליגי בהדיא בשבת דערב פסח ומהנהו ודאי איכא למיפשט דלאו דברי הכל היא:

כאילו חל בשני בשבת אין צריך לפרש דדוקא נקט שני דהוא יומא קמא דמיקלע ביה ארבעה עשר דחד בשבתא לא חזי לארביסר דלא בד"ו פסח דהא ע"כ לרבא דמוקי לה בשני בשבת דעלמא לא הוי שני בשבת דוקא דהא לא בערב הפסח מיירי הוא הדין לאביי אם לא יהיה דוקא אין לחוש ורש"י שהקשה דעל פי הראייה היו מקדשין אין נראה לר"י דאע"ג דהיו מקדשין על פי הראייה היו נזהרין שלא יבאו תרי שבי בהדי הדדי דאמרינן בהדיא פרק קמא דראש השנה (דף כ.) מאיימין על העדים על החדש שנראה בזמנו לומר שלא ראו והא דאמרי' בשילהי אלו קשרים (שבת דף קיג.) חלבי שבת קריבים ביום הכפורים אלמא בהדי הדדי נינהו מוקי לה בהחליל (סוכה דף נד:) כאחרים דאמרי אין בין עצרת לעצרת אלא ד' ימים בלבד:

אלא לרבא קשיא - תימה לרבה בר עולא נמי תיקשי דלדבריו לרבי עקיבא מוספין קודמין לבזיכין ולפי מה שהברייתא כאביי לרבי עקיבא תמיד נשחט בשש ומחצה וא"כ בזיכין קודמין למוספין ותירץ רשב"א דלרבה בר עולא לא קאי ר"ע אלא אריש דקתני תמיד כל השנה קרב כהלכתו משמע ל"ש חול ולא שנא שבת ועלה פליג ר"ע ואמר דשבת דעלמא כערב הפסח והיינו ממש כרבה בר עולא או יתרץ כרבא:

העולה עולה ראשונה - תימה דבזבחים פ' כל התדיר (זבחים דף פט.) מפקינן מקרא אחרינא דתנן התמידין קודמין למוספין שנאמר מלבד עולת הבקר אשר לעולת התמיד וליכא למימר דהתם איצטריך לצבור שאין להן תמידין ומוספין אלא כדי אחד מהם דהא קתני התם דם חטאת קודם לדם עולה ודומיא דזה הוי תמידין ומוספין וליכא למימר נמי דאיצטריך קרא תנינא לעכב דבהתכלת (מנחת דף מט:) אמרינן בהדיא דליכא עיכובא וי"ל דהתם איצטריך למוספין דלא קדמי והכא לנדרים ונדבות וצריכי דשמא מוספין חמירי שהן קרבן צבור או שמא נדרים ונדבות חמירי שרגילים ומצויים יותר אי נמי קרא דהכא להקדמת הקטרה דבהקטרה כתיב וערך עליה העולה וקרא דכל התדיר להקדמת שחיטה דתעשו את אלה בעשיית הדם כתיב והא דפריך בהתכלת (שם) גבי הא דתנן התמידין אין מעכבין את המוספין וקאמר היכי דמי אילימא דאית ליה ולקדם והתניא מנין שלא יהא דבר כו' ומייתי הא דרבא ולא מייתי קרא דמלבד משום דלשון

שלא יהא דבר קודם משמע טפי עיכוב [להכי] אתייה טפי מן המשנה אי נמי למימרא דאפי' בהקטרה דלא תנן בכל התדיר תמיד של שחר קודם אך קשה דאמאי איצטריך העולה ומלבד תיפוק לי' דתמיד קודם למוספין דבתמיד כתיב בבקר ובמוספין כתיב ביום דמשמע בעיצומו של יום ולמאי דאמרי' בהתכלת דליכא עיכובא בהקדמה לתמיד אתי שפיר הא דאמרינן בריש עירובין (דף ב.) שלמים ששחטן קודם פתיחת דלתות ההיכל פסולים שנאמר ושחטו פתח אהל מועד בזמן שהן פתוחין ולא בזמן שהן נעולין דמטעם ששחטן קודם תמיד של שחר לא הוו פסולין והא דתני בתוספתא דמכילתין [פ"ד] כל הקדשים שהקריבן קודם תמיד של שחר או שעיכבן אחר תמיד של בין הערבים פסולין שאין לך קודם לתמיד של שחר אלא קטורת ואין לך שמתעכב אחר תמיד של בין הערבים כו' האי פסולין היינו מדרבנן [ועיין תוס' עירובין ב'. ד"ה שלמים ותוס' יומא כט. ד"ה אלא ע"ש היטב שכתבו להדיא אבל לשון התוספתא משמע דאפי' זרק הדם בדיעבד ועשה כל מצות אפ"ה פסולין דקתני שהקריבו ולא קתני ששחטן ואי מדרבנן אמאי פסולין וכו']:

דף נט.

יאוחר דבר כו' - אע"ג דתמיד תדיר איצטריך למיכתב דה"א שהפסח יקדים משום עליה השלם:

קטרת ונרות נקדמו לפסח - הקשה ריב"א והלא בנרות כתיב נמי מערב ועד בקר ומה לי מערב ומה לי בערב ויש לומר דמערב ועד בקר איצטריך ליתן לה מדתה ולא לאיחור:

אין לך דבר שמתעכב כו' אלא קטרת - נראה לר"י דלא גרס ונרות דע"כ לא חשיב אלא מידי דהקטרה דבה הקפידה תורה לאחר כדכתיב והקטיר עליה חלבי וגו' דאי לא תימא הכי ליחשוב נמי ברישא אין לך שקודם לתמיד של שחר אלא קטרת ודישון מזבח הפנימי ושני גזרי עצים והטבת נרות דקודמין לתמיד כל הני כדאמרינן באמר להן הממונה (יומא דף לג) ובתוספתא נמי ליתא:

אתי עשה דפסח דאית ביה כרת ודחי כו' - הקשה ריב"א הא בעידנא דמיעקר עשה דהשלמה לא מיקיים עשה דאכילת פסח דאינה אלא בלילה ותירץ דמיירי שישחטו פסח עליו קודם שידחו עשה דהשלמה דשוחטין וזורקין על טבול יום ומחוסר כפורים לכולי עלמא אפילו לא יאכל לבסוף הואיל ובידו תלוי ופטור מפסח שני אפילו לא אכל הלכך כשהמקריב כפרתו מקיים עשה דפסח דאז הוי ראוי לאכול שאם לא היה יכול להקריב לא יהיה ראוי לאכול לערב והפסח היה פסול ור"י מתרץ דדוקא בלא תעשה

דחמיר בעינן בעידנא דמיעקר לאו דלקיים עשה אבל עשה דחמיר דחי עשה הקל בכל ענין אפילו לא מקיים עשה חמור בעידנא דקא עבר אעשה הקל כדמוכח בהשולח (גיטין דף לח.) גבי רבי אליעזר ששיחרר עבדו ובשילוח הקן (חולין דף קמא.) דהוה דחי עשה דמצורע דחמיר לעשה דשילוח הקן אי לאו דאמר רחמנא שלח תשלח אפי' לדבר מצוה:

זה בנה אב לכל חטאות כו' - ואפילו לעכב קאמר דאי למצוה אכתי לימא בשקרבה. הקשה ריב"א דבת"כ (תזריע יולדת פרק ד מ"ג) משמע דליכא עיכובא, דקתני התם גבי יולדת שאם הביאה עולתה תביא חטאתה ממין עולתה ובפרק כל התדיר (זבחים דף צ.) משמע דלא אצטריך האי זה בנה אב אלא לחטאת העוף הבאה עם עולת בהמה וליכא כי אם יולדת עשירה ובמסכת קנים (פ"ב) נמי אמרינן האשה שהביאה חטאתה ומתה מביאין יורשים עולתה כו' עולתה ומתה לא יביאו יורשים חטאתה משמע קצת אם היתה קיימת לא היתה מביאה אלא חטאתה ותירץ רבינו חיים כהן דהא דפריך הכא ואפילו עיכובא יהא היינו דוקא במצורע דכתיב ביה תהיה דמשמע עיכובא כדאמר בריש הקומץ רבה (מנחות דף יט.) ומשני דכתיב והעלה למעוטי מעיכובא:

דכתיב והעלה - ודוקא בדיעבד דהא כתיב בהדיא ואחר ישחט את העולה:

דף נט:

עשאום כמי שנטמאו אימורין או אבדו - למאן דאמר (לקמן דף עז:) אין הציץ מרצה על העולין ניחא הא דנקט הכא שנטמאו או אבדו אבל ברייתא דלקמן (דף פ:) על מה הציץ מרצה על הדם ועל החלב צ"ל הואיל ומדרבנן לא מרצה הוי כאילו אבדו האימורין:

יכול נטמאו או שאבדו לא יהו הכהנים כו' - הכי סלקא מסקנא הכא דאי לא אכלי כהנים לא מכפרי בעלים ולא משתרו לאכול בקדשים ומקשה ריב"א דבהאשה רבה (יבמות דף צ.) אמר ת"ש דם שנטמא וזרקו בשוגג הורצה במזיד לא הורצה והא הכא דמדאורייתא ארצויי מרצי כו' ומשני מאי לא הורצה להתיר בשר באכילה אבל בעלים מתכפרין אלמא אף על גב דבשר אינו נאכל בעלים מתכפרין וי"ל דהיכא דחזי לאכילה מדאורייתא מתכפרין והכא בעי למימר דכל כמה דלא חזו כהנים לאכילת בשר לא מתכפרים בעלים ומיהו קשה מנטמא בשר היאך זורק את הדם הא אין לבשר שעת היתר לכהנים ונראה לפרש דכל זמן דחזי בשר לאכילה לא מתכפרי בעלים עד שיאכלו כהנים אבל אם נטמא אחרי כן או יצא או נעשה נותר מתכפרי בעלים:

ולא עולת חול ביו"ט - הקשה ריב"א דהא קרא בשבת כתיב דחמיר אבל ביו"ט דקיל מנא לן דלא קרבה וי"ל דאתיא כרבי עקיבא דאמר בסוף אלו קשרים (שבת דף קיד.)

עולת שבת לימד על חלבי שבת שקרבין בי"ט ומשמע ליה קרא עולת שבת זו בשבת אחרת דהיינו של שבת בי"ט מכלל דשל חול בי"ט לא קרבה וקשה לר' עקיבא תיפוק לי' דחלבי שבת קריבין בי"ט מקרא דהכא דלא ילין הא כל הלילה ילין דלכל הפחות מיתוקם בארבעה עשר שחל להיות בשבת תימה לר"י הא קרא בנותר דבשר מיירי דהא לקמן (דף סג:) מחייב שוחט על חמץ אחד מבני חבורה מדכתיב לא ילין בתריה דמשמע הני דקיימינן עלי' בלא ילין וכל הלילה ילין כדר' עקיבא אוקימנא לסוגיא דהכא ושמעינן ליה לר' עקיבא דפסח נאכל כל הלילה עד שעת חפזון ואיכא למימר דמשמע ליה למסדר הש"ס דקרא בכל הזבח מיירי בין בבשר ובין באימורין ומדלא כתיב חלב כמו גבי חלב חגי ומדלא כתיב גבי אכילה דואכלו את הבשר כדכתב התם לא תותירו ש"מ דבתרווייהו משתעי:

בארבעה עשר שחל להיות בשבת עסקינן - בירושלמי דייק מקרא דלא ילין חלב חגי כה"ג ומוקי לה נמי ר' אבהו בי"ד שחל להיות בשבת ופריך דלא מצי לאוקמי בשבת דחגי כתיב דהיינו חגיגה הבאה עם הפסח דלא דחיא שבת כדאמר לקמן באלו דברים (דף סט:) ומפרש דה"ק שמרהו שלא יבא לידי בל ילין שיקריבהו מבעוד יום בשעה הראויה לו ותימה על ירושלמי דפריך מינה דהאי קרא דחלב חגי דבחגיגת חמשה עשר מיירי כדמוכח באלו דברים הקשה רשב"א לבן תימא דדריש לקמן באלו דברים (דף ע.) חגיגה הבאה עם הפסח הרי היא כפסח דזבח חג זה חגיגה היכי מיתוק' האי קרא בשבת הא מודה דלא דחיא שבת כדמוכח התם וי"ל דבן תימא יסבור כר' ישמעאל דאמר באלו קשרים (שבת דף קיד:) דחלבי חול קריבין בי"ט אי נמי בן תימא יפרש שמרהו שלא יבא לידי בל ילין כדמפרש בירושלמי:

דאי ר' מאיר האמר תפוס לשון ראשון - אור"י דרבא לטעמיה דאית ליה דפליגי בתפוס לשון ראשון דאמרינן בפ"ב דזבחים (דף ל.) עדיין היא מחלוקת פירוש אפילו בתמורת עולה ושלמים פליג ר"מ ובלאו הכי הך דיוקא דהכא לא מיתוקם אלא אליבא דרבא דמייתי לקמן בפירקין (דף סג.) גבי אחרים אומרים הקדים מולים לערלים כו' וסבר אינה לשחיטה אלא לבסוף וכדרבא דאמר עדיין היא מחלוקת ופליגי בתפוס לשון ראשון אפילו בכי האי גוונא אף על גב דאינה לשחיטה אלא לבסוף וברגע אחרון יש לשניהם לחול וסבר ר"מ התם תפוס לשון ראשון אע"פ שלא חל בשעה שאמר דלרבה ואביי דלקמן דסבירא להו דישנה לשחיטה מתחלה ועד סוף חיילי תרווייהו אפילו לר"מ כמו שנאמר לקמן וא"כ לא יכשיר הכא לר"מ לשמו ושלא לשמו אפי' בעבודה אחת:

דף ס.

אבל בשתי עבודות אפי' ר' מאיר מודה - וא"ת והיכי מיתוקמא מתני' כר' מאיר הא קתני סיפא לטמאים ולטהורים כשר ואמאי נימא תפוס לשון ראשון ובעבודה אחת מיירי דאין מחשבת טמאים אלא בשחיטה וי"ל דמתני' מיירי כגון דקיימי קמיה טמאים וטהורים ואמר הריני שוחט לאלו דבענין אחר לא משכחת מקצת ערלה דלא פסלה לר' מאיר אליבא דרבא דאמר אינה לשחיטה אלא לבסוף:

אי בשתי עבודות היינו רישא - וא"ת ולימא דרישא איירי כששחט סתמא ולכך כשזרק שלא לשמו אמר הוכיח סופו על תחלתו אבל אם אמר בהדיא הריני שוחט לשמו ה"א דלא עקר שלא לשמו אפי' בשתי עבודות להכי איצטריך סיפא וי"ל דסברא הוא דבשתי עבודות אינו מועיל מפרש יותר מסתם:

והיינו בעיא דרב פפא - פי' הקונט' דחוק דנקט רב פפא ולא נקט ר' יוחנן דאמר התם בהדיא מחשבין מעבודה לעבודה ונראה לריב"א דגר' לעיל בעי רב פפא בעבודה אחת תנן ומסיק היינו בעיא דרב פפא פי' שפיר מתוקמא בעיא דרב פפא שאינו יכול לפושטו מן המשנה וכן מצא רבי בספר ישן וכן גר"ח ורשב"א מפרש והיינו בעיא דרב פפא מה ששאל בעבודה אחת תנן או בשתי עבודות הנך שתי עבודו' היינו כגון שוחט לשמו על מנת לזרוק שלא לשמו:

שלא לשמו ולשמו מיבעיא - וא"ת כי נמי אמרי' בעבודה אחת תיקשי ליה הכי השתא לשמו ושלא לשמו פסול שלא לשמו ולשמו מבעיא דאפי' ר' מאיר דפליג בלשמו ושלא לשמו בשלא לשמו ולשמו מודה דלכ"ע תפוס לשון ראשון וי"ל דאי בעבודה אחת מיירי קא משמע לן כמו שפירש בקונ' דלא אזלינן בתר לשון אחרון [דוקא] לאפוקי מבן ננס דאית ליה בפרק בית כור (בבא בתרא ד' קה.) תפוס לשון אחרון לגמרי לבטל הראשון ור"י מפרש דבעבודה אחת אתי שפיר דתני שלא לשמו ולשמו אגב לשמו ושלא לשמו כיון דשניהם בעבודה אחת אבל בשתי עבודות דרישא הפסול בזריקה וסיפא הפסול בשחיטה לא דמו אהדדי ולית ליה למתניי' אגב רישא:

שחטו שלא לאוכליו - פי' רש"י לחולה ולזקן ואין מנויין עליו אלא הן וקשה אם כן מאי איריא שלא לאוכליו אפי' סתם נמי פסול כיון שאין לו אוכלין ונראה דמיירי דיש נמי מנויים אחרים:

אילימא בב' עבודות טעמא דחשיב בזריקה - נראה לר"י דהכא איירי אליבא דרבה דאמר לקמן (ד' סא:) שחטו למולין על מנת שיתכפרו בו ערלים כשר דלרב חסדא דאמר פסול לא מצי מיירי בשתי עבודות מיהו לקמן משמע במסקנא דאף לרבה פסול:

דף ס:

פסח ששחטו לשמו ושלא לשמו - אומר ר"י דמיבעיא ליה אפי' לר"מ דסבר בעלמא תפוס לשון ראשון דילמא הכא פסול דלשמו דאינו נוהג בכל הזבחים לא חשיב למיחל והוי עקירה או דילמא אפ"ה אמר תפוס לשון ראשון אליבא דר' יוסי הוה מצי למיבעי אפילו בשלא לשמו ולשמו אלא להכי נקט לשמו ושלא לשמו משום דבעיא אפילו אליבא דר"מ:

בשאר ימות השנה - היינו קודם שהגיע זמן הפסח כדפי' בקונטרס ולכך בעי עקירה לפי שעומד לפסח כשיבא ובכולה שמעתא חשיב ליה דקאי לשמו אבל לאחר הפסח משמע לקמן (ד' סד.) דספיקא הוי דקאמרינן ש"מ פסח בשאר ימות השנה בעי עקירה:

הכא נמי אתי שלא לשמו ומפיק מידי לשמו - וא"ת והא לשמו ושלא לשמו כשר לר"מ ולא אמרינן אתי שלא לשמו ומפיק מידי לשמו ושלא לשמו גרידא פסול אע"ג דסתמא לשמו קאי ואור"י דהתם היינו טעמא דהכשר לשמו נוהג בכל הזבחים הילכך כי אמר לשמו אלים למיחל טפי ולא אתי שלא לשמו ומפיק ליה אבל האי פסול דלשמו אינו נוהג בכל הזבחים ולהכי לא מקשה ליה אלא מלאוכליו ושלא לאוכליו דלא שייך אלא בפסח גרידא:

סתמו להני אוכלין קאי הני מימשכי כו' - הקשה ריב"א מה לנו אי לא קאי להני אוכלין מ"מ סתמא לאוכלין קאי או להני או לאחריני דסתמא לא לחולים או לזקנים קאי ואפ"ה שלא לאוכליו מפיק מלאוכליו ושלא לאוכליו נמי אמאי לא עקר לאוכליו דקאמר ברישא ואומר ר"י דכששוחט לאוכליו ושלא לאוכליו אינו כשר אלא על ידי אותם אוכלין ששחט וחישב עליהן וסתמיה לאו לאלו אוכלין והרי כאילו לא קאי לאוכליו:

דף סא.

וישנו לאחר מיתה - ושינוי בעלים אינו לאחר מיתה שמא משום דכתיב לכפר עליו ולא על חבירו ומת לאו בר כפרה גמורה הוא אלא שנתחייב להביאו והך דשמעתין אתיא להדיא כמ"ד שיעבודא דאורייי' וכרב אסי אמר רב בפ"ק דקדושין (ד' יג:) דמוקי הא דתנן האשה שמתה יביאו יורשין עולתה אע"פ שלא הפרישתה מחיים אבל לרב יהוד' אמר שמואל דאמר והוא שהפרישתה מחיים אבל לא הפרישתה לא משום דשיעבודא לאו דאורייתא לכאורה אינו נפקותא בין שינוי קודש לשינוי בעלים דלאחר מיתה כיון דבשינוי קודש [נמי] אין היורש חייב להפריש אחר תחתיו ומיהו י"ל דנ"מ אם הפרישו בעלים שתי עולות לאחריות שאם תפסל האחת יביא השניה ואם לאו תהא השניה חולין

אי נמי שינוי קודש אסור לשנות אחר מיתה דאמר בריש זבחים (ד' ב:) ונדבה מי שרי לשנויי בה אבל שינוי בעלים ליכא אפי' איסור כיון דאינו לאחר מיתה:

נעשה כמי שאין לו בעלים בזמנו ופסול - תימה לר"י ל"ל למימר נעשה כיון דתרתי דוקא לימא דפסול משום דאין כאן עקירה ואי לא חייש להני פירכי וסבר דדמי לשינוי קודש הואיל ופוסלו בזמנו וחשיב עקיר' א"כ אמאי הוי כמי שאין לו בעלים בזמנו הלא בשינוי קודש לא חשבי' משנה כבזמנו לפסול ואור"י דהכי פי' אפי' ליתנהו להנהו פירכי מ"מ לא הוי עקירה דנעשה כפסח בזמנו שמתו בעליו דאמר בסוף אלו דברים (ד' עג:) דבעי עקירה וכששחטו סתם פסול אע"פ שהוא כמפרש שלא לשם בעליו שהרי מתו ה"נ שלא בזמנו שינוי בעלי' לא חשיב עקירה וכן מוכיח הלשון דקאמר שאין לו בעלים ולא קאמר כמי ששחטו בשינוי בעלים:

רבי אומר לשון סורסי הוא זה - אור"י דרבי לא פליג את"ק ומודה דאיכא עיכובא באוכליו ומנויו ואינו אלא מפרש דבריו דלא פסלי אוכליו ומנויו אלא בשחיטה וכן משמע בכיצד צולין (ד עח:) דמסיק רב דאמר אכילה לא מעכבי כרבי נתן ולא קאמר כר' והיינו משום דלפרושי אתא כדפי':

לאוכליו מנא לן - אור"י דערלים וטמאים כולהו נפקי מהאי קרא דאיש לפי אכלו דכיון דלא מצו אכלי ליה חשיבי כולהו שלא לאוכליו וכן משמע בפ"ב דזבחים (ד' כב:) דקאמר קסברי זקני דרום טמא משלח קרבנותיו פי' פסח והתניא במכסת נפשות מכאן שאין הפסח נשחט אלא למנויו ואיתקש אוכליו למנויו משמע בהדיא דטמא נפקא לן מאיש לפי אכלו:

ואיתקש אוכליו למנויו - תימה לר"י א"כ מה מנויו פסלי בד' עבודות דהיינו שינוי בעלים אף אוכליו יפסלו בד' עבודות ובשאר קרבנות נמי יפסלו במנויו וי"ל דשלא למנויו אין זה שינוי בעלים דשינוי בעלים לא פסיל אלא בזריקה כגון שוחט או מקבל ומוליך על מנת לזרוק לשם אחרים או זורק לשם אחרים אבל שוחט ומקבל ומוליך לשם אחרים כשר דמוכפר עליו נפקא לן ושלא למנויו היינו שוחט שלא למנויו ולא פסיל אלא בשחיטה דווקא כדכתיב תכוסו ודווקא בפסח ולא בשאר קרבנות וא"ת ונימא הואיל וגלי שלא לאוכליו בשחיטה ה"ה בשאר עבודות כדאי' בפ"ק דזבחים (ד' ז:) פסח שלא לשמו מזבח פסח שאר עבודות מנא לן הואיל וגלי גלי ואור"י דלא דמי כיון דגלי בכל הקרבנות דלא עלו לבעלים לשם חובה וגבי פסח אשכחן פסול בחד מינייהו אין לנו לחלק:

דף סא:

שחטו למולין על מנת שיתכפרו בו ערלים - אם שחטו למנויו על מנת שיתכפרו בו שאינם מנויו הא פשיטא דפסול לכ"ע דהיינו שינוי בעלים דפסול בפסח ובחטאת ומיהו נראה לר"י דה"נ פליגי בשחט לאוכליו על מנת שיתכפרו שאינם אוכלין כגון חולה וזקן דפסל ביה רב חסדא כמו בערלים אע"ג דקראי דמייתי בערל כתיבי דמחד קרא דלפי אכלו נפקי וילפי מהדדי לכל מילי דהא לאוכליו ושלא לאוכליו דכשר היינו משום דילפי' מלמולים ולערלים ודווקא בשחט למולים ע"מ שיתכפרו ערלים פסל רב חסדא אבל נזרק לשם ערלים אפי' רב חסדא מודה דכשר דאין מחשבת אוכלין בזריקה דהא בכ"מ פשוט זה למסדר הש"ס בכולה שמעתי' ובריש זבחים (ד' ד.) דקאמר אשכחן זביחה שאר עבודות מנלן וכי תימא נילף מזביחה מה לזביחה שכן פסולה שלא לשם אוכלין בפסח משמע דליכא מאן דפליג דאין מחשבת אוכלין בזריקה ועוד דרב אשי מסיק דרבה לא פליג בהא אדרב חסדא ובפ' כיצד צולין (ד' עח.) דתניא שחטו לאוכליו לזרוק דמו שלא לאוכליו פסח עצמו כשר ואדם יוצא בו ידי חובתו לא גרסינן לזרוק דמו אלא ונזרק דמו דלא תיקשי לרב חסדא וכן יש במקצת ספרים וריב"א פי' דדוקא נקט על מנת שיתכפרו שחישב להתכפר בו ערלים אבל אם לא חישב להתכפר אלא חישב לזרוק להאכיל הבשר לערלים אפי' רב חסדא מודה דכשר דלא שייך בזריקה מחשבת פסול דאכילה אלא פסול דכפרה ובשחיטה דווקא אם חישב להאכיל שלא לאוכליו ולערלים פסול דשחיטה ודאי בעינן לשם בעלים הראויים לאוכלו כדכתיב איש לפי אכלו תכוסו והיינו דאין מחשבת אוכלין בזריקה:

רב חסדא אמר פסול - ואם תאמר מאי שנא משחטו למולים ולערלים תריץ דהתם יש מחשבת מולים בשחיטה אבל הכא לא פתיכי מולים בזריקה:

רבה אמר כשר - תימה לר"י נילף מק"ו דפסול משינוי בעלים דמה הריני שוחט לשם פלוני דכשר לזרוק דמו לשם פלוני פסול שוחט לשם ערלים דפסול אינו דין דלזרוק לערלים נמי פסול וכי האי גוונא עביד בזבחים (ד' י.) קל וחומר אשלא לשמו ותירץ ר"י דשאני הכא דרבה יליף מקרא לקמן ועוד אומר ר"י דאיכא למיפרך מה לשינוי בעלים שכן אם זרק לשם פלוני דפסול תאמר בשוחט לזרוק לערלים שכן זורק לשם ערלים כשר דאין מחשבת אוכלין בזריקה לכ"ע כדפרישית ואם תאמר היא גופה נילף משינוי בעלים שיהא זורק לשם ערלים פסול ושמא יש מיעוט למעט אוכלים מזריקה ומיהו מתכוסו לא משמע שום מיעוט אלא מיעוט אחרינא איכא ועוד איכא למיפרך מה לשינוי בעלים שכן פסול בכל הזבחים:

וכי תימא ה"ה לזריקה - וכן רב אשי קאמר בסמוך לא שנא שחיטה ולא שנא זריקה תימה לריב"א כיון דזריקה קילא דאין בה מחשבת אוכלין היכי נילף משחיטה ואמאי איצטריך השתא זאת:

דילמא האי כל ערל אפילו כל דהו - אע"ג דפלוגתא דתנאי הוא בסנהדרין (ד' עח.) גבי הכוהו עשרה בני אדם בי' מקלות בכל נפש אי כולה נפש משמע או כל דהו וכן בבכורות (ד' ג.) גבי כל בכור רב אשי בא לסתור ראייתו של רבה ולהעמיד הברייתא כמאן דאמר כל דהו משמע ועוד כדפי' בקונטרס דברייתא גופה מוכחא דזאת בא להתיר מקצת ערלות ולהכי פריך:

כתב רחמנא זאת עד דאיכא כולה ערלה - תימה לשתוק מכל ועוד דנימא איפכא דזאת ודאי כולה ערלה משמע כתב רחמנא כל אפילו כל דהו וי"ל דידע בעל הש"ס דאיצטריך כל לשום דרשה אחריתי ואיצטריך זאת לגלויי דלא נדרוש מכל כל דהו אבל אי הוה דרשי' איפכא לא הוה ידעינן כלל זאת למאי אתא:

דף סב.

האי מחוסר מעשה כו' - הקשה ריב"א דבפ' אלו עוברין (דף מז:) מסיק כתישה בי"ט מי שרי משמע אי הוה שרי אמרינן הואיל אע"ג דמחוסר מעשה ותירץ ר"י דהאי מעשה דמילה חשיב טפי:

כי לית ליה לקולא וכו' - נראה דרב חסדא לא פסל אלא מדרבנן דמדאוריי' לא שייך לחלק בין לחומרא בין לקולא ומדאוריי' לא אמרינן הואיל כלל אפי' לחומרא וכן מוכח בר"פ שני שעירים (יומא דס"ב:) דקאמר רבינא השתא דאמר ר"ח מחוסר הגרלה כמחוסר מעשה דמי פי' אם שחט שעיר יום הכפורים בחוץ היה פטור משום דמחוסר הגרלה אי לאו משום דחזי לשעיר חיצון שלמים ששחטן קודם פתיחת ההיכל פטור מחוסר פתיחה כמחוסר מעשה דמי אלמא לית ליה הואיל אפילו לחומרא ואין להקשות אי מדרבנן היאך יתחייב פסח אחר הא קמייתי חולין לעזרה לא היא כיון דלא יזרוק הדם אינו יוצא ומותר לצאת באחר וכן מוכח בכיצד צולין דאמר רב לא זרק את הדם חייב לעשות פסח אחר כו' (תימה דהשתא לרב אשי דמחשבת ערלים המנויין לכ"ע פסל אף בזריקה וכשאינם מנויין איכא מאן דמכשר וסברא משמע איפכא דהשתא כשאינה מנויין לא פסלה כ"ש במנויין):

מאי שנא טומאה דפשיטא ליה ומאי שנא ערלה דמספקא ליה - תימה לרשב"א דלמא טומאה פשיטא ליה משום דילפינן טומאת גברי מטומאת בשר וכי תימא דמשמע ליה

דאי פשיטא לן בטומאת גברי דלא עשה בה מקצת טומאה ככל טומאה הוא הדין בערלה משום דמחד קרא דלפי אכלו נפקי ותו לא הוה שייך למילף מזמן מכל מקום מאי קאמר דנין דבר שלא הותר מכללו כו' הא ע"כ איכא למילף טפי טומאת גברי מטומאת בשר דהוי טומאה מטומאה ודמי ליה בכל צד מדנילף טומאת גברי מזמן דלא דמי ליה כלל וכיון דפשיטא לן בטומאה דגברי פשיטא לן נמי בערלה כיון שיש להשוותם והיכי קבעי למילף ערלה מזמן ואומר ר"י דטומאת גברי נמי איכא למימר דנילף טפי מזמן מדנילף מטומאת בשר משום דדנין פסול מחשבה מפסול מחשבה ולא תוכיח טומאת בשר דלא הוי פסול מחשבה:

ערל משלח קרבנות וטמא משלח כו' - כרבי עקיבא אתיא דמרבי ערל כי טמא בחגיגה (דף ד:) דאי לאו הכי לייתי איהו גופיה קרבנותיו וקשה לר"י בריש חגיגה (שם) טמא פטור מן הראייה שנאמר ובאת שמה והבאתם שמה כל שישנו בביאה ישנו בהבאה וכל שאינו כו' משמע דטמא אינו משלח שום קרבן דבההוא קרא גופיה כתיבי שאר קרבנות עולותיכם וזבחיכם וגו' ואומר ר"י דמכל מקום דווקא בחגיגה שתלויה בביאה קפיד קרא ואע"ג דכל הקרבנות כתיבי בקרא לא קאי אכולהו דהא מעשרות ותרומה כתיבי נמי התם ועוד קשה לר"י טמא איך משלח קרבנות והא בעי סמיכה ואפילו למאן דאמר ביאה במקצת לא שמה ביאה ליכא למימר אפשר דמעייל ידיה וסמיך דהא בפרק כל הפסולים (זבחים דף לג.) אמרינן כל הסומך ראשו ורובו מכניס מאי טעמא כל כחו בעינן ותירץ ר"י דהכא מיירי בעופות וכן משני בכל הגט (גיטין דף כח:) אי נמי בבכור ומעשר דלא בעי סמיכה כדתנן פרק שתי מדות (מנחות דף צב:) ובקרבן נשים ליכא לאוקמי משום ערל: [וע"ע תוס' יבמות קד: ד"ה דאמר]

דף סב:

אילימא בטומאת בשר היכא הותרה - ואם תאמר והא ודאי טומאת בשר הותרה לזרוק הדם כדאמרינן בכיצד צולין (ד' עז.) גבי חמשה דברים באים בטומאה ואע"ג דלא מישתריא באכילה דבכי האי גוונא הוי השתא הותרה לטומאת גברי לזרוק הדם דאכתי לא ידע גמרא הא דפסח נאכל בטומאה ויש לומר דה"פ דנין דבר שלא הותרה מכללו בפסח מדבר שלא הותר מכללו בפסח ואל תוכיח טומאה שהותרה מכללה בפסח כי ההיא דלעיל דנין דבר שאינו נוהג בכל הזבחים אלא בפסח מדבר כו' וכי מוקי לה בטומאה דגברי ומאי הותרה מכללה בצבור היינו בפסח כדפירש הקונטרס:

ורבי יהושע מכשיר - ואע"ג דאיכא מאן דאמר פסח בשאר ימות השנה בעי עקירה בעברה שנתו מודו כ"ע דהיינו עקירתו ושלמים לשם פסח שחיט:

לימא הואיל ובזמנו פסול כו' - פי' שיכול להמתין עד זמנו ויפסל ולמאי דמסקינן בריש שני שעירים (יומא סב:) דאין מחוסר זמן לבו ביום לגבי הואיל נרא' לפר' דמבו ביום פריך דשלא בזמנו משמע אפי' בי"ד שחרית ולהכי פריך הואיל בזמנו בו ביום פסול שלא בזמנו נמי פסול:

שאני התם דאמר קרא הוא - וא"ת והא מק"ו דריש ליה רבי אליעזר בפ"ק דזבחים (ד' יא.) ומה פסח שמותרו בא שלמים כו' כדמייתי בקונטרס. וי"ל דע"י ק"ו משמע ליה לר' אליעזר דהוא בהוייתו יהא לא הוא לשם אחרים ולא אחרים לשמו ועל ידי כך דריש דשלא בזמנו דכשר לשם אחרים אחרים כשרים לשמו דהא איתקוש אהדדי אבל אי לאו ק"ו לא הוה דרשינן אלא לא הוא לשם אחרים ותו לא:

מה בין לשמו ושלא לשמו לאוכליו ושלא לאוכליו - תימה מאי קא בעי הא גמר לעיל מקרא דמקצת אוכלים לא פסלי ונראה לרשב"א דמיבעיא ליה אמאי לא גמרינן לשמו ושלא לשמו דכשר מלאוכליו ושלא לאוכליו:

לשמו ושלא לשמו ישנו בציבור כו' - תימה לר"י מאי אירא דאינו בציבור תיפוק ליה דאפי' ביחיד אינו נוהג אלא בפסח גרידא:

פסולו בגופו ואי אפשר לברר איסורו חדא מילתא היא - דס"ל דאי לאו טעמא דאי אפשר לברר איסורו לא קרי ליה בגופו הואיל ומחשבה היא כדלעיל אבל ר' יוחנן לא דייק בהכי וקרי ליה שפיר פסולו בגופו ושינוי בעלים נמי אי אפשר לברר איסורו ולהכי לא קחשיב ליה לעיל:

ערלים למולים נמי ליתיה לכולה ערלה - משמע דהוה ניחא ליה אי הוה תני בתרוייהו כשר וא"ת אדרבה בתרוייהו הוה ליה למיפסל דהא ר"מ אית ליה מפגלים בחצי מתיר ואחרים היינו רבי מאיר וי"ל דלא אמר פיגול בחצי מתיר אלא במפרש סימן ראשון או שני לערלים דהוי דבר מסויים כדמוכח בפ"ב דזבחים (ד' ל.) ובקונטרס הביאה אמר ליה אביי מי סברת אינה כו' ישנה לשחיטה מתחלה ועד סוף דאמר סימן ראשון חוץ לזמנו וסימן שני חוץ למקומו ולמה ליה לפרושי הוה ליה למימר בסתם אלא ודאי לא אמר ר' מאיר מפגלי' בחצי מתיר אלא במפרש ועוד נראה דאפילו אמר בחצי סימן לאו כלום היא אלא דווקא בסימן שלם דפריך התם והרי קמיצה דכי לחצות דמי ופליגי ומשני התם נמי דאמרי' קומץ דמנחה חוץ לזמנו דלבונה חוץ למקומה והרי קומץ דמנחת חוטא

דליכא לבונה ופליגי ומשני לא פליגי כו' ואמאי לא קאמר דפליגי דאמר חצי קומץ חוץ לזמנו וחצי חוץ למקומו אלא על כרחיך דבר המסוים ושלם בעינן:

דף סג.

לימא קסברי אחרים אינה לשחיטה אלא לבסוף וכדרבא וכו' - בפ' שני דזבחים (ד' ל.) פליגי אביי ורבא אליבא דר"מ דאביי אמר בלחצו' מודה ר' מאיר ורבא אמר עדיין היא מחלוקת והתם נמי סבר ר' מאיר תפוס לשון ראשון ולחצות מפרש בקונטרס חציה תמורת עולה וחציה תמורת שלמים . ונראה כפירוש ר"ח דמפרש לחצות לחצי היום יחולו שניהם וקאמר אביי דהתם מודה ר"מ כיון דבשעת אמירה אינם חלים ולחצי היום יחולו שניהם ורבא סבר דאפילו התם פליג רבי מאיר כמו בשחיטה דאינה אלא לבסוף דאין כאן אלא משהו אחד לחול לשניהם ולר' מאיר חייל קמא ולהכי לערלים ולמולים ערלים חיילי דאמרינן תפוס לשון ראשון אבל אי ישנה לשחיטה מתחלה ועד סוף כיון שיש שהות לשניהם לחול חיילי תרווייהו ולא אמרינן תפוס לשון ראשון אלא דוקא אי אמרינן אינה לשחיטה אלא לבסוף דאין להם שהות לחול לשניהם כדפרי' ולא דמי לתמורת עולה ותמורת שלמים דיותר אמרינן תפוס לשון ראשון כי לא אמר לחצות שיש לשניהם שהות לחול מכי אמר לחצות דהתם כיון דאמר תמורת עולה ואפילו חציה פשטה בכולה ותו לא מצי חייל תמורת שלמים אבל מולים וערלים כי אמרי ישנה לשחיטה כו' הואיל ויכולים לחול זה אחר זה חיילי תרווייהו אף על גב דסבירא ליה בעלמא תפוס לשון ראשון:

ולא הספיק לומר למולים כו' - תימה לרשב"א א"כ מאי איריא דקתני הקדים מולים לערלים אפילו הקדים ערלים כשר אם הספיק לומר למולים קודם גמר שחיטה:

רבי מאיר סבר לא בעינן פיו ולבו שוין - מכאן מדקדק ר"י דהא דקרי בכל דוכתי פיגול פסול מחשבה לאו דוקא דאינו פיגול עד שיוציא בשפתיו דאי במחשבה תליא מילתא בשלא הספיק לומר למולים אמאי פסול לר' מאיר הלא גמר בלבו נמי לומר למולים:

המתכוין לומר תרומה כו' - אפילו אי דברים שבלב לא הוו דברים גבי ההוא דזבין לניכסי' אדעתא למיסק לארץ ישראל ובעידנא דזבין לא אמר (קדושין דף מט:) התם אינו טועה בדיבורו אבל הכא דברים שבלב הם ומה שהוציא בשפתיו אינו כלום לפי שטעה בדיבורו:

וסימן שני אף לערלים דפתיכי מולין וכו' - וא"ת א"כ אמאי קאמר הקדים מולין אפילו לא הקדים נמי אלא ששחט סימן ראשון למולים ולערלים וכן שני ואומר ר"י דקמ"ל

דאפילו לא פירש אף לערלים אלא ששחט שני לערלים סתמא כיון ששחט סימן ראשון למולים מסתמא אף לערלים קאמר וכן בסיפא דקתני ערלים למולים פסול אפילו הקדים מולין פסול אם פירש שני לערלים דוקא אלא הא קמ"ל דאע"פ ששחט סימן ראשון לערלים סתם לא אמרינן כיון ששחט סימן שני למולים גלי אדעתיה דבסימן ראשון אף לערלים קאמר וכשר:

השוחט פסח על החמץ עובר בלא תעשה - אומר ריב"א דהפסח כשר דהא לא שנה עליו הכתוב לעכב ובתוספתא דמכילתין (פ"ד) תניא בהדיא השוחט את הפסח על החמץ בי"ד עובר בלא תעשה והפסח עצמו כשר ויוצא בו ידי חובתו בפסח:

דף סג:

או לאחד מבני חבורה - אומר ר"י דלא מיחייב בעל החמץ אלא השוחט והזורק דלא תשחט אמר רחמנא ועוד איך יתחייב לרבי יוחנן הא לאו שאין בו מעשה הוא:

לא אמרינן על בסמוך - תימה דבפ' שתי הלחם (מנחות צח.) אמרינן דלכל הפחות בעינן על בסמוך דפליגי תנאי בבזיכי לבונה של לחם הפנים דאיכא למאן דאמר ונתת על המערכת על ממש ואיכא למאן דאמר על בסמוך וכן באלו נאמרין (סוטה לז.) פליגי בקרא דונתת את הברכה על הר גרזים אי על ממש אי בסמוך וי"ל דהתם סברא הוא דהוי בסמוך דהא בשעת הנחת הלחם היו מניחין אותם ובשעת סילוקו נקטרים וכן גבי הר גריזים סברא הוא דלכל הפחות סמוך בעינן דאי לאו הכי למאי כתביה וכן משמע בסמוך דהיכא דסברא הוא לא פליגי דקאמר אבל לענין מקדש אימא מודה ליה לריש לקיש:

התראת ספק לא שמה התראה - מתוך פ"ה משמע דלא הוי התראה משום כיון דלא ידעינן לאו התראה היא ולא נהירא לר"י דמה לנו אם ספק למתרה אלא שיהא ודאי למותרה דלא ניתנה התראה אלא להבחין בין שוגג למזיד ולשון הקונטרס נמי יש ליישב דה"ק כיון דאנן לא הוה ידעינן לאו התראה היא שיכול המותר' להכחישנו ולומר שוגג הייתי:

לאו שאין בו מעשה לוקין עליו כו' - מפורש בהשוכר את הפועלים (ב"מ צ:):

מידי דהוי אכלי שרת - פי' בקונטרס דאין מקדשין אלא מה שבתוכן. וקשה מה שייך זה לשחיטת הזבח שלא יקדש אלא מה שבפנים לעזרה הילכך נראה לפרש מידי דהוה אכלי שרת שאין מקדשין מה שבתוכן אלא כשהן בעזרה וכן משמע בפרק המזבח מקדש (זבחים פח.) דקאמר כלי שרת אין מקדשין אלא מתוכן ואין מקדשין אלא בפנים וא"ת דתנן בלולב וערבה (סוכה מח:) כמעשהו בחול כך מעשהו בשבת אלא שהיה ממלא

חבית של זהב שאינה מקודשת מערב שבת ופריך (שם מט:) ואמאי ניתי מקודשת א"ר זעירי קא סבר אין שיעור למים וכלי שרת מקדשין שלא מדעת פי' ואי מייתי מקודשת איפסיל להו בלינה והשתא אכתי נייתי מקודשת ויניחנה חוץ לעזרה דלא מיקדשה אלא בפנים וי"ל דטוב להביא שאינה מקודשת ויניחנה בפני' ממקודשת ויניחנה בחוץ:

דף סד.

הא והא רבי שמעון - נראה לר"י דההיא קמייתא לא הוה מצי לאוקומי כרבנן משום דקתני בה אבל המולק את העוף בי"ד אינו עובר בולא כלום אמאי נקט עוף אי לאו דאתא למידק דווקא בי"ד אבל בחול המועד אפילו בעוף נמי מיחייב והיינו כר' שמעון ובקונטרס פי' לעיל טעם אחר אמאי נקט עוף:

ואיכא דלא מקיש - חלב לזבח ונהי דלא מקיש להקטרה לענין הכי מקיש דלא אמרינן אפילו אחד בסוף העולם דסברא הוא לאקושי להכי:

טעמא שלא לשמו הא סתמא פטור ש"מ כו' - זאת גירסת רש"י ואין נראה לר"ת דהא איכא למידק מרישא איפכא וגריס ר"ת הכי לשמו אמאי פטור שלמים לשם פסח קשחיט ש"מ בעי עקירה פירוש דאי לא בעי עקירה אפילו שחט לשמו כשר דשלמים לשם פסח כשר דהא מכשיר לעיל ר' יהושע שוחט אחרים לשמו:

קראו את ההלל - פי' לוים דתניא בתוספתא ישראל שוחטין את פסחיהן ולוים קוראים את ההלל קשה לר"י דאמרינן בפ' אין נערכין בערכין (יא.) ובכיצד מברכין (ברכות לה. ושם) אין אומרים שירה אלא על היין והכא חזינן דאיכא שירה בלא נסכים וכן היו מקדשין העזרות בב' תודות ובשיר ואומר ר"י דה"פ אין אומרים שירה בשעת הקרבת קרבן אלא על היין דמשמח אלהים ואנשים דריש ליה ועיקר שתיה ושמחה היינו בשעת אכילה ודומיא דהכי נמי לגבוה בשעת הקרבת קרבן קאמר דאין אומר שירה אלא על היין אבל שלא בשעת הקרבה היו אומרים שירה שלא על היין בכמה דוכתי:

דף סד:

אתיא זריקה זריקה מעולה - בפ' איזהו מקומן (זבחים נז.) פריך ונילף מעולה מה עולה שתים שהן ארבע אף פסח כו' ומשני אמר אביי למה לי למיכתב סביב בעולה סביב בחטאת הוו להו שני כתובין הבאין כאחד ואין מלמדין וקשה לר"י דנהי דלא ילפינן משני כתובין הבאין כאחד במה מצינו מדלא כתב בחד מינייהו בכור ומעשר ופסח דאיכא גזירה שוה נילף שפיר מעולה דאין גזירה שוה למחצה ואומר ר"י דע"כ אשם

וחטאת דכתיב בהו סביב דאמרינן התם דהוו שני כתובים ושלשה כתובים ילפינן בג"ש מעולה או עולה ילפא מינייהו והשתא אתי שפיר הא דמסיק הוו להו שני כתובים הבאין כאחד דלמעוטי דלא נילף בגזירה שוה אתו דדומיא דכתב בהו סביב קא ממעט דאית בהו גזירה שוה כדפרישי':

דף סה.

החולב כגרוגרות - הקשה ה"ר אפרים דתנן בפ' המוציא (שבת עו:) דשיעור המוציא חלב כדי גמיאה ושיעורי שבת הן שוים לכל המלאכות הוצאה טחינה וקצירה ותירץ דסתם חלב כדי גמיאה שהוא שיעור גדול אבל הכא בחולב לגבינה דאחשובי אחשביה שיעורו כגרוגרות דזוטר אבל אי כדי גמיאה זוטר צריך לומר דסתם חלב לגבינה ולכך הכא שיעורו כגרוגרת והא דמיחייב בכדי גמיאה היינו במפרש בהדיא לאכילה ולשתיה דאי סתם חולב לאכילה ולשתיה ולא לגבינ' אפילו היה מפרש בהדיא לגבינה היה לו להתחייב בכדי גמיאה דזוטר הואיל וסתמו לאכול ולשתות כדאמרינן בסוף כלל גדול (שבת עו.) המוציא תבן כמלא פי פרה לגמל חייב אף על גב דלגמל לא הוי שיעורא בהכי הואיל וסתמא לפרה מיחייב אשיעורא דפרה ויש מפרש דכשהחלב כבר בעין מיחייב בכדי גמיאה אבל חולב לא מיחייב אלא בכגרוגרת דאין אדם טורח לחלוב בפחות מגרוגרת וכי האי גוונא מפליג בהמוציא (שבת עט.) גבי עור לעשות קמיע:

המכבד והמרבץ - ע"כ לאו פסיק רישיה הוא דבפסיק רישיה לא הוה שרי ר"ש לרבץ לכתחלה בשילהי המצניע (שבת צה.) ותימה לר"י דא"כ אמאי מחייב רבי אליעזר כיון דיכול להיות בלא גומות ודוחק לומר דפליגי אי הוי פסיק רישיה אי לא ונראה לר"י דבהא פליגי דר' אליעזר סבר סתם מכבד ומרבץ מתכוון להשוות גומות אף על פי שא"צ להשוות גומות מיחייב לרבי יהודה הואיל והשוה גומות לבסוף ורבנן סברי דאין מתכוון אלא לכבד ולרבץ בעלמא וליכא אלא שבות. תימה לר"י היכי מתוקמא מתניתין כרבי אליעזר והא בעזרה שהיה לה רצפת אבנים לא שייך בה אשוויי גומות ואפילו לכתחלה שרי כדאמר בשילהי המצניע (גם זה שם) אמימר שרא זילחא במחוזא אע"ג דגזרינן בבמה מדליקין (שבת דף כט:) עיליתא דשישא אטו עיליתא דעלמא מחוזא היתה כולה רצופה באבנים לא גזרינן אטו דעיר דעלמא ואור"י דבעזרה בין רובד לרובד היו גומות אי נמי דלרבי אליעזר דאיכא איסורא דאורייתא בכיבוד דעלמא גזרינן עזרה אטו כיבוד דעלמא דכמה שבות אשכחן במקדש בפ' בתרא דעירובין (דף קב:) אבל לרבנן דאפילו בעלמא ליכא אלא איסורא דרבנן אין שבות כי האי במקדש כיון דליכא איסורא דאוריית'

בשום מקום. פסק בהלכות גדולות דכיבוד מותר כדאמרינן בהמצניע (דף צה.) גבי ריבוץ האידנא קיימא לן כרבי שמעון דשרי לרבץ לכתחלה ואין נראה לר"י דהא מזיז עפר ממקומו אסרינן בכירה (שבת דף לט.) ובביצה (ד' ח.) ועוד בפרק כל הכלים (שבת דף קכד:) אמרינן אמר רבי (אליעזר) אף מכבדות של תמרה מותר לטלטל ופריך אי מחמה לצל בהא לימא רבי (אליעזר) כו' משמע דפשיטא דהוי מלאכתו לאיסור לכולי עלמא ואף על גב דריבוץ שרי לכתחלה לרבי שמעון בכיבוד אסור דמשוי ביה גומות יותר מריבוץ:

שמא לא נתקבל בכלי - פי' בקונטרס ולא תועיל זריקה משום דנשפך מצואר בהמה וקשה לר"י דמ"מ יזרוק דתועיל זריקה לאותו שנשפך אחר שנתקבל ונראה לר"י דהכי פי' שמא לא נתקבל בכלי ואסור להעלות דם פסול על גבי המזבח כדמוכח בכמה דוכתי דדוקא אם עלו בדיעבד לא ירדו וקאמר אף אני לא אמרתי אלא בנתקבל דסמכינן אזריזות כהנים כדמסיק ודוקא מדם הראוי להתקבל פריך אבל דם התמצית כמים בעלמא חשיב כיון דאינו ראוי לכיסוי אינו אוסר להעלותו וכי פריך והלא דם התמצית מעורב בו ומבטיל ליה ברוב לא פריך מדם הראוי להתקבל ונשפך דעולין אין מבטלין זה את זה אפי' לרבנן כדאמר בהקומץ רבה (מנחות דף כב:):

דף סה:

אטו במגס גופיה מקטר ליה - רש"י מוחקו משום דבמנחות לא פריך דתניא בכמה דוכתי ומקטירה בכלי שרת וכן מוחק בפ' שני שעירי (יומא סז:) ואין צריך להגיה הספרים דבריש פר' שני דסוטה (ד' טו.) פריך גבי מנחות כי האי גוונא דקתני התם ומעלה ומקטירה בכלי שרת ופריך ובכלי שרת מקטר ליה אימא להקטירה ומשום דהתם פריך ומשני לא פריך לה במנחות והא דפריך הכא גבי אימורים אע"ג דכבר פריך בפרק שני שעירי (יומא ד' סז:) משום דהתם בפרים והכא בכבשים ומיהו יש ספרים דגרסי בברייתא דסוטה מעלן ומקטירן בכלי שרת ומולחן ונותן ע"ג האשים ופריך מקטירן בכלי שרת ס"ד פי' וכי כמו שהוא בכלי שרת מקטירן והא לא מלחן ומשני להקטירן פירוש אחר מליחה ולפי זה יתכן פרש"י ור"ת מפרש דגבי מנחה לא שייך למיפרך דשייך למיתני ומקטירן בכלי שרת כיון שהיא כבר בכלי שרת שהיא נתונה שם להתקדש אבל נתנם במגס משמע שבא לומר שבתוך המגס מקטירם:

מתני' אלו דברים - זריקת דמו תנא אגב שחיטתו וקשה לר"י אמאי לא תני נמי הפשט עורו דדחי שבת כדתנן בפירקא דלעיל (ד' סד.) י"ד שחל להיות בשבת מניח ידו כו'

ותולה ומפשיט ותירץ ר"י משום דהוי בכלל הקטר חלביו שאינו יכול להפשיט אלא עד החזה לרבי יוחנן בן ברוקה בפ' כל כתבי (שבת ד' קיו:) ואפילו רבנן דפליגי עליה לא שרו להפשיט כדרכו אלא עד החזה והשאר מפשיט וחותך בחתיכות קטנות כדאמרינן התם לא צריכא דשקיל לה בברזי:

מה ראיה רשות למצוה - משמע דמכשירי אוכל נפש שאפשר לעשותן מערב יו"ט אסירי לר' אליעזר והקשה ר"ש כהן דבריש תולין (שבת ד' קלז:) אמרינן דרבי אליעזר עדיפא מדר' יהודה ושרי אפי' מכשירי דאפשר מערב יו"ט ותירץ לו ר"י דלא שרי אלא דוקא במשמרת דלא דמיא מלאכה כולי האי:

דף סו.

מה מועדו האמור בתמיד דוחה את השבת - ולקמן יליף מעל עולת התמיד תימא דבשמעתין לא דריש ממשמעות דמועדו וכן הא דפסח דחי טומאה ילפינן לקמן מאיש איש איש נדחה ואין ציבור נדחין ובתמיד ילפינן מג"ש דמועדו מועדו ובפרק כיצד צולין (לקמן דף עז.) משמע דדריש לה ממשמעות דמועדו דתניא וידבר משה את מועדי ה' מה ת"ל לפי שלא מצינו בכל התורה שנאמר בהן מועדו אלא בפסח ותמיד מועדו אפי' בשבת מועדו אפילו בטומאה שאר קרבנות מנין משמע דממשמעות' דמועדו דריש ועוד דקאמר התם וצריכי דאי כתב רחמנא תמיד שכן תדיר וכליל אבל פסח לא ואי כתיב פסח שכן כרת ואי מגזירה שוה ילפינן מה צריך לצריכותא הא איצטריך מועדו דתמיד משום טומאה ודפסח משום שבת אלא ודאי ממשמעותא דמועדו דריש וע"כ תנאי היא ועוד בפ' ר' ישמעאל במנחות (דף עב.) דריש שתי הלחם דדחו שבת מתקריב תקריב אפילו בשבת ואפילו בטומאה ולפי שמעתין מצי למילף בג"ש דמועדו מפסח ותמיד או ממשמעותא כמו בכיצד צולין (לקמן דף עז.):

מה לתמיד שכן תדיר - ותימה ונילף מביניהו דתמיד ומילה או משתי הלחם (גרידא) דדחו שבת:

תוחב לו בצמרו - וא"ת והא בעי כלי שרת כדילפינן בפ' דם חטאת (זבחים דף צז:) ויקח את המאכלת ויש לומר שהקדישום השתא משמע בשמעתין דיש איסור רשות הרבים בירושלים וקשה דאמרינן בפ' קמא דעירובין (דף ו:) ירושלים אלמלא דלתותיה ננעלות בלילה חייבין עלי' משום רשות הרבים ולאו דוקא ננעלות אלא ראויות לנעול כדמסיק התם ותירץ ר"י דהכא לאחר שנפרצו בה פרצות וכי האי גוונא משני בפרק בתרא דעירובין (דף קא) אמילתא אחריתי:

דף סו:

והא קא עביד עבודה בקדשים כהלל - בירושלמי מפרש בענין אחר דכל עבודה של צורך הקרבן אין בו מעילה ויליף מפרה כי היכי דלא חשיב עבודה מידי דלצרכה לפסלה ה"נ לא חשיב עבודה להתחייב במעילה ומייתי הא דתנן במסכת פרה (פ"ב מ"ג) רכב עליה ותלה בזנבה ועבר בה את הנהר קיפל עליה את המוסרה נתן טליתו עליה פסולה אבל קשרה במוסרה עשה לה סנדל בשביל שלא תחליק פירס טליתו עליה מפני הזבובים כשירה זה הכלל כל שהוא לצרכה כשירה:

מביאה כשהיא חולין לעזרה - בפ' המוכר את הספינה (ב"ב דף פא:) גבי קונה שתי אילנות פריך ליחוש דילמא לאו בכורים נינהו וקא מעייל חולין לעזרה ובהזרוע (חולין דף קל.) נמי דקאמר טעמא דכ' רחמנא זה הא לאו הכי ה"א חולין חייבין בחזה ושוק הא בעי תנופה והיכי ליעבד לינפינהו לפני ה' כתיב ואי מגוואי קא מעייל חולין לעזרה התם ודאי אסור שעושה בהן תנופה כדרך שעושה בקרבן אבל הכא שמכניס טלה חולין בעזרה ואינו עושה שום דבר שעושה בקרבנות שיראה כמקרי' חולין לגבוה שרי כדאשכחן בהקומץ רבה (מנחות דכ"א:) שהיו אוכלי' חולין בעזרה כדי לאכול מנחות על השבע:

מחמר כלאחר יד הוא - ה"מ לשנויי כשהוא מהלך מניחו עליו וכשהוא עומד נוטלו הימנו דכי האי גוונא שרי בריש מי שהחשיך (שבת ד' קנג.):

כלאחר יד נמי אסור מדרבנן - הוי מצי למיפרך הלא משתמש בבעלי חיים דאסור מדרבנן:

הנח להו לישראל - ואם תאמר והא במתניתין אסר שבות דרבנן כיון דאפשר לעשות מערב שבת ויש לומר שבות בהמתו קיל משבות עצמו:

ואין ציבור נדחין - תימה דהכא לא ממעטינן מאיש אלא רוב ישראל ובפ"ק דסנהדרין (דף יז:) דרשינן והוצאת את האיש ההוא איש ואשה אתה מוציא לשעריך ואי אתה מוציא כל העיר כולה לשעריך ואיכא דממעט התם שבט וי"ל דשאני התם דמצינו שחלק בעיר הנדחת א"נ טובא איש ואשה כתיבי התם:

אלא אמר ריש לקיש וישלחו מן המחנה - תימה לרשב"א לדריש לקיש הניחא לרבי יהודה אלא לרבי שמעון דאמר לקמן דלהכי כתב רחמנא טמא מת זב ומצורע לפי שחלוקים בשילוח מחנות פסח דדחי טומאה מנא ליה:

דף סז.

הכתוב נתקו לעשה - פי' בקו' דכתיב כל ימי אשר הנגע בו משמע דניתוק לאו הוא כל ימיו בדד ישב שאם עבר ונכנס יחזור ויצא ואין בו עונש אחר כמו לא יוכל לשלחה כל ימיו וקשה לר"י דאם כן ה"ל לאיתויי רישיה דקרא בספרים ועוד הקשה ריב"א דלא דמי דלא יוכל לשלחה כל ימיו משמע דליכא לאו אלא כשמשלחה כל ימיו אבל הכא לא משמע מקרא הכי ואור"י דהאי נתקו לעשה לא הוי כשאר לאו הניתק לעשה שהעשה כתוב אחר הלאו בסמוך משמע שלתקן הלאו בא כמו לא תותירו ממנו והנותר וגו' (שמות י"ב:י') וכמו לא תקח האם על הבנים שלא תשלח (דברים כ"ב:ו'-ז') אלא ה"פ הכתוב נתקו לעשה דכיון דכל הטמאים היו בכלל ולא יטמאו את מחניהם ופרט במצורע בפני עצמו עשה אתא להוציאו מכלל האחרים לנתקו מן הלאו וליתנו בעשה אבל היכא שאינו כתוב הלאו אלא על דבר אחד לא מנתקינן את הלאו בעשה אלא הוי בלאו ועשה וקשה דבעל קרי נמי לא לילקי אם נכנס לפנים ממחיצתו שהכתוב נתקו לעשה דכתיב ויצא אל מחוץ למחנה וי"ל דהכא בחד קרא איכא תרי עשה בדד ישב מחוץ למחנה מושבו והאי ניתוק עשה נראה דלא מהני אלא במחנה שלישית דלא גרע מזב הואיל ואיכא לאוקמי ניתוק למחנה שלישי' ובמחנה שכינה חייב כרת דלא גרע ממחוסר כפורים וכן משמע בפ' כל הפסולים (זבחים דל"ב:) דקאמר ואי ביאה במקצת שמה ביאה היכי מעייל ידיה לבהונות אידי ואידי עשה שיש בו כרת הוא א"ל ומטונך הואיל והותר לצרעתו הותר לקריו ואיכא למידחי דההיא כרבי יהודה דלא חשיב ליה לקמן ניתוק לעשה:

זבין ובועלי נדות שנכנסו כו' - ריב"א לא גרס ובועלי נדות בהדי זבין דהא אמרינן לקמן בועל נדה כטמא מת למחנות ובתוספתא ליתיה:

מאי חומרא דזב שכן טומאה יוצאה מגופו - ה"ה דהוה מצי למימר שכן מטמא משכב ומושב וכלי חרס בהיסט כדלקמן אלא ניחא ליה למינקט חומרי דלא מצי למימר להו בסמוך גבי חומר בזב מבמצורע:

דף סז:

כי האי גוונא זב נמי טמויי מטמי באונס - תימה לרשב"א אכתי שרץ חמור שמטמא בכעדשה מה שאין כן בזב דכר' נתן מוקמ' לה דבעי חתימת פי האמה דהוי טפי אפילו מכגריס כדמוכח בסמוך ואור"י דאם היו מפזרין העדשה יהיה יותר מחתימת פי האמה ומגריס ודוחק ונראה לתרץ דאיכא למימר טמא מת יוכיח דבכזית וכי פריך בסמוך

אדרבה בעל קרי חמור שכן מטמא במשהו לא שייך טמא מת יוכיח דהא אין משולח אלא חוץ למחנה אחת ושם רוצה שיהא מצורע משתלח חוץ לשתי מחנות כבעל קרי:
שכן טעון פריעה ופרימה - תימה לר"י אמאי לא קאמר נמי שכן מטמא בביאה הבא אל האהל:
ואסור בתשמיש המטה - כמאן דאמר בפ"ק דמ"ק (ד' ז:) דמוחלט אסור בתשמיש המטה:
שכן עושה משכב ומושב - פירש בקונטרס דהא דתניא בת"כ דמצורע עושה משכב ומושב לא לטמא אדם ובגדים אלא לטמא אוכלין ומשקין אבל ליכא למימר דהא מיירי במצורע בימי ספרו דאינו עושה משכב ומושב כדקתני בהדיא בת"כ דהא אמר הכא דמשולח חוץ לג' מחנות ובשילהי מסכת נגעים (פי"ד מ"ג) תנן דבימי ספרו הוי כטמא שרץ אלמא אינו משולח אפי' חוץ למחנה לויה והא דקתני נמי התם ונכנס לפנים מן החומה לאו דוקא לפנים מן החומה ועוד דמסיק הכא שכן טעון פריעה ופרימה והייינו במוחלט והקשה הרב משה מפוטייש"א דתניא בתורת כהני' (אשר ישכב) איש אותה פרט למצורעת ואי מצורע לא מטמא משכב ומושב למ"ל למעוטי מהיכי תיתי שתטמא את בועלה דמנדה לא ילפא שכן מטמאה משכב ומושב אלא ודאי מטמאה משכב ומושב להכי איצטריך קרא למעוטי ויש לומר דאסמכתא בעלמא היא ועוד הקשה מהא דאמר לזכר לרבות מצורע למעיינותיו אקשיה רחמנא לזב מה זב ראייתו מטמא במשא כו' והואיל ואיתקיש אין היקש למחצה ולמשכב ומושב נמי איתקש ולאו פירכא היא דאם כן למחנותם נמי נימא דאיתקש ואם כן מאי פריך הכא והא דתנן בפרק בתרא דמסכת זבין (פ"ה מ"ו) הנוגע בזב ובזבה במצורע כו' אחד הנוגע אחד המסיטו ואחד הנושא ואחד הנישא אלמא משמע דמצורע מטמא בהיסט ובשמעתין משמע דלא מטמא אור"ת דהא דקתני נישא דמשמע דמטמא בהיסט לא קאי אמצורע אלא אשארא:
ואיתקש בעל קרי לזב - הכא משמע דבעל קרי נמי טמא מטעם ראיה ואומר ר"י דפליגא אההיא דריש המפלת (נדה דף כב.) דקאמר התם בעא מיניה רבא מרב הונא הרואה קרי בקיסם מהו אמר ליה ותיפוק ליה דהוא עצמו אינו מטמא אלא בחתימת פי האמה וקאמר למימרא דנוגע הוי פירוש מדבעי חתימת פי האמה אלמא משמע התם דמטעם נגיעה טמא ובפרק יוצא דופן (נדה דף מב.) דקאמר שכבת זרע לרואה במשהו לנוגע בכעדשה פליגא אדשמעתא ודהמפלת:
מחילות לא נתקדשו - וא"ת הא אמר בפ"ב דזבחים (דף כד.) נעקרה אבן ועמד במקומה מהו כו' ומסיק לעולם פשיטא ליה דכי קדיש דוד רצפה עד ארעית תהומא קדיש וי"ל

דבכיצד צולין (לקמן דף פו.) מסקינן כי א"ר יוחנן בפתוחות לחול אבל פתוחות לקודש קודש:

דף סח.

האי טומאת שבעה כתיב ביה והאי טומאת כו' - הוי מצי לשנויי כדמשני בפ"ק דיומא (דף ו:) דלעולם לטומאת שבעה וסיפא איצטריכא ליה אלא שחמור הימנו בועל נדה שמטמא משכב ומושב לטמא אוכלין ומשקין:

דף סח:

מפרך פריכא - הילכך ההוא דעירובין ליכא לאוקמא ביבשה דהא קתני סיפא ואם בכלי כאן וכאן אסור ויבשה כיון דמפרכא אפילו בכלי נמי שריא והכי מוכח בפרק בתרא דעירובין (דף קג):

ומה שחיטה שהיא משום מלאכה דוחה את השבת אלו כו' - תימה לר"י מה קל וחומר הוא זה דלמא שאני הני משום דאפשר לעשותן מערב שבת ור' אליעזר גופיה אית ליה זה החילוק ומשום הכי בפ' רבי אליעזר דמילה (שבת קלב.) מצריך תרי קראי חד למילה וחד למכשיריה משום דאפשר לעשותן מערב שבת דאמר התם מילה וכל מכשיריה דוחין את השבת דברי ר' אליעזר מנא ליה לרבי אליעזר הא דאמר קרא וביום השמיני ביום ואפילו בשבת והדר קאמר ע"כ לא פליגי רבנן עליה אלא במכשירים אבל מילה דברי הכל דחיא מנא לן והשתא מאי קבעי מנא לן תיפוק מההוא קרא דביום דדריש מיניה ר' אליעזר מכשירים אע"כ משום דבעינן תרי קראי למילה ולמכשיריה כדפרישי' ונראה לר"י דודאי לר' אליעזר לא צריך האי קל וחומר דהא אפילו מכשירי פסח דהוו מלאכה גמורה דחו שבת אע"ג דאפשר לעשותן מערב שבת כדקאמר (לקמן סט.) בגמרא וליעבריה דהא שמעינן ליה לרבי אליעזר דאמר מכשירי מצוה דחו והא דקאמרינן הכא ק"ו לדבריהם דרבנן קאמר כלומר אף על גב דאפשר לעשותן מערב שבת כיון דליכא אלא שבות בעלמא יותר יש להתירם משחיטה עצמה דהיא מלאכה גמורה אף על גב דאי אפשר לעשותה מבערב ותימה לר"י מכשירי פסח מנא ליה לרבי אליעזר דדחו שבת דהא גבי מילה מצריך תרי קראי וכי תימא דגמר מסוכה ולולב ומצה ושופר ועומר ושתי הלחם דמוכח התם דדחו מכשיריהם שבת הא איכא למיפרך דמה להנך שכן בשעת דחייתו מיד יכול לקיים מצותן אבל פסח אינו נאכל אלא בלילה ועוד אי מהתם יליף

אמאי איצטריך במועדו גבי פסח דקאמר ר' אליעזר עקרת מה שכתוב בתורה במועדו אפי' בשבת:

הכל מודים בעצרת דבעינן לכם - תימה לריב"א א"כ מאי קאמר רבי אליעזר מה ראיה רשות למצוה דנימא עצרת תוכיח שהיא מצוה וי"ל דהא דבעי רבי אליעזר בעצרת לכם לאו דוקא מקרא אלא מסברא:

ומה שחיטה שהיא משום מלאכה דוחה את השבת אלו כו' - תימה לר"י מה קל וחומר הוא זה דלמא שאני הני משום דאפשר לעשותן מערב שבת ור' אליעזר גופיה אית ליה זה החילוק ומשום הכי בפ' רבי אליעזר דמילה (שבת קלב.) מצריך תרי קראי חד למילה וחד למכשיריה משום דאפשר לעשותן מערב שבת דאמר התם מילה וכל מכשיריה דוחין את השבת דברי ר' אליעזר מנא ליה לרבי אליעזר הא דאמר קרא וביום השמיני ביום ואפילו בשבת והדר קאמר ע"כ לא פליגי רבנן עליה אלא במכשירים אבל מילה דברי הכל דחיא מנא לן והשתא מאי קבעי מנא לן תיפוק מההוא קרא דביום דדריש מיניה ר' אליעזר מכשירים אע"כ משום דבעינן תרי קראי למילה ולמכשיריה כדפרישי' ונראה לר"י דודאי לר' אליעזר לא צריך האי קל וחומר דהא אפילו מכשירי פסח דהוו מלאכה גמורה דחו שבת אע"ג דאפשר לעשותן מערב שבת כדקאמר (לקמן סט.) בגמרא וליעבריה דהא שמעינן ליה לרבי אליעזר דאמר מכשירי מצוה דחו והא דקאמרינן הכא ק"ו לדבריהם דרבנן קאמר כלומר אף על גב דאפשר לעשותן מערב שבת כיון דליכא אלא שבות בעלמא יותר יש להתירם משחיטה עצמה דהיא מלאכה גמורה אף על גב דאי אפשר לעשותה מבערב ותימה לר"י מכשירי פסח מנא ליה לרבי אליעזר דדחו שבת דהא גבי מילה מצריך תרי קראי וכי תימא דגמר מסוכה ולולב ומצה ושופר ועומר ושתי הלחם דמוכח התם דדחו מכשיריהם שבת הא איכא למיפרך דמה להנך שכן בשעת דחייתו מיד יכול לקיים מצותן אבל פסח אינו נאכל אלא בלילה ועוד אי מהתם יליף אמאי איצטריך במועדו גבי פסח דקאמר ר' אליעזר עקרת מה שכתוב בתורה במועדו אפי' בשבת:

מה ראיה רשות למצוה - משמע דמכשירי אוכל נפש שאפשר לעשותן מערב יו"ט אסירי לר' אליעזר והקשה ר"ש כהן דבריש תולין (שבת ד' קלז:) אמרינן דרבי אליעזר עדיפא מדר' יהודה ושרי אפי' מכשירי דאפשר מערב יו"ט ותירץ לו ר"י דלא שרי אלא דוקא במשמרת דלא דמיא מלאכה כולי האי:

דף סט.

אם דחו מכשירי מצוה שלאחר שחיטה השבת כו' - פי' בקונטרס מיחוי קרביו ותימה לר"י מה ראיה מייתי דילמא שאני התם משום דלא אפשר למיעבד מאתמול ונראה לר"י דמכשירי מצוה שלאחר שחיטה דקאמר היינו הקטר חלבים דאפשר להמתין עד הלילה ודחי שבת וכן יש בירושלמי דקא אמר ר' אליעזר אימורי ציבור יוכיחו אע"פ שאפשר להמתין למוצאי שבת מה לי מכשירין שלאחר שחיטה כו' והא דפריך משחט נמי לא לשחוט אע"ג דשחיטה לא אפשר מ"מ פריך משום שכבר הוכיח שאין חילוק בין אפשר ללא אפשר מדשרינן הקטר חלבים:

הזאה דתרומה אגמריה - ואית לן למימר דר' אליעזר הי' סבור דבהזאה דפסח קאמר ר"ע ולכך היה משיב ועליה אני דן שתהא מותרת דהשתא סבירא לן דהזאה דפסח דחיא שבת וקאמר ליה ר"ע זה חילוף שהיה סבור שר' אליעזר היה טועה במה שלמדו דאינה דוחה:

דתרומה גופה לא דחיא שבת - וא"ת נילף דתידחי שבת מכל הנהו וי"ל משום דיכול לקיים מצות אכילת תרומה אחר השבת:

שמא יעבירנה ארבע אמות - וא"ת ואמאי חיישינן להכי הלא נושא מי חטאת טמא ויחזור ויטמא את המים ויש לומר דמעביר בכלי אבנים ובכלי גללים דלא מקבלי טומאה:

קטן בריא מחמין כו' דהא חזי - דווקא לר' אליעזר יש חילוק בין חזי ללא חזי אבל ר' עקיבא אינו מחלק כלל דהא קאמר במתני' הזאה תוכיח:

לא שנא חלש ולא שנא בריא אין מחמין לו חמין כו' - וכי אמר רבי אליעזר דמכשירי מילה דחו שבת ה"מ היכא שהוחמו חמין מערב שבת דחזי:

שוחטין וזורקין כו' - וא"ת אי שוחטי' וזורקי' על טמא שרץ אמאי כתב רחמנא טמא אינו עושה פסח פשיטא דהא כתיב איש לפי אכלו לעכב דבעינן גברא דחזי לאכילה כדמוכח בכיצד צולין (לקמן עח:) ונראה לרשב"א דאיצטריך לאשמעינן דחייב בפסח שני דלא נימא דמיפטר משום דשני תשלומין דראשון הוא דחזי בראשון חזי בשני דלא חזי בראשון לא חזי בשני כדאמר לקמן גבי חגיגה בכיצד צולין (לקמן פ.) אי נמי איצטריך למימרא דציבור עבדי בטומאה כדדרשינן איש כי יהיה טמא איש נדחה ואין ציבור נדחין:

דף סט:

מדקמהדר אטמא שרץ קסבר אין שוחטין כו' - מכל מקום חייב הוא כרת לפי שהיה יכול לטבול ואז היו שוחטין וזורקין עליו כדאמר לקמן שוחטין וזורקין על טבול יום דשימשא ממילא ערבא:

אכילת פסחים לא מעכבא - פי' בכי האי גוונא שיש בידו לתקן עצמו ואינו מתקן לא מעכבא אבל בטמא גמור מעכבא דהוי דומיא דחולה וזקן ולא כפירוש הקונטרס דפי' דהא דכתיב איש לפי אכלו היינו למצוה דהא לעיל (דף סא.) אוקימנא ליה לעכב ומסיק בכיצד צולין (דף עח:) מאיש לפי אכלו דבעי' גברא דחזי לאכילה:

האי מיחזא חזי ותקוני הוא דלא איתקן - הקשה ריב"א א"כ אמאי אמר ר"א לעיל ערל שלא מל ענוש כרת הא מיחזא חזי אלא דלא איתקן וי"ל דשאני התם דמחוסר מעשה בגופו וחשבינן ליה שלא לאוכליו:

הלכה כר"ע - הא דלא פריך הלכתא למשיחא מפורש [בפ' ד' מיתות סנהדרין] (דף נא:):

וצריכא דאי אשמעינן כו' - אדרב יהודה עביד צריכותא אמאי איצטריך למיפסק בתרוייהו כר"ע דאי אדר' עקיבא הוה ליה לאצרוכי ההיא דפרק שתי הלחם (מנחות דף צו.) גבי חביתי כהן גדול דמסיק התם כלל א"ר עקיבא כו':

אבל מילה שנכרתו עליה י"ג בריתות אימא דנידחי - תימה מה מועיל מה שנכרתו עליה י"ג בריתות הא איכא קרא באפי נפשיה למכשירין כדפי' לעיל ונראה לרשב"א לפרש דאי לאו דפסק רב יהודה כר"ע גבי מילה ה"א דסבירא ליה בכל מקום כר' אליעזר וגבי פסח דפסק כר"ע היינו להחמיר מדרבנן שלא יהו מכשירין דוחין שבת אבל גבי מילה דנכרתו עליה י"ג בריתות לא:

דף ע.

לאו חובה היא - כלומר אינו חייב מן התורה להביאה דאי ס"ד חובה היא מן התורה שוב אין לנו לומר שיש חילוק בין שבת לחול דהוי קרבן הקבוע לו זמן ותיתי במרובה ובטומאה אלא ודאי לאו חובה היא ואינה באה אלא כדי שיאכל הפסח על השבע ואומר ריב"א דמשמע בירושלמי דהא דפסח נאכל על השבע היינו מדרבנן גזירה משום שבירת עצם שאם לא היתה באה על השבע מתוך שהוא רעב לאכול הבשר שסביב העצמות היה בא לידי שבירתן וקשה לר"י דהשתא משמע דלרבנן דבן תימא דבסמוך הויא חגיגת ארבעה עשר דרבנן ולקמן (דף עא.) משמע שהיא מן התורה דתניא לא ילין מן הבשר וגו' לימד על חגיגת ארבעה עשר שנאכלת לשני ימים ויש לומר דאשכחן בפ"ק דחגיגה (דף ח.) תנא דסבירא ליה שהיא מדרבנן דקאמר רב אשי הא קמ"ל חגיגת חמשה עשר אין חגיגת ארבעה עשר לא אלמא קסבר חגיגת י"ד לאו דאורייתא והשתא לבן תימא ולתנא דלקמן דאית להו חגיגת ארבעה עשר דאורייתא דחי שבת והשתא אתי שפיר ההיא דריש תמיד נשחט (לעיל נט:) בארבעה עשר שחל להיות בשבת כו':

והא מדקתני סיפא חל י"ד להיות בשבת כו' - וא"ת אמאי לא פריך אי בשבת היכי שרי להטביל כלים הא קיימא לן דלא מזין ולא טובלין ולא פירכא היא דאיכא למימר שונה ומטביל לאחר י"ט וי"ד וי"ג (שחל להיות בשבת) אמציאה קאי:

דף ע:

מאי טעמא דבן דורתאי דכתיב וזבחת פסח וכו' - רש"י פי' דבחגיגת י"ד מיירי ולפי' צ"ל דלבן תימא אע"ג דאית ליה היקשא אחרינא לעיל חגיגת י"ד לא דחיא שבת אע"ג דלכל מילי אקשיה חגיגה לפסח דאפילו לשבירת עצם אקשיה אי לאו דכתב בו מדקאמר רב אשי בסמוך ואנן טעמא דפרושין ניקו וניפרוש ואי בן תימא נמי ס"ל דדחי' שבת לא הוה מתמה כולי האי וטעמא כדילפינן בסמוך מוחגותם אותו וגו' דלא דחיא שבת אע"ג דקרבן ציבור היא ה"נ לבן תימא ואע"ג דקרא וחגותם אותו בחגיגת ט"ו כתיב סברא הוא להשוות החגיגות יחד ולהכי איצטריך לבן דורתאי למילף מוזבחת פסח שהוקשו לענין זביחה ואפי' בשבת לאפוקי שלא נקיש החגיגות יחד ולא מצי למילף מהיקשא דבן תימא כדפי' וקשה דלעיל קאמר רב אשי דאי חובה היא תיתי בשבת משמע דלבן תימא ולתנא דלקמן דאית להו חגיגת ארבעה עשר דאורייתא דחיא שבת א"כ מאי קמתמה רב אשי ואנן טעמא דפרושין ניקו וניפרוש ועוד תיקשי לההוא דאמר בהוציאו לו (יומא נ.) נקוט האי כללא בידך כל שזמנו קבוע דוחה את השבת ואת הטומאה ואפי' דיחיד הא איכא חגיגת י"ד דקבוע לה זמן ולא דחיא לכך נראה לר"י עיקר דהכא איירי בחגיגת ט"ו כדמוכח דמייתי קרא דוחגותם אותו ואתי שפיר דלא כייל בהוציאו לו אלא דבר שקבוע לו זמן יום אחד ולא יותר אבל חגיגת ט"ו לא חשיב כל כך זמן קבוע כיון שיש לה תשלומין כל שבעה ומ"מ פריך שפיר הא ודאי קרבן ציבור הוא דאף חגיגת חמשה עשר חשיבה זמנה קבוע כדאמרינן בפרק ב' דביצה (דף כ:) אמר להן ב"ה אף זו קבוע לה זמן דתנן עבר הרגל ולא חג אינו חייב באחריותו ואין להקשות א"כ אמאי הוצרך בן דורתאי לפרוש ולהתרחק כדי שיהיה בדרך רחוקה ויפטר הלא היה יכול להביא חגיגתו כל שבעה כדילפינן בסמוך אומר ר"י דילמא יהודה בן דורתאי ס"ל מדאיתקש חגיגת חמשה עשר לפסח שמע מינה אין לה תשלומין והא דמוקי בן דורתאי קרא דוזבחת פסח בחגיגת חמשה עשר ולא בחגיגת י"ד משום דסבר דחגיגת י"ד לאו דאורייתא:

הא ודאי קרבן ציבור הוא - נקט קרבן ציבור משום דאיכא תנא דתלי בהכי בפ' יש קרבנות (תמורה יד.) דתנן יש בקרבנות ציבור שאין ביחיד שקרבנות ציבור דוחין את השבת ואת הטומאה ומיהו בפרק הוציאו לו (יומא נ.) אמרי' כל שזמנו קבוע דוחה את

השבת וטומאה אפילו ביחיד וק"ק דהכא קרו ליה קרבן ציבור משום דאתי בכינופיא וכן ביומא [אבל בחגיגה] (דף ו.) קרי ליה קרבן יחיד:

הא ודאי קרבן ציבור - תימה לרשב"א מה בכך אם הוא קרבן ציבור והא פסח ותמיד ושעירי ר"ח ועומר ושתי הלחם לכולהו מצרכינן קראי בכיצד צולין (לקמן עז.) שידחו שבת וא"כ הכא מנא לן ואור"י דחגיגה בכלל שאר קרבנות מועדות דהאי קרא דוחגותם כתיב בסוף פרשת פינחס:

שלמים ששחטן מערב יו"ט וכו' - נראה לר"י דאפי' הקדישם מתחלה ושחטן לשם חגיגת ט"ו איירי דאי לשם שלמים דעלמא אין יוצא משום חגיגה אפי' שחטן בי"ט דכל דבר שבחובה אין בא אלא מן החולין לכך נראה דהקדישן ושחטן לשם חגיגה דהואיל והוי דבר שבחובה ואינו בא אלא מן החולין שצריך להקדישם לשם כך סברא הוא שישחט נמי בשעה הראוייה לחגיגה וראייה לדבר מדאמר לעיל שבעה שמונה הוו אלא מכאן לחגיגה וכו' ואי יכול לשוחטה מערב י"ט אכתי שמונה הוו הקשה ריב"א והא האי קרא דוזבחת שלמים לא כתיב גבי שמחת י"ט אלא גבי הר עיבל והיכי יליף מיניה י"ט וי"ל דאיכא למימר דבכל ענין קאמר קרא דבעינן זביחה בשעת שמחה:

דף עא.

לרבות לילי יום טוב האחרון - נראה לריב"א דהוא הדין ללילות אחרות איצטריך ריבוי משום דהאי קרא דושמחתם לפני ה' שבעת ימים דדרשינן מיניה שלמי שמחה דרשינן נמי מיניה בפרק לולב וערבה (סוכה מג.) במקדש לולב שבעת ימים והתם ימים ולא לילות ומיהו לילי יום טוב האחרון איצטריך ריבוייא טפי משום דשמיני רגל בפני עצמו הוא וה"א לא יהא מחוייב לזבוח שמחה ביום שביעי לצורך שמיני כמו שאינו מחוייב בערב יום טוב לצורך הלילה:

או אינו אלא לילי י"ט הראשון - ולא בא למעוטי שאר לילות אלא לילי יום טוב האחרון:

לאו משום דאין לו במה ישמח - וא"ת אם כן תיפוק ליה מאידך קרא דבעינן זביחה בשעת שמחה וי"ל דאי מהתם ה"א דלא בעינן זביחה בשעת שמחה אלא בחגיגה של יום טוב שיכול לשוחטה בו ביום אבל הכא שאין יכול לשוחטה בלילה לא להכי איצטריך אך למעט:

לילי יום טוב האחרון - פי' בקונטר' דווקא לילה אבל יום שמיני לא וקשה לריב"א דהתנן ההלל והשמחה שמונה וליכא למימר משום ליל שמיני קתני שמונה דליכא שמונה לילות דליל יום טוב ראשון לא קחשיב ועוד דומיא דהלל דעיקרו ביום ועוד דכי פריך

לקמן ואם איתא זימנין דלא משכחת לה שמונה כגון שחל להיות יום טוב הראשון בשבת ואי כפירוש הקונט' תיקשי נמי לכולי עלמא דכשחל יום שמיני באחד בשבת אז ליכא אלא שבעה דמתי יוכל לשחוט בליל שמיני שהוא מוצאי שבת דאי שחיט בערב שבת איפסלא לה הלכך נראה לפרש דלילי יום טוב האחרון לאו דווקא דה"ה ביום:

מנין לאימורי חגיגה שנפסלין בלינה שנאמר ולא ילין כו' - מהכא נפקא בכל אימורין:

דף עא:

לימד על חגיגת י"ד שנאכלת לשני ימים ולילה אחד - תימה לר"י דתניא בסוף פרק כל הפסולים (זבחים לו) ובשר זבח תודת שלמיו למדנו תודה שנאכלת ליום ולילה מנין לרבות שלמי נזיר ושלמי פסח ת"ל שלמיו ופי' בקונ' התם שלמים הבאים מחמת פסח היינו חגיגת י"ד והשתא ההיא ברייתא כמאן דלתנא דשמעתין נאכלת לשני ימים ולבן תימא (לעיל ד' ע.) נמי דנאכלת ליום ולילה נפקא ליה מדהוקש לפסח והתם נפקא ליה מדכתיב זבח תודת שלמיו על כן נראה לר"י דשלמים הבאים מחמת פסח דקתני התם היינו מותר הפסח שקרב שלמים והשתא אתי שפיר דלקמן פרק האשה (ד' פט.) אמרינן דמותר הפסח נאכל ליום ולילה ומנא לן אי לא מקרא דהתם ובת"כ בפרשת צו את אהרן משמע בהדיא כפי' ר"י דדריש התם האי קרא דבשר זבח תודת שלמיו לשלמים הבאים מחמת פסח ובתר הכי מייתי ההיא דשמעתין ודריש מלא ילין מן הבשר אשר תזבח בערב וגו' בחגיגה הבאה עם הפסח הכתוב מדבר שתאכל לשני ימים ולילה אחד אלמא משמע דההיא דלעיל איירי במותר הפסח שקרב שלמים:

והאיך כוליה קרא לחגיגת י"ד - תימה לרשב"א כיון דכולי' קרא בחגיגת י"ד איירי ומאי בקר בקר שני א"כ תאכל לשני ימים ושני לילות דקרא משמע שאינה נפסלת עד בקר שני אבל ליל בקר שני נאכלת:

כל היכא דכתב בקר סתמא בקר ראשון - תימה לר"י דבסוף ערבי פסחים (לקמן קכ:) דריש בקר בקר שני אף על גב דכתיב סתמא:

דף עב.

שמעת מינה עקירה בטעות הויא עקירה - אומר ר"י דפלוגתא היא בהתכלת (מנחות מט.):

הא לא דמי רישא בעוקר כו' - ומאי קאמר ר' יהושע שכן שינה שמו בדבר האסור אפילו שינה שמו לדבר המותר נמי חייב כיון שהוא עיקר:

לרבי יהושע דשני ליה לימא ליה הכי - תימה לרשב"א הא אפי' אי מוקמי' כולה בטועה ע"כ רבי יהושע לדבריו דרבי אליעזר קאמר דלדידיה רישא אפילו שינה לדבר המותר חייב כיון דלא עשה מצוה דמתני' מוקמי' בגמרא כרבי שמעון דאית ליה היכא דלא עשה מצוה חייב לרבי יהושע בפרק רבי אליעזר דמילה בסופו (שבת קלז.) דאמר רבי שמעון לא נחלקו רבי אליעזר ורבי יהושע על ב' תינוקות אחד למול אחר השבת ואחד בשבת ושכח ומל את של אחר השבת בשבת דחייב משום דלא עשה מצוה א"כ מה שהוצרך לומר דרישא משום דשינה לדבר האסור היינו לדברי רבי אליעזר דלרבי אליעזר בסיפא נמי לא עשה מצוה דפסל לעיל אחרים לשם פסח ואומר ר"י דבכמה מקומות מצי למימר וליטעמיך ולא קאמר ועוד דלא דמי לתינוקות דהתם ודאי חייב כשמל של אחר השבת בשבת לפי שלא עשה מצוה וגם לא ניתנה שבת לידחות אצל אותו תינוק אבל פסח ששינה לדבר המותר פטור כיון שניתנה שבת לידחות אצל אותו פסח אם היה שוחטו לשמו:

לדידך לא אם אמרת בפסח כו' - תימה לרשב"א מה משיב ר' יהושע לדברי ר' אליעזר תאמר בזבחים ששינה שמן לדבר המותר כיון לר' אליעזר לא שני בין עוקר לטועה מה מועיל מה ששינה לדבר המותר הלא לר' יהושע עוקר לדבר המותר חייב ה"ה טועה לר' אליעזר ומפרש דה"ק ר' יהושע לר' אליעזר נהי דלא שני לך בין עוקר לטועה מ"מ יש לחלק דרישא תרתי לגריעותא עוקר ולדבר האסור וסיפא תרתי לטיבותא דטועה ולדבר המותר:

שקדם ומל של שבת בערב שבת - הוה מצי לפלוגי בדידי' בין קדם ומל ללא קדם אלא דנקט רבותא בסיפא דמל של אחר השבת בשבת פטור אע"ג דלא עשה מצוה כיון שניתנה שבת לידחות ורישא נמי קמ"ל רבותא דנקט ע"ש אף על גב דעשה מצוה חייב כיון שלא ניתנה שבת לידחות:

דף עב:

באשתו נמי קא עביד מצוה - ובסמוך נמי פריך והא איכא שמחת עונה ותימה הא באשתו נדה קיימינן דליכא מצוה ולא שמחת עונה ואומר ר"י דפריך אלישנא בתרא דפוטר טעה בדבר מצוה אע"פ שלא עשה מצוה הלכך פריך והא איכא שמחה וטעה בדבר מצוה ומסיק דהוה ליה לשיולי:

סמוך לווסתה - אין לפרש דיודע שהוא סמוך לווסתה ומספקא ליה אם נדה גמורה היא אם לאו דא"כ ביבמתו אמאי פטור כיון דיודע שהוא סמוך לווסתה וסמוך לווסתה

דאוריי' דנפקא לן מוהזהרתם את בני ישראל אלא יש לפרש שאינו יודע אם הוא סמוך לווסתה אם לאו דהוה ליה לשיולה כיון שאינו יודע והא דאמר בפ"ב דנדה (דף טו.) דכל הנשים בחזקת טהרה לבעליהן היינו כשיודע שלא הגיע זמן ווסתה דלא חיישינן שמא שינתה ווסתה וה"ה דהוה מצי למימר שאינו יודע אם היא נדה גמורה או לאו אלא נקט דאפילו יודע שאינה נדה כיון דמספקא ליה אם הוא סמוך לווסתה באשתו חייב ומיהו הוה מצי לאשמעינן במספקא ליה אם היא נדה גמורה ואפי' הכי ביבמתו פטור:

דף עג.

לדברי האומר מקלקל בחבורה כו' - וא"ת והלא ר' יהודה הוא דפטר מקלקל בחבורה ומתני' דמחייב בשאינן ראויין דהיינו מתעסק ששוחט זבח זה וסבור שהוא אחר לא אתי כר"י דלדידיה מתעסק פטור כדמוכח בפ' ספק אכל (כריתות יט:) דקאמר הנח לתינוקות מתוך שמקלקל בחבורה חייב מתעסק נמי חייב אלמא משמע מאן דפטר מקלקל בחבורה פטר נמי מתעסק וא"כ מתני' לא מתוקמא כמאן דפטר מקלקל בחבורה וי"ל דלדברי האומר מקלקל בחבורה פטור היינו רבי יוחנן אליבא דרבי שמעון דפטר היכא דמקלקל לגמרי דליכא תיקון כלל ולאפוקי מדר' אבהו דבפ' האורג (שבת קו.) תני ר' אבהו קמיה דר' יוחנן כל המקלקלין פטורין חוץ מחובל ומבעיר א"ל פוק תני לברא חובל ומבעיר אינה משנה ואת"ל משנה בחובל וצריך לכלבו ומבעיר וצריך לאפרו והיינו אליבא דר"ש מדמפליג בין חובל ומבעיר לשאר מקלקלין אבל מקלקל גמור לא אפי' לר"ש מיהו אכתי קשה לר"י כיון דס"ד דליכא תיקון כלל במתני' א"כ תקשי לכ"ע היכי חייב לר"ש מקלקל בחבורה הא מלאכה שאינה צריכה לגופה היא ופטור אפילו בחבורה כדמוכח בסוף כל כתבי (שבת קכא:) דפטר ר"ש התם הורג נחשים ועקרבים משום מלאכה שאינה צריכה לגופה ובריש הנחנקין (סנהדרין פד:) נמי מסיק מאן שמעת ליה דאמר מקלקל בחבורה חייב ר"ש האמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה:

שחטו ונמצא טריפה בסתר פטור - תימה לר"י אמאי פטור והלא לא עשה מצוה ומתניתין אוקימנא כר"ש דמחייב אפי' לר' יהושע היכא דלא עשה מצוה וליכא למימר דהכא פטור משום דחשבי' ליה כאנוס דע"כ לאו מטעם אנוס פטר ליה אלא משום דטעה בדבר מצוה כדמוכח בגמ' דפריך אי ר' אליעזר חטאת נמי מחייב דהא לית ליה טעה בדבר מצוה פטור ותי' ר"י דכל זה מדברי ר"מ:

תיקן להוציאו מידי אבר מן החי - משמע דתקרובת ע"ז מטמאה מדאורייתא מדלא קאמר תיקן להוציאו מידי נבילה ולא מיחייב אהך טומאה אם נכנס למקדש ובע"ז פ'

ר' ישמעאל (עבודה זרה דף נב.) משמע שהיא מדרבנן דבעי רבי יוחנן תקרובת ע"ז של אוכלין מהו כו' או דילמא איסורא דאורייתא לא בטלה טומאה דרבנן בטלה וי"ל דאיצטריך הכא לשנויי תיקן להוציאו מאמה"ח כי היכי דלא ניפשוט מהך ברייתא דטומאת תקרובת לאו דאורייתא וכן בסוף העור והרוטב (חולין קכט.) דאמר אביי הרי אמרו תקרובת ע"ז של אוכלין מטמא טומאתה לאו דאורייתא דאי דאורייתא מצינו לאוכלין שמטמא טומאה חמורה ומשני כששימש מעשה עץ שימש התם נמי דיחויה בעלמא הוא:

אשם שניתק לרעיה ושחטו סתם כשר - כל עיקר רעיה מדרבנן דמדאורייתא לא צריך רעיה כלל ולהכי קאמר אלמא לא בעי עקירה א"ה כי לא ניתק נמי אי אמרת בשלמא בעי עקירה א"ש דבעינן ניתק דע"י ניתק יזכור לעוקרו אבל לא ניתק לא דגזרי' עוקרו אטו לא עוקרו אבל השתא דלא בעי עקירה קודם ניתוק נמי ליכשר דליכא למיחש למידי ומשני דקודם ניתוק גזרי' אחר כפרה אטו לפני כפרה ואחר ניתוק נמי דיעבד כשר אבל לכתחלה מיהא גזרי' אטו לפני כפרה ומנא תימרא דתנן אשם כו' בדמיו אין אבל הוא גופיה לא דהא כ"ע מודו דלאחר עקירה וניתוק היה יכול לשוחטו לכתחלה דליכא למיגזר אטו קודם עקירה הואיל ואיכא היכירא דניתוק אי לאו משום דגזרינן לאחר כפרה וניתוק אטו קודם כפרה ומה שפי' ר"י דאי אמרת דבעי עקירה אתי שפיר דגזרו בשלא ניתק דילמא אתי לשחוט בלא עקירה ק' א"כ פסח בשאר ימות השנה דבעי עקירה אמאי לא מצריך רעיה מקשי' דאמר פ"ק דמנחות (דף ד.) א"ר הונא אמר רב אשם שניתק לרעיה ושחטו סתם כשר לעולה ניתק אין לא ניתק לא מ"ט אמר קרא הוא בהוייתו יהא אלמא ניתוק דאורייתא הוא והכא משמע שהוא מדרבנן וגזרי' אטו קודם כפרה ואור"י דה"פ התם אמר קרא הוא בהוייתו יהא קודם כפרה וכיון דמדאורייתא הוי בהוייתו קודם כפרה גזרי' אחר כפרה אטו קודם כפרה ור"ת פי' דה"ק במנחות ניתק אין לא ניתק לא וטעמא כדמפרש הכא דגזרי' אטו לפני כפרה ומסיק מ"ט אמר קרא הוא כלומר מ"ט כשר הלא הלכה למשה מסיני הוא דכל שבחטאת מתה באשם רועה אמר קרא הוא משמע בהוייתו שלבסוף כשיסתאב וימכר שהדמים לנדבה והויא עולה ואתא קרא ללמוד על הלכה דהכי גמרינן דכל שבחטאת מתה באשם קרב עולה א"נ כי גמרי' דבאשם רועה למצוה א"נ דבאשם אזיל לנדבת ציבור ולא ידעי' אי הוא עצמו או דמיו וגלי קרא דהוא עצמו ואי לאו הלכה ה"א הוא בהוייתו דמעיקרא יהא ולא יקרב עולה וראי' לפי' זה דבתמורה פ' אלו קדשים (תמורה דף יח.) גר' בכל הספרים א"ר הונא אשם

שניתק לרעיה ושחטו סתם כשר מ"ט אמר קרא הוא בהוייתו יהא ולא גר' התם בשום ספר ניתק אין לא ניתק לא:

דף עג:

פסולו מחמת מאי הוי ששחטו כו' - וא"ת מאי קמדמי הך עקירה להההיא דלעיל דאשם שכפרו בעליו באחר תו לא חזי לאשם אבל פסח שנטמאו בעליו או משכו ידיהם אכתי חזי לפסח אם ימנו אחרים עליו כדתנן לקמן (דף פט.) נימנין ומושכין ידיהם עד שישחט וי"ל דהני מילי כשנשאר אחד מבני חבורה עליו שאם נשאר לגמרי בלא בעלים תו לא חזי לפסח כדתניא בסוף מי שהיה טמא (לקמן צח.) המפריש פסח ומת אם בנו נמנה עליו יביאנו לשם פסח אין בנו נמנה עליו יביאנו לשם שלמים:

בדם ובבעלים תעובר - תימה א"כ היכי קתני שחטו ונודע שמשכו בעלים את ידם או שנטמא בחול ישרף מיד והא בדם ובבעלים בעינן עיבור צורה וליכא למימר כפי' הקונטרס דהך דבדם ובעלים מיירי כגון שנטמא אחר זריקה דעכשיו פסח כשר אלא שאין לו אוכלין דבפרק כיצד צולין (לקמן פב:) מוקמינן לה קודם זריקה דקתני בעלים דומיא דדם ותירץ ר' שמואל בר' שלמה דההיא דלעיל מיירי קודם שחיטה דהוי כמו שחטו שלא לאוכליו דחשיב פסולו בגופו:

האמר רב בעלי חיים אינם נדחין - תימא הא מסקי' בפ' שני שעירי (יומא סד:) אמר לך רב אליבא דר' יהודה לא קאמינא וא"כ לימא דמתניתין רבי יהודה דסבר נדחין וכמה משניות מצינו דסברי דבעלי חיים נדחין בפ' מי שהיה טמא (לקמן צח.) ובתמורה (דף כב.) ובשילהי כריתות (דף כח.) דדייק עלייהו שמע מינה בעלי חיים נדחין וצריך לרב לאוקמי' כרבי יהודה ומתני' נמי אמאי לא מוקי כוותיה:

דף עד.

מתני' כיצד צולין. ותוחבו לתוך פיו - אומר ר"י מש"ה תוחבו דרך פיו לפי שנותן הגס שבשפוד למטה כדי שלא יפול הפסח ואז הוי בית השחיטה למטה וקדייב דמא דרך שם:

נחתך ממנו אבר אין זה מקולס - נראה לריב"א דמצוה לקלסו אבל משום הכי לא מיפסיל מדאמר לקמן בפרק האשה (דף פח:) גבי ה' שנתערבו עורות פסחיהן ופריך והא איכא חד דלא נפיק ומשני משום דלא אפשר דהיכי נעביד נייתי כל חד וניתנו אי דידי בעל מום הוה להוי האי פסח ואי לא להוי שלמים הא איכא חזה ושוק ופריך וניתי כל חד כהן בהדיה והשתא איך יעשו כן והא חזה ושוק דאסורים לזרים אי אפשר לצלותן עם

הפסח וצריך לחותכן ולא הוי מקולס אלא משום הכי אין נפסל וכן תנא לקמן (דף עה.) חתכו ונתנו על גבי גחלים רבי אומר אומר אני שזה צלי אש משמע חתכו לגמרי מיהו רש"י פירש לקמן חתכו שלא הבדילו אלא צירמו בשנים ושלשה מקומות:

האי מולייתא שריא - פי' בקונטרס אע"פ שלא מלחו אלא לצלי ולר"ת נראה דלצלי לא בעי מליחה כלל דלא מיבעיא כשנצלה הבשר יפה יפה ונפלט כל הדם דשרי דיותר מפליט ע"י האש מע"י המלח דמעשים בכל יום שמבשלים כבד אחר צלייתו אע"פ שמחמירים לבשלו אחר מליחתו אלא אפילו לא נצלה כל צורכו דלא נפלט כל הדם מותר אע"ג דאמרינן בפ"ק דכריתות (דף ד: ודף כב.) דאיכא לאו בדם האברים ה"מ דוקא כשפירש אבל כל זמן שלא פירש ולא יצא לחוץ שרי כדמוכח בפ' מפנין (שבת דף קכח.) דבשר טפל מותר לטלטלו משום דחזי לאומצא אלמא יכול לאוכלו בלא מליחה ועוד דאמר בפ' כל הבשר (חולין דף קיא.) דכבד אחר שחלטוהו ברותחין או בחלא מותר לבשלו לפי שמצמיתין הדם בתוכו ואין מניחין אותו לפלוט דקאמר התם רב הונא חלטי ליה בחלא ורב נחמן חלטי ליה ברותחין סבר רב פפא קמיה דרבא למימר חלייה אסור אמר ליה אי חלייה אסור איהו נמי אסור דכי היכי דפליט הדר בלע אלא ודאי חלייה נמי שרי דמצמית הדם ואין מניחו לפלוט ואפ"ה שרי באכילה ואין לאסור צלי שלא נמלח ולא נצלה כל צורכו משום שמחמת האש הדם נפרש מבפנים מצד זה לצד זה דמה שיוצא לחוץ משרק שריק ומה שנשאר בפנים אע"פ שפירש מצד זה לצד זה לא הוי כדם האברים שפירש דהא איכא מאן דאסר במסכת חולין (דף קיב.) לאכול ככר שחתך עליה בשר מפני דם הבשר שנכנס לתוכו ואפילו הכי משמע דבשר עצמו מותר אע"פ שלא יצא כל דמו ודבר תימה הוא לרש"י מה מועלת מליחה מועטת לצלי דאין הבשר יוצא מידי דמו עד שימלחנו יפה יפה אלא ודאי לא בעי מליחה כלל וכן קבל ר"י מר"ת ובהקומץ רבה (מנחות כא.) גבי מליחת קדשים דקאמר כיצד עושה מביא את האבר ונותן עליו מלח וחוזר והופכו ונותן עליו מלח ומעלהו ויש דגרס בתר הכי אמר אביי וכן לצלי לא גרס לצלי אלא וכן לקדירה וכן כתוב ברוב ספרים והא דאמר בפרק קמא דביצה (יא.) ושוין שמולחין עליו בשר לצלי לאו משום דבעי מליחה אלא שמנהג למולחו והא דאמר בכל הבשר (חולין קיג.) רב ששת מלח גרמא גרמא תרי מ"ט לא משום דפריש מהאי ובלע האי חד נמי פריש מהאי גיסא ובלע האי גיסא דפריש מהאי גיסא דקאמר היינו שפירש לגמרי לחוץ אבל מבפנים שרי כדפרישית:

כבולעו כך פולטו - בפ' כל הבשר (חולין קיא.) שרי כבדא עילויה בישרא בדיעבד משום דדם מישרק שריק התם לא שייך להזכיר כלל טעם של כבולעו כך פולטו שהדם

נופל שם מבחוץ ושריק ואינו נבלע ומטעם כבולעו כך פולטו נמי לא הויא שריא התם גבי כבד אלא בדיעבד ואע"ג דבא למישרי הכא גבי פסח לכתחלה אע"ג דבני מעיו בתוכו ואיכא נמי כבד גבי פסח לא רצו להחמיר משום דכתיב (שמות י״ב:ט׳) ראשו על כרעיו ועל קרבו ואפילו מאן דאסר בכבדא עילויא בישרא לא קשה ליה מתניתין דפסח דמדרבנן אסר ובפסח לא החמירו אי נמי הוא יעמיד כגון שמלח בני מעים מליחה גמורה דאפילו לקדירה מתירו ר"ת על ידי מליחה גמורה ואפילו לפי מנהג העולם שאין מבשלים כבד על ידי שום מליחה מכל מקום כיון דנמלח כמליחת קדירה נתמעט דמו ולא אסר טפי משאר בשר שלא נמלח דבשרא על גבי בשרא שרי לכתחלה לכולי עלמא ויש ללמוד היתר במולייתא אפילו נמלח בשר החיצון ושהה כדי מליחה והפנימי לא נמלח מדמייתי ראיה מטפילת בר גוזלא דשרי מטעם כבולעו כך פולטו אע"פ שמעשים בכל יום שאוסרים בשר שנפל בציר ומלח שנפלט ואין מותר אפילו בצלי ועדיפא מינה היה אוסר ר"ת תרנגולת שנמלחה בקערה אף על פי שלא שהתה שם שיעור צלייה ולא פלטה אפילו חצי דמה ואסרה לאוכלה צלי משום דלא מפליג רבא גבי אין מולחין בשר אלא בכלי מנוקב בין שהה הרבה לשהה מעט:

דף עד:

שאני לב דשיע - נראה דכל שכן דמבחוץ הוא יותר שיע ונראה לריב"א דדוקא לגבי דם דסמיך אמרינן דשיע אבל לענין שמנונית דאיסורא לא דמפעפע ולא אמרינן שיע ולהכי גבי לב לא קתני שאוסר ואינו נאסר כדקתני גבי כבד והתם טעמא לאו משום דשיע אלא איידי שהיא טרודה לפלוט לא בלעה ומיהו אור"י בשם ר"ת דהא דמסקינן שאני לב דשיע דיחויא בעלמא הוא וכרבה פסקינן בסמוך דמולייתא שריא:

טפלו ליה בר אווזא - פירש בקונטרס דהיינו פשטיד"א ואומר ר"ת וריב"א דלשון טפל לא משמע הכי דמשמע דהיינו טיחה כמו בנות עשירים טופלות אותן בסולת (לעיל דף מג.) ועוד דבפשטיד"א לא אמרינן כבולעו כך פולטו דחזינן דלא פלטי שמקום מושבם יבש בתנור על כן נראה דהיינו מה שרגילים לטוח בעיסה שבלילתה רכה ורגילים לעשות סביב קורקבנים ובני מעיים שמשימין אותם בשפוד וטחין סביבותן בעיסה רכה כעין פרפיי"ש:

מאן דאסר אפילו פומיה לתחת - אף על גב דאמרינן לעיל שאני בית שחיטה דמחלחל ושרי אף על גב דלא אמרינן כבולעו כך פולטו שאני התם שהחלל רחב ביותר ולא דמי לפומא דמולייתא:

וכן ביעי - פי' בקונטרס דאסמיקו ובחנם פי' כן משום דפירש רבינו חננאל דאיכא עלייהו קרמא דאסור משום דמא כדאמרינן בגיד הנשה (חולין צג.) ה' קרמי הוו דביעי כו' משום דמא:

אסמיק חלייה אסור - פירש בקונטרס מוהל היוצא ממנו כשחותכו ולא גרסינן הוא וחלייה וקשה לר"י דהיכי דמי אי נצלה בשר כל צרכו אף המוהל מותר דלא גרע ממלחיה דאמרינן לעיל דאפילו לקדירה שפיר דמי ואי לא נצלה כל צרכו אמאי בשר מותר מדלא גריס הוא משמע דבעי למימר דבשר שרי ותימה למה יהא מותר אע"ג דדם האברים שרי היכא דאסמיק אסור דהא אליבא דמ"ד גומרי מצמית צמתי אסור על כרחיך צריכין לחלק דאסיר משום דאסמיק וע"י חתיכה אי אפשר שהיה יוצא כולו ועוד מדמייתי בסמוך האי חלא דחליט חדא זימנא מכלל דעד השתא איירי בחלא ממש ולשון אחר שפירש חלא שחולטים אותו בו אחר צלייתו והוא נסחט לתוכו קשה דאית לן למימר דאי חלייה אסור איהו נמי אסור כדמסקינן בכל הבשר (שם קיא.) גבי כבד שהבאתי למעלה ועוד דהתם משמע שהחלא מצמית ולא מפליט ונראה לר"י כמו שפירש ריב"א בשם ה"ג דבבשר חי איירי ומנהג הוא כשנותנים בשר חי לתוך החומץ ואינו שוהה בתוכו לא מפליט מידי ונצמת הדם בתוך הבשר והכל מותר דאכתי לא פירש הדם וכי שוהה בתוכו עד דאסמיק נעקר ממנו הדם ונפלט לתוכו והיינו דקאמר אומצא דאסמיק שנשתהה בחומץ עד דאסמיק הוא וחלייה אסור אבל אי לא אסמיק שרי וההיא דכל הבשר בדלא אישתהי ורבינא כי לא אסמיק נמי חלייה אסיר סבירא ליה אפילו לא אישתהי בגו חלא אלא פורתא הוא נפלט מחמת השורייקי מיהו לא כ"כ שתהא הבשר נאסר בפליטה מועטת כזו ורב אשי מגמע גמועי כמסקנא דכל הבשר דחלייה נמי שרי:

דף עה.

וגרפו ואפה בו את הפת מהו - תימה לריב"א מאי קבעי הא קתני סיפא בישלה ע"ג גחלים דברי הכל מותרת ואפי' למאן דמוקי התם בגחלים עוממות לא גרע חומו מחום חרס התנור שגרפו ותירץ ר"י שאני גחלים שאין חומן בא מחמת השלהבת אלא מחמת עצמן ועפרא בעלמא הן אבל חום התנור שגרפו מחמת חום שלהבת האבוקה בא שהוא איסור גמור הילכך מיבעי ליה ותימה לר"י כיון דהפת אסור כשאבוקה כנגדו וחום אבוקה אסור א"כ כשגרפו ואפה בו את הפת נמי יהא אסור הפת ופי' ר"י דאפילו כשאבוקה כנגדו לא אסור אלא מדרבנן ולא משמע כן בשמעתין וגם לא הוה שייך לפלוגי אי יש שבח עצים בפת אי לא ובירושלמי דייק כשהפסח נצלה בתנור והגחלים תחתיו הלא

חום התנור כמו כן מבשלו והוי צלי מחמת דבר אחר ומפרש כי איכא אש האש נוצח כח התנור והתנור מצרף חום הגחלים שלא יתפזר:

אין לי אלא שנכוה באש מניין כו' - אע"ג דשחין ומכוה שוין לכל דבר דשחין ומכוה מטמאים בשבוע אחד בשיער לבן ובפשיון מ"מ נפקא מינה לענין צירוף דשחין ומכוה אין מצטרפין:

נכוה בגחלת בגפסיס כו' - תימה מה בין גפסים רותח וסיד לחרסו של תנור דאמרינן לעיל טעמא דכתב רחמנא צלי אש שני פעמים הא לאו הכי צלי אש קרינא ביה והכא איצטריך סיד וגפסיס רותח ריבוייא אבל מאש לא הוה ידענא:

הא לאו הכי גחלת לא איקרי אש - נראה לרשב"א דהוה מצי למימר גלי רחמנא במכוה וגמרינן מיניה ולא איצטריך לשנויי בע"א אלא משום לשון אחרון דלעיל מיהו תימה אמאי לא משני דרבי אירי בגחלים לוחשות והכא לא איצטריך לרבויי אלא עוממות דלא איקרי אש כדמוכח בסמוך וי"ל נהי דגחלת דקרא היינו עוממות סתם גחלת דמשנה ודברייתא הוי לוחשות:

למעוטי אבר מעיקרו - הקשה ה"ר יוסף נימא באש פרט תשרף כלל ונעשה כלל מוסף על הפרט ורבי כל מילי ואפילו אבר מעיקרו דלא דמי לפרט וי"ל דכלל דתשרף קאי אפרט כלומר במה תשרף באש הלכך לא מרבינן מתשרף אלא דומיא דאש דקאי עילויה והוי כלל הצריך לפרט דאמרינן בכיסוי הדם (חולין דף פח:) דאין דנין אותו בכלל ופרט ריב"א. והקשה רבינו יעקב דאורלינ"ש אמאי איצטריך קרא למעוטי אבר מעיקרו הא שמעינן ליה מדאיצטריך לא תבערו למעוטי שאין שריפת בת כהן דוחה שבת מכלל דאין יכול לשורפה באבר מעיקרו דאי יכול לשורפה בו א"כ פשיטא דלא דחיא שבת כיון דיכול לעשות בלא דחיית שבת ואומר ר"י דלא פירכא היא כלל דאיצטריך קרא היכא דליכא אבר מעיקרו דאי לא תימא הכי תיקשי אמאי איצטריך קרא דלא דחי שבת כיון שיכול להרתיח פתילה של אבר מערב שבת: [ועיין תוס' יבמות ו: ד"ה טעמא]:

באש תשרף לרבות כל שריפות - דתשרף ריבויא הוא דהוה מצי למיכתב באש תמות:

דף עה:

תלמוד לומר ולקח וגו' משעת לקיחה בעינן דניהוי גחלים - וא"ת אפילו לא כתיב ולקח אלא גחלי אש ידעינן דניהוי גחלים בשעת לקיחה דלעיולי לגיו לא איצטריך דשמעינן ליה מק"ו ומה לפני מלך כו' וע"כ מוקמינן ליה לשעת לקיחה וי"ל דודאי לא צריך קרא משום הכי אלא דאי אפשר לכתוב בע"א אלא ולקח:

יטול את מקומו - ולא סגי ליה בקליפה לפי שהרוטב נבלע יותר בתוכו. ואם תאמר נגע בחרסו של תנור אמאי סגי ליה בקליפה הלא הרוטב שיש באותו כדי קליפה נבלע בפסח עד כדי שיטול את מקומו כמו נטף מרוטבו וחזר אליו וכל דבר הנאסר בצלי דקי"ל דאינו נאסר אלא כדי קליפה מחמת הרוטב שבו יאסור עד כדי שיטול את מקומו ואיכא לאוקמא בשאין רוטב כי אם מעט ומעט רוטב אינו אוסר כל כך כדאמרינן בגמ' שאני סיכה דמשהו עבדי לה:

ואם צלי הוא יקלוף את החיצון - בכל ענין מיירי בין חם בין צונן דמתוך שהוא רך בולע אע"פ שאינו חם דודומיא דחי קתני:

לפי שאין מוכרין מעשר שני בירושלים - פירש בקונטרס דכי ירבה ממך הדרך ונתתה בכסף כתיב וקשיא לר"י דהא קרא בפדיון מיירי שמוציאו מקדושתו ומחללו על דבר אחר אבל הכא אפילו לאוכלו בקדושתו כדפי' בקונטרס גופיה והכי נמי משמע לישנא דמוכרין מדלא קתני מחללין ויש ספרים שכתוב בהן שאין פודין אבל רש"י כתב שאין מוכרין ונראה לר"י דבירושלים גזרו מדרבנן מכירה אטו פדייה דאסור מן התורה ולרשב"א נראה דלא אסרו מכירה אלא משום בזיון מצוה כדתנן בריש מסכת מעשר שני (פ"א מ"א) שאין מוכרין אותו ואין ממשכנין אותו ואין שוקלין כנגדו:

דף עו.

תנן נטף מרוטבו על החרס כו' - מרישא דקתני נגע בחרסו של תנור יקלוף את מקומו ליכא לאקשויי אפי' למאי דס"ד בחרס צונן דכ"ע מודו דתתאה בלע כדי קליפה וה"ה לאחר שהוחם מעט מבשל בפסח כדי קליפה אי נמי כיון דקתני נגע אין להוכיח אם נגע מלמעלה או מלמטה אבל הכא דקתני נטף משמע למטה אי נמי חרסו של תנור ודאי חם הוא אבל סיפא דקתני על החרס קס"ד בחרס צונן ולא נהירא דמדנקט חרס משמע דבחרס תנור מיירי:

בשלמא למאן דאמר עילאה גבר להכי יטול את מקומו - וא"ת למאן דאמר עילאה גבר למה הפסח אינו נאסר מחמת השפוד ויהיה צריך ליטול את מקומו סביב השפוד ואומר ר"י דאין שפוד של עץ קולט חום כל כך כמו חרס וסולת אי נמי מבפנים אינו רותח כבחוץ ברוב ספרים ובפירוש ר"ח גרס וכי הדר רוטב אפסח מיטוי פסח מחמת חמימות החרס כו' וקשה דתיפוק ליה שרוטב איסור נבלע בפסח ונראה דהא דקאמר ומיטוי פסח ארוטב קאי מדקאמר מחמת חרס דאי אפסח קאי הוה ליה למימר מחמת רוטב:

אלא למ"ד תתאה גבר אוקורי מיקר ליה - ה"ג בכל הספרים ובפר"ח ביטול את מקומו סגי ורש"י מחקו משום דקשיא ליה כיון דאוקורי מיקר מה איסורא יש ברוטב ודוחק לומר כגון שהסולת של חבורה אחרת ואסור להן הרוטב לפי שאינו מנויו ולר"ת נראה דגרס ליה שפיר דע"כ מיירי כגון שהרוטב לא נצלה כל צורכו והו"ל אברנים דבנצלה כל צורכו לא הוה תו מפסיל משום צלי מחמת דבר אחר וצלאו ואחר כך בישלו דאסור היינו דוקא במים משום ריבויי' דובשל מבושל מכל מקום כדאמר בסוף כל שעה (לעיל דף מא.) אבל בדבר אחר לא ותדע דהכי הוא דבע"א היה אסור לחתוך בסכין פסח בעוד שהוא חם דמחמם ליה לסכין ומחמם לדידיה והוה ליה צלי מחמת דבר אחר אלא בנצלה כל צורכו לא מיפסיל משום הכי וא"ת מ"מ למה נאסור הסולת משום זה יאפו אותו ויצלה נמי הרוטב וי"ל דאז הוי צלי מחמת דבר אחר שהרי על ידי חמימות הסולת הוא נצלה ומיהו לפי זה לא הוה צריך לעיל לאסוקי והדר סולת ומרתח ליה לרוטב דמה צריך לאסוקי איסור ברוטב משום צלי מחמת דבר אחר כיון דאית ביה איסור נא ואור"ת דניחא ליה לאסוקי כל איסור שיכול לומר אבל לעיל גבי נטף מרוטבו על החרס לא גרס ביקלוף את מקומו סגי שהרי יכול לצלותו עם הרוטב ובפי' ר"ח ליתיה:

משום הכי סגי ליה בקליפה - וכגון שסכו אחר שצלאו ולא נשתהא בתנור אחר סיכה כלל שאם לא כן ע"י רתיחת התנור היה נבלע אפי' למאן דאמר עילאה גבר:

תניא אידך בשר רותח כו' - תימה הא תו למה לי להביאה ואומר ר"ת דקמ"ל דאפילו חלב שרי דאע"ג דחם לתוך צונן בעי קליפה בדבר שיכול לעשות קליפה בדבר דלא שייך קליפה כמו בחלב מותר מדלא קתני איסורא גבי חלב כדקתני קליפה גבי בשר וריב"א חולק בזה ומצריך ששים כדי קליפה:

דף עו:

מאי לאו תערובת טעמים - לפי מה שפי' בקונטרס דלוי לא שרי אלא בדיעבד קשיא מה פריך דהכא לכתחלה קתני אבל בדיעבד הוה שרי כלוי:

נימא תהוי תיובתא דרב - תימה מאי קושיא הא דאסר משום תערובת גופים היינו היכא דשניהם כחושים דליכא תערובת טעמים:

אסרה רבא מפרזיקיא כו' - מכאן פוסק ר"ת כרב ורבא נמי דשרי בבת תיהא (ע"ז דף סו:) מצי סבר כוותיה ושם מפורש ובתנורים [גדולים] שלנו נראה דמותר לאפות לחם עם אותו פשטיד"א הואיל ומכוסות היטב הוי כעין שתי קדרות ואפי' פלדונ"ש שיש להרחיק אין נראה לרבי שיהא אסור שיש אויר מרובה בתנור וההבל מתפשט:

ה"ג קא משמע לן כיון דלא דחיא שבת לא דחיא טומאה - ולא גרס כיון דאית לה תשלומין שאין הטעם תלוי בכך דלעיל בפרק אלו דברים (דף ע:) ילפינן דלא דחיא. שבת מוחגותם וגו'. ועוד פסח נמי אית ליה תשלומין בשני ודחי טומאה ועוד חגיגת ט"ו איכא למ"ד בפירקין דלית לה תשלומין בטומאת בעלים שאם נטמאו בעלים ביום ט"ו ולא חזו ביום קביעת חובתיה כה"ג לית לה תשלומין:

דף עז.

שעירי ראשי חדשים איצטריך ליה - תימה וליתני שעירי ראשי חדשים ולא ליתני אידך:
סלקא דעתך אמינא הא לא כתיב בהו מועד - ואע"ג דבפרשת פינחס כתיב נמי ראש חדש ה"א דאלה תעשו במועדיכם דכתיב בסוף פרשת פינחס לא קאי אראש חדש אלא אשאר ימים טובים דכתיבי בתריה דאיקרי רגל דהכי נמי לא קאי אשבת ותמיד ומצרכי' להו קרא בסמוך:
שכן יש בהן צד חמור - פר"ת שכן ישנן לפני הדיבור וכמאן דאמר (חגיגה דף ו.) עולה שהקריבו ישראל במדבר עולת תמיד הואי ולחם הפנים אומר ריב"א מדכתיב תמיד ילפינן ליה דמשמע אפילו בשבת ובתורת כהנים איכא מאן דדריש דתמיד דחי שבת מדכתב ביה תמיד ומיהו מתרי מינייהו הוה מצי למילף כולהו ואומר ר"י דשמא יש שום פירכא דאי לאו הכי אמאי צריך קרא בשאר. וקשה דבפרק קמא דיבמות (דף ה:) בעי למימר עשה דוחה לא תעשה שיש בו כרת מפסח ותמיד ופריך מה לפסח ותמיד שכן ישנן לפני הדיבור ואמאי לא יליף משאר קרבנות ציבור דדחי שבת כדמסקינן הכא:
דלא אשכחן תנא דאית ליה טומאה הותרה אלא ר' יהודה - ואם תאמר מאי אולמא דר"ש טפי מדרבי יהודה אדרבה אשכחן במי שהוציאוהו (עירובין דף מו:) דר' יהודה ור' שמעון הלכה כרבי יהודה וי"ל דאשכחן לקמן (דף עח.) ר' יוסי דנמוקו עמו דסבר טומאה דחויה היא תימה לר"י דבשמעתין משמע דלמאן דאמר טומאה דחויה אינה דחויה אלא על ידי ריצוי ציץ ואמאי הא טומאה דגברא דדחויה בציבור אע"פ שאין הציץ מרצה על טומאת הגוף כדתנן בפירקין (דף פ:):
רבי אליעזר אומר הציץ מרצה כו' - רבי אליעזר גרסינן ולא ר' אלעזר דלקמן פריך וליטעמיך כיון דאמר ר' אליעזר יש דם אף על פי שאין בשר הציץ מרצה על אכילות למאי הילכתא:

נימא מתני' דלא כר' יהושע - משמע משום דסבירא ליה דבעינן דם ובשר ותימה דאפי' סבירא ליה נמי יש דם אף על פי שאין בשר כיון דס"ד דטומאה דחויה ואין הציץ מרצה על אכילות לא אתיא מתני' כוותיה משום שתי הלחם:

נימא דלא כר' יהושע - תימה לר"י והא ע"כ כרבי יהושע אתיא דקתני סיפא ובמוקדשין אף על פי שנטמא בשר וחלב קיים זורק את הדם משמע הא נטמאו שניהם אינו זורק והיינו כרבי יהושע כדאמר לקמן וי"ל דה"ק נימא דלא כר' יהושע והא ע"כ סיפא אתיא כוותיה ואם כן קשיא סיפא:

דם אף על פי שאין בשר שנאמר ודם זבחיך וגו' - תימה לרשב"א מנא ליה בעולה דיש דם אף על פי שאין בשר אימא דווקא שלמים אבל עולה דכולה כליל אימא אין בשר אין דם יש דם אף על פי שאין בשר [מנא לן]:

אויר קטן היה בין כבש למזבח - בלא אויר נמי היה יכול לקיים מצות זריקה אלא לכך היה אויר שע"י כך יזכור לזרוק:

דף עז:

שאין בשר ניתר באכילה עד שיזרק הדם - תימה אימא דוקא שלמים דאית ביה תרי אכילות אבל עולה מנלן דאימא כי היכי דלית בה מעילה אחר שנזרק הדם כדתנן במעילה בפרק חטאת העוף (מעילה דף ט.) לית בה נמי מעילה קודם זריקה דהאי קרא בשלמים כתיב וי"ל דר"א לא חשיב הך חומרא ורשב"א מתרץ דר"א יליף עולה מקל וחומר דר' יהושע ובשלמים טרח וכתב לה קרא כדאמר בסמוך:

עומר ושתי הלחם דליכא עולין מאי איכא למימר - וא"ת ובשתי הלחם מה שייך באין בטומאה ויש לומר משום תנופה דאית בהו:

קסבר ר' יהושע הציץ מרצה על העולין - וא"ת לענין מה מפיק קרא בעולה אם אין בשר אין דם הלא הציץ מרצה ויש לומר לענין אבוד ושרוף דלא מרצה ציץ:

אלא פשיטא ר' יהושע קתני לה - תימה לרשב"א אמאי לא משני כדלעיל כמדת ר' יהושע דבעי תרתי ולא כמדת ר' יהושע דאיהו ס"ל הציץ מרצה על אכילות ואנן סבירא לן דלא מרצה:

כי אמר ר' יהושע בזבחים במנחות לא אמר - השתא משתי הלחם לא תירץ כלום ובלאו הכי פריך שפיר:

דף עח.

הא לא קשיא הא ביחיד והא בציבור - פי' בקונטרס דסבירא לן טומאה הותרה בציבור וקשה דה"ל למימר אלא קסבר רבי יהושע טומאה הותרה בציבור כדמסיק לעיל דקסבר ציץ מרצה על אכילות ועוד היכי קאמר בסמוך נימא דלא כרבי יוסי דאמר אין הציץ מרצה על אכילות מהאי טעמא גופיה דטומאה הותרה בציבור דאוקימנא כרבי יהושע אתי נמי כר' יוסי כדקאמר נמי לבסוף ונראה לר"י דלעולם סבירא ליה טומאה דחויה אלא דסבירא ליה דהציץ מרצה על אכילות וביחיד לכתחלה לא יזרוק מדרבנן ופסולה דקתני היינו לכתחלה הלכך בציבור באין לכתחלה ואם תאמר ומאי איכא בין ציבור ליחיד הואיל ומדאורייתא ביחיד נמי זורק לכתחלה יש לומר טומאת הגוף איכא בינייהו דבציבור דחיא ביחיד לא דחיא:

מכלל דרבי יוסי כרבי יהושע ס"ל - תימה לרשב"א מנא ליה הא דילמא כר' אליעזר סבירא ליה ואין הציץ מרצה על אכילות נפקא מינה לשתי הלחם:

והא עיקר קראי בזבחים כתיבי - תימה לר"י לריש לקיש דאמר במנחות פרק קמא (דף ט.) שירים שחסרו בין קמיצה להקטרה אין מקטיר קומץ עליהן אדרבה קראי במנחות כתיבי דבזבחים כיון שנשתייר כזית בשר זורק את הדם ומשמע התם דטעמיה מקרא דכתיב המנחה מיהו לרבי יוחנן דפליג עליה התם אתי שפיר:

דף עח:

הא אמרת מודה רבי יהושע בציבור - תימה לרשב"א מאי קושיא דילמא ה"ק רואה אני דברי רבי אליעזר בציבור שאף ר' יהושע לא אמר אלא ביחיד דכי האי גוונא אמרי' פ"ק דחולין (דף יב.) ובכמה דוכתי ואומר ר"י דהכא לא שייך למימר הכי דלא קתני בברייתא לא בציבור ולא ביחיד:

כי מודה בנטמא - משום דציץ מרצה:

ולעכב לא והתניא במכסת נפשות - תימה לר"י והא קרא בשחיטה כתיב ומהתם נפקא דמחשבת אוכלין פסלה בשחיטה אבל בזריקה אמרן לעיל דאין מחשבת אוכלין בזריקה והיכי פריך משחיטה אזריקה ואומר ר"י דווקא מחשבת אוכלין ליתא בזריקה אלא בשחיטה אבל כשאין לו אוכלין לגמרי אף בשעת זריקה סברא היא דפסול שהיא עיקר עבודה כיון דבשעת שחיטה הקפיד הכתוב אפילו אמחשבה:

שאני התם דאי מימשכי הני כו' - תימה לרשב"א והא בשעת זריקה אינם יכולים לימשך ונמצא דהשתא לא חזי לאכילה וי"ל דדילמא ר' נתן סבר כר"ש דתנן לקמן בפרק האשה (דף פט.) נמנין ומושכין ידיהם עד שיזרק הדם אי נמי נטמאו מקצתן או שמתו חזי להני:
ולרבי נתן איש לפי אכלו למה לי דבעינן גברא דחזי לאכילה - וא"ת לרבנן נמי לישני הכי לעיל כי פריך ולעכב לא לימא כי אתא קרא לעכב היינו דבעינן גברא חזי לאכילה אבל בשר לא ולאו פירכא היא דרבנן בעו בשר חזי לאכילה כדתניא לעיל אחרונים שאין להם כזית אינם אוכלין וחייבין לעשות פסח שני והא נמי לא תיקשי אמאי לא משני לר' נתן איש לפי אכלו למצוה כדבעי למימר לעיל משום דלא אשכחן תנא דלא מקיש אוכלין למנויין אלא זקני דרום לחודייהו בפרק שני דזבחים (דף כג.) ולמאי דמוקי מתני' כר' נתן צ"ל דיוצאין בפסח אחד דקאמר היינו דוקא דיעבד:
לימא ר' נתן היא כו' - תימה לר"י והיכי מיתוקמא כר' נתן והא ר' נתן ורבנן לא פליגי אלא בבשר אבל בגברא לכ"ע בעינן גברא דחזי לאכילה ועוד א"כ אפילו שחטו שלא לאוכליו נמי ואמאי נקט שחטו לאוכליו ועוד היכי תיסק אדעתיה למימר השתא דיש מחשבת אוכלין בזריקה הא פשוט בכולי גמרא דאין מחשבת אוכלין בזריקה כדמוכח בזבחים (דף ד.) ובתמיד נשחט לעיל (דס"ח.) ושם הבאתי ונראה לר"י דה"פ נזרק דמו שלא לאוכליו לא שנזרק שלא לשם אוכליו אלא שבשעת זריקה היו הבעלים חולים והשתא קאמר כמאן כר' נתן דמשמע ליה כיון דר' נתן מיקל כולי האי ולא בעי שיהא בשר ראוי לאכילה ה"נ לא חייש אם אין בעלים ראויין בשעת זריקה אבל רבנן דמחמרי ובעו שיהא בשר ראוי לאכילה ה"ה דבעו שיהו הבעלים ראויים לאכילה בשעת זריקה וה"נ סבר ר' אלעזר בסמוך דלא בעי ר' נתן גברא חזי אלא בשחיטה דווקא:

דף עט.

נזיר ועושה פסח נטמא בשר וחלב קיים אינו זורק כו' - ריב"א אומר דלא גרס נזיר דאין חילוק בזה בין נזיר לשאר קרבנות ומה שפירש רש"י דבעי שילוח שערו תחת הדוד אין נראה שיהא עיכוב ומה שפי' נמי משום תנופה הא כל שאר שלמים נמי בעו תנופה ולא אשכחן תנא דאית ליה תנופה בנזיר מעכבת אלא ר"א בסוף ג' מינים (נזיר דף מו.) ובתוספתא לא גרס נזיר:
או שהיו כהנים טמאים יעשו בטומאה - אע"פ שיכולין ליזהר שלא יגעו בבשר כיון דאישתראי טומאת אימורים אישתראי נמי טומאת בשר דאמר במי שהיה טמא (לקמן דף צו.) כל היכא דאישתראי טומאת בשר אישתראי טומאת אימורים משמע שהם שוים:

אלא שנטמא סכין בטמא מת כו' - תימה א"כ מאי אפי' דקאמר היינו רישא ממש היו ישראל טהורים וכהנים וכלי שרת טמאים כיון דמיטמא גברא מחמת סכין:
בטומאת הגוף דבכרת מיתעביד - וא"ת ישחוט בסכין ארוכה ולא יצטרך ליכנס לעזרה אי נמי יאחוז הסכין בפשוטי כלי עץ וישחוט ואומר ר"י דאין פנאי לכל הפסחים לשחוט בענין זה ואף להביא סכינים אחרים אין פנאי:

דף עט:

וטמאין אין עושין לא את הראשון ולא את השני - קשה לריב"א אי פלגא מיקרו איש לידחו לפסח שני ואי לא מיקרו איש אלא ציבור ליעביד בטומאה בראשון וליכא למימר דמספקא ליה אי חשיבי איש או ציבור דאם כן ליטמאו אחד מן הטהורים דבשלמא אי לא מספקא ליה אתי שפיר דלמה יטמאו את הטהור לעשות בטומאה כיון שדין של טמאין ליפטר לגמרי ואומר ר"י דלא מיקרו איש ומ"מ לא יעשו הטהורים בטומאה בשבילם כיון שאין רוב טמאים ואין עושין נמי אלו לעצמן ואלו לעצמן דקסבר אין קרבן ציבור חלוק אע"ג דלר' יהודה דאית ליה לקמן אין קרבן ציבור חלוק קאמר יעשו כולם בטומאה רב כהנא לית ליה הך סברא אלא קסבר דמהאי טעמא נידחין לגמרי:
קסבר נשים בראשון רשות - משום רב איצטריך למימר הכי דאי בראשון חובה הוה אמרינן דהללו עושין לעצמן כו' אבל לרב כהנא אפילו הוו בראשון חובה אתי שפיר דפלגא בראשון לא עבדי ובשני עבדי כיון דבשני נשים רשות הוו להו טמאים מיעוטא והא דאמר בפר' קמא דסנהדרין (דף יב.) גבי חזקיהו שהשיא את ישראל לעשות פסח שני היכי דמי אמר רב אשי כגון שהיו ישראל מחצה טמאים ומחצה טהורין ונשים משלימות לטהורים ועודפות עליהן מעיקרא סבר נשים בראשון חובה והוו להו טמאים מיעוטא ומידחו לפסח שני ולבסוף סבר נשים בראשון רשות והוו להו טמאים רובא ורובא בשני לא עבדי והשתא לרב וללישנא בתרא דרב כהנא לא הוה צריך למינקט משלימות אלא עודפות עליהן גרידא וללישנא קמא דרב כהנא הוה מצי למינקט משלימות ולא עודפות אלא נקט משלימות ועודפות דהשתא לכולהו לישני עשה שלא כתורה והוה מצי לשנויי דלבסוף סבר נשים בראשון חובה ובשני רשות ולכך לאו שפיר עבד פסח שני אלא משום דהתם אליבא דרבי שמעון קיימינן דאית ליה לקמן בפרק האשה (דף צא:) נשים בראשון רשות אי נמי ניחא ליה למידחי דאף מה שלא עשו בראשון היה שלא כדין:

נשים בראשון רשות - הוה מצי למינקט בברייתא רוב טהורים וע"י נשים היו רוב טמאים נדחין לפסח שני כיון דנשים בראשון רשות והוו להו מיעוט טמאים:
ורב כהנא מתרץ לה הכי כו' - השתא נמי הוה מצי למינקט בברייתא רבותא דאפי' רוב טהורין אין הטמאין עושין את השני כיון שבלא נשים הוו טהורים מיעוטא ומצינו למימר דנקט בכי האי גוונא לאשמועי' דמחצה על מחצ' אינו כרוב:

דף פ.

משלחין אחד מהן לדרך רחוקה - פירוש אחד מן הטהורים מדפריך ויטמאנו בשרץ וקשה לריב"א אדרבה ישלחו אחד מן הטמאים לדרך רחוקה דהשתא הוו טהורין רובא ועבדי בטהרה דבכולה שמעתין אמרינן דמהדרי' אטהרה ותירץ דעולא גופיה אמר לקמן במי שהיה טמא (דף צג:) דרך רחוקה לטהור ואין דרך רחוקה לטמא ולא היה מועיל שילוח טמא דלעולם היה מצטרף לאותם שבירושלים ואין נראה לר"י דטעמא דאין דרך רחוקה לטמא לפי שכשהוא בירושלים נמי אינו יכול לעשות פסחו אלא ע"י שילוח אבל הכא יש דרך רחוקה לטמא כיון דמחצה טמאין ואם היה בירושלים היה יכול בעצמו לעשותו אלא נראה לר"י דמהדרינן שיעשו כולם בראשון ולא ידחו הטמאין:
אתה מדחהו מחגיגתו - ואם תאמר והא קיימא לן בתמיד נשחט (לעיל סב.) ערל וטמא משלחים קרבנותיהן ותירץ ריב"א הואיל והיא חובה לבא ברגל יש לה דין עולת ראייה דדרשינן בפרק קמא דחגיגה (דף ד:) דטמא פטור מן הראייה שנאמר ובאת שמה והבאתם שמה כו' וכן איתא בירושלמי דאיתקש לעולת ראייה ואם תאמר השתא כשמשלחהו בדרך רחוקה נמי מדחהו מחגיגתו שאינו יכול לבא ביום טוב מחוץ לתחום וכיון דלא חזי בראשון לא חזי בשני ויש לומר דיכול לבא ולעשות ביום ראשון מה"ת דתחומין דרבנן ועוד נהי דכשישלחהו בדרך רחוקה עד שעת שחיטה שלא יכול לחזור לירושלים מבעוד יום מכל מקום יכול לבא תוך התחום ויכנס למחר ועוד טמא וחיגר דלא חזי בגופו בראשון לא חזי בשני אבל הכא מיחזא חזי אלא שאינו יכול לבוא וכי הוי יום ראשון בשבת אף על גב דלא חזי אמרינן באלו דברים (לעיל דף ע:) דעביד באינך יומי:
עקר משכניה וסיכיה ורהיט - הך פירכא ליתא למאן דחשיב דרך רחוקה מאיסקופת עזרה ולחוץ ואם תאמר ומה תקנה רוצה רב נחמן שיעשו דהא רב נחמן גופיה קסבר בפרק מי שהיה טמא (לקמן צג.) שוחטין וזורקין על טמא שרץ ויש לומר דקסבר דלאו תשלומין דראשון נינהו ויכול לטמאותו במת:

לימא בהא קמיפלגי מר סבר טומאה דחויה ומר סבר טומאה הותרה - השתא לכולי עלמא טהרה מידחיא ולא טומאה דאיש כי יהיה טמא משמע דהאיש לבדו טמא והציבור טהורים ומאן דסבר טומאה הותרה מיקרו שפיר טהורים ומסיק דלכולי עלמא דחויה מר סבר טהרה מידחיא כדפרישית ומר סבר טומאה נמי מידחיא וקרא משמע הכי איש נדחה ואין ציבור נדחים אלא עבדי בין בטהרה בין בטומאה:

דף פ:

בראשון לא עבדי הגדילו זבין על הטהורין כו' - נראה לר"י דס"ל כרב ולא כשמואל דאמר ויעשו את הפסח במועדו מאי עבדת ביה דלדידיה כיון שאין רוב טהורין לא מידחו טמאים לפסח שני:

נזרק דמו ואח"כ נודע שהוא טמא כו' - פי' בקונטרס שהוא טמא הדם או הבשר וקשה לריב"א דבטומאת בשר ע"כ ציץ לא מרצה לאכילה אלא לפטור מפסח שני וכמ"ד הציץ מרצה על אכילות וכר' נתן דלא בעי אלא גברא דחזי וא"כ היכי דייק טעמא דנזרק ואח"כ נודע הא נודע ואח"כ נזרק לא מרצה ציץ והיינו לפוטרו מפסח שני וע"כ הא דלא מרצי היינו מדרבנן מדמפליג בין שוגג למזיד וכן אמר בהאשה רבה (יבמות דף צ. ושם) והיכי מחייבי ליה רבנן בפסח שני כיון דמדאורייתא פטור הוי חולין בעזרה ועוד הא לעיל (דף עח:) תנן נטמא בשר וחלב קיים אינו זורק את הדם והיינו מדרבנן דמוקי לה כרבי נתן וא"כ הא דדייק רב לעיל אם זרק הורצה היינו אפילו מדרבנן ונודע קודם זריקה מיירי מדקאמר לא יזרוק ונראה לריב"א דלא מיירי מתני' אלא בטומאת דם והא דדייק בגמ' הא נודע ואחר כך נזרק לא היינו להתיר בשר באכילה אבל פטור מלעשות פסח שני מיהו יש ליישב פירוש הקונטרס דהא דקאמר הציץ מרצה היינו להקטיר האימורין הא נודע ואח"כ נזרק לא מרצה להקטיר האימורים ופטור מפסח שני:

הוא הדין נודע ואחר כך נזרק - וא"ת א"כ מאי דוחקיה דר' שילא לחלק בין טומאה לזריקתו כיון דלאו דווקא קתני במתניתין נזרק ואח"כ נודע ואומר ר"י דר' שילא לאו אהך קושיא אמרה אלא אמאי דפריך בהקומץ רבה (מנחות דף כה:) אהך ברייתא דעל מה הציץ מרצה מברייתא דקתני דם שנטמא וזרקו בשוגג הורצה במזיד לא הורצה והכא אסיק ליה אגב תירוצא דרבינא:

לאו למעוטי טומאת התהום דשרץ - וא"ת היכי שייך טומאת התהום בשרץ והא לא מטמא אלא במגע וטומאת התהום אינה בגלוי אלא מכוסה וטמון בעפר בתבן או בצרור כדתניא לקמן (דף פא:) ויש לומר כגון שהכניס ידו בעפר ונגע:

אי בנזיר וכי ימות מת עליו אמר רחמנא - תימה לר"י דילמא לעולם בנזיר ונפקא מינה אם שחט קרבנות ונטמא דלא מרצי ציץ וכן קשה בסמוך דקאמר אלא למ"ד שוחטין וזורקין כו' הא מכל מקום נפקא מינה לאם שחט פסחו כדפי' ואומר ר"י דלא בעי למימר הכי דא"כ תיפשוט דבזיבחא גמירי לא שנא בבעלים ול"ש בכהן:

דף פא.

לאו משום דסבר דציץ מרצה - תימה לרשב"א מנ"ל דילמא הא דפטורין היינו משום דסבר דנשים בשני רשות ואור"י דבהדיא מוכח לקמן סוף פרק האשה (דף צא:) דרבי יוסי סבר נשים בשני חובה:

קסבר רבי יוסי מכאן ולהבא היא מטמאה - פי' ואנן סבירא לן כרבנן דלמפרע מטמאה וא"ת כי ס"ד נמי דטעמא דרבי יוסי משום דסבר ציץ מרצה מאי פריך לימא דס"ל כרבנן וי"ל שלא רצה לעשות מחלוקת חדשה שלא מצינו תנאים חלוקים בכך אבל בלמפרע הוא מטמא מצינו תנאים בשילהי נדה (דף עב.) אמתני' דטבלה יום שלאחריו ושימשה:

אי נמי כגון ראתה שני ימים בין השמשות - מדלא משני ברואה בלילות משמע דספירת לילה הויא ספירה וכן פי' בקונטרס וקשה לריב"א דתנן פ' שני דמגילה (דף כ.) וכן שומרת יום כנגד יום לא תטבול עד הנץ החמה ומסיק בגמ' קמ"ל כיון דבעי שימור שימור ביממא הוא וכן בשילהי נדה (דף עב.) אמר ושוין ברואה תוך י"א יום וטבלה לערב ושמשה שמטמאים משכב ומושב וחייבין בקרבן משמע אפילו לא ראתה אח"כ ומשום דבלילה לא חשיב שימור וי"ל דודאי ספירת לילה לא הויא ספירה ומ"מ לא מצי לאוקמא ברואה בלילות משום דכיון דסבר רבי יוסי מקצת היום שספרה בשביעי הוי ככולו ה"ה אם פסקה בחצי היום שיעלה לה שימור סוף הנשאר לכך מוקי בשופעת שלא היה סוף היום בטהרה א"נ ברואה שני בין השמשות וליכא למימר שיעלה לה אמצע היום שימור דלא אמר מקצת היום ככולו אלא או תחלתו או סופו אבל אמצע לא וכן איתא בהדיא בנזיר בפ"ב (דף טו.) דקאמר ורבי יוסי זבה גמורה היכי משכחת לה כיון דחזאי פלגא דיומא אידך פלגא סליק לה שימור ומשני כגון דחזאי תלתא יומי סמוך לשקיעת החמה דלא הוה שהות ביום דסליק לה ממנינא ותלתא יומי לאו דווקא דראיה שלישית לא חיישינן שתהא סמוך לשקיעת החמה מאחר שכבר ראתה שני ימים סמוך לשקיעת החמה ובשלישי תראה באיזו שעה שתהיה בלילה ובלבד שתראה קודם היום שלא יעלה לה שימור תחלת יום ג' וא"ת והא אמרינן בפרק בנות כותים (נדה דף לג.) דכותית יום שפוסקת סופרתו למנין שבעה הא רבי יוסי נמי סבר הכא סוף היום ככולו

וי"ל דלא אמר סוף היום ככולו בתחלת חשבון אלא דוקא בסוף חשבון כי הכא כגון זב בשביעי או שומרת יום כנגד יום שאין לה למנות יותר וסוף חשבון מסוף חשבון אית לן למילף ולא מתחלת חשבון ואשכחן חילוק בין תחלת חשבון לסוף חשבון בפ"ק דר"ה (דף י.) דנדה עולה לה סוף היום בתחלתה ואין תחלת היום עולה לה בסופה אע"ג דהתם הוי איפכא מסברתנו:

אמר רבא ק"ו כו' מקום שהותרה לו טומאה ידועה אינו דין שהותרה לו טומאת התהום - וא"ת ונימא דיו מה טומאה ידועה לא הותרה אלא היכא דלא אפשר ה"נ טומאת התהום וי"ל דעדיפא פריך אפילו לר' טרפון דלית ליה דיו היכא דמיפרך ק"ו (בב"ק ד' כה.):

דף פא:

לריש לקיש דאמר כדרך עד דידעי בה כ"ע - קשה לריב"א דבנזיר בסופו (דף סג.) איתא הך מסקנא ולא מייתי התם מילתיה דר' יוחנן ולא פריך נמי אלא לר"א וקאמר בשלמא למ"ד כדרך שפיר והיא מסוגיות החלוקות:

אלא לפני זריקה נמי מרצה - ע"כ לפני זריקת שום דם דאם נזרק אפילו אחד מן הדמים ונטמא תנן בפרק ג' מינים (נזיר דף מז.) יביא שאר קרבנות ויטהר אפילו בטומאה ידועה אינו סותר נזירותו וריצוי דטומאת התהום דכולה שמעתין היינו שאינו סותר נזירותו כדפי' לעיל אי בנזיר כי ימות מת עליו כו' וקשה לר"י דבפר' בתרא דנזיר (דף סג.) תנן אם עד שלא גילח נודע לו אפילו טומאת התהום סותר ומוקי ליה ר' יוחנן בגמ' כר"א דאמר תגלחת מעכבת וא"כ נודע לו לפני זריקה נמי כיון דמעכבת אמאי אינו סותר ותירץ ר"י דהכא כיון שנשחט יש לו להשלים ומרצה ציץ על טומאת התהום ואינו סותר כאילו לאחר זריקה נטמא ולא דמי לקודם גילוח ואע"ג דגילוח הוה אחר זריקה כדתנן בג' מינים (שם דף מו.) גילח על זבח ונמצא פסול תגלחתו פסולה ואי גילוח הוא לפני זריקה יביא זבח אחר לרבנן אית להו דתגלחת לא מעכבא ולכך מרצה הכא לפני זריקה:

וטמא וטהור לכתחלה הוא - ודווקא לפני זריקה אבל לפני שחיטה לא כמו שהביא בקונטרס במתני' מתוספתא:

המוצא מת מושכב כו' - בפ' בתרא דנזיר (דף סה.) דייק על ההיא משנה דהתם המוצא פרט למצוי מת פרט להרוג מושכב פרט ליושב וקשה לריב"א דהכא ביושב אתי שפיר טפי מבמושכב דבמושכב לא הוי כולי האי טומאת התהום אם קברוהו שם וי"ל דמושכב נקט בשביל תרומה שהוא תופס כל רוחב הדרך ואי אפשר שלא יאהיל או יסיט אבל יושב לא דאיכא למימר שמא לא האהיל כנגדו:

ובקבר אפי' כו' - וא"ת היכי שייכא טומאת התהום בקבר והלא נודע כשקברוהו שם ואיכא למימר כגון שנפל בקבר ומת והא דפי' בקונטרס שהקבר מצרפו משום דכתיב או בקבר אין נראה לר"י דשמא קרא מיירי בקבר מכוסה ומשום הכי נמי הקבר מצרפו משום אהל שהכיסוי מביא את הטומאה עליו:

מצאו טמון בתבן כו' - משום דלפי מה שמצאנוהו עכשיו לא היה ראוי להכיר לאחד בסוף העולם אבל במים ראוי להכיר:

נטמא רובו שורפין אותו לפני הבירה מעצי כו' - נראה הטעם משום דלב בית דין מתנה עליהם לפי שהזקיקוהו לשורפו לפני הבירה כדי לביישו לא הטריחוהו להביא עצים משלו ויכול להנות משל הקדש וכן בציקנין התנו כמו כן ולא לכל דמתוך ציקנותן היו נמנעין מלשורפו ואתי לידי עבירה ודוקא בציקנין או באכסנאי כדאמרי' בגמרא דעשאוהו כציקנין אבל אדם אחר לא ואפילו למאן דלית ליה בפ"ק דשבועות (יא.) לב ב"ד מתנה עליהן ה"מ בקרבנות דקדישי קדושת הגוף אבל בקדושת דמים כולי עלמא מודו:

דף פב.

רב זביד אמר לעולם כדאמר מעיקרא - פי' בקונטרס דרב זביד לא פליג אדרב חמא בר עוקבא ואינו אלא מפרש טעמו וקשה לריב"א דלא מצינו בשום מקום שיאמר לעולם כו' כדי לפרש ונראה לו דרב חמא בר עוקבא ורב פפא לא פליגי דרב חמא בר עוקבא מוקי כאן באכסנאי כאן בבע"ה ואידי ואידי בהחזיק בדרך אבל בלא החזיק אפי' אכסנאי הוי כבע"ה אלא דלא איירי בה ורב פפא מוקי אידי ואידי . באכסנאי ולא פליג אדרב חמא בר עוקבא ורב זביד פליג אתרווייהו וקסבר אכסנאי שלא החזיק עשאוהו כציקנין אי נמי רב פפא ורב זביד פליגי אליבא דרב חמא בר עוקבא רב פפא סבר דרב חמא בר עוקבא איירי בהחזיק אבל בלא החזיק הוי אכסנאי כבעל הבית ורב זביד סבר דאכסנאי אפי' לא החזיק עשאוהו כציקנין ודוקא נקט רב חמא בר עוקבא בעל הבית:

היה מעמיד את הטמאים בשער המזרח - אפילו בטומאת קריין מיירי ונראה לר"י דהאי שער המזרח היינו שער עזרת נשים ואע"ג דאמר בפ"ק דיבמות (דף ז:) ובכמה דוכתי דטבול יום אינו נכנס במחנה לויה לא בכל מחנה לויה קאמר אלא מעזרת נשים ולפנים דהכי מוכח במסכת כלים (פ"א מ"ח) דקתני התם עזרת נשים מקודשת ממנה שאין טבולי יום נכנסין לשם:

בשלמא נטמא דכתיב והבשר - אין לפרש דאמיד דקתני במתניתין קאי דכיון דכתיב בקרא ישרף אית לן למימר דהיינו מיד בלא עיבור צורה דאי בעיבור לישתוק קרא מיניה ואנא ידענא דישרף דהוה ליה נותר מדאמר לקמן ורבה מוסיף אף ר"י הגלילי דתניא כו' אבל לרבנן דילפי מכל חטאת אשר יובא מדמה וגו' בעי עיבור צורה אע"ג דכתיב ישרף אלמא מישרף לא משמע מיד מיהו יש לדחות דההוא ישרף מוקמינן לשריפת' בקודש ואינו מיותר אך יש להביא ראיה מדקאמר בסמוך לן דמה נשפך דמה או שיצא חוץ לקלעים מנלן והתם לא בעי בע"כ מנלן שהם מיד בשריפה דהתנן בדם ובבעלים תעובר צורתו אלא מנלן בשריפה קאמר ושריפה דמיד מסברא נפקא לן ולא מקרא וא"ת ואמאי צריך קרא בפסול הדם דכיון דצריך עיבור צורה פשיטא דישרף משום נותר ואור"י דאיצטריך דלא ליעבד ליה קבורה קודם שיהיה נותר אי נמי הוה אמינא אפי' כשיהיה נותר לא ישרף דנותר שהיה ראוי לאכילה קודם שניתותר דוקא ישרף כדמשמע לא תותירו אלא תאכלוהו אבל קשה דהיכי יליף יוצא בשריפה מחטאת דאהרן דהא ע"כ לא הודה להן משה על השריפה דחטאת שנכנס דמה לפנים דפסולו בדם בעי עיבור צורה והם שרפוה מיד אלא ה"ק להו הא אם הובא יפה עשו שלא אכלוהו דהכי כתיב רישיה דקרא מדוע לא אכלתם ומיהו נראה לרשב"א דמצינו למימר דאמיד בעי מנא לן וכולה שמעתין מסקא אליבא דר' יוחנן דסבירא ליה לקמן דפסול הדם הוי פסולו בגופו דחשיב דם ובשר חדא מילתא ובפסול בעלים דוקא קתני מתניתין דבעי עיבור צורה ושפיר מייתי השתא מחטאת דאהרן דמשה הודה להן אם נכנס דמה לפנים שפיר עבוד דשרפוה ולן דמה נמי קבעי מנלן דמיד אך קשה על זה כיון דמסברא לא הוה אמרינן דישרף מיד אלא בעיבור צורה אי לאו דמסיק דהלכתא גמירי לה מאי קאמר ולרבה בר אבוה דאפי' פיגול בעי עיבור צורה מנלן לימא דלא גמירי הלכתא ומה צריך גזירה שוה אלא ודאי דפסולו בגופו ישרף מיד סברא הוא ובדם ובבעלים דבעי עיבור צורה נמי סברא:

בקדש היתה - רש"י פירש דדריש מפנימה וכן ר"ח ולר"י נראה דדריש מאכל תאכלו אותה בקודש ובתורת כהנים דריש מבמקום הקדש:

בשלמא נטמא גלי רחמנא בקדשים קלים והוא הדין בקדשי קדשים - וא"ת והא בהדיא בהאי קרא כתיבי קדשי קדשים ומאי קאמר והוא הדין כדדרשינן בכל שעה (לעיל כד:) והבשר לרבות עצים ולבונה ויש לומר דאי לאו הוא הדין הוה אמינא דאתא לרבות קדשים קלים דלא בעו הכשר ולא קדשי קדשים:

דף פב:

ונגמר עון עון מחטאת דאהרן - תימה לרשב"א א"כ לישתוק מעון דפיגול וממילא נימא דישרף מיד וי"ל דבלאו הכי איצטריך למיכתב עון בפיגול דבפרק שני דזבחים (דף כח:) יליף בפיגול כרת עון עון מנותר:

אבל נטמא דאיתיה בחולין כו' - תימה לרשב"א נליף כולהו מטמא ואמאי צריך הלכתא ואומר ר"י דה"א מה שנוהג בחולין הוי חומרא הואיל ומעשה חול אתעביד ביה וא"ת ונילף קל וחומר מתרומה דבעי שריפה וי"ל דאיכא למיפרך מה לתרומה דאסורה לזרים תאמר בקדשים קלים דשרי. רשב"א:

לאחר זריקה מחלוקת - פירוש אף לאחר זריקה דאי דוקא בדם ובבעלים מאן קתני לה:

רבי יוחנן בן ברוקה ורבי נחמיה אמרו דבר אחד - וא"ת דילמא לעולם רבי נחמיה כרבנן ס"ל דבעו עיבור צורה וחטאת אהרן שנשרף מיד מפני אינות הוראת שעה היתה דעדיין לא פירש להם עיבור צורה כדפירש בקונטרס ואומר רשב"א דלפי מה שפירש ר"י דסברא דפסול בעלים בעי עיבור צורה אתי שפיר דהכא לא שייך הוראת שעה היתה דאינות הוי פסול בעלים ומסברא בעי עיבור צורה ולעיל דקאמר הוראת שעה היתה קסבר דמפני טומאה נשרפה:

דף פג.

ורבה מוסיף אף ריה"ג - וא"ת היכי נימא דריה"ג ור' יוחנן בן ברוקה אמרו דבר אחד והא פסולה דחטאת שנכנס דמה לפנים היינו לפני זריקה ור' יוחנן בן ברוקה אחר זריקה אירי ואליבא דר' יוחנן מסיק מדקא מוסיף עלי' וי"ל דרבה לא מפליג בין קודם זריקה בין לאחר זריקה כי היכי דלא מפליג ר' יוחנן דקאמר אף אחר זריקה מחלוקת:

אמר להן הן לא הובא את דמה - פירש בקונטריס דרבנן לא בעו למילף מחטאת דאהרן דלא גמרי' דורות משעה ומה שפירש כן לא משום דחטאת דאהרן היה לשעה דהא שעיר של ר"ח היה כדפירש בקונ' וכן איתא בזבחים בפרק טבול יום (זבחים דף קא:) אלא דקסברי רבנן הוראת שעה היתה כדאמר לעיל וקשה לרשב"א דלעיל שייך הוראת שעה כדפי' דקסבר מפני טומאה נשרפה דהוי פסולו בגופו ומסברא ישרף מיד אבל הכא בחטאת שנכנס דמה לפנים דהוי פסולו בדם ומסבר' בעי עיבור צורה לא שייך הוראת שעה היתה ונראה לר"י דרבנן לא בעו למילף מחטאת אהרן משום דמצינו למימר דמשה לא הודה להן על השריפה דשפיר עבוד אלא במה שלא אכלוה אבל על השריפה לא הודה להן דאפי' היה כן שלא כדין שרפוה בלא עיבור צורה וקשה דלעיל יליף מחטאת

אהרן שריפה ביוצא וקאי אמתני' דסבר' דשאינו פסולו בגופו בעי עיבור צורה והיינו כרבנן דר' יוסי ואינהו לא בעו למילף הכא מחטאת אהרן:

בו בכשר ואפי' בפסול - ולא תיקשי ויוציא המוח ע"י גומרתא דליכא שבירת עצם דאיכא למיחש שמא יפקע כדאמרי' לקמן אי נמי ע"י גומרתא טריחא מילתא למיעבד:

רבי שמעון אומר אחד זה ואחד זה אין בו משום שבירת העצם - וא"ת ר"ש היינו ת"ק ונראה לר"י דר' יעקב ור"ש פליגי אליבא דת"ק כי ההיא דלא ירבה לו נשים דפרק כהן גדול (סנהדרין כא.) וההיא דחזקתן שלש שנים דחזקת הבתים (ב"ב כח:):

אימור לבתר איסורא חלצינהו - ומפני התקלה דקתני בברייתא היינו דמשום שבירת עצם לא חלצינהו קודם איסורא ולהכי ישרפו דשימשו נותר:

דף פג:

אי אמרת בשלמא בשר נינהו כו' - ואין להקשות אי בשר נינהו ליכלינהו דלאו בשר גמור הוא שיהא טעמם כטעם בשר מיהו לענין שריפה בעי למימר דליהוו בשר:

לא נצרכא אלא לשומנו - קשה דבריש גיד הנשה (חולין פט.) פריך וסבר תנא דידן אין בגידין בנותן טעם והא תנן ירך שנתבשל בה גיד הנשה אם יש בה בנותן טעם אסור והשתא דילמא הא דקתני אם יש בה בנותן טעם משום שומנו דגיד הנשה קאמר דהכא קרי ליה גיד ושם פירשתי:

ליתן בקר שני לשריפתו - וא"ת אי אסור לשורפו בליל מוצאי י"ט עד הבקר היכי מוכח דאין שריפת קדשים דוחה י"ט הא על כרחיך גזירת הכתוב היא דהא אפי' בלילה שהוא חול אסור לשורפו וי"ל דכיון דאסור לשורפו בבוקר ראשון ילפינן שפיר דאין שריפת קדשים דוחה י"ט והא דאסור לשורפו בליל מוצאי י"ט אין תימ' שכן מצינו בשלמים שאין נאכלים לאור שלישי ואפ"ה אין נשרפין עד היום כדאמרי' בריש מכילתין (דף ג.):

ולא עולת חול בשבת כו' - משמע הכא דאיברי חול אין קריבין בשבת ולא בי"ט וקשה דבסוף פרק טרף בקלפי (יומא מו.) אמר אברי חול שנתותרו עושה להן מערכה בפני עצמן וסודרן אפילו בשבת ואפי' לרב הונא דפליג התם היינו דאינו עושה מערכה בפני עצמן אבל דברי הכל סודרן על המערכה גדולה כן צריך לפרש שם וכן בסוף פ"ק דשבת (דף כ.) דריש בכל מושבותיכם אי אתה מבעיר למישרי אברים ופדרים הוא דאתא והיינו איברי חול שנתותרו דאברי תמיד של שבת נפקא מעל עולת התמיד בריש אלו דברים (לעיל סו.) ודוקא אברי עולת חול ממעט הכא ותירץ ר"ת וריב"א דהתם דוקא במשלה בהן האור מיירי דנעשו כבר לחמו של מזבח שמתוך שהן לחמו של מזבח הרי הן כקרבן

היום ודחו מבמועדו אפי' בשבת וללישנא דאסיק נמי התם דוקא בפסולין אי משלה בהן האור אין אי לא לאו למעוטי כשירין אתא אלא ה"ק דלא איצטריך בכשירין לאשמעי' במשלה בהן האור ומיהו אף בכשירין לא שריא אלא במשלה בהן האור וריב"א מסופק בשאר קרבנות דלאו תמיד ומשלה בהן האור אי נעשו לחמו של מזבח למישרינהו בשבת דדילמא דוקא בתמיד מהני האי טעמא דשם תמיד דוחה שבת וא"ת דביומא (דף מו.) דריש לה מבמועדו ובפ"ק דשבת (דף כ.) דריש מבכל מושבותיכם וי"ל דקרא דבכל מושבותיכם גלי על במועדו דאיירי אפילו באיברים ופדרים של חול והא דלא נקט ביומא קרא דכל מושבותיכם דהויא עיקר דרשה משום דניחא ליה למינקט דרשה דמועדו דשייכא אף גבי טומאה ובכל הקרבנות:

דף פד.

ולא מילה שלא בזמנה דאתיא בק"ו - פירש בקונ' ומה צרעת שדוחה את העבודה ועבודה דוחה את השבת וקשה דרבא לית ליה האי ק"ו בפ' ר' אליעזר דמילה (שבת קלב:) דקסבר דהא דצרעת דוחה עבודה לא משום חומרא דצרעת אלא משום דגברא דלא חזי ור"ח פי' ק"ו ומה אוכל נפש שלא נכרתו עליו י"ג בריתות דוחה י"ט כו' ויש להשיב מה לאוכל נפש שכן מצוה עוברת שלמחר לא יהיה מצוה עליה ואומר ר"י דאיכא למיעבד ק"ו מנדרים ונדבות דדחו י"ט אע"פ שלא נכרתו עליהן י"ג בריתות וסבר רבא דקריבין בי"ט וליכא למיפרך מה לנדרים ונדבות שכן צורך גבוה כדפריך בפ' ר' אליעזר דמילה (שבת דף קלא) מה לעומר ושתי הלחם כו' דלאו חובה נינהו ואפילו חטאות ואשמות לא מיקרו צורך גבוה כיון דאי לאו דחטא לא בעו לאיתויינהו ונראה דרבא אית ליה הא דרב אשי די"ט עשה ולא תעשה ולהכי איצטריך ק"ו דאי לאו ק"ו לא הוה צריך למיסר וכן משמע בפ"ק דביצה (דף ח:) דפריך גבי אפר כירה מוכן לודאי כו' סוף סוף י"ט עשה הוא ואין עשה דוחה לא תעשה ועשה אלא אמר רבא כו' משמע דרבא אית ליה די"ט עשה הוא והשתא לבדו לא איצטריך לשריפת קדשים אלא על מילה דאיכא ק"ו אמר רבא פרק (אם לא הביא) (דף קלג.) וגמרא מייתי לה הכא אשריפת קדשים דממילא ממעטי ורב אשי לא קאי למיפלג ארבא אלא מילתא דנפשיה קאמר ואקדשים קאי ואפילו אמילה כדמשמע באם לא הביא דלית ליה קל וחומר:

גידין שסופן להקשות - פי' בקו' גידי צואר ואין נראה לריב"א דהא משמע דהשתא הם רכים כבשר לגמרי ואפי' ר"ל לא פסיל להו אלא משום בסוף ולעיל קאמר אלא פשיטא

בגידי צואר משמע שהם רגילין להיות נותר ואין ראוין ליאכל כמו עצמות אלא נראה דהיינו גידי שדרה וגידים הרכים דקתני בברייתא איירי בגידי בשר דלכ"ע הוו כבשר:
הואיל ומתאכלי בשור הגדול בשלקא - והשתא לא אזיל רבי יוחנן בתר השתא אלא בדבר הנאכל בשור הגדול בשלקא וא"ת ור"ל מאי פריך ליה לר' יוחנן אדרבה תיקשי לדידיה דמוכח בברייתא דבדבר הנאכל בשור הגדול בשלקא אזלינן בתר השתא ויש לומר דסבר ר"ל דראשי כנפים והסחוסין יש עליהם שם בשר יותר מבגידים ופריך לרבי יוחנן מדלא נקט בברייתא גידים דהוי רבותא טפי ור' יוחנן משני דאין רבותא כלל מה שאין בהן טעם בשר כל כך דהא אם היו רכים לעולם לא היה פוסלן הילכך כיון דמתאכלי בשלקא נימנין עליהן כמו ראשי כנפים והסחוסים ורשב"א מפרש טעמא דריש לקיש דגידים לא דמו לראשי כנפים והסחוסים דגידים סופן להקשות בגדי עצמו אבל ראשי כנפים והסחוסים אין סופם להקשות בגדי לעולם אלא בשור הגדול דוקא ולא שייך למיזל בהו בתר בסוף כיון דבגדי וטלה הם רכים לעולם:
הא הדר ביה ר' יוחנן - פירוש מהך דשמעתין כדמוכח בפרק בהמה המקשה (חולין עז.) וקשה לר"י לר"ל דאותביה לר' יוחנן מההיא שעורותיהן כבשרן תיקשי לנפשיה דקסבר גבי פסח בתר בסוף אזלינן והתם אזיל בתר השתא וי"ל שלפי שבעור ראש של עגל הרך יש לו טעם בשר הרבה מגידין וריב"א אומר דבירושלמי פריך דר"ל אר"ל ומשני טעמא דר"ל מקרא ואכלו את הבשר (שמות י"ב:ח') ולא גידין ובעור הראש של עגל הרך אזיל בתר דהשתא והכא הוי גזירת הכתוב:

דף פד:

היתה לו שעת הכושר ונפסל איכא בינייהו מאן דאמר כשר הא כשר הוא - לא משום דדריש בו בכשר ולא בפסול משמע ליה הכי דהא ר' שמעון מפרש לעיל מילתיה דת"ק דקתני נמי בו בכשר ולא בפסול וקאמר אחד זה ואחד זה אין בו משום שבירת עצם אלא דרב יוסף לא מצי למישכח מידי דאיכא בינייהו אלא היתה לו שעת הכושר ונפסל:
אבר שיצא מקצתו איכא בינייהו מאן דאמר כשר כשר - תימה אמאי חשיב ליה כשר טפי מבר אכילה הא מה שאינו ראוי לאכילה לאו כשר הוא:
ה"ג היתה לו שעת הכושר ונפסל אין בו משום שבירת העצם - ול"ג יש בו דאי גר' תיקשי לרב יוסף ולא משכחינן כארבעה מינייהו ואית דגרס לעיל במילתיה דרב יוסף למ"ד כשר לאו כשר הוא למ"ד יאכל בר אכילה הוא ולפי זה מיתוקמא גירסת הספרים

דגר' יש בו ואין נראה דבכולה שמעתין טפי נפיק מאכילה מדנפיק מתורת כשרות כי ההיא דאבר שיצא מקצתו דכשר קרי ליה ולא בר אכילה הוא:

איתמר אבר שאין עליו כזית בשר במקום זה כו' - נראה לר"י ולריב"א דאליבא דרבי קמיפלגי דקתני בברייתא סתמא יש בו שיעור אכילה יש בו משום שבירת העצם ובפלוגתא דרבינא ורב אשי קמיפלגי אבל לרבנן לכ"ע יש בו משום שבירת עצם והא דמסיק אילימא דאין עליו כזית בשר כלל אמאי יש בו משום שבירת עצם אע"ג דמצי לאוקומ' כרבנן הואיל ואליבא דרבי קמיפלגי וסבירא להו כרבי מוקמי למתני' כוותיה:

דף פה.

אחד עצם שיש בו מוח ואחד עצם שאין בו מוח - הכא מזכיר שאינו פשוט קודם וכן בפ' החולץ (יבמות מא.) כל הנשים לא ינשאו עד ג' חדשים אחד בתולות ואחד אלמנות כו' תנא נמי ברישא בתולות שאינו פשוט והיכא דאיכא פלוגתא או קאי אקרא דרך להזכיר פשוט קודם כההיא דראש השנה (דף כט:) דתנן אמר רבי אלעזר לא התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהו תוקעין אלא ביבנה אמרו לו א' יבנה כו' כלומר כמו שפשוט לך שתוקעים ביבנה כך כל מקום שיש ב"ד וכן בבבא קמא (דף נ:) אחד בור אחד שיח ומערה דקאי אקרא דכתיב בור וכן בסוטה (דף מג.) אחד הבונה ואחד הלוקח כו' וכן בפ"ק דסוכה (דף כ.) גבי א' גדולה וא' קטנה כו':

כשהוא אומר ועצם לא ישברו בו בפסח שני כו' - בפ' דם חטאת בזבחים (דף צז:) יליף מהכא דאין עשה דוחה ל"ת בקדשים מדכתב רחמנא גבי פסח ועצם לא תשברו בו וקשה היכי יליף מינה ואמאי נמי צריך קרא הכא הא בעידנא דמיעקר לאו לא מקיים עשה ועוד קשה לרשב"א דהכא אפשר לקיים שניהם על ידי גומרתא דהשורף בעצמות אין בו משום שבירת עצם וקיימא לן דהיכא דיכול לקיים שניהם לא אתי עשה ודחי ל"ת ותירץ רבינו חיים לרשב"א דלרבא שפירש לעיל בגומרתא דאסור משום הפסד קדשי' אתי שפיר:

משום חשדי כהונה - וא"ת כמו כן לא יחושו לעשות בטומא' י"ל דאף לרשעים חמירא להו טומאה כדאמרינן ביומא (דף כג.) ללמדך שחמורה עליהן טהרת כלים יותר משפיכות דמים:

טומאת בית הסתרים היא - וא"ת התינח לר' יוסי אלא לר' מאיר דפליג עליה ומייתי לה בפ' בהמה המקשה (חולין עב:) דאית ליה דמטמא מאי איכא למימר וי"ל דקיימא לן כר' יוסי לגבי ר' מאיר:

ולרבינא דאמר חיבורי אוכלין כמאן דמפרתי כו' - וא"ת בלא רבינא כיון דס"ד דאיכא שיעור לטמויי במה שיצא לחוץ הוה מצי לאקשויי דמסקינן בפרק בהמה המקשה (שם) דמודה ר' יוסי בשלש על שלש הבאות מבגד גדול דבשעת פרישתו מאביו מקבל טומאה מאביו וה"נ הכא וי"ל דאיכא לאוקומה בניתזות בכל כחן וכן משני בפ' אמרו לו (כריתות ט:) גבי אבר המדולדל באדם טהור מיהו הכא כיון שאינו חותך העצם אלא חותך סביבו' העצם אינו יכול להתיז בכל כחו ובירושלמי מוקי בחותך ומשליך במעט מעט:

דבני חבורה זריזין הן כי קמיבעיא לן יוצא דקדשים - וא"ת דבפ' המוצא תפילין (עירובין קג.) משמע איפכא דקאמר כהנים זריזין הן אמרינן בני חבורה זריזין הן לא אמרינן ותירץ ר"י דלא דמי דגבי בני חבור' שייך למיגזר טפי שמא יחתה מלגבי כהנים דהא מילתא לא שייכא לפסח כלל אבל במידי דשייך לפסח כגון יוצא זריזין בני החבורה יותר מכהנים:

דף פה:

הוצאה כתיב ביה כשבת - פי' אל יצא איש ממקומו והיינו אל יוציא דהא תחומים דרבנן ואפילו למ"ד תחומין דאורייתא היינו מדשני ולא כתב אל יוציא אבל לדידיה נמי קרא בהוצאה מיירי כדמשמע סוף פ"ק דעירובין (דף יז:) דתני רבי חייא לוקין על תחומין דבר תורה פי' מאל יצא ופריך לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד הוא משמע דלהוצאה נמי אתא וא"ת דבריש הזורק (שבת צו:) דריש הוצאה מויכלא העם מהביא ואומר ר"י דאיצטריך חד להוצאה דעני וחד להוצאה דבעל הבית ומשום דהוצאה מלאכה גרוע היא איצטריך למיכתב בתרוייהו ולהכי חשיב להו נמי בריש מסכת שבת (דף ב.) בתרתי לפי שכתובות בשני מקראות ומסיק אבות מאי ניהו יציאות יציאות תרתי הווין:

בנגררין - אומר ר"י דלאו דוקא נגררין אלא שיהיו תוך ג' לקרקע דאפי' לרבנן דר"ע דלית להו קלוטה כמו שהונחה דמיא בזורק במעביר תוך ג' מודו דהכי אמרינן בהמוציא יין (שם דף פ.) אמר רבא הוציא חצי גרוגרת והניחה וחזר והוציא חצי אחרת דרך עליה חייב ופריך והא אמר רבא תוך שלשה לרבנן צריך הנחה על גבי משהו ומשני לא קשיא כאן בזורק כאן במעביר ולאו דוקא נקט התם דרך עליה דהוא הדין שלא דרך עליה תוך ג' אלא נקט דרך עליה דהשתא לא צריך שיהא תוך ג' רק שיהא תוך ג' דגרוגרת מיחייב ואם תאמר אכתי היאך ראשונים מטמא הא בשבת לא הויא הוצאה כענין זה הואיל ואגד הפר ביד האחרונים שבפנים כדמוכח בהמצניע (שם דף צא:) וי"ל דהכא מיירי שכל הפר חוץ לחומת העזרה ואפילו למאן דאמר התם אגד כלי שמיה אגד הנ"מ כלי שיש

לו תוך דאינו חייב אם הוציא מקצתו שע"י מה שבפנים יכול להביאו מבפנים אבל ע"י משיכת המוט לא היו יכולים האחרונים להביאו אצלו:

וכן לתפלה - פי' בקונטרס לענין צירוף ואין נראה דבאלו נאמרין (סוטה דף לח:) משמע סוגיא דגמרא דהלכה כר' יהושע בן לוי דאמר אפי' מחיצה של ברזל אינה מפסקת ובפרק כל גגות (עירובין צב:) משמע סתמא דגמרא דמחיצה מפסקת לצירוף דקאמר ט' בקטנה ואחד בגדולה אין מצטרפין ולענין שופר ומגילה נמי לא מצית לפרש דתנן בהדיא בפ' ראוהו ב"ד (ר"ה דף כז: ושם) היה עובר אחורי בית הכנסת או שהיה ביתו סמוך לבית הכנסת ושמע קול שופר או מגילה אם כוון לבו יצא ונראה לר"י דהכא מיירי לענין לענות יחיד קדושה ויהא שמיה רבא מברך דאין מחיצה מפסקת לריב"ל ולרב יהודה מפסקת כיון דהוי דבר שצריך עשרה וכי היכי דלא מצטרף לא נפיק ידי חובה אבל שופר לא בעי עשרה:

לא נתקדשה שער ניקנור - וא"ת אם כן בשערי עזרה גופה ליפלוג כאן בשער ניקנור כאן בשאר שערים וי"ל דמתניתין בפסח קאי שאינו נפסל אלא חוץ לחומת ירושלים:

החלונות ועובי החומה כלפנים - בפ"ב דשבועות (דף טו:) פליגי כיצד מהלכים שתי תודות שהיו מקדשין בהם חד אמר זו כנגד זו וחד אמר זו אחר זו משמע התם דמבפנים היו מהלכין דפריך בשלמא למאן דאמר זו אחר זו אמטו להכי פנימית נאכלת שכבר קדשה ראשונה אלא למאן דאמר כו' ואי מבחוץ היו מהלכין היכי קאמר דקדשה ראשונה חוץ לחומה והא דקאמר התם למאן דאמר זו כנגד זו פנימית הך דמקרבה לחומה אע"ג דמבפנים היו מהלכים קרי לה פנימית שהיא לצד חוץ ירושלים מפני שהיתה בין ב"ד ובין החומה אי נמי דמקרבה לחומת עזרות קאמר והא דקתני הכא שנתקדשה עובי החומה הקידוש היה תלוי בדעת ב"ד וקדשה שפיר עובי החומה וחלונות אי נמי למאן דמסקינן בגמרא עובי החומה בבר שורא אתי שפיר דלשם ודאי יכולים לילך ולקדש:

דף פו.

לא נצרכה אלא לאותן שתי אמות - לא בעי למימר דאותן שתי אמות היו מונחות בגגו של היכל דהא שער מזרחי שעליו שושן הבירה צורה אחת משערי העזרה היה אלא ה"ק כמו שאותו שער מזרחי היה מקודש להניח שם כלי קודש כמו כן גגו של היכל קודש דקאמר היינו להצניע שם כלי קודש ולא שיהיו כלי קודש צריכין מקום מקודש כדמוכח בכמה דוכתי אלא הך קדושה אית להו להניחם שם:

הכלה הופכת פניה - איצטריך לאשמעינן דלא חשבינן כשתי מקומות אע"פ שאכלה מקצת סעודה בלא הפיכת פניה אי נמי קמ"ל דחייבת להפוך פניה כדאמר בגמרא כלה תנן:

דף פו:

ומר סבר יש אם למקרא - וא"ת והא שמעינן ליה לרבי שמעון בפ"ק דקדושין (דף יח:) דאית ליה יש אם למקרא ולמסורת דדריש בבגדו בה בבוגדו בה דאין אדם מוכר את בתו לשפחות אחר אישות ולא לאישות אחר שפחות י"ל דהתם לא סתרי אהדדי ויכול לדרוש שניהם אבל הכא דליכא למידרש אלא חד דריש מקרא וכן בפ"ק דסנהדרין (דף ד.) והא דאמר לעיל (דף פה.) המוציא בשר פסח מחבורה לחבורה הרי הוא בלא תעשה אתי אפילו למאן דאמר פסח נאכל בשתי חבורות דאחר שנחלק ולקחו כל חבורה חלקה אסור להוציא חלק חבורה זו לחבורה אחרת:

אין מסרבין לגדול - אמאי דיתיב אפוריא לא שייך למימר משום דאין מסרבין דישיבת פוריא דבר גסות ושררה הוא ולא היה לו לישב אי לאו משום כל מה שיאמר בעל הבית עשה:

נכנסין בג' כו' - פירש ר"ח חבורה שנמנו על הפסח ובאו מקצת מהן בעת שדרך בני אדם לאכול ושגרו הדיילא פי' שמש לחפש אחריהם ולא מצאן אם נתקבצו רק שלשה אוכלין את הפסח ואין עליהן להמתין עד שיבואו כולם אבל פחות משלשה לא אבל אם היו מקובצים יחד ויצאו ונתאחרו והדר בהו דיילא ולא מצאן אפילו לא נשאר רק אחד מהם אין צריך להמתין כיון שהיו שם ויצאו:

אמר רבינא ונותן דמים - האוכל פסח ולית הלכתא כוותיה והנ"מ דעל בעידנא דעיילי אינשי והדר בהו דיילא:

דף פז.

מתני' האשה. מאי רוצה בשעת שחיטה - ודווקא ביררה בשעת שחיטה אבל לא ביררה אינה אוכלת לא משל זה ולא משל זה אבל ברישא אפילו סתמא אוכלת משל בעלה:

כאן ברדופה כאן בשאינה רדופה - אור"ת דכל נשים רדופות הן להגיד בביתן אביהן כשנמצאו שלימות בבית חמיהן והשתא מוקי מתני' בשאינה רדופה כגון שברגל הראשון שאחר חופה לא הלכה לבית אביה ומיירי מתני' ברגל שני לחופתה והוא ראשון להליכה שברגל שלפניו לא הלכה הלכך כיון שאינה רדופה ספק הוא דשמא גם בזה לא תלך

וצריכה לברר אי נמי מתניתין מיירי ברגל ראשון לחופתה ואינה רדופה לפי שמיירי שכבר קודם הרגל הגידה שבחה בבית אביה ולכך הוי ספק אף ברגל ראשון ורישא דקתני תאכל משל בעלה ברגל שני להליכתה שכבר היתה בבית אביה ברגל שלפניו ובריית ברדופה ברגל הראשון לחופתה ולהליכתה דודאי דעתה בשל אביה דהיא רדופה להגיד שבחה שנמצאת שלימה ומכאן ואילך דקתני היינו ברגל שני ועדיין לא הגידה שבחה דאז הוא ספק והלכה דקתני במתניתין לאו דוקא דאי דוקא כבר גילתה דעתה שרוצה בשל אביה א"נ אפילו הלכה כל זמן שלא ביררה ספק הוא אבל הלכה לעשות לא גרס ואי גרס צ"ל דלעשות לאו דווקא והשתא אתי שפיר הא דגרס דכתיב אז הייתי בעיניו כמוצאת שלום וגו' וגרס נמי וא"ר יוחנן דמייתי ראיה דסתם כלה רדופה להגיד שבחה:

כזויות מזבח - מה להלן דם אף כאן דם נדות:

בימי עוזיהו - נתנבאו ד' נביאים אע"ג דבמיכה לא כתיב ביה עוזיהו אלא בימי יותם אחז יחזקיהו מ"מ כיון דכתיב קרא סתם י"ל שבתחלת מלכות יותם נתנבא ואז היה עדיין עוזיהו חי אלא שנתנגע ומלך יותם בנו תחתיו בימיו:

אמר לו הקב"ה להושע - ממה שאמר לו לקחת אשת זנונים דריש שמסתמא כך אמר לו וכך השיבו:

דף פז:

יזרעאל - על שם העתיד שיזרעו בגולה:

והגלה אותם לבבל - והא דאמר בגיטין (דף יז. ושם) רחמנא בטולך או בטולא דבר עשו אלמא בני עשו מעלו טפי היינו לבתר דאתו חברי לבבל:

דף פח.

שמעת מינה יש ברירה - הכא לא שייך מאי רוצה בשעת שחיטה דבשלמא לעיל אשמעינן דאי לא ביררה בשעת שחיטה אינה אוכלת כלל אע"ג דס"ד דבתר בעלה גרירא טפי אבל הכא אם רוצה בשעת שחיטה מאי קמ"ל:

שה לבית מ"מ - פי' משום דשה לבית לאו דאורייתא והכי אית ליה לר"ז גופיה בפרק אין בין המודר (נדרים דף לו.) ואם תאמר והיאך מאכיל פסח שלא למנויו נהי דקטן אוכל נבילות אין ב"ד מצווין להפרישו לספות לו בידים אסור כדאמר בפ' חרש (יבמות דף קיד.) ואור"י דהתם ילפינן מלא תאכלום ולא אסור אלא דומיא דשרצים ונבילות אבל כה"ג דאיכא חנוך מצוה שרי:

על ידי בנו ובתו הקטנים - בפ"ק דב"מ (דף יב:) גבי מציאה איכא למאן דאמר דלא קטן קטן ממש אלא גדול וסמוך על שלחן אביו זהו קטן הכא ע"כ קטן ממש מדאמרי' בין מדעתו בין שלא מדעתו ושלא מדעתו אמרינן בסמוך היינו דאמרי לא וגדולים פשיטא דיש בידם למחות אפי' סמוכין על שלחן אביהן:

וכולן ששחטו כו' - קמ"ל אפי' סתמא כיון דשחטו אין לך מיחוי גדול מזה כדאמרינן בסמוך:

מתניתין בדקפדי אהדדי - אין לפ' דקפדי שאין כל אחד רוצה להנות את חבירו ולכך אפילו חלקו לא יאכל דאי אפשר שלא יהנה גם חלק חבירו א"כ כל אחד ששוחט עליו וכי השוחט הוא סבור שיהנה חלקו משלו ולא יהנה חלק חבירו דמסתמא מיירי כששחט עליו רבו דומיא דרישא יתום ששחטו עליו כו' ועוד דמי שחציו עבד אמאי לא יאכל משל עצמו אף למשנה ראשונה דעתו ודאי להנות אף חלק רבו כדי לצאת ידי חובה לכך נראה כפי' הקונטרס דקפדי שכל אחד אינו רוצה שיהנה חלקו משל חבירו ושוחט אף על חלק חבירו וסבור שחבירו אינו מקפיד אם יאכל חלקו משלו ולכך חציו עבד לא יאכל למשנה ראשונה אף משל עצמו:

דף פח:

לישא שפחה אינו יכול - ואם תאמר וליתי עשה דפרו ורבו (בראשית ט) וידחה לאו דלא יהיה קדש (דברים כ"ג:י"ח) וי"ל משום דידה דליכא עשה דאפשר לה בעבד ועוד דבתחלת ביאה מיעקר לאו ולא מיקיים עשה אלא בהוצאת זרע וא"ת וימכור עצמו בעבד עברי ויהיה מותר בשפחה וי"ל בזמן שאין היובל נוהג דאז נמי אינו נוהג עבד עברי ועוד אומר ר"י דאסור למכור עצמו בעבד עברי כדאמרי' בפ"ק דקדושין (דף כב:) וא"ת ישא חציה שפחה וחציה בת חורין וי"ל דאתי צד עבדות ומשתמש בצד חירות ואם תאמר וישא ממזרת דממזר מותר בשפחה דבפרק האומר (שם דף סט.) אמר רבי טרפון יכולים ממזרים ליטהר כיצד ממזר נושא שפחה ומותר נמי בצד חירות דחרורי וממזירי מותרים לבא זה בזה וי"ל אי חציו עבד קדושין תופסין אתי צד עבדות ומשתמש בצד אשת איש ואי לא תפסי אם כן בעילתו בעילת זנות ובהשולח (גיטין מג.) מספקא ליה אי תפסי אי לא ועוד אור"ת דאין תקנה להרבות ממזרין ואם תאמר וישא נתינה דחרורי ונתיני מותרים לבא זה בזה וי"ל דאף על גב דממזר מותר בשפחה נתין אפשר דאסור בה דקדש ועומד הוא הממזר שנוצר מאיסור דלא תפסי קדושין ולכך מותר בלאו דלא יהיה קדש והא דאמרינן ביש מותרות (יבמות דף פה:) דממזרת ונתינה מרגלא ליה לפי שיכול

להכשיר זרעו שישא בנו שפחה ואף על גב דנתין אסור בשפחה האי גברא לא אכפת ליה באיסור דהא קא נסיב נתינה:

כופין את רבו - בחציה שפחה אין כופין את רבה אלא היכא דנהגו בה מנהג הפקר היינו משום דכשישחררה שמא לא תקיים כיון דלא מיחייבה וא"ת אמאי כופין וכי אומר לו לאדם חטא בשביל שיזכה חבירו דהמשחרר עבדו עובר בעשה וי"ל מצוה רבה שאני דלא תהו בראה לשבת יצרה כדמשני (ברכות דף מז:) גבי ר"א ששיחרר עבדו מצוה דרבים שאני:

והתניא אין נמנין על שני פסחים כאחד - פירש בקונטרס דברייתא סברה דאין ברירה ולא מצי לשנויי דמתניתין קסבר דיש ברירה דאם כן הוה ליה למיתני מאיזה שירצה יאכל וא"ת ואמאי לא משני דברייתא קתני כשנמנה על ב' פסחים כא' והתם ודאי לא יאכל משניהם אבל מתניתין כשהמנוהו זה אחר זה דדעתו על הראשון וי"ל דמתני' קאמר ראשון לשחיטה אע"פ שהמנה עליו לבסוף:

במלך ומלכה - שיש להם רוב מעדנים ולא קפדי אם גדי ואם טלה אם שמן אם כחוש:

על מנת שאין לרבו רשות בו - ולמאן דאמר בפ"ק דקדושין (דף כג:) דקני רביה עד שיתן על מנת שיצא בו לחירות ה"נ יפרש שיתן לו שיצא בו חובת פסח:

קמי שמיא גליא - פירוש ולא פסיל כל כך הואיל ואינו בגוף הקרבן:

דף פט.

האי כהן היכי דמי אי דעבד פסח כו' - וא"ת וניתי כהן קטן ויש לומר דעדיפא מינה פריך:

דאילו פסח ליום ולילה - קשה לר"י דתנן פ"ק דברכות (ד' ב.) כל הנאכלין ליום אחד מצותן עד שיעלה עמוד השחר וקאמר בגמרא (שם דף ט.) ואילו אכילת פסחים לא קתני ורמינהו ק"ש והלל כו' ואכילת פסחים מצותן עד שיעלה עמוד השחר ומאי קא פריך והא הכא משמע דשייך למיתני גבי פסח יום ולילה וא"כ הוי בכלל הנאכלין ליום ולילה דקתני התם וי"ל דהתם הוה ליה למיתני בהדיא אם איתא דנאכל עד עמוד השחר לאפוקי ממשנה דאיזהו מקומן (זבחים דף נו:) דקתני אינו נאכל אלא עד חצות והיינו מדאורייתא דומיא דאחריני וכיון דלא קתני ליה בהדיא ש"מ דסבר דאינו נאכל אלא עד חצות כמשנ' איזהו מקומן:

וניתי מותר פסח - לא כפי' הקונטרס שיקדיש לשם מותר אם שלו היה תם דבזה לא היה טועה הגמרא אלא נראה לר"י שיקדיש לפסח ואם בעל מום שלו יצא בזה ואם לאו יהא מותר פסח ופריך דלא הוי מותר פסח אלא היכא שהופרש לגמרי לפסח וניתותר:

ונטרחו ונייתי מותר פסח - וא"ת ואיך יכשר מותר זה לפסח הא לקמן בפרק מי שהיה טמא (דף צט.) פליגי רבי יוסי ורבי יהודה אי בעינן אחד מבני חבורה ראשונה אבל כ"ע מודו דאם נשאר שעה אחת בלא בעלים דלא חזי תו לפסח וי"ל הכא כשהפריש ב' פסחים לאחריות וניתותר לו א' דאינו נפסל משום שהניחוהו יחידי וא"ת אכתי למאן דלא בעי עקירה שלמים לשם פסח קשחיט ועוד איך ימכרהו האמר לקמן המוכר עולתו ושלמיו לא עשה כלום וי"ל כיון דאיכא אינש דצריך ליה לכ"ע בעי עקירה כדאמרי' בתמיד נשחט (לעיל דף סד.) כגון שהיו בעלים טמאי מתים ואי מותר פסח במעות איירי כדפירש בקונטרס אתי שפיר:

ואילו פסח לא בעי סמיכה - סבירא ליה סמיכה בכל כחו בעינן דאי לא בעינן אלא כל דהו לא הוי עבודה בקדשים ובאין דורשין (חגיגה דף טז:) פלוגתא דתנאי היא:

הני מילי דיעבד - וה"ה דאכולהו אמרי' הכי אסמיכה ואמתנות ואנותר ותימה וכי בשביל דשמא יהיה נותר או משום סמיכה דלא מעכבא או לא יעשו מתנות כהלכתן יכנס לידי ספק כרת וי"ל דטוב שידחה ספק כרת בשב ואל תעשה ממה שיעשו רובם שלא כהוגן כי כבר רובם עשו פסח:

אלא אי אמרת דלא אמנינהו כו' - תימה דבפ' אין בין המודר (נדרים דף לו.) מסיק רבי זירא אליבא דרבי יוחנן מהך משנה דשה לבית אבות לאו דאורייתא דאי דאורייתא אבישרא קאי ומזכה להון והכא מוקי לה רבי יוחנן בדאמנינהו מעיקרא וי"ל דהכא ה"פ אי אמרת בשלמא דחשוב כאילו אמנינהו מעיקרא דאין צריכין מינוי והיינו טעמא דשה לבית אבות לאו דאורייתא שפיר אלא אי אמרת אינו חשוב כאמנינהו מעיקרא אלא צריכין מינוי דשה לבית אבות דאורייתא אמאי מזכה אחיו עמו דפשיטא שלא המנה כולם קודם שחיטה מדקאמר הריני שוחט על מי שיעלה מכם ראשון:

דף פט:

דעות שאני - אע"ג דלא אכלי כולהו אלא כחד תימה לר"י מה צריך לשנויי הכי לימא ליה דשאני הכא דלא שייך למימר הא קבילתון ולא דמי כלל לידיו של א' מהן יפות וי"ל דאיצטריך לשנויי הכי דלא נידוק [איפכא דוקא] ממנה אחרים דלא מצי למימר הא קבילתון [הא ידיו יפות דמצי למימר קבילתון] אין רשאין ליתן חלקו ומעיקרא דהוה בעי למיפשט דהוי כידיו של א' מהן יפות ה"מ למפרך אדרבה איפכא מסתברא לכך משני דלא מצי למיפשט מידי:

בני חבורה רשאין לחלק או לא - וא"ת אמאי לא פשיט ממתני' דדוקא אם המנה האחרים עמו רשאין ליתן חלקו וי"ל דאיכא למידחי דבלא ממנה נמי רשאין ליחלק והא דנקט ממנה משום דבכל ענין מיירי אפי' התנו שלא ליחלק ואם ממנה רשאין ליחלק אבל ברייתא לא מצי למידחי דפשיטא דאם התנו שלא ליחלק אפי' א' מהם ידיו יפות אין רשאין ליתן חלקו דמסתמא על דעת כן התנו דאם אין אחד מהן ידיו יפות אין דרך ליחלק בלא תנאי:

מעות כל שהן יפלו לנדבה - ק"ק לר"י דרישא מיירי כשהקדיש מעות לשם פסח כדמוכח בסמוך וסיפא מיירי במעות חולין דאי הקדישן לשלמים איך יפלו מעות שלמים לנדבת ציבור ויקריבו מהן עולות לקיץ המזבח:

ומאחר דלא עשה ולא כלום אמאי יפלו לנדבה - פירוש אי אמרת בשלמא דעשייתו מועלת אתי שפיר דקנסינן ליה שלא ירגיל לעשות כן פעם אחרת אבל כיון דלא עשה ולא כלום אמאי קנסינן ליה כיון שאין ממש בעשייתו ומשני דמ"מ קנסינן ליה:

וזה הפריש מעות לפסחו כו' - דאי במעות חולין מאי קמ"ל פשיטא שהן חולין דלית לן למיקנסיה כמו בסיפא כיון דשרי למנות אחרים על פסחו וא"ת אפילו אי הוו מעות חולין מעיקרא מכל מקום איך יכול למנות אחרים אחר שהקדישו כיון דסבר דאפילו במעות לא משייר וכ"ש בפסח דלא משייר מדקשיא ליה אין הקדש חל על הקדש וי"ל דאע"ג דלא משייר ביה מידי על דעת כן מקדישו שיצאו כל אשר ימנה עליו דקרא כתיב (שמות י"ב:ד') ולקח הוא ושכנו וכתיב ביה (שם) תכוסו משמע דבכל ענין אפילו הקדישו כבר משום דדעת האדם כן:

דף צ.

כי פליגי במצה ומרור - להאי לישנא צריך לומר דהך דאתנן אתיא כרבי יוסי הגלילי דאמר קדשים קלים ממון בעלים הוא להכי איצטריך לכל נדר אבל כרבי לא מתוקמא כיון דסבר להאי לישנא דפסח לא משייר אלא במצה ומרור לחודיה ומיהו ההיא דלעיל דקתני מעות שבידו חולין היינו חולין לענין מצה ומרור דכרבי יוסי הגלילי לא מיתוקמא דקתני לא עשה ולא כלום:

החיה עצמך משה - תימה כיון דמקרא נפיק מה צריך לטעמא שעל מנת כן הקדישו ישראל פסחיהם ויש לומר דקא משמע לן קרא דדעתו לכך:

דף צ:

מחוסר טבילה - ואף על גב דמחוסר כפרה נמי צריך טבילה כדתנן בפ' חומר בקודש (חגיגה דף כא.) האונן ומחוסר כפורים צריכין טבילה לקודש אינו אלא מדרבנן כדמוכח התם ועוד דבההיא טבילה לא בעי הערב שמש ולא שייך התם דילמא פשע:

עד שיכלו כל המעות שבשופר - הקשה ריב"א הא אי אפשר שלא יהא מעורב בכל קן וקן ממעות שתי נשים ואפי' למאן דאמר יש ברירה כי האי גוונא לא שייך למימר דאנן סהדי שנתערבו ואי הוה אמרינן שמכל מעות שבשופר קונה קינין יחד מאדם א' הוה אתי שפיר אבל לישנא דעד שיכלו לא משמע הכי ונראה לר"י דכל אחת היתה צוררת מעותיה ונותנת בשופר:

מי לא עסקינן שחל שביעי שלו להיות בערב הפסח - ואם תאמר ואפילו טבל נמי לא ישחטו עליו מהאי טעמא וי"ל כי יהיה טמא כתיב והאי קלישא טומאתיה:

שחל שביעי שלו - אבל ששי שלו ליכא למימר מדכתיב ולא יכלו לעשות הפסח ביום ההוא הא למחר היו יכולים לעשות ולשחוט הן עצמן בלא שליחות מדלא כתיב ולא יכלו לאכול אי נמי דייק מביום ההוא דמיותר ואי ששי הוא לישתוק מיניה ואם תאמר למה אמר להם לדחות לפסח שני יטבלו בו ביום וישחטו עליהם ויש לומר דשמא כן עשו ובשעה ששאלו לא טבלו עדיין ואמר להו משה אם לא תטבלו היום תדחו לפסח שני:

בשמיני פשיטא - אמתניתין דקתני זב שוחטים עליו בשמיני ליכא למיפרך פשיטא דמצי למימר דקתני לה אגב רישא דזב שראה שתי ראיות ושומרת יום כנגד יום שוחטין עליה ולא חיישינן שמא תראה ותסתור:

האונן - כגון שמת לו מת אחר חצות שכבר חל עליו חיוב פסח אבל קודם חצות חל עליו אנינות כדאמר במי שהיה טמא (לקמן דף צח.):

דף צא.

שהיה טמא מתחלתו - תימה לר"י מפקח הגל נמי נימא חי הוה כשהתחיל לפקח וי"ל דכיון דמצאו מת אית לן למימר שמתחלתו היה מת שכל הטומאות כשעת מציאתן:

לא שנו אלא בבית האסורין של עכו"ם - בירושלמי מוקי לה רבי יוסי בר בון בשם רבי יוחנן כשחבשוהו ישראל אבל חבשוהו עכו"ם אין שוחטין עליו אפי' עם אחרים אשר פיהם דבר שוא והיינו איפכא משמעתין:

עשרה ואין יכולין לאוכלו אין שוחטין עליהן - בהא מודה אפילו ר' יהודה כדתנן שלא יביאוהו לידי פסול:

האי באחד מאי עביד ליה - הוה מצי למימר דאיצטריך לכדאמרינן בכיצד צולין (לעיל דף עט:) שאין היחיד מכריע:
והתנן אין עושין חבורת נשים - מעיקרא דקתני בפני עצמה לא קשיא ליה אלא השתא דקאמר אימא בפני עצמן משום דמשמע ליה דלא אסרה מתניתין חבורת נשים אלא כשיש נשים הרבה שסומכות זו על זו ואינן זהירין לשמור הפסח ומביאות אותו לידי פסול אבל יחידה שוחטין עליה:

דף צא:

וכתיב בשני ונכרתה הנפש ההיא אפי' אשה - ולא נפקא לרבי יוסי אשה מככל חקת הפסח דמהתם מפיק ר"י טפילה דאי לאו הנפש ההיא ככל חקת הפסח לא הוה מוקמינן אלא לטפילה כר' יהודה ואיש למעוטי חובה הלכך גלי הנפש ההיא דלא ממעטינן אשה מאיש:
איש ולא קטן - תימה אמאי איצטריך דהיכן מצינו שחייב קטן במצות וי"ל דאיצטריך לקטן שהגדיל בין שני פסחים דס"ד דחייב לעשות פסח שני קמ"ל דשני תשלומין דראשון הוא ובפרק מי שהיה טמא (לקמן דף צג.) משמע דנפקא לן מקרא אחרינא ובפ' ד' מיתות (סנהדרין דף נד:) נמי קשה אמאי איצטריך איש פרט לקטן בבא על אשת איש ועל אשת אביו ועל הזכר ועל הבהמה:
אי נימא מאיש שה הא מיבעי ליה לכדר' יצחק כו' - תימה לר"י דבריש פ"ב דקדושין (דף מב.) משמע דמילתיה דרבי יצחק מאיש לפי אכלו נפקא ואומר ר"י דהתם משום דמאיש שה מפיק לשליחות דלא מצי מפיק שליחות מאיש לפי אכלו לכך נפקא דרבי יצחק מאיש לפי אכלו אבל תלמודא דהכא נפקא ליה שליחות מדרבי יהושע בן קרחה ולכך מוקי איש שה לכדרבי יצחק דמשמע דמיירי בזכיה טפי מאיש לפי אכלו:
איש זוכה ואין קטן זוכה - תימה אמאי איצטריך קרא והא קי"ל דאין שליחות לקטן ובפ' קמא דבבא מציעא (דף יב.) מוכח דזכיה מטעם שליחות וכי תימא מהכא קיי"ל דאין לו שליחות אכתי קשה אמאי איצטריך למעט דאינו זוכה הא אפילו לעצמו אין לו זכיה במציאתו אלא מפני דרכי שלום כדאמרינן בהניזקין (גיטין דף נט.) ויש לומר דדוקא מציאה אבל מתנה דדעת אחרת מקנה אותו עדיף כדמסיק בשנים אוחזין (ב"מ דף יב:) וכן בפרק התקבל (גיטין דף סד:) קאמרינן צרור וזורקו אגוז ונוטלו זוכה לעצמו אפי' לגבי קנין דאורייתא:

רבי שמעון נמי סבר לה כרבי יוסי - תימה דילמא סבר לה כרבי יהודה ותרתי שמעת מינה כדאמרינן לעיל לרבי יהודה:

שמא ידקדקו בו ויביאוהו לידי פסול - תימה דבעי למימר דגרים מדקדקים ביותר ודמי להא דאמרינן (חולין דף ד.) כל מצוה שהחזיקו בה גרים וכותים הרבה מדקדקים בה יותר מישראל ובירושל' גריס אמר רבי יעקב בר יצחק בשם רבי יוסי אין עושין חבורות של גרים שמתוך שהן מקולקלים אין מדקדקין ויביאוהו לידי פסול ובכל דוכתא נמי חזינן דגרים לא דייקי במצות כישראלים והכא קאמר דגרים מדקדקים יותר:

דף צב.

גבי פסח לא העמידו דבריהם במקום כרת - הא דלא קאמר משום דפסח מצוה עוברת משום דיש קדשים דמצותן נמי עוברת כגון תודה דאין נאכלת אלא ליום ולילה:

אבל ערל ישראל ד"ה טובל - תימה לריב"א דלא מצינו בשום מקום טבילה בישראל שמל אפילו מדרבנן:

ואמר רבי יוחנן דבר תורה אפילו עשה אין בו - ר' יוחנן לא פליג אברייתא דלאו תנא הוא כדמוכח בפ"ק דכתובות (דף ח.) גבי אין אבלים מן המנין דלא משני אר' יוחנן רבי יוחנן תנא הוא ופליג כדמשני ארב אלא פרושי מפרש לה וכן מוכח דגבי יולדת שהיא טבולת יום ארוך כתיב (ויקרא י"ב:ד') ואל המקדש לא תבוא משמע הא למחנה לויה תבא:

טבול יום לא יכנס במחנה לויה - לא בכל המחנה אלא מעזרת נשים ולפנים כדתנן במסכת כלים (פ"א משנה ח) עזרת נשים מקודש הימנו שאין טבול יום נכנס לשם אבל בהר הבית היה נכנס וקרי חצר לעזרת נשים כדתנן פ"ב דמדות עזרת נשים היתה אורך קל"ה וארבעה לשכות היו בארבעה מקצעותיה של מ' אמה ולא היו מקורות וכן הם עתידות להיות כדכתיב ויוציאני אל החצר החיצונה וגו' וא"ת מנא ליה דגזרו על טבול יום דילמא על טמא מת גזרו שהיה מותר בכל מחנה לויה וי"ל דטמא מת אפי' בחיל גזרו שלא יכנס כדתנן במסכת כלים (שם) החיל מקודש הימנה שאין נכרים וטמאי מתים נכנסין לשם והא דנקט בברייתא וראה קרי בו ביום ולא נקט טבול יום דשאר טמאים רבותא נקט לא מיבעיא שאר טמאים דמדאורייתא מותרים ליכנס אלא אפילו בעל קרי דמשתלח מדאורייתא חוץ לשתי מחנות אפ"ה טבול יום שלו לא גזרו ביה רבנן ואם תאמר דבפרק נוטל (סוטה דף כ:) פריך אהא דקתני התם הוציאוה הוציאוה שלא תטמא את העזרה והתניא טמא מת מותר ליכנס במחנה לויה ואפילו מת עצמו כו' ומאי פריך כיון דמדרבנן אסור ליכנס וי"ל דמשמע ליה מדאורייתא מדקאמר הוציאוה

הוציאוה תרי זמני שהיו ממהרין כל כך א"נ לא גזרו אלא שלא יכנס לפנים אבל אם נטמא בפנים לא גזרו עליו לצאת והא דאמרי' בהנשרפין (סנהדרין ד' פא:) כהן ששימש בטומא' מוציאין אותו חוץ לעזרה ופוצעין את מוחו בגיזרין לאו דוקא חוץ לעזרה אלא הוא הדין חוץ לחיל:

דף צב:

בודקין לעושי פסח - וא"ת דמשמע הכא דווקא לעושי פסח התירו ע"י בדיקה משום דלא העמידו דבריהם במקום כרת ובפ' בכל מערבין (עירובין ד' כו:) תנן מערבין לכהן בבית הפרס ומפרש בגמרא משום דמצי אזיל כדרב יהודה ואומר ר"י דהאי דקאמר הכא במקום כרת דוקא היינו משום דאיכא נמי כרת בעשיית פסח בטומא' והיינו דקאמר בסוף חגיגה (דף כה:) לעושי פסח לא העמידו דבריהם במקום כרת לאוכלי תרומה העמידו דבריהם במקום מיתה פירוש לענין פסח טיהרוהו אע"ג דאיכא כרת באכילתו בטומאה לענין תרומה העמידו דבריהם ולא טיהרוהו אע"ג דליכא אלא מיתה לאוכלה בטומאה אבל בטומאת כהן דליכא אלא לאו שרי ליכנס בבית הפרס לצורך עירוב ויש דבר כגון ללמוד תורה ולישא אשה דשרי אפי' בלא נפוח כדאמרי' במי שהוציאוהו (עירובין דף מז.) ובע"א (דף יג.) משום דעדיפי משאר מצות:

מאי בודקין - קשה לר"ת מאי קבעי הלא הבדיקה מפורשת בסוף אהלות באותה משנה עצמה דקתני ומודים ב"ש וב"ה שבודקין לעושי פסח ואין בודקין לאוכלי תרומ' ולנזיר ב"ש אומרים בודקין וב"ה אומרים אין בודקין כיצד הוא עושה מביא את העפר שהוא יכול להסיטו ונותן לתוך כברה שנקביה דקים כו' ואומר ר"י דבדיקה דמתני' בשכבר עבר ורב יהודה ורב חייא באין לפרש שיוכל לבא ולעבור וה"ק מאי בודקין אם רצה לעבור: [עי' תוספות בכורות כט. ד"ה היכי אזיל כו' וע"ע תוס כתובות כח: ד"ה מנפח]:

מתני' מי שהיה טמא. אלו פטורין מהכרת - נראה לר"י דמתני' קסבר שוחטין וזורקין על טמא שרץ והשתא איירי מתניתין בטמא מת בששי דלא חזי לאכילה לאורתא דאי קסבר אין שוחטין אם כן טמא דמתני' אף בטמא שרץ או דטמא מת בשביעי שלו א"כ אמאי פטור מהכרת כיון דיכול לטבול דהתניא בפ' אלו דברים (לעיל דף סט:) יכול לא יהא ענוש כרת אלא טהור ושלא היה בדרך רחוקה ערל וטמא שרץ ושאר טמאים מנין ת"ל והאיש ומשמע דליכא מאן דפליג עלה מדפריך מינה לרבא דקאמר דר"א פוטר מכרת וא"ת תיקשי מתני' לרב דאמר לעיל (דף צ:) אין שוחטין וזורקין על טמא שרץ וי"ל דכמה

תנאי אשכחן דסברי כרב דאין שוחטין והא דפריך ליה לעיל ממתניתין דזב שראה שתי ראיות היינו משום דרב עלה קאי ומוקי לה בשטבל:
ורב נחמן אמר הורצה - רב נחמן מצי סבר כרב יהודה דאמר לקמן דרך רחוקה כל שאין יכול ליכנס בשעת אכילה ואפ"ה הורצה דנהי דאינו יכול בהילוך בינוני כיון דיכול לבא בסוסים ובפרדים בר אכילה הוא ולא דמי לחולה וערל וטמא:
הכא נמי אונן קתני בהדייהו - וא"ת מה בין אונן למזיד (ושוגג) דאם הוא מזיד היינו מזיד (ואם הוא שוגג) היינו שוגג וי"ל דתנא תרי גווני מזיד חד שהניח בחנם ואונן שנתעצל אגב מרריה ומיירי במת לו מת אחר חצות אבל קודם חצות אינו בהכרת כדמוכח בסוף פירקין וכן איתא בהדיא בפ' טבול יום (זבחים דף ק.) ולעיל הוי מצי למיחשב נמי אונן בהדי הנהו דהעמידו דבריהם במת קודם חצות:

דף צג.

ה"ג בכל הספרים וכן גרסינן בספרי (פר' בהעלותך) מה טמא שאין ספק בידו כו' ומיתני התם אפלוגתא דר"א ור"ע ומייתי ר"ע ראיה לדבריו מה טמא שאין ספק בידו לעשות מפני טומאה אף דרך רחוקה שאין ספק בידו לעשות שרחוק כ"כ שאין יכול לבא בשעת שחיטה לעולא או בשעת אכילה לרב יהודה ומייתי לה רב ששת מדקאמר ואינו עושה משמע דלא הורצה דלכל מילי יליף דרך רחוקה מטמא ומשני רב נחמן דר"ע סבר אין שוחטין וזורקין ולכך יליף דרך רחוקה מטמא דתרוייהו חזו בשעת אכילה ולא חזו בשעת שחיטה ולדידיה נמי אם זרק לא הורצה אבל אנא סבירא לי שוחטין וזורקין והשתא ליכא למילף דלא הורצה בדרך רחוקה כמו בטמא מת דשאני טמא מת דלא חזי בשעת אכילה ורב ששת סבר נמי שוחטין דאין סברא שיחלוקו בזה אלא דסברי דר"ע גמר מטמא מת אע"ג דלא דמי ליה כ"כ ונראה לר"י דלאו מהיקשא יליף דרך רחוקה מטמא אלא במה מצינו דאי מהיקשא מאי קא משני רב נחמן דסבר שוחטין מ"מ ניגמר מיניה דאין משיבין על ההיקש וק"ק לר"י דאי לאו היקשא הוא איכא טובא למיפרך:
רבי עקיבא סבר אין שוחטין וזורקין - תימה מנא ליה דהא לעיל (דף צ:) אמר דמ"ד אין שוחטין סבר לה כרבי יצחק דאמר טמאי מתים היו שחל כו' וקדריש ביום ההוא אין יכולים לעשות הא למחר יכולים ואילו ר"ע בפרק הישן (סוכה ד' כה:) לית ליה דרבי יצחק:
דאי בעי למיעבד לא שבקינן ליה - תימה הואיל וסבירא ליה להאי תנא שוחטין על טמא שרץ מדקאמר לפוטרו מהיכרת משמע מכרת פטור אבל אם זרק הורצה ומ"ד

הורצה אסיקנא לעיל (דף פא.) דסבר שוחטין וזורקין אם כן טמא דקרא שאינו יכול לאכול בלילה והיכי קאמר התלמודא דלהכי כתביה דאי בעי למיעבד לא שבקינן ליה פשיטא דלא שבקינן ליה כיון דלא חזי למיכל א] ומלפי אכלו נפקא דטמא נמי נפק' לן מהתם כדאמר בפ"ב דזבחים (דף כג.) וי"ל דודאי קרא לא איצטריך להכי אלא פריך משום דקתני למה נאמר טמא לפוטרו מהיכרת דמשמע מכרת פטור אבל אי בעי למיעבד מצי עביד הלכך פריך הא אי בעי למיעבד לא שבקינן ליה והשתא טמא לא איצטריך למיכתב אלא לאשמעינן דאיש נדחה ואין ציבור נדחין ונראה לר"י דממתניתין דקתני שאלו פטורין מהיכרת ליכא למידק כרב נחמן מדקתני פטורין מכלל דאם זרק הורצה דה"ה אם זרק לא הורצה ואיידי דקתני סיפא חייבין תנא רישא פטורין ואתי שפיר דלעיל מייתי ראיה ממתניתין לרב ששת:

אלא למה נאמר דרך רחוקה כו' - קשה לרב יהודה דאמר לקמן איזהו דרך רחוקה כל שאין יכול ליכנס בשעת אכילה דרך רחוקה דכתב רחמנא למה לי פשיטא דפטור דהא לא חזי לאכילה ואי משום דיכול ליכנס בסוסים ובפרדים א"כ לקמן דקתני היה חוץ למודיעים ויכול ליכנס בסוסים ובפרדים יכול יהא חייב ת"ל ובדרך לא היה ואמאי איצטריך ההוא קרא הא לא איצטריך למיכתב כלל דרך רחוקה אלא משום היכא דיכול ליכנס בסוסים ובפרדים ואין לומר דס"ד דחייב כרת על מה שהרחיק עצמו דאם כן מאי פריך למה נאמר טמא דאי בעי למיעבד לא שבקינן ליה הא שפיר קאמר דנאמר לפוטרו מכרת דס"ד דליחייב על מה שטימא עצמו ונראה לרשב"א דטמא ודרך רחוקה איצטריך למיכתב דלא נימא כיון דלא חזי בראשון לא ליעבד בשני וסבר כרבי נתן דשני תשלומין דראשון הוא:

לא קשיא הא ר' יוסי - תימה דמוקי הך ברייתא דסבר שוחטין וזורקין על טמא שרץ כר' יוסי ובפ' כיצד צולין (לעיל דף פא.) גבי טומאת התהום מסיק דקסבר ר' יוסי אין שוחטין וזורקין כו' וי"ל דהכא לא מוקי לה כר' יוסי אלא במאי דסבר דנשים בשני חובה:

דף צג:

עולא לטעמיה - תימה מנא ליה לעולא דלא הוי שעת שחיטה מתחילת שקיעה דדם נפסל בשקיעת החמה דריש ליה מביום הקריבו את זבחו והא קיימא לן בפ' שני דמגילה (דף כ:) דעד צאת הכוכבים יממא הוא:

רב יהודה אמר כל שאינו יכול ליכנס בשעת אכילה - תימה דלרב יהודה מן המודיעים לא יכול ליכנס בחצי היום וכל הלילה ולעולא בשעת שחיטה דניחזי אנן ויש לומר

דאיסתתום דרכים כדאמרינן בר"ה (דף כג:) ועוד דאליבא דר"ע קיימי' דאית ליה תחומין דאורייתא ולרב יהודה יכול ליכנס מן המודיעים עד סמוך לתחום בתחלת הלילה וליכא בינייהו השתא כולי האי וכן משמע בירושלמי:

וקאמרת שוחטין וזורקין על טמא שרץ - לאלומיה פירכי' הוא דקאמר הכי ואפי' סבר אין שוחטין הוה מצי למיפרך מטבול יום דלכולי עלמא שוחטין וזורקין עליו אע"פ שאינו יכול ליכנס בשעת שחיטה:

דרך רחוקה לטהור כו' - דתלייה בעשיה דכתיב ובדרך לא היה וחדל לעשות כו' ואע"ג דבההוא קרא גופיה כתיב טומאה והאיש אשר הוא טהור אזלינן בתר אכילה מדחייב טמא שרץ דכתיב טמא נפש ולא כתיב טמא שרץ:

דף צד.

לרב יהודה לא קשיא טמא שרץ רחמנא דחייה - וא"ת הואיל וסבר רב יהודה אין שוחטין וטמא דקרא היינו טמא שרץ אמאי לא יליף דרך רחוקה מטמא דהיכא דלא יוכל ליכנס בשעת שחיטה לא ישחטו עליו כי היכי דאין שוחטין על טמא שרץ דהא ר"ע מדמי להו לעיל אהדדי וי"ל דסבר רב יהודה כיון דיכול ליכנס בשעת אכילה שוחטין עליו דלא דמי לטמא שרץ דהא טהור הוא ואינו חסר כלום אלא ביאה בעלמא ור' עקיבא מדמי דרך רחוקה שאינו יכול ליכנס בשעת אכילה לטמא ומייתי שפיר ראיה בהא דלא אמרי' כרבי אליעזר דאמר מאיסקופת עזרה ולחוץ ומסבר' אית לן למימר כל שאינו יכול ליכנס בשעת אכילה דהואיל וטהור הוא אין לו לדמותו אם יכול ליכנס בשעת אכילה:

רבי יהודה אומר משקיעת החמה עד צאת הכוכבים ארבע מילין - קשה לר"ת דבסוף במה מדליקין (שבת דף לד:) אמר איזהו בין השמשות משתשקע החמה כל זמן שפני מזרח מאדימין דברי ר"י ומסקי' התם דבין השמשות דר"י תלתא ריבעי מיל והכא קאמר ר"י גופיה ארבעה מילין וי"ל דהכא קאמר מתחלת שקיעה דהיינו משעה שמתחלת החמה ליכנס בעובי הרקיע עד הלילה הוי ד' מילין והתם קאמר מסוף שקיעה:

כל הישוב כולו תחת כוכב אחד עומד - הך פליגא אהא דאמר בעלמא כל העולם כולו שליש ימים שליש מדברות שליש ישוב דא"כ לא היה להיות ברקיע אלא שלשה כוכבים ואפילו אם נאמר דאין ים אוקינוס בכלל שליש ימים וקיימי כל הכוכבים כנגד ים אוקינוס מ"מ פליג אדאמרי' לקמן מן הארץ עד לרקיע ה' מאות שנה ובמס' תמיד (דף לב.) משמע דממזרח למערב כמו מן השמים לארץ ואי כל הישוב תחת כוכב א' עומד

א"כ אורך העולם כמה אלפים שנה שהרי אין מספר לכוכבים וגם חשבון של ה' מאות שנה פליג אחשבון דכוש אחד מס' בעולם:

דף צד:

מעולם לא מצינו עגלה בדרום ועקרב בצפון - צ"ל דעגלה לאו היינו מזל שור כדפי' בקו' ועקרב נמי אינו עקרב די"ב מזלות דבפ"ק דראש השנה (דף יא:) קאמר די"ב מזלות לעולם ששה למטה מן הארץ וששה למעלה וכשהא' עולה שכנגדו שוקע והכא אמר שאינן זזים ממקומן ושניהם לעולם למעלה אלא אחרים הם:

ואין דרך רחוקה לטמא - קצת תימה כשהוא עומד חוץ לעזר' והוא ערל או טמא חייב בפסח ואם ימול ויטהר יפטר מיהו דוגמת זה מצינו כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו (מנחות קג:):

מה להלן חוץ לאכילתו - לא היה לרש"י להזכיר כאן ואין שאת אלא אכילה דלא צריכא לכך אלא במעשר שני בירושלים שנטמא:

אף כאן חוץ לאכילתו - ובסיפרי מסיים ואיזה מקום אכילתו מפתח ירושלים ולפנים ולא מייתי תנאי אלא כלומר כיון דאשכחן תנאי דפליגי אליבא דר' אליעזר בשיעור דרך רחוקה ה"נ ההוא דקתני ערל שלא מל ענוש כרת סבור דלר' אליעזר דרך רחוקה מן המודיעים ולחוץ דהשתא לא מצי עייל:

בטומאה הלך אחר העומדים בעזרה - פי' בעשיית פסח בטומאה הלך אחר טהורים העומדים בעזרה דאותם שבחוץ הם בדרך רחוקה:

שומע אני - רש"י לא גרס אפילו ב' וג' פרסאות והדין עמו דמשום הכי לא הוי דרך רחוקה כיון שיכול לבוא בשעת שחיטה או בשעת אכילה לכך נראה לגרוס כדאיתא בתוספתא:

דף צה.

מה בין ראשון לשני - בתוספ' (פרק ח) קתני נמי הראשון נשחט בג' כיתות ואין השני נשחט בג' כיתות והכא תנא ושייר דשייר נמי ביקור ד' ימים דליתיה בשני כדאמר בגמ' (דף צו.) ובתוספתא דלא קתני ביקור דלא קחשיב אלא הנך שנוהגין בפסח לבדו וביקור נוהג נמי בתמיד:

ואיסי בן יהודה עצם לא ישברו בו מאי עביד ליה - תימה לאיסי לא ישאירו ממנו עד בקר מאי עביד ליה דהא לדידי' לא צריך למעוטי בל יראה דמאותו מפיק מצוה שלא על גופו:

מיבעי ליה שאין שוחטין את הפסח על היחיד - קשה לרשב"א דתיפוק ליה מכלל חקת הפסח וראשון נפקא לן בפרק האשה (לעיל דף צא.) דאין שוחטין אותו על היחיד מלא תוכל לזבוח את הפסח באחד וי"ל דלית ליה ההיא דרשה ובפסח ראשון נפקא ליה משום דלא גרע מפסח שני:

בכלליה דמצות ומרורים מאי קמרבי צלי אש - משמע משום מצות ומרורים דקאי כללא עליה מרבינן צלי אש ותימה כיון דפרט וכלל הוא בלא מצות ומרורים מרבינן צלי אש וכל מילי אפילו השבתת שאור ומפרטי ממעטי מכל חד וחד חדא מילתא כדאמר בריש מרובה (ב"ק דף סב:) דמסיק על כל דבר פשע כלל ריבויא וכל הני פרטי למה לי חד למעוטי עבדים כו' ויש לומר דודאי בלא מצות ומרורים ידעינן צלי אש מכללא ומצות ומרורים לא אתא אלא למעוטי השבתת שאור ולא נקט האי לישנא בכלליה דמצות ומרורים מאי קמרבי צלי אש אלא משום דבעי למיפרך ואיפוך אנא:

לא תוציא מן הבית - פי' בקונט' דלאו הניתק לעשה הוא דכתיב בבית אחד יאכל לא תוציא משמע לא תוציא לאוכלו בבית אחר אלא בבית אחד יאכל בעמוד והחזר קאי אם תוציאו וקשה לר"י היכי חשבינן ליה לאו הניתק לעשה והא לאו שקדמו עשה הוא ולא חשיב לאו הניתק לעשה כדאמרינן בפרק בתרא דמכות (דף טו.):

בפרטיה קא ממעיט בל יראה - כאן משמע כמו שפירש ר"י בכל שעה (לעיל . כט:) דלא יראה הוי ניתק לעשה:

דף צה:

פסח שני אין טעון לינה - תימה לרשב"א אמאי איצטריך הא לא מרבינן מכלל חקת הפסח מצוה שאינה על גופו:

טעון לינה - פי' יום א' וילך יום שני וקשה דבלולב וערבה (סוכה דף מז.) משמע דטעון לינה כל ז' דקאמר כשם ששבעת ימי החג טעונין קרבן שיר וברכה ולינה מאי ברכה לאו זמן לא ברכת המזון ותפלה ה"נ מסתברא דאי ס"ד זמן זמן כל ז' מי איכא משמע דקרבן ולינה ניחא ליה שיהיו כל שבעה י"ל דהוה מצי למימר ולטעמיך לינה כל ז' מי איכא וכמו שמסיק אזמן דאי לא בריך יומא קמא זמן יברך שאר ימים ה"נ נפרש גבי לינה אם לא לן יום ראשון ילין שאר ימים ולעולם אין טעון לינה רק יום א' ובפ' דם חטאת (זבחים דף צו:) נמי דקאמר ר' טרפון ואם בישל בו בתחלת הרגל יבשל בו כל הרגל ומפרש בגמרא אמר רבי יצחק דאמר קרא ופנית בבקר עשאן הכתוב כולן בקר א' היינו דאגידי כולן זה בזה כמו בקר א' שאם לא לן אתמול ילין היום והדר ופנית בבקר וע"כ כן הוא

דאי לינה כל ז' אם כן מאי קאמר שמיני רגל בפני עצמו לגבי לינה הלא כל שאר ימים שלפניו נמי טעונין לינה אלא ודאי יום ראשון ושמיני טעונין לינה ולא יותר וכן משמע בסיפרי בפרשת כל הבכור והלכת לאהליך מלמד שטעונין לינה פי' כל ג' רגלים מנין לרבות עופות ומנחות יין ולבונה ועצים ת"ל ופנית בבקר כל פנות שאתה פונה לא יהא אלא מבקר ואילך ר' יהודה אומר יכול יהא [פסח קטן טעון לינה ת"ל ועשית פסח כו' וחכמים אומרים הרי הם כעצים וכלבונה שטעונים לינה משמע שאינו טעון לינה אלא אותו] לילה בלבד שאחר הבאת קרבנו ומרבי ליה כמו לינה דרגלים אלמא יום אחד הוא ותו לא וא"ת דהכא ממעט פסח [קטן] מלינה ומי גרע ממביא קרבנו בימות החול דטעון לינה יום א' ושמא כיון דתשלומין דראשון הוא לא בעי לינה אפילו יום אחד וא"ת דתנן (סוכה דף מב:) ההלל והשמחה שמונה א"כ ע"כ יצטרך לינה כל ז' משום שלמי שמחה דדוקא בשבת אמרינן באלו דברים (לעיל דף עא.) משמחו בכסות נקיה ויין ישן וי"ל ישמח באותן שנשחטו אתמול או בשלמי חבירו:

כל היכא דקרינא ביה אל מחוץ למחנה כו' - וא"ת כיון דאין חילוק בין היכל לעזרה למאי הלכתא איכתיב מן המחנה דמשמע מקצת מחנה וי"ל דעשה מיהא איכא בהיכל טפי מבעזרה דלא אישתרי מהיקשא אלא כרת:

דף צו.

למעוטי פסח שני דכוותיה - דפסח דורות מרבינן מועבדת דליכא למימר דהזה דמקחו מבעשור נמי בא למעט פסח שני דאין מקחו מבעשור ולא נמעט פסח דורות דהא לפסח שני לא איצטריך כיון דלא בעי ביקור לא בעי נמי שיהא מקחו מבעשור:

אבל אתה שובר בפסח דורות אמר קרא ועבדת - תימה לריב"א אמאי איצטריך להכי ועבדת הא כיון דכתיב בפסח שני ועצם לא ישברו בו כל שכן בראשון:

אותו בחפזון ואין אחר בחפזון - קשה לריב"א אמאי לא פריך ואימא אותו בחפזון ואין פסח שני נאכל בחפזון אבל פסח דורות הכי נמי נאכל בחפזון מועבדת:

דף צו:

נאכל בחפזון לילה אחד וה"ה לפסח דורות - ואם תאמר א"כ אמאי תנייה כלל במתניתין כיון דשוים בזה ויש לומר דתנייה אגב דבעי למיתני וחמוצו כל היום ופסח דורות נוהג כל שבעה:

קודם שחיטת הפסח ירעה - וטעמא דדחייה בידים כדפירש רש"י ואפי' רב דאמר אין בעלי חיים נדחין ופליג אר' יוחנן בפ' שני שעירי (יומא דף סד.) היינו דוקא כגון דלא דחייה בידים כגון נטמאו בעלים או שמשכו ידיהם וא"ת והא משמע דפליג בפ"ק דקדושין (דף ז.) דא"ר יוחנן בהמה של ב' שותפין הקדיש חציה וחזר ולקחה והקדיש חציה קדושה ואינה קריבה משום דנדחת בתחלה כשהקדיש חציה ודייק עלה ש"מ בעלי חיים נדחין משמע דרב פליג וי"ל כיון דדרך הקדש דחי לה לא מיקרי כל כך דחוי בידים ובתוספתא [פ"ט] פליגי רבי יוסי ורבנן איזה מהן יקריב לכתחלה ומייתי לה בפ' שני שעירי (יומא דף סד.):

קמ"ל דאיכא תמורת הפסח דלא קרבה - דקבע לה חצות או שחיטה דס"ד דלא קבע הואיל ובאיסור הוקדשה ואין דעתו עליה לשוחטה לשם פסח קמ"ל דאפילו הכי קבע לה ור"י מפרש דס"ד הואיל ואינה קריבה לעולם לשם פסח מתחלתה שלמים היא קמ"ל ומתוך פרש"י דפי' אלא אף היא נקבעת בפסח ונדחה משמע שסובר שלפי האמת ראויה לפסח:

ושלמים הבאין מחמת הפסח - לפי אותו לשון דפירש בקונטרס דהנך שלמים היינו חגיגת י"ד אין לחוש מה (שפירש) באלו דברים (דף ע"א: ד"ה לימד) דשלמים הבאים מחמת פסח בפרק כל הפסולים (זבחים דף לו.) היינו מותר פסח דהא כדאיתא והא כדאיתא:

ואם עז הפסיק הענין - פירש ריב"א מדלא כלל אותו בהדי כבש אלא הפסיק הענין וכתבו לבדו ולא שינה בו כלום אלא דלא כתיב ביה אליה להכי כתביה למעוטי מתורת אליה:

דף צז.

אילימא שנמצא קודם שחיטה והמיר בו קודם שחיטה פשיטא למה לי קרא - ואע"ג דקתני ליה במתני' לאשמעינן דאיכא תמורה דלא קרבה מ"מ לא איצטריך להכי:

פשיטא - השתא לא שייך לשנויי דקרא אסמכתא בעלמא כדשני לעיל דאם כן קרא למאי אתא:

אלא לאו שנמצא קודם שחיטה - תימה ללישנא קמא מאי מקשה אביי לרבה מהך ברייתא והלא סיפא מסייעתא לו בהדיא כדמסיק השתא וזהו תימה לומר שלא ידע אביי סיפא דברייתא דמקשי מינה:

אמר שמואל כל שבחטאת מתה כו' - שמואל כרבי זירא סבר דאמר חצות קבע מדא"ר יוחנן אין הפסח קרב שלמים אלא שנמצא אחר שחיטה והכי [דייק] לקמן:

וכללא הוא והרי כו' - תימה דפריך אסיפא דמילתיה דכל שבחטאת רועה ואירישא נמי איכא למיפרך דהא תמורת חטאת [או] שמתו בעליה דלמיתה אזלא ואלו בפסח אמרי' במתני' דתמורת הפסח רועה אם המיר קודם חצות דקבעיה חצות וכן מתו בעליו אמר לקמן דאי מת קודם חצות דקבעיה חצות:

רואין אותה כאילו היא בבית הקברות - נקט הכי משום דדחיית בית הקברות לאו דחיה היא וכמו כן עברה שנתה לא חשיב דחוי כמו מתו או נתכפרו בעליה:

ורועה - פירש רש"י ויפלו דמיה לקיץ המזבח ממדרשו של יהוידע ואין נראה לריב"א דלא נאמר מדרש יהוידע אלא בהפריש מעות לחטאתו או לאשמו ונשתייר מהם או אבדו והפריש אחרים ואחר כך נמצאו דמה שנשתייר יפלו לנדבה אבל בכי האי גוונא שלא נתכפרו עדיין בעלים אמרינן תימכר ויביא אחרת בדמיה והביא ר"י ראיה לדבריו דתנן בפרק ולד חטאת (תמורה דף כא:) ושאבדה אם משכיפרו כו' ואם עד שלא כפרו בעליה תרעה עד שתסתאב ותמכר ויביא אחרת בדמיה והשתא בדחויה גמורה כמו אבדה דמודי ריש לקיש לאחר כפרה דמתה קתני עד שלא כיפרו יביא בדמיה אחרת בעברה שנתה דלאו דחוי גמור הוא דאף לאחר שכיפרו בעליה אינה מתה לא כל שכן שאם נסתאבה קודם כפרה דיביא אחרת בדמיה:

קודם חצות לאו אבוד הוא - פירוש ובכי האי גוונא לא איירי שמואל דהא שנינן כי קאמר שמואל באבודין קאמר:

אלא רועה לרבי היכי משכחת לה - דליכא למימר כגון שנאבדה בלילה דאבידת לילה לאו שמה אבידה ושמואל באבודין איירי כדפרישית:

דף צז:

כדרבי אושעיא דאמר הפריש שתי חטאות לאחריות כו' - מה שפרש"י דהוה מצי לאקשויי והא לא אבוד הוא אלא דאקשי' קושיא אחריתי לא נהירא דאין זה סוגיית הגמרא דאמאי דפריך שמואל רועה באבודה היכי משכחת לה לא משני מידי במאי דקאמר כדר' אושעיא ונראה לר"י דרבי אושעיא דקאמר השניה תרעה בכל ענין קאמר ואפי' אבדה אחר כך דלא דמיא לשאר אבודין דמתין לרבי דשאר אבודין תחלת הפרשתן להקרבה וכשאבדו נדחו מהקרבה ובדין הוא שימותו אבל מפריש ב' חטאות לאחריות דתחלת הפרשתן לדחוי כמו שרועה בלא אבדה הכי נמי באבדה אי נמי איכא למימר דאפילו לא אבדה חשיב כאבדה הואיל וכשמפרישה לא חזיא להקרבה חשיב לה אבודה

ולא דמיא לאבודת לילה דהתם לא נדחת בשעה הראוי' להקרבה והוי כאילו כל שעה ראוי' להקרבה אבל הכא איכא חדא ודאי דלא קרבה:

הפריש שתי חטאות לאחריות - קשה לריב"א היכי דמי אי דאמר הרי זו חטאת וחזר ואמר הרי זו חטאת אין קדושה חל על השניה דאין אדם מביא שתי חטאות על חטא אחד ואי דאמר הרי אלו בהמות חטאות האמר רבה במי שהוציאוהו (עירובין ד' נ.) כל שאינו בזה אחר זה אפי' בבת אחת אינו ואפי' אחת מהן לא קדשה וע"כ אית לן למימר כגון שאמר אחת מהן תהא חטאת והאחרת לאחריות וקשה לן בשלא נאבדה החטאת אחת אמאי שני' תרע' והא לא הוקדשה אלא לאחריות החטאת דהיינו אם תאבד אבל אם לא נאבדה לא נתקדשה ונראה לר"י דכל כי האי גוונא גמירי לה דרועה:

אלא שמואל כר' שמעון סביר' ליה - פרש"י דאי כרבי מאי סימנא דנקיט שמואל הלא אף הרועה בחטאת בפסח קריבה שלמים ולא נהירא לר"י דמאי קאמר הא באבודה לא משכחת לרבי דרועה דבהפריש שתי חטאות לאחריות פירש רש"י גופיה דלאו אבוד הוא ומיהו לפירוש ר"י דפירש דר' אושעיא מיירי אפי' באבודה אתי שפיר ונראה לר"י דכר' שמעון נמי לא מתוקם אלא באבודין דאם לא כן תיקשי דנאבד קודם חצות ונמצא קודם חצות בפסח רועה ואבודת לילה דלאו אבודה (היא) בפסח קודם חצות מתה לרבי שמעון ואע"ג דלרבי שמעון אית ליה לקמן (ד' צח.) בעלי חיים אינן נדחין וסבירא ליה בפסח [דמית] אחר חצות קרב שלמים אע"פ שנדחה שמואל לא קסבר לה בהא כר' שמעון ורשב"ם מפרש דהא דשנינן כי קאמר שמואל באבודין בדחויין לא אמר שנויא דחיקא הוא והשתא דמשני סבר לה כרבי שמעון מתרץ מילתיה דשמואל כמשמעות הראשון דמיירי בין באבודין בין בדחויין והשתא לא מצי שמואל סבר כרבי דאם כן קשיא חטאת שעברה שנתה והפריש שתי חטאות לאחריות דלרבי לאו למיתה אזלי ובפסח קריבה שלמים הלכך מוקי לה כרבי שמעון דאמר בכל חמש חטאות דלמיתה אזלי בכל ענין ואילו בפסח קרבי שלמים ואע"ג דנאבד ונמצא קודם חצות בפסח רועה לשמואל דהא קתני לה בהדיא במתני' מיהו חד צד באבד קרב שלמים כגון נמצא אחר חצות וה"ק בכל ענין שבחטאת מתה איכא צד דבפסח קרב שלמים וקא משמע לן לאפוקי מדרבי יוחנן דבע"א לא הוה קמשמע לן מידי דבענינים אחרים מיתנו או במשנה או בברייתא דקרב שלמים ואין ר"י יודע מנא ליה לגמרא דלר' שמעון חמש חטאות מתות בכל ענין ויש לדקדק מדקתני בפרק שני דתמורה (דף טו.) רבי שמעון אומר חמש חטאות מתות ולד חטאת תמורת חטאת כו' ולא מפליג כדמפליג בריש ולד חטאת (תמורה דף כא:)

במתני' באבדה בין כיפרו הבעלים ללא כיפרו ואיהו לא מפליג לא בהא ולא באחריני משמע דבכל ענין קאמר:

המפריש נקבה לפסחו כו' ויביא בדמיה שלמים - אומר ר"ת דהא דקתני ויביא בדמיה שלמים היינו בשנשתיירה אחר הפסח כמו כולה בבא דלעיל אבל קודם הפסח יביא בדמיה פסח וכן מחלק בהדיא בברייתא בתמורה באלו קדשים (תמורה דף יט.):

ויביא בדמיה שלמים - אבל היא עצמה אינה קריבה שלמים דיש דחוי בדמים כדאמר בגמרא שמתחלה לא הוקדשה ליקרב היא עצמה וא"ת ימכרנה כמות שהיא בלא מום כיון שמעולם לא נתקדשה קדושת הגוף ואור"י דלא מיבעיא מקדיש נקבה לפסחו דפסח קרב שלמים אחר הפסח והיא ראויה לשלמים אם תחלה הוקדשה לכך אלא אפי' מקדיש נקבה לאשמו אמר באלו קדשים (שם:) תרעה עד שתסתאב ותימכר ויביא אשם ואפילו רבי שמעון דאמר התם תימכר שלא במום מצי מודה הכא כדפרישית:

דף צח.

שמע מינה דחוי מעיקרו הוי דחוי - תימה לר"י דבפרק לולב הגזול (סוכה דף לג:) מסיק גבי לולב דדחוי מעיקרו לא הוי דחוי ויש לחלק בין דחוי מעיקרו דגבי מצות לדחוי מעיקרו דהקרבה ועוד דשאני התם דמעיקרא אפשר למעוטי בתקנתא ולא דחוי גמור הוא וא"ת מאי קמ"ל ר' יוחנן בפ"ק דקדושין (דף ':) גבי בהמה של שני שותפים דכל הנהו תלת מילי דמדקדק ממילתיה שמעינן ממתני' דהכא וי"ל דאכתי אשמעינן דעושה תמורה ותמורתה כיוצא בה אע"ג דאינה קריבה כלל והא דלא קאמר התם וש"מ דעושה תמורה כיוצא בה לא חשיב אלא מילי דדחייה וא"ת ונילף ממחוסר זמן דדחוי מעיקרא הוא ולא הוי דחוי ויש לומר דשאני מחוסר זמן דלא איתחזי מעולם לשום קרבן וזמן קבוע להיות ראוי ליום השמיני הלכך לא שייך למילף מיניה בעלמא:

ושמע מינה יש דחוי בדמים - פרש"י בתשובתו דאפילו דבר שלא קדש מתחלה קדושת הגוף אלא לקדושת דמים דחוי הוא מלקרב לבסוף דלא תימא אין דחוי אלא בדבר הקדוש קדושת הגוף ונדחה מהקרבה אבל קדושת דמים לא אלימא למידחי ותימה לר"י הא כל דחוי מעיקרו הוא דחוי בדמים ואם כן כיון דאמר דדחוי מעיקרו הוי דחוי שמעינן נמי דיש דחוי בדמים ואור"י דמשכחת ליה דחוי מעיקרו בקדוש קדושת הגוף כגון ששחט וקיבל הדם בכלי שיש בו מים דראשון ראשון דחוי הוא הלכך אפילו לבסוף רבה הדם ויש בו מראית דם הוי דחוי ולהכי איצטריך תו לאשמעינן דאפי' בדמים יש דחוי ובפ"ק דקדושין (דף ז:) מפורש כל הצורך:

הא חייל עליה אנינות - אף על גב דקרינא ביה לפי אכלו בלילה מכל מקום אינו יכול לשלח קרבנותיו כדאמרינן (זבחים דף צט:) שלמים בזמן שהוא שלם:

דף צח:

ופטורין מלעשות פסח שני - לא דמי להא דאמר לעיל (פח:) שכח לפני זריקה חייבין לעשות פסח שני:

דף צט:

מתני'. ערב פסחים - אי גרסינן ערבי ניחא ואי גרסינן ערב ה"ק ערב ששוחטין בו פסחים א"נ ערב פסח ראשון ושני:

לא יאכל אדם - פירוש אפילו התפלל ומשום מצה כדאמרינן בגמ' דבלא התפלל תפלת מנחה אפילו בשאר ימות השנה אסור כדתנן בפ"ק דשבת (ד' ט:) וא"ת ומה לא יאכל אי מצה אפילו קודם נמי אסור כדאמרינן בירושלמי כל האוכל מצה בערב הפסח כאילו בועל ארוסתו בבית חמיו ואי במיני תרגימא הא אמר בגמרא (ד' קז:) אבל מטבל הוא במיני תרגימא וי"ל דאיירי במצה עשירה דלא אסר בירושלמי אלא במצה הראויה לצאת בה חובתו ואוכלה קודם זמנה אבל מצה עשירה שריא וכן היה נוהג ר"ת:

סמוך למנחה לא יאכל - ואם תאמר והא אמר בכל שעה (לעיל ד' מ.) בציקות של נכרים ממלא אדם כריסו מהם ובלבד שיאכל כזית מצה באחרונה והכא אסר לאכול אפי' מבעוד יום וי"ל דבאותה הסעודה אדם נזהר ואינו אוכל כל שובעו כדי שיאכל מצה לתיאבון אבל מבעוד יום אין אדם נזהר ואוכל כל שובעו וסבר שעד הלילה יתאוה ואדרבה יהיה שבע יותר כי יתברך המאכל במעיו והא דדייק רבא לקמן (ד' קז:) דחמרא גריר דאי אמרת מיסעד סעיד בין הכוסות הללו אמאי ישתה אף על גב דבאותה סעודה נזהר מלאכול שובעו אבל בשתיה אי אפשר להזהר א"נ מבין ראשון לשני דאיכא אגדתא והלל דייק דדמי לסעודה אחרת:

עד שתחשך - מקשי' אמאי איצטריך עד שתחשך פשיטא ועוד דבגמרא גבי שבתות וימים טובים לא קתני ליה ואומר הר"י מקורבי"ל דגבי מצה דווקא בעינן עד שתחשך כדתניא בתוספתא הפסח ומצה ומרור מצותן משתחשך וטעמא משום דכתיב (שמות י"ב:ח') ואכלו את הבשר בלילה הזה ומצה ומרור איתקשו לפסח אבל סעודת שבת וימים טובים מצי אכיל להו מבעוד יום כדאמר בפרק תפלת השחר (ברכות דף כז:) מתפלל אדם של שבת בערב שבת ואומר קידוש היום מבעוד יום ואומר מהר' יחיאל דכי

פריך בגמרא מאי איריא ערבי פסחים כו' לא מצי לשנויי דנקט ערבי פסחים משום דבעי למיתני עד שתחשך דכבר אשמעינן באיזהו מקומן (זבחים ד' נו:) דקתני הפסח אינו נאכל אלא בלילה והכא אגב אורחיה תנייה בקוצר ורבינו יהודה תירץ אפילו אי בעינן גבי שבתות וימים טובים עד שתחשך הכא איצטריך למיתני דאתא לאשמועינן דאע"ג דשחיטת פסחים מבעוד יום אינו נאכל מבעוד יום כשאר קדשים וכן יש בירושלמי בריש פירקין תני ערב שבת מן המנחה ולמעלה לא יטעום כלום עד שתחשך:

ואפילו עני שבישראל לא יאכל עד שיסב - דסלקא דעתך דהסיבת עני לא חשיבא הסיבה דאין לו על מה להסב ואין זה דרך חירות ויש מפרשים דאדלעיל קאי עד שתחשך ואפילו עני שבישראל פירוש אפי' עני שלא אכל כמה ימים לא יאכל עד שתחשך:

לא יפחתו לו - פי' רשב"ם גבאי צדקה וגרס לא יפחתו וכן נראה מדלא קתני לא יפחות ל' יחיד וליכא למימר דיפחתו אד' כוסות קאי דאם כן הוה ליה למיתני ארבע כוסות בלא מ"ם והא דקאמר מן התמחוי לא ימנע מלקבל כדי לקיים ארבע כוסות וארבע כוסות פירש רשב"ם כנגד ארבעה לשוני גאולה וכן יש בירושלמי:

לא יפחתו לו מארבע כוסות - מתוך הלשון משמע קצת שאין נותנין לבניו ולבני ביתו כי אם לעצמו והוא מוציא את כולם בשלו וסברא הוא דמאי שנא ארבע כוסות מקידוש דכל השנה שאחד מוציא את כולם ומיהו גם בקידוש שמא היה לכל אחד כוס כדמשמע לקמן (דף קו.) גבי חזיה להוא סבא דגחין ושתי אבל בפרק בכל מערבין (עירובין דף מ:) גבי זמן משמע קצת שלא היה לכל אחד כוסו ועוד דאמר בגמרא (לקמן דף קח:) השקה מהן לבניו ולבני ביתו יצא והוא דשתה רובא דכסא משמע דהם יצאו בשמיעה דהא בעינן רובא דכסא ועוד דמשמע דלכתחלה אין רגילות להשקותם מיהו יש לדחות בשיש להם כוס לעצמם אי נמי בבניו ובני ביתו קטנים מיירי שלא הגיעו לחינוך ואין אשתו בכלל ומיהו בגמרא משמע שצריך כל אחד ארבע כוסות דקתני (שם) הכל חייבין בארבע כוסות אחד נשים ואחד תינוקות אמר רבי יהודה מה תועלת לתינוקות ביין משמע דלתנא קמא צריך כוס אף לתינוקות ויש לדחות דחייבין לשמוע ברכת ארבע כוסות קאמר ומשום חינוך ונראה להחמיר ולהצריך ארבע כוסות לכל אחד והמחמיר צריך ליזהר שלא יהא כוסם פגום דאמר בגמרא (לקמן ד' קה:) טעמו פגמו:

מאי איריא ערבי פסחים - ואם תאמר אמאי לא משני דתנא בפסח קאי כדמשני בפרק כל שעה (לעיל ד' לז.) גבי פת עבה ויש לומר משום דבפסח קאי אין לו להניח ערבי שבתות דתדירי בכל שבוע אי נמי הכא דאיכא למיטעי ולמימר דווקא נקט ערב פסח

משום חיובא דמצה לא הוה ליה למיתני ערב פסח וכן בריש מקום שנהגו (לעיל ד' נ:) איכא למיטעי דדוקא בערב הפסח אסור לעשות מלאכה משום קרבן:
מן המנחה ולמעלה - השתא סלקא דעתא דלאו דוקא אלא הוא הדין סמוך למנחה:

דף ק.

דילמא משבשתא היא - ובריייתא קמייתא דקתני מן המנחה ולמעלה היא עיקר משום דלדידיה אתיא מתני' ככולי עלמא:
ה"ג והאמר ר' ירמיה א"ר יוחנן ואיתימא רבי אבהו א"ר יוסי בר ר' חנינא - ולא גרס רבי יוחנן א"ר אבהו דרבי אבהו תלמידיה דר' יוחנן הוה:
מכלל דפליגי בהפסקה כדתניא - לא גרס דתניא דהא בברייתא לא פליגי בהפסקה דפסח אלא כדתניא גרס ומייתי כי היכי דפליגי בהפסקה דשבת הכי קים ליה דפליגי נמי בהפסקה דפסח ומורי רבינו יחיאל אמר דגרס דתניא ודייק מדקאמר ר' יוסי אין מפסיקין והיינו אפילו בערב הפסח דאין מתחילין דבע"ש שרי רבי יוסי אפי' להתחיל עוד נראה דאמר לקמן (ד' קב.) בני חבורה שהיו מסובין וקדש כו' וקתני פלוגתא דר' יהודה ורבי יוסי והתם סתמא קתני וקידש בין שבת בין פסח:
מפסיקין לשבתות - פי' בעקירת שולחן כדמוכח בסמוך והיינו שמברך ברכת המזון כדתניא לקמן (שם:) ראשון אומר עליו ברכת המזון והיו רגילין לסלק השולחן לפני ברכת המזון כדאמר בפרק [כיצד מברכין] (ברכות דף מב.) סילק אסור מלאכול ולכך קאמר בסמוך דבעי לר' יהודה עקירת שולחן ולספרים דגרסי לקמן ראשון אומר עליו קידוש היום ושני ברכת המזון היו עוקרין את השולחן לפני קידוש כדי להפסיק אלא שהקידוש עושה קודם לפי שאסור לשתות כוס של ברכת המזון בלא קידוש דע"כ עקירת שולחן אינו בין קידוש לברכת המזון מדקאמר פורס מפה ומקדש ופריסת המפה היא במקום עקירת שולחן לרבי יהודה:
רבי יוסי אומר אין מפסיקין - וגומר כל הסעודה ומברך ברכת המזון ואח"כ מקדש כדמוכח בברייתא דלקמן (דף קב.) משמע דאין צריך לעשות סעודה לשם שבת דאי צריך מה לו להמתין יפסיק מיד וא"ת ואיך יעשו קידוש בלא סעודה הלא אין קידוש אלא במקום סעודה וי"ל דחשיב קידוש במקום סעודה כיון שמיד אחר הסעודה עושה קידוש ואותה סעודה עולה לו לסעודת שבת כדמוכח בתוספתא דקתני במילתיה דרבי יוסי ומזכיר של שבת בברכת המזון ומיהו קשה לר' יוסי איך יעשו ד' כוסות כיון שלא יקדשו אלא אחר ברכת המזון ולא יעשו סעודה אחרת וי"ל דיעשו ד' כוסות שלא כסדר הרגילין

לעשות כוס ברכת המזון תחלה ואחריו כוס של קידוש וירקות ואחריו כוס שלישי למה נשתנה ואחריו מרור ועל כוס רביעי הלל:

אין מפסיקין - בהתחילו בהיתר איירי דבהתחילו באיסור מודה ר' יוסי דמפסיקין ולרבי יהודה נמי דמפסיקין היינו כשכבר קידש היום כדמוכח בעובדא דמייתי דקתני וקידש עליהן היום אבל הגיע שעת מנחה אין מפסיקין והלכה כרבי יוסי ובערבי שבתות וי"ט אפי' להתחיל שרי כר' יוסי דרבי יהודה ור' יוסי הלכה כר' יוסי כדמוכח בעירובין (דף מו:) ובערבי פסחים אסור להתחיל ואם התחיל אפי' בהיתר מפסיקין בברכת המזון דבהא פסקינן כר' יהודה ומורי רבינו יחיאל אומר מדפסיק כר' יוסי בהפסקה בההוא עובדא מכלל דלכתחלה לא קי"ל כוותיה ועוד כתב בה"ג דבע"ש אין להתחיל לאכול מן המנחה ולמעלה דאפי' ר' יוסי לא קאמר אלא דלא יפסיק אבל לאתחולי לא וע"כ ה"פ דלא קי"ל כרבי יוסי אלא להפסקה אבל לא להתחיל:

שהיו מסובין והתחילו בהיתר שהרי רבי יהודה היה שם - ה"ג בתוספתא אמר לו א"כ לאל נפסיק וה"פ א"כ כיון שמחית לא נפסיק שמא יראו התלמידים:

אלא פורס מפה ומקדש - פי' רשב"ם דאית ליה לשמואל דהלכה כר' יוסי אלא שבא להחמיר על דבריו שלא לגמור סעודה קודם קידוש דאי לא תימא הכי שמואל דאמר כמאן דברייתא דקתני פורס מפה ומקדש לא מיירי בהפסקת אכילה אלא בבא להתחיל לאכול ובחנם דחק דשמואל סבר כחכמים דהכי איתא בירושלמי רב יהודה בשם שמואל זו דברי ר' יהודה ור' יוסי אבל חכמים אומרים פורס מפה ומקדש וצריך לדקדק כמאן הלכה דאע"ג דאמר ר' יוחנן לעיל הלכה כר' יוסי ובמי שהוציאוהו (שם ד' מז:) משמע דהלכה כר' יוחנן לגבי שמואל איכא חד לישנא דלא א"ר יוחנן ורב נמי סבר לקמן (ד' קה.) כשמואל וקאמר שבת קבעה נפשה ואע"ג דבשל סופרים הלך אחר המיקל היינו דוקא בשוין כדאמר בפ"ק דמסכת ע"ג (ד' ז.):

דף ק:

כך מפסיקין להבדלה - רב אית ליה לקמן דלהבדלה אינה קובעת ואם התחילו אין מפסיקין להבדלה בהבדלה פליג אשמואל:

לאו לעקירת שלחן - היינו ברכת המזון כדפרישית לעיל שהיו רגילין לסלק שהיו להם שולחנות קטנים שכל אחד אוכל על שולחנו והיו מסלקין מלפני כולם ולא מלפני המברך ואנו שאנו אוכלים בשלחן אחד אין נכון לסלק:

איקלע פירס מפה וקידש - בהתחלת סעודה איירי כדפי' רשב"ם:

ושוין - אי גרסינן ושוין קאי ארבי יהודה ורבי יוסי כדפירש רשב"ם:
שאין מביאין את השלחן אא"כ קידש - והא דאמר בכל כתבי (שבת דף קיט:) מצא שלחן ערוך מלאך טוב אומר כו' לא קשה דערוך הוא במקום אחר אך אין מביאין אותו למקום סעודה עד אחר קידוש ועכשיו שלחנות שלנו שהם גדולים יותר מדאי וקשה להביאם אחר קידוש שלא להפסיק כל כך בין קידוש לסעודה אנו רגילין לפרוס מפה ולקדש והטעם מפורש בשאילתות כי היכי דתיתי סעודתא ביקרא דשבתא ויש מפרש זכר למן שלא היה יורד בשבתות וי"ט והיה טל מלמעלה ומלמטה והמן בינתים:
ידי קידוש יצאו - אף על פי שלא שתו רק שיטעום המברך או אפילו אחד מהם כדמוכח בסוף בכל מערבין (עירובין דף מ:) ולכתחלה צריך שיטעמו כולם ונראה דהלכה כשמואל דאמר אין קידוש אלא במקום סעודה ואע"ג דבעלמא הלכה כרב באיסורי וגם ר' יוחנן סבר לקמן כרב הכא הלכה כשמואל דרב הונא ורבה ואביי כולהו סברי בסמוך אין קידוש אלא במקום סעודה וכן פסק במגילת סתרים והמקדש שדעתו לאכול במקום אחר יכול להוציא את האוכלים שם דלדידהו הוי מקום סעודה וכן משמע דמסתמא אחד מבני העיר היה מקדש בבהכ"נ ומוציא האורחים והיכא דליכא אורחים סמוך לבהכ"נ אין לקדש דהויא ברכה לבטלה דקי"ל כשמואל ואין לומר במקדש כאן על דעת שרוצה לאכול במקום אחר מודה שמואל דיש קידוש והא דפליגי בסתמא מדפריך ולשמואל למה לי לקדושי בבי כנישתא ומיהו ממקום למקום בבית אחד כגון מאיגרא לארעא נראה דמודה שמואל אם קידש באיגרא כדי לאכול בארעא דחשיב קידוש במקום סעודה וכן מוכח בירושלמי דקאמר רבי יעקב בשם שמואל קידש בבית זה ונמלך לאכול בבית אחר צריך לקדש ר' אחא בשם ר' אושעיא אמר רב מי שסוכתו עריבה עליו מקדש ליל י"ט האחרון בביתו ועולה ואוכל בסוכתו א"ר בון ולא פליגי מאי דאמר רב בשלא היה בדעתו לאכול בבית שקידש ומאי דאמר שמואל בשהיה בדעתו לאכול בבית שקידש והא דקאמר ולא פליגי היינו ממקום למקום בחד בית ולאו דוקא נקט בירושלמי קידש בבית זה ונמלך לאכול בבית אחר ויתיישב שלא יחלוק הירושלמי עם הש"ס שלנו. כתב בשם רב נטרונאי גאון בתשובות מקדשין בבית הכנסת ונותן לתוך עיניו לרפואה כדאמר (ברכות ד' מג:) פסיעה גסה נוטלת אחד מת"ק מאור עיניו ואימת מהדרא ליה בקידושא דבי שימשי ומיהו באבי העזרי כתוב דהאי רפואה מצי למיעבד בקידוש שבביתו:
ידי יין לא יצאו - וחייבין לברך בביתם בפה"ג משום שינוי מקום אבל משמע אם קידש בביתו על שולחנו שוב א"צ לברך על היין תוך הסעודה אע"ג דסבר יש קידוש שלא במקום סעודה ולא שייך קידוש לסעודה א"כ אם הבדיל על שולחנו פטור מלברך על היין

שבתוך הסעודה אע"ג דיש הבדלה שלא במקום סעודה לכ"ע והכא יש לדחות דאיכא למימר דלא פטר אא"כ רוצה לשתות לפני המזון אבל תוך המזון לא פטר אך יש להביא ראיה מכיצד מברכין (שם ד' מב.) דתנן בירך על היין שלפני המזון פוטר את היין שלאחר המזון פי' שהיו רגילין לשתות אחר הסעודה לפני ברהמ"ז משמע דכ"ש שפוטר היין שבתוך המזון שלא בא אלא לשרות אכילה שבמעיו ואפילו למאן דאמר התם בגמרא יין שבתוך המזון לא פטר יין שלאחר המזון היינו משום דאין יין שבא לשרות פוטר את היין הבא לשתות אבל יין שלפני המזון שבא לשתות דעדיף טפי כ"ע מודו דפוטר את היין שבתוך המזון ועוד אם צריך לברך בתוך המזון מאי קאמר יין שלפני המזון פוטר את שלאחר המזון תיפוק ליה דפטרו יין שבתוך המזון למ"ד התם דפוטר ודוחק לומר בשלא שתו יין תוך הסעודה ואע"ג דהתם מוקי לה בשבתות וי"ט ובשעת הקזת דם שאדם קובע סעודתו על היין ה"ה בחול נמי אם דעתו לשתות יין בתוך הסעודה אלא נקט שבתות וי"ט דאז רגילות לקבוע סעודתו על היין ותדע דבי"ט אם נמלך ואין בדעתו לשתות יין לא פטר משמע דהכל תלוי בדעתו הלכך אם בירך על היין לפני המזון ודעתו לשתות בתוך המזון א"צ לברך אחריו על הגפן ולא תוך המזון בפה"ג אבל אם נמלך אינו פוטר וגם צריך לברך אחריו ברכה מעין שלש:

דף קא.

אף ידי קידוש לא יצאו - דאין קידוש אלא במקום סעודה משום דכתיב וקראת לשבת עונג. כלומר במקום קריאת קידוש שם תהא עונג:

ולשמואל למה לי לקדושי בבי כנישתא - לרב צריך לקדושי בבי כנישתא להוציא כל אותם שאין להם בני בית שלא יצטרכו לקדש בביתם:

דאכלו ושתו וגנו בבי כנישתא - וא"ת והא אמרי' בפ' בני העיר (מגילה דף כח.) בתי כנסיות אין אוכלין בהן ואין שותין בהן אע"ג דאכילה ושתיה של מצוה מותר כדאמרי' בירושלמי שהיו אוכלים שם בקידוש החדש וגם עכשיו נוהגין לשתות כוס הבדלה וברית מילה מ"מ שאינה של מצוה ושינה אסור ואפי' בשל בבל אין אוכלין בהן דקאמר התם רבינא ורב אדא בר אהבה שלא היו רוצים ליכנס בבית הכנסת מפני הגשמים אי לאו משום דשמעתא בעיא צלותא והא דקאמר התם בתי כנסיות של בבל על תנאי עשויין היינו לאחר שיחרבו שאין נוהגין בהן קדושה וי"ל דלאו דוקא בבי כנישתא אלא חדרים שהיו סמוכין לבית הכנסת קרי בי כנישתא ומשם היו שומעים הקידוש ולפי

מה שפירשתי דממקום למקום בחד בית כשדעתו לאכול במקום אחר יש קידוש כו' אתי שפיר:

אבל ממקום למקום בחד ביתא - פי' מחדר לבית או מבית לעליה כמו מאיגרא לארעא אבל מפינה לפינה יש קידוש כי היכי דלא חשוב שינוי מקום בסמוך ולקמן גבי שינוי מקום דקאמר לא שנו אלא מבית לבית ומיהו שני מקומות בחד בית קרי ליה מבית לבית ומיהו י"ס דגרסי' הכא מפינה לפינה כו':

טעימו מידי - נראה דהיינו טעימת לחם כדאמרינן בפ"ג דשבועות (דף כב:) כדאמרי אינשי ניטעום מידי ואזלי ואכלי ושתו ואם מועיל מיני תרגימא להשלים ג' סעודות שבת כמו בסוכה היינו דוקא בסעודה שלישית אבל לא בסעודת ערבית ושחרית שהם עיקר כבוד שבת:

ובקידושא דהכא לא נפקיתו - ומה שלא היה מקפיד על סעודת שבת שלא לאכול בלא נר כדפי' בקונטרס היינו משום שיוכלו לעשות למחר שלש סעודות או שמא יוכלו לאכול במקום שיש שם נר ואין יין:

מתירין מבגד לבגד - ואע"ג דשמואל אית ליה בפ' התכלת (מנחות דף מא.) כלי קופסא חייבין בציצית מודה אם אין ציצית לכל בגדיו שיתיר ציצית מבגד שמצניעו ליתן בבגד שרוצה ללבוש ותהא המצוה עליו:

והלכה כר"ש בגרירה - קשה תיפוק ליה משום דרבי יוחנן סבר כר"ש דפריך בכמה דוכתי (שבת דף פא:) והא א"ר יוחנן הלכה כסתם משנה ותנן נזיר חופף ומפספס כו' אלמא ס"ל דדבר שאין מתכוין מותר י"ל שמא רבי יוחנן לא סבר לה כוותיה בגרירה לפי שקרוב לעשות חריץ ודמי לפסיק רישיה:

ורבי יוחנן אמר אף ידי יין יצאו - ומיירי ששתו בבית הכנסת אע"ג דלענין קידוש יצאו בשמיעה כדפי' לעיל לענין יין לא פטר אא"כ שתה דהוי הפסק כדאמרי' בפ' כיצד מברכין (ברכות דף מ.) גבי המוציא שאם הפסיק שצריך לחזור ולברך:

שינוי יין א"צ לברך. מיהו הטוב והמטיב צריך לברך כדאמרינן בהרואה (שם דף נט:) ופי' רשב"ם דווקא היכא דמשובח מן הראשון וכן בהלכות גדולות וכן משמע בירושלמי דסוף כיצד מברכין דקאמר אבא בר רב הונא אמר יין חדש וישן צריך לברך שינוי יין אין צריך לברך שינוי מקום צריך לברך היסח הדעת כמו שהוא שינוי מקום משמע שרוצה לומר דיין חדש וישן צריך לברך לפי שהישן טוב מן החדש אבל שינוי יין סתם אין צריך לברך כיון שאין ידוע שהשני משובח מיהו עובדא דבתר הכי פליג עליה דקאמר דעל כל חבית וחבית מברך מה היה מברך ואמר רבי יצחק בשם רבי ברוך הטוב והמטיב משמע

בכל ענין אפילו מטבא לבישא מיהו יש לדחות שהיה מברך לפי שלא היה מכירו אבל אם ידוע שהשני גרוע לא ונראה דאפילו השני גרוע מברך דעל ריבוי יינות הוא מברך ובלבד שלא יהיה האחרון רע יותר מדאי שאין יכולין לשתותו אלא מדוחק וצריך לברך הטוב והמטיב בין בשעת סעודה בין שלא בשעת סעודה ויחיד אין צריך לברך אי ליכא אחרינא בהדיה כדמוכח בהרואה (שם) ודוקא ביין מברכין לפי שזיבלו כרמיהן בדמיהן של ישראל והטוב שלא הסריחו והמטיב שניתנו לקבורה:

דף קא:

אלא בדברים שאין טעונין ברכה לאחריהם במקומן - פירש רשב"ם כגון מים ופירות שאין צריכין אחריהם ברכה חשובה מעין שלש ומה"ט א"צ לברך במקומן הלכך עמידתו זו היא גמר סעודתו והך סעודה אחריתי היא וצריך לברך בתחלה אבל דברים הטעונין ברכה לאחריהם במקומן כגון יין וכל ז' מינין לקיבעא קמא הדר והא דתנן ברכות (דף נא.) מי שאכל ושכח ולא בירך לכתחלה צריך לברך במקומו בכל ז' מינים מיירי ובריית דמייתי בסמוך לא גרסינן לשתות יין מדמדקדק הגמ' דאיירי בדברים הטעונים ברכה לאחריהם במקומן מדקתני עקרו ולא דייק מדקתני יין שהוא מז' מינין אבל בברייתא דתניא כוותיה דרב חסדא גרסי' יין ומיהו קשה דאי הוה יין בכלל דברים הטעונין ברכה לאחריהן במקומן א"כ אמאי איתותב ר' יוחנן לעיל דרבי יוחנן איירי ביין דאמאי דקאמר ר' יוחנן אף ידי יין נמי יצאו קאמר ואזדא ר' יוחנן לטעמיה דאמר שינוי מקום א"צ לברך ובריית איירי בדברים שאין טעונים ברכה לאחריהם במקומן ועוד דא"כ פליג רב חסדא ארב ושמואל דאמרי לעיל ידי יין לא יצאו ולכאורה משמע דלא פליג אלא עם רב ששת עוד קשה דאמר בירושלמי ס"פ כיצד מברכין היה אוכל במזרחה של תאנה ובא לו במערבה צריך לברך אלמא בז' מינין נמי שינוי מקום צריך לברך ודוחק לומר דאתיא כרב ששת שאין הלכה כמותו לכך נראה דיין וכל ז' מינין לא הוו בכלל דברים הטעונין ברכה לאחריהם במקומן אלא פת וכל מיני פת שמברכין עליו המוציא או שמא כל מיני מזונות שיש בהם מה' מינין הוו בכלל דברים הטעונין ברכה לאחריהן במקומן ולהאי פי' נמי לא גרסינן בברייתא דבסמוך לשתות יין ולא בדתניא כוותיה דרב חסדא דבפת או בה' מינין מיירי מדקתני עקרו וכן הלכה בכל דבר חוץ מפת ומיני מזונות שהם מחמשת מינין א"צ ברכה אחריהם במקומן ושינוי מקום צריך לברך בהם ושינוי מקום היינו אפי' בחד בית כמו מאיגרא לארעא או מחדר לבית אבל מפינה לפינה לא ולכל הפירושים

אם הלך באמצע סעודה למקום אחר יכול לשתות יין או מים בלא ברכה דכיון שהוא בתוך הסעודה לקיבעיה קמא הדר:

כשהן יוצאין טעונין ברכה למפרע כו' - משמע היכא דאיכא היסח הדעת לא סגי שיברך ברכת המוציא אלא צריך שיברך ברכת המזון וא"כ הא דאמר לקמן (דף קג:) כיון דאמר הב וניבריך איתסר לכו למישתי היינו עד שיברך ברהמ"ז וכן משמע בכיצד מברכין (ברכות דף מב) דקאמר רבה ורבי זירא הוו אכלי סליקו תכא מקמייהו אייתי להו ריסתנא רבה אכל ורבי זירא לא אכל א"ל לא סבר לה מר סילק אסור מלאכול א"ל אנא אתכא דריש גלותא סמיכנא והשתא אם לא היה צריך לברך בהמ"ז למה לא אכל ויש לדחות דאותו מאכל היה מעורב בו לחם והיה לו טורח ליטול ידיו ולברך המוציא והא דקאמר הכא טעונין ברכה למפרע היינו משום שמא ישהו מלחזור עד שירעבו ואז לא יוכלו לברך ברהמ"ז כדאמר באלו דברים (שם דף נא:) ומיהו אם יצאו ולא בירכו למפרע כשיחזרו לא יברכו רק ברכת המוציא ותדע דאם לעולם טעונין ברכה למפרע אמאי איצטריך לאשמעינן כשהן חוזרין דמברכין ברכה לכתחלה פשיטא כיון דלעולם מברכין למפרע והא דאמר בשמעתין שינוי מקום צריך לברך היינו לפניו ולא למפרע וכן פירש רשב"ם ור"ח לקמן (ד' קג:) איתסר לכו למישתי עד דברכיתו בפה"ג ואע"פ שלא היה יודע אם רוצים לשתות בלא ברכה מ"מ היה מורה להם שלא ישתו בלא ברכה וכן נראה עיקר דהא בפ' כל הבשר (חולין דף קז:) אמר השמש מברך על כל פרוסה ופרוסה לפי שמסיח דעתו ולא משמע שיצטרך בכל פעם לברך ברכת המזון ועוד דלקמן גבי חד בריך אכסא קמא ואכסא דברכתא בפה"ג ומייתי ראיה מהב וניבריך דאסור למישתי עד שיברך ואי בפה"ג מייתי שפיר אבל אי אסור למישתי עד שיברך ברהמ"ז מנא ליה דאחר ברכת המזון יצטרך לברך בפה"ג אף על פי שיש לדחות דמוכח שפיר דאי אחר ברהמ"ז אין מברך בפה"ג דלא הוי הפסק בהב וניבריך אמאי אתסר למישתי אבל לא משמע הכי מדלא פי' עד דברכיתו ברכת המזון ובפה"ג וסברא הוא כיון דהב וניבריך הוי הפסק כאילו כבר בירכו סגי בברכת בפה"ג כמו אחר ברהמ"ז והא דתניא בתוספתא דברכות בעל הבית שהיה מיסב ואוכל קראו חבירו לדבר עמו אין צריך לברך כו' הפליג צריך ברכה למפרע וכשהוא חוזר צריך ברכה לכתחלה לאו כשחזר טעון ברכה למפרע אלא כשרוצה לצאת ומיירי שקראו להפליג ומברך שמא ישהה כדפרי' ותדע דאמר בפ"ג דיומא (ד' ל.) דיבר עם חבירו והפליג טעון נטילת ידים ומשמע דה"ה ברכת המוציא אבל ברהמ"ז לא קאמר דצריך ומיירי שלא ידע מתחלה שיפליג ואין הלכה כאותן ברייתות

אלא אפילו ברכה לכתחלה לא צריך דקי"ל כרב חסדא דאמר לקיבעי' קמא הדר והנהו ברייתות וההיא דתוספתא אתו כרבי יהודה:

דף קב.

ועקרו רגליהם לילך לבהכ"נ כו' - מכאן משמע שאם שכח להתפלל ונזכר באמצע סעוד' והתפלל שא"צ ברכה אפי' לכתחל' ומה שהביא ה"ר יום טוב ראיה מפרק כיסוי הדם (חולין ד' פז.) דאמר מישתא וברוכי בהדי הדדי לא אפשר שצריך לברך ברהמ"ז וליטול ידיו אינה ראיה דדוקא גבי ברהמ"ז אמרינן הכי דהוי הפסק וגמר סעודה אבל תפלה אע"ג דמיכל וצלוי בהדי הדדי לא אפשר אין בכך כלום:

תניא כוותיה דרב חסדא - פי' רשב"ם הא דלא מייתי כרב חסדא מרבנן דר' יהודה משום דבההיא לא קתני בהדיא יין וזה פי' לפי שיטתו דגרסי' הכא יין וי"ל משום הכי לא מייתי סייעתא מינה משום דאיכא דאמרי בסנהדרין (ד' כה.) דבמה נמי לפרש ואע"ג דחזרו מייתי ראיה לרב חסדא דטעמא דשינוי מקום דצריך לברך משום שעמידתו ממקומו היא גמר אכילתו וה"ה נמי חזרו:

דף קב:

ה"ג ראשון אומר עליו ברכת המזון - להפסיק והשני אומר עליו קידוש היום סמוך לסעודת שבת ולגירסא זו אתי שפיר הא דמשמע לעיל (ד' ק: ושם) דמפסיק לר' יהודה בעקירת שלחן קודם קידוש לפי שהיו רגילין לעקור שלחן לפני ברכת המזון אבל ספרים דגר' ראשון אומר עליו קידוש היום וטעמא שאינו יכול לטעום מכוס ברהמ"ז בלא קידוש קשה מנא ליה לעיל דמפסיקין לרבי יהודה בעקירת שלחן קודם קידוש. והא דקתני בתוספת' דברכות אורחין שהיו מסובין אצל בעל הבית וקדש עליהן היום עקרו עם חשיכה לבית המדרש חזרו ומזגו להם את הכוס אומר עליו קידוש דברי רבי יהודה וברכת המזון לא מזכיר כלל היינו משום דמתחלה עשו ברהמ"ז קודם יציאתם לעשות הפסק בין סעודת חול לסעודת שבת ולכך נמי עשו עקירה לבית המדרש:

ונימרינהו לתרוייהו אחד כסא - לר' יוסי פריך כיון דתרוייהו אסעודת שבת קאתו כדפרישית לעיל (ד' ק.) דהך סעודה עולה לו לסעודת שבת הוה ליה למימר תרוייהו אחד כסא אבל לר' יהודה לא פריך כיון דברכת המזון אסעודת חול וקידוש על סעודה הבאה אין לומר שניהם על כוס אחד:

שאין אומרי' שתי קדושות על כוס אחד - ויש נוהגין בחופה מטעם זה שלא לומר שבע ברכות על כוס ברכת המזון אלא מביאין כוס אחר ואין מברכין על השני בפה"ג כיון שכבר בירך על כוס ברכת המזון כי אין נכון לברך פעמים אך רבינו משולם היה אומר הכל על כוס אחד דלא דמי לברכת המזון וקידוש דתרי מילי נינהו כדאמרי' בסמוך אבל הכא חדא מלתא היא דברכת המזון גורם לברכת נישואין וברכת אירוסין ונישואין נהגו לומר על שתי כוסות וטעמא דרגילים זה בלא זה כדאמר בכתובות (ד' ז:) מברכין ברכת האירוסין בבית אירוסין וברכת חתנים בבית חתנים ועוד דנהגו לקרות כתובה בינתים והוי הפסק ולכך מתכוונים ולכך צריך ב' כוסות:

מיתיבי הנכנס לביתו כו' - הוה מצי למיפרך ממתני' דאלו דברים (ברכות ד' נא:) דמייתי בסמוך ב"ש אומר נר ומזון ובשמים והבדלה כו' אלא פריך מברייתא משום דבעי לשנויי אין לו שאני כדקתני בברייתא אין לו אלא כוס אחד כו' ודרך הש"ס להקשות ממקום שמוצא לתרץ בפשיטות:

מניחו לאחר המזון - הקשה ה"ר נסים איך יאכל קודם הבדלה הא אמרי' לקמן אסור לאדם שיטעום כלום קודם שיבדיל ואמימר נמי בת טוות כדאמר לקמן (ד' קז.) ותירץ דהכא מיירי כשאכל מבעו"י עד שחשיכה לו ואע"ג דמפסיקין להבדלה לשמואל וכ"ש לר' יהודה דמחמיר טפי והך ברייתא מוקי לה בסמוך כב"ש ואליבא דרבי יהודה הא דקאמר מניחו לאחר המזון לא שמותר לאכול אלא כלומר כשיפסיק סעודתו בברהמ"ז אז יבדיל וקשה דלשון הנכנס לביתו משמע שלא התחיל לאכול מבעו"י ועוד הקשה מורי ה"ר יחיאל דלקמן (ד' קה:) אמרי' על הך ברייתא ש"מ טעם מבדיל ולפירוש רבינו נסים דמיירי באכל מבעוד יום אין להוכיח כלום אלא י"ל דודאי בחנם אין לו לאכול קודם הבדלה אבל כשאין לו אלא כוס אחד מותר לאכול קודם הבדלה כדי לעשות על הכוס ברכת המזון:

דאית ליה ואמר רב יקנ"ה - פי' בקונטר' דס"ד דביו"ט ראשון של פסח מיירי דאית ליה כוסות טובא כדתנן (לעיל ד' צט:) לא יפחתו לו מד' כוסות וקשה דהא כל ד' כוסות צריכי כל חד למילתיה ועוד דבסמוך דפריך מיקנה"ז לימא דבשמיני של חג מיירי דאיכא זמן ואכיל ושתה כל מה דהוה ליה ועוד דאכיל כל מה דהוה ליה לשון אכילה לא היה לו להזכיר אכוסות לכך נראה לפרש דביום טוב ראשון מסתמא אדם מכין הרבה ובשמיני של חג נמי שהוא רגל בפני עצמו רגילין להכין הרבה כדתנן (חולין ד' פג.) ד' פרקים בשנה צריך הטבח להודיע אמה מכרתי לשחוט וחשיב יו"ט האחרון של חג:

רב אמר יקנ"ה - ומה שאין מזכיר בשמים פירש רשב"ם דטעם בשמים משום איבוד נשמה יתירה וביום טוב נמי איכא נשמה יתירה. וקשה דאם כן במוצאי יום טוב אמאי לא תקינו בשמים לכך נראה דביום טוב ליכא נשמה יתירה והכא אין מזכיר בשמים משום דשמחת יום טוב ואכילה ושתיה מועיל כמו בשמים ויש טעמים לא נכונים וזה הטעם נכון ועיקר:

יקנ"ה - יין ברישא וא"ת אמאי לא תקינו נמי בברכת המזון יין ברישא כמו בכל מקום וליכא למימר דפטר ליה יין שבתוך הסעודה דכיון דאמר הב ונבריך איתסר למישתי ויש לומר דברכת המזון בא לשם גמר סעודה ומפסיק לכל מה שלפניו כדאמר לקמן (ד' קג:) דברכת המזון עקר דעתיה ממשתיא וצריך לברך אכסא דברכתא אף על גב דבירך אכסא קמא והשתא הכוס בידו ודעתו לשתות אח"כ אפילו הכי הוה הפסק לכך תיקנו לברך איין אחר ברכת המזון שאם יברך קודם יצטרך לברך שנית:

דף קג.

רבה אמר יהנ"ק ולוי אמר קני"ה - רשב"ם מהפך הגירסא משום דרב ושמואל ולוי חברים היו ואין צריך להפך משום זה דגמ' נקט כל אותם שאומרים יין תחלה יקנ"ה ינה"ק יהנ"ק ואח"כ אותם שאומרים קידוש ברישא קני"ה קינ"ה ואח"כ נר תחלה נקי"ה ניה"ק ומיהו בירושל' משמע כפירוש רשב"ם:

קני"ה - פירש רשב"ם דרוצה לסמוך יין להבדלה משום דמקדשין על הפת ואין מבדילין על הפת ולפי מה שפירש ר"ת לקמן (ד' קו: בד"ה מקדש) דאין מקדשין על הפת יש לפרש שאם הי' מרחיק יין מן הבדלה יאמרו שאינו בא אלא בשביל קידוש שהוא לכבוד יו"ט:

לא הוי ידעיתו אי משקו - פרשב"ם כי ברכיתו אכסא קמא לא ידעיתו אי יהבו לכו כסא אחרינא והוה כל חד כתחלת סעודה ולפירושו משמע שהיו מברכין נמי תוך הסעודה וקשה דהא משמע שהיו עושים בי ריש גלותא כרבא דבריך אכסא קמא ואכסא דברכתא ולא על כל כסא וזהו דוחק לומר שלא היו שותים בבי ריש גלותא יין באמצע הסעודה לכך נראה לפרש שלא היו מברכין תוך הסעודה כי היו יודעים שיתנו להם יין כל צרכן אבל בבהמ"ז לא היה כוס כי אם למברך והיו מסתפקים אם יגיע להם לשתות ממנו:

והלכתא כרבא - משום [אינך] אמוראין אצטריך לפסוק כרבא ולא משום אביי דקיי"ל (ב"ק ד' עג.) בכולי גמרא כרבא לגבי אביי בר מיע"ל קג"ם:

ואמר רבי יוחנן נהגו העם כבית הלל - והשתא חולק רבי יוחנן אסתם משנה ואיכא למימר שבלשון יחיד היה שונה אותה והיה שונה בה דברי רבי מאיר בהדיא והאי נהגו

לא הוי כהאי נהגו דבפרק בתרא דתענית (ד' כו:) דמפרש דאורויי לא מורינן ואי עבדי לא מחינן בידיהן:

בריך אכסא קמא - של קידוש ואכסא דברכתא של בהמ"ז והא דתנן בכיצד מברכין (ברכות דף מב.) בירך על היין שלפני המזון פטר יין שלאחר המזון היינו לאחר הסעודה וקודם ברכת המזון שהיו רגילי' לשתות יין אחר הסעודה קודם ברכת המזון:

לא הוי ידעיתו אי משקו - פרשב"ם כי ברכיתו אכסא קמא לא ידעיתו אי יהבו לכו כסא אחרינא והוה כל חד כתחלת סעודה ולפירושו משמע שהיו מברכין נמי תוך הסעודה וקשה דהא משמע שהיו עושים בי ריש גלותא כרבא דבריך אכסא קמא ואכסא דברכתא ולא על כל כסא וזהו דוחק לומר שלא היו שותים בבי ריש גלותא יין באמצע הסעודה לכך נראה לפרש שלא היו מברכין תוך הסעודה כי היו יודעים שיתנו להם יין כל צרכן אבל בבהמ"ז לא היה כוס כי אם למברך והיו מסתפקים אם יגיע להם לשתות ממנו:

אנא דעבדי כתלמידי דרב - פירש רשב"ם אף על גב דשמעינן מהכא דברכת המזון אפסוקי סעודתא הוא מכל מקום לא בעי לברוכי אחר יין שבסעודה מקמי דליבריך ברכת המזון לפי שברכת המזון פוטרתו דהשתא בברכה אחת מעין שלש סגי כל שכן בשלש ברכות והכי איתא בה"ג ומיהו אין זה ק"ו דהא פסקינן בברכות (דף מא:) דברים הבאים שלא מחמת הסעודה אחר הסעודה פי' וקודם ברכת המזון טעונין ברכה לפניהם ולאחריהם וכן תאנים וענבים בתוך הסעודה לרב ששת ולא מיפטרו בג' ברכות דבהמ"ז ורש"י פירש בתשובה דצריך לברך אחריו כמו תאנים וענבים לרב ששת ואין נראה דהא מסקינן התם אמר רב פפא הלכתא דברים הבאים שלא מחמת הסעודה בתוך הסעודה טעונין ברכה לפניהם ולא לאחריהם לאחר הסעודה טעונין בין לפניהם בין לאחריהם והיינו דלא כרב ששת ואע"ג דרש"י פירש התם לאחר הסעודה כלומר דברים הרגילים לבא אחר הסעודה כגון תאנים וענבים אפי' באים בתוך הסעודה צריכין ברכה לפניהם ולאחריהם אין נראה פירוש זה כדמפרש שם ועוד דלא דמי לתאנים וענבים דיין חשיב בא מחמת הסעודה ולא צריך לברך אחריו לכולי עלמא ואע"ג דאמר התם שאלו את בן זומא מפני מה אמרו דברים הבאין מחמת הסעודה בתוך הסעוד' אין טעון ברכה לא לפניהם ולא לאחריהם מפני שפת פוטרתן אי הכי יין נפטריה פת פירוש ואנן תנן הביאו להם יין תוך המזון כל אחד מברך לעצמו ומשני שאני יין הואיל וקובע ברכה לעצמו התם לא מיירי אלא בברכה שלפניו אבל לענין ברכה שלאחריו לא אשכחן דחשיב ואין מנהג לברך אחר היין בתוך הסעודה ואפילו יין דלאחר הסעודה נראה שאין צריך לברך אחריו דלעולם חשוב מחמת הסעודה והא דקאמר דברים הבאים אחר הסעודה צריכין

ברכה לפניהם ואחריהם היינו חוץ מיין ומיהו אנו אין אנו מסלקין ידינו מפת עד ברכת המזון והכל קרוי תוך הסעודה ואין שום דבר טעון ברכה אחריו דברכת המזון פוטר ובימי החכמים היו מסיחין מן הפת בעקירת שלחן קודם ברכת המזון ואז היו רגילין לשתות יין ולאכול פירות:

דף קג:

כיון דאמר הב ונבריך איתסר למישתי - וא"ת בפ' ג' שאכלו (ברכו' דמ"ח.) גבי ינאי מלכא כו' דקאמר מאן יהיב לן גברא דמברך לן דהוי הב ונבריך היכי נצטרף תו עמהן ר"ש בן שטח הא אמרי' לעיל בההוא פרקין (דף מז.) דרב ושמואל הוו יתבי בסעודתא על ואתא רב שימי בר חייא הוה קמסרהב ואכיל אמרו ליה מאי דעתך לאצטרופי בהדן אנן אכלינן אלמא כיון דגמרו מלאכול תו לא מצטרפי וי"ל בלאו הכי אמרי' התם הוא דעבד לגרמיה שהוציאם אע"פ שלא אכל כזית דגן:

בריך אכל כסא וכסא - אחריו לא היה מברך דברכת המזון פוטרת והא דשינוי מקום צריך לברך היינו דוקא לפניו ולא לאחריו כדפיר' לעיל:

רב אשי בריך אכסא קמא ותו לא בריך - אע"ג דברכת המזון טעונה כוס לא היה מברך ובירושלמי נמי קאמר דאם התחיל לסעוד בע"ש מבעוד יום אין צריך בקידוש לברך בפה"ג משמע דכל דבר מצוה הטעון כוס א"צ לברך בפה"ג היכא דלא הוי הפסק וא"ת א"כ אמאי מברכין בכוס שני שאחר הגדה בפה"ג אפילו תהא הגדה טעונה כוס אין צריך לברך דלא הוי הפסק כדאמר הכא וי"ל דהגדה והלילא נמי הוי הפסק ואע"ג דבין ראשון לשני אם רצה לשתות ישתה מכיון דהתחיל אשר גאלנו אסור לשתות והוי כמו ברכת המזון דמסקינן הכא דצריך לברך ומ"מ חשיב קידוש במקום סעודה דלענין זה לא חשיבא הגדה הפסק ולמאי דפרישית דהויא הגדה הפסק צריך לברך אחר ירקות בורא נפשות וגם נראה לברך אחר כל ארבע כוסות על הגפן חוץ מכוס שני הסמוך לסעודה וגם אחר ב' כוסות של אירוסין ונשואין נראה דצריך לברך אחר כל אחד על הגפן:

וקאמר רב יקנ"ה - פי' בקונטרס דדייק מדלא מצריך לברך תרי זימני בפה"ג חד אקידוש וחד אהבדלה אלמא לא הוי קידוש הפסק והוא הדין נמי ברכת המזון וקשה דאיך יברך פעמים בפה"ג על כוס א' וזה לא מצינו ונראה דדייק מדלא תיקנו יין לבסוף ש"מ דלא הוי הפסק הוא הדין נמי ברכת המזון:

ולא היא כו' - והכי מסקינן דמברכין אכסא דברכתא וקשה דאמרינן בכיסוי הדם (חולין דף פז.) דכוס של ברכה אתה שותה או מ' זהובים אתה נוטל והשתא האיכא נ' זהובים

בשביל ברכת בורא פרי הגפן וי"ל דהתם לא נקט נ' משום רב אשי דלא בריך אכסא דברכתא ועוד פעמים מברכין ברכת המזון בלא כוס:

דף קד.

ומר לא תלת אמר ולא שבע אמר - ומסתמא או ג' או ז' תיקנו כנגד שום דבר שלא לפחות או להוסיף כדאמר בהתכלת (מנחות דף לט.) לא יפחות מז' כנגד ז' רקיעים והמוסיף לא יוסיף על י"ג כנגד ז' רקיעים ושמה אוירים:

מאי בינייהו - דרוב הברכות הפתיחה והחתימה מענין אחד:

בעי למימר בין קדושת שבת לקדושת יום טוב הבדלת - שאל ר' אפרים את ר"ת למה נהגו העולם להוסיף ולומר ואת יום השביעי משמת ימי המעשה קדשת הבדלת וקדשת את עמך ישראל בקדושתך דאין זה לא מעין פתיחה ולא מעין חתימה והשיב לו ר"ת משום חיבת היום האריכו כדי לומר פעם אחת מעין ז' הבדלות. בין קודש לחול אחד. בין אור לחשך ב'. בין ישראל לעמים ג'. בין יום השביעי לששת ימי המעשה ד'. בין קדושת שבת לקדושת י"ט הבדלת. פירוש שבי"ט שרי מידי דאוכל נפש. ואת יום השביעי משמת ימי המעשה קדשת היינו חולו של מועד דשרי דבר האבוד ובשבת אסור. זה חלוק שבת מי"ט והיא הבדלה אחת הרי ה'. הבדלת וקדשת. את עמך ישראל בקדושתך שתי הבדלות בין כהנים לוים וישראלים ז' והוי מעין חתימה דבין קדש לקדש:

מיתיבי אומרים הבדלות כו' - הוה מצי לאתויי מרבי יהודה הנשיא דלעיל אלא דניחא ליה למיפרך מברייתא:

דלא מסתכל בצורתא דזוזא - ארבי מנחם קאי דאמר במועד קטן בפרק בתרא (דף כה:) כי קא ניחא נפשיה דר' מנחם בר רבי סימאי אישתנו כל צילמניא והוו למיחצלייא פירוש חלקים בלא צורה ותולה קדושתו באביו שגם אביו היה קדוש:

בין יום השביעי לששת ימי המעשה מעין חתימה היא - ה"נ הוה מצי למיפרך הא לא כתיבא והא דלא קתני לה לבסוף פירש רשב"ם דשנאה אחר ג' הבדלות דכשאינו אומר רק ג' הבדלות הויא סמוך לחתימה ואם תאמר לר' יוסי ברבי יהודה ולרב דחתמי מקדש ישראל היכי הויא מעין חתימה אדרבה כהנים ולוים וישראלים הוי טפי מעין חתימה ויש לומר דבין יום השביעי לששת ימי המעשה הוי שפיר מעין חתימה שקדשנו הקב"ה במצותיו ונתן לנו את השבת אבל כהנים לוים וישראלים לא הזכיר ישראל אלא להקל שקלים בקדושתן מכהנים ולוים ולא הוי מעין חתימה:

דף קד:

ולית הלכתא כוותיה - וטעמא לפי שאין חותמין בשתים ובריית סברה (כר') [כמאן] דאמר בפ' ג' שאכלו (ברכות ד' מט.) חותמין בשתים ופי' רשב"ם דהלכה כשמואל דחתים בין קודש לחול מדחתמינן במוצאי שבת לי"ט בין קודש לקודש ספ"ק דחולין (דף כו:) ש"מ במוצאי שבת דחול חותמין בין קודש לחול:

כל הברכות פותח בברוך וחותם בברוך - ותימה ברכה דאלהי נשמה אמאי לא פותחת בברוך דהא מעיקרא לא הוות סמוכה לחבירתה כדאמרינן בברכות (דף ס:) כי מתער אומר אלהי נשמה וכן קשה מאתה הוא עד שלא נברא העולם ותפלת הדרך שחותם ואינו פותח בברוך וי"ל לפי שאינן ברכות אלא שבח ותפלה בעלמא וברכה שאחר מגילה נראה דחתמינן בא"י האל הנפרע לעמו ישראל מכל צריהם האל המושיע שהיא ארוכה ולא דמיא לברכת פירות ומצות שהן קצרות וכן יש בירושלמי דמגילה ובגמרא דידן (דף כא:) בספרים ישנים דחותם בה בברוך האל הנפרע כו' וברכה דבורא נפשות רבות חותם בירושלמי בא"י חי העולמים:

חוץ מברכה הסמוכה לחבירתה - פירוש לפי שחת' בראשונה אין צריך לפתוח השניה בברוך וברכה שלאחר הפטרה דצור כל העולמים עד שכל דבריו האמת והצדק ויש הפסק במחזורים ומתחיל נאמן אתה הוא ואין שם ברכה לא בחתימת הראשונה ולא בפתיחת השניה ונראה דכולה ברכה אחת היא דכולה משתעיא בנאמנות ובאמיתות המקום ומה שיש הפסק במחזורים לפי שהיו רגילים כל הציבור להפסיק שם ולומר שבח כדאמר במסכת סופרים (פרק יג הלכה י') וכן משמע התם דברכה אחת היא דקאמר דמפטיר מברך ז' ברכות כנגד ז' קרואים פי' בקריאת התורה בתחלה וסוף ואחת לפני הפטרה וד' אחריה הרי ז' ושבע ברכות של נישואין שהכל ברא לכבודו ויוצר האדם ואשר יצר את האדם כו' שפותחין בברוך פירש רש"י בכתובות (דף ח.) דשהכל ברא לכבודו נתקנה לאסיפת העם והיה ראוי לאומרה משעת אסיפה והיא ברכה בפני עצמה וכן יוצר האדם לא היתה צריכה שהרי יאמר אשר יצר אחריה אלא להזכיר שתי יצירות תיקנוה והקדימוה לאשר יצר והרי היא כמו לעצמה ואשר ברא שפותחת בברוך לפי שאומר אותה לבדה כשאין פנים חדשות ור"ת אומר דשהכל ברא לכבודו ויוצר האדם לכך פותח בברוך בלא חתימה שהם קצרות כמו ברכת פירות ומצות ופתיחתן זו היא חתימתן ובאשר יצר את האדם צריך לפתוח בברוך שאם לא היה פותח היה נראה הכל ברכה אחת וברכת לעסוק בדברי תורה והערב נא אומר שהיא ברכה אחת כיון שאין פותח הערב נא בברוך והבדלה נמי שפותחת בברוך אע"פ שסמוכה לברכת

מאור משום שלא תראה ברכה אחת ומיהו בירושלמי פריך והרי הבדלה ומשני רבי הוה מפזרן. וא"ת יהללוך שאחר הלל ויראו עינינו וישתבח למה אין פותח בהן בברוך וי"ל דיהללוך הויא סמוכה לברכה דלקרוא את ההלל ויראו עינינו להשכיבנו וישתבח לברוך שאמר ולא הוו הפסוקים הפסק כמו ברכה אחרונה שבקריאת שמע דלא הוי קריאת שמע הפסק ואם כן נראה שאין להפסיק בין ברוך שאמר לישתבח ומיהו קשה מיהללוך דלילי פסח דאין מברכין לקרוא את ההלל לכך נראה דברכה שאחר פסוקים אין צריך פתיחה שבלא פתיחה ניכרת התחלה ובירושלמי (דברכות פ"א) פריך והרי גאולה פי' אשר גאלנו דסמוכה לברכה דקריאת הלל ומשני שנייא היא הלל אם שמע בבהכ"נ יצא פירוש שהיו קורין הלל בלילי פסח בבית הכנסת כדאיתא במס' סופרים (פ"כ הלכה ט') התיב ר' אלעזר בר ר' יוסי והרי סופה פירש רבינו שמואל בר ר' שמעי' סופה סוף ברכה דאשר גאלנו שחותם בברוך והיא כולה הודאה ומשני שתים הן אחת להבא ואחת לשעבר פירוש שתי גאולות אשר גאלנו גאולה דלשעבר וגאולה להבא שמחים בבנין עירך ולכך חותם בברוך דאין כולה הודאה דיש בה הפסק ותפלה שיגאל אותנו ופריך מהבדלה כדפרישית לעיל ופריך והרי נברך פי' ברוך הוא שאכלנו משלו כו' דהויא ברכה בפני עצמה כדאמרינן בפ' ג' שאכלו (ברכות ד' מו.) ומתחיל ברכת הזן בברוך אע"פ שסמוכה לנברך ומשני שנייא היא שאם היו שנים אוכלים אין אומר נברך ופריך והרי הזן פי' שאומר אחריו נודך ואין פותח בברוך אע"פ שפעמים אינה סמוכה לברכת הזן כשרצו השנים לזמן והשלישי מפסיק לרב ששת עד הזן צריך לשמוע והלכה כרב ששת באיסורי וכשיגמור סעודתו קאמר התם בסוף . שמעתא דרבנן אמרי יחזור למקום שפסק קשיא ועוד פריך והרי הטוב והמטיב פי' בברכת המזון דסמוכה לחברתה ופותחת בברוך שנייא ביבנה תיקנוה ופריך והרי קידוש פירוש דסמוכה לבורא פרי הגפן ופותחין בברוך שנייא היא שאם היה אוכל מבעוד יום עד שיקדש היום אינו מברך בורא פרי הגפן ופריך והרי סופה של קידוש שחותמת בברוך וסלקא דעתך דכולה הודאה היא והויא כברכת פירות ומצות א"ר יונה טופס ברכה כך היא דאמר ר' יודן מטבע קצר פותח בברוך ואינו חותם בברוך מטבע ארוך פותח בברוך וחותם בברוך פי' וקידוש הוא מטבע ארוך ויש הפסק שאומר כי הוא יום תחלה למקראי קודש ולכך חותם בברוך:

הטוב והמטיב פותח ואינו חותם בברוך - וא"ת והלא ארוכה היא ועוד דר"ת פי' שצריך לומר ג' גמולות ג' הטבות כמו ג' מלכיות דאמר בברכות (ד' מט.) צריכה ב' מלכיות לבד מדידיה וי"ל שאין זה אריכות אלא שמזכיר שם שמים בהרבה לשונות מלכנו יוצרנו קדושנו קדוש יעקב רועינו כו' ואין ראוי לחתום בברוך:

דף קה.

קשיא לעולא - לפירוש הקונטרס דפירש לעיל דלא אמר אלא המבדיל בין קודש לחול ותו לא קשה מאי ס"ד דמקשה הא פשיטא דלברכת הפירות דמיא דאין לך קצרה יותר מזו ועוד לימא דסבר עולא כר' יהודה הנשיא דמשמע נמי דלא הוי חתים ונראה דעולא אמר נמי כל שאר הבדלות ואישתיק בלא חתימה וס"ד דמקשה כיון דארוכה היא קצת הוה ליה למיחתם בברוך מידי דהוה אקידוש שחותמין בה אע"ג דהודאה היא כיון שיש בה אריכות קצת ומשני דדמיא שפיר לברכת פירות וכן משמע דרב יהודה לא היה שואל אלא לידע אם יחתום או כרב או כשמואל:

כך קובעת לקידוש - שאסור לאכול בלא קידוש אפילו התחיל לאכול מבעוד יום וה"נ קובעת למעשר אפי' התחיל לאכול עראי מבעוד יום כדאמרינן בסוף המביא כדי יין (ביצה ד' לה.) היה אוכל באשכול וחשכה לו שבת רבי אליעזר אומר יגמור רבי יהושע אומר לא יגמור:

והנ"מ דאכלו ושתו מעיקרא - משמע שהיו אוכלים בשבת סמוך לחשיכה ותימה שלא נהגו לאכול בין מנחה למעריב וגם ר"ת כעס על רבינו משולם שהנהיג לאכול בין מנחה למעריב דאמר במדרש השותה מים בשבת בין השמשות גוזל את קרוביו המתים וכתב שפעם אחת אירע מעשה בלותיר ובא לידי סכנה ובקושי התירו ערב יום הכפורים לאכול אחר וידוי משום שכרות וגם תשעה באב שחל להיות בשבת ונדחה התירו בקושי ויש לדחות דמיירי הכא שהתחילו בהיתר ובאמצע סעודה התפללו מנחה והיכא דהתחילו בהיתר מותר להשלים:

אבל לשתיה מפסיקין - פירוש שתיה בלא סעודה דאין בה קביעות ולכך מפסיקין:

לא קפדי אמיא - ובריתא דכל הטועם מיתתו באסכרה לא מוקמי אמיא ומיתתו באסכרה מדה כנגד מדה הוא משביע גרונו יחנק ואסכרה במקום חנק כדאמרינן (כתובות ד' ל:) מי שנתחייב חנק או טובע בנהר או מת בסרונכי והיינו אסכרה:

דף קה:

שמע מינה תמני - תימה דהוה מצי למימר תשע שמע מינה שמותר לאכול קודם הבדלה כשאין לו אלא כוס אחד ולפירוש רבינו ניסים דמיירי כשהתחיל לאכול מבעוד יום ניחא אך קשה על פירושו כדפי' לעיל:

שמע מינה המבדיל בתפלה צריך שיבדיל על הכוס - וא"ת בפרק אין עומדין (ברכות דף לג:) דאמר ליה רבינא לרבא הלכתא מאי א"ל כקידושא מה קידושא בתפלה ועל

הכוס אף הבדלה אמאי לא פשיט ליה מברייתא דהכא וי"ל משום דאיכא ברייתא התם שסוברת שא"צ להבדיל בשניהם דקתני המבדיל בזו ובזו ינוחו לו ברכות על ראשו והכא דמשמע ליה דודאי הבדיל בתפלה אף על גב דאיכא דלא מבדלי מדאמר המבדיל בזה ובזה כו' משום דרוב בני אדם מבדילים בתפלה:

שמע מינה ברכה טעונה כוס - קצת משמע דאפילו ביחיד טעונה כוס דהנכנס משמע שהוא יחידי וכן משמע לקמן (דף קיז:) דתנן שלישי אומר עליו ברכת המזון וקאמר בגמ' שמע מינה בהמ"ז טעונה כוס וארבעה כוסות תיקנו אפילו ביחידי מיהו יש לדחות משום דבהמ"ז טעונה כוס בג' תיקנו בפסח אפילו ביחיד כוס לברכת המזון דאי בשום פעם אינה צריכה מה ענין כוס בבהמ"ז היה להם לתקן שיר לכוס שלישי והעולם אין נוהגין לברך בהמ"ז על הכוס אלא בג' ורבינו שלמה בן רבינו מאיר אומר להטעין כוס אפילו ביחיד וכן מוכח במדרש שוחר טוב על קרא דשני רשעים שברת ועוד מוכיח מורי הר"ר יחיאל דטעונה כוס אפילו ביחיד דאי אינה טעונה כוס למה מניחו אחר המזון יבדיל לפני המזון ויאכל כל אחד בעצמו ואז לא תהא טעונה כוס וא"ת לר"ג דאמר בכיצד מברכין (ברכות דף מד.) דכל ז' מינין טעונין ג' ברכות דהיינו בהמ"ז ואם יצטרך כוס גם אותו כוס יצטרך כוס אחר א"כ לא יפטר לעולם וי"ל דלא תקנו כוס אלא אחר סעודת לחם ולה"ג שאין לברך על הגפן אחר בהמ"ז אתי נמי שפיר ונראה דכן הלכה דבהמ"ז טעונה כוס ובאלו דברים (שם דף נב.) דאיכא ברייתא דסברה אינה טעונה מוקי לה התם כתנאי אליבא דב"ש:

וש"מ כוס של ברכה צריך שיעור - פי' מדאינו מחלקו לב' כוסות ותימה דהא מדקתני אין אלא כוס א' משמע דאין לו כלי אחר דהכי אמרי' בברכות באלו דברים (ג"ז שם) דקאמר התם וסברי ב"ש בהמ"ז טעונה כוס והתנן בא להם יין אחר המזון ואין לו אלא כוס אחד מברך על היין ואח"כ מברך על המזון מאי לאו דמברך עליה ושתי ליה מיד לא דמברך ומנח ליה ולא שתי ומניחו לבהמ"ז והאמר מר המברך צריך שיטעום דטעים ליה בידיה שיניח מעט מן היין בידו וישתה ולא יפגום ומיירי שאין שם רביעית בצמצום משמע מדמוקי לה בטעים ליה בידיה ולא קאמר שיניח היתר מרביעית בכלי אחר משום דקתני אין לו אלא כוס אחד היינו אין לו אלא כלי אחד וי"ל דהתם כיון דמיירי דאיכא טפי מרביעית א"כ אין לו אלא כוס אחד היינו על כרחך כלי אחד דאי לענין דליכא שני רביעית קאמר הלא א"צ שיעור לברך על היין לשתות דאפילו אמשהו מברך שלא יהנה בלא ברכה והרי יכול לברך ולשתות העודף על הרביעית ורביעית הנשאר יניח לברכת המזון אלא אין לו אלא כלי אחד קאמר אבל הכא אין לו אלא כוס אחד אין נראה

דכלי אחד קאמר דהא הנכנס לביתו קתני שלא התחיל לאכול ואי אפשר שלא ימצא כלי אחר דמסתמא לא מיירי בגברא ערטילאי הלכך ע"כ לענין דאין לו שני שיעורין קאמר ובברכות דמיירי בבא להם יין על השלחן אפשר שאין לו על השלחן אלא כלי אחד:

שמע מינה טעמו פגמו - נראה דס"ד דאיכא טפי מרביעית ומשום דליכא שתי רביעיות קרי ליה כוס אחד והשתא מוכח שפיר דטעמו פגמו אף על גב דכוס של ברכה צריך שיעור דנהי דצריך שיעור יטעום מלא לוגמיו היתר על הרביעית והרביעית יניח לבהמ"ז ורב אשי דחי דמיירי דליכא שיעור טעימה יותר מרביעית דאם טעמו חסר שיעורו ומיהו קשה היכי מוכח טעמו פגמו מדלא טעם העודף אכתי תיקשי ליה אמאי לא טעים ליה בידיה או בכלי אחר כדאמר באלו דברים וי"ל בכוס חובה כגון הבדלה ובהמ"ז וקידוש צריך לשתות מכוס שיש בו רביעית הלכך לא אפשר למיטעם בידיה או בכלי אחר אבל בברכות דלא מיירי בכוס חובה אפשר לתקן ע"י דטעים ליה בידיה:

ש"מ טעם מבדיל - ולא ימתין עד למחר קודם אכילה:

דף קו.

ושמע מינה אומר שתי קדושות על כוס אחד - ובשאין לו כדאמר לעיל (ד' קב:):

משום דכוס של ברכה צריך שיעור - רב אשי לא פליג אאמוראי דבסמוך ואית ליה שפיר טעמו פגמו אלא דמהא ליכא למישמע מינה קאמר:

קפיד אכסא פגימא - פירש רשב"ם דקפיד לכתחלה דוקא ואם אין לו אלא פגום יקדש עליו ותימה א"כ איך התירו לאכול קודם הבדלה משום קפידא דפגימה מיהו ראוי רשב"ם לסמוך עליו בשעת הדחק:

זוכרהו על היין - דזכירה כתיב על היין זכרו כיין לבנון (הושע י"ד:ח') נזכירה דודיך מיין (שיר השירים א':ד') והאי זכירה היינו קידוש דויכולו לא מצינו על הכוס אלא בתפלה כדאמר בשבת (ד' קיט:) ולא ניתקן על הכוס אלא להוציא בניו ובני ביתו ומה שרגילין לומר ויכולו אחר התפלה בקול רם היינו משום י"ט שחל להיות בשבת שמתפללין אתה בחרתנו ואין אומר ויכולו בתפלה ותקנו נמי לומר בכל שבתות שלא לחלק בין שבת לשבת ונראה דקידוש על היין אסמכתא היא והא דאמר במי שמתו (ברכות ד' כ:) נשים חייבות בקידוש היום דבר תורה היינו דוקא קידוש היום אבל על היין לא הויא אלא מדרבנן כדמשמע בריש נזיר (ד' ג:) דקאמר מיין ושכר יזיר לאסור יין מצוה כיין הרשות ופריך מאי ניהו קידושא והבדלה מושבע ועומד מהר סיני הוא דאיצטריך קרא למיסר אלא כי הא דאמר רבא שבועה שאשתה וחזר ואמר הריני נזיר איצטריך קרא דנזירות

חל עליו אף על פי שמושבע ועומד הוא ועוד מצינו למימר דקידוש על היין דבר תורה אבל הא דאמר המברך צריך שיטעום זהו מדרבנן:

הוה גחין ושתי - וא"ת דבפרק שלשה שאכלו (ברכות ד' מז.) אמרינן אין המסובין רשאין לטעום עד שיטעום המברך וי"ל דהיינו דוקא בהמוציא שצריך לאכול כדאמרי' בפרק ראוהו ב"ד (ר"ה ד' כט:) לא יפרוס אדם פרוסה לאורחין אא"כ אוכל עמהן הלכך צריך להמתין עד שיטעום המברך אבל קידוש שאין חובה לשתות להמברך א"צ להמתין ומיהו בירושלמי דברכות א"ר אבא בשם רב מסובין אסורין לטעום עד שיטעום המברך ר' יהושע בן לוי אומר שותין אע"פ שלא שתה ולא פליגי מה דא"ר אבהו כשהיו כולן זקוקין לכוס אחד מה דאמר ר' יהושע כשיש לכל אחד כוסו בידו ומשמע נמי אם אין כוסו בידו אפי' שפך מכוס ברכה לכוסות אחרים אין להם לטעום עד שיטעום המברך אבל כשיש לכל אחד כוס א"צ להמתין ולכך הוה גחין ושתי ומכאן יש להוכיח שא"צ לשפוך מכוס של ברכה לשאר כוסות ומיהו היכא דפגימי צריך לשפוך ממנו לשאר כוסות כדי שישתו כולם מכוס שאינו פגום אע"ג דשתיה לא מעכבא כדאמרינן בפרק בכל מערבין (עירובין דף מ:) וגם בהמוציא יש להוכיח מירושלמי אם יש לכל אחד ככרו א"צ להמתין ואוכל כל אחד משלו והא דאמר טול ברוך (ברכות דף מ.) ואמרינן נמי (שם דף מו.) בעל הבית בוצע כדי שיבצע בעין יפה דמשמע שאין אוכלין אלא מה שמחלק להם מיירי בשאין ככר לפני כל אחד א"נ בשבת וכגון שאין להם לחם משנה דאז צריכין לאכול מבציעתו:

דף קו:

הנוטל ידיו לא יקדש - פירש רשב"ם ובסדר דרב עמרם משום היסח הדעת וקשה דהא רב גופיה קאמר בפ' כל הבשר (חולין דף קו:) נוטל אדם ידיו שחרית ומתנה עליהם כל היום וי"ל דתנאי לא מהני אלא היכא דלא שכיחי מיא כגון שאין לו מים בסמוך או יש לו וצריך לדברים אחרים אבל היכא דשכיחי מיא ויש לו בסמוך לא יועיל תנאי כדמשמע התם דקאמר אמר להו רבא להנהו בני פקתא דערבות כגון אתון דלא שכיחי לכו מיא משו ידייכו מצפרא ואתנו עלייהו כולי יומא איכא דאמרי בשעת הדחק ופליגא דרב ואיכא דאמרי אף שלא בשעת הדחק והיינו דרב משמע דרב נמי איירי בלא שכיחי מיא כדקאמר כגון אתון דלא שכיחי לכו מיא וקאמר והיינו דרב וה"ר אלחנן מפרש נטל לא יקדש משום דמיחזי כנוטל ידיו לפירות דהרי זה מגסי הרוח:

זימנין סגיאין הוה קאימנא קמיה דרב כו' - השתא מסיק דקידוש לא הוי היסח הדעת וא"ת דבפרק אלו דברים (ברכות דף נא.) אמרי ב"ה מוזגין את הכוס ואח"כ נוטלין לידים

ומפרש טעמא משום דתכף לנטילת ידים סעודה וכי מזיגת הכוס הוי טפי היסח הדעת מקידוש וי"ל דשאני מזיגה שהיא בחמין וצריך דקדוק שלא יחסר ושלא יותיר והוי טפי היסח [הדעת] מקידוש ור"ת פירש דהתם איירי בחול ויש לחוש שאם יטול קודם מזיגה שיעסוק בשאר דברים ולא יאכל לאלתר ולאו אדעתיה אבל בשבת אין לחוש שיפליג לדבר אחר שהשלחן ערוך ויאכל מיד:

מקדש אריפתא - פירש רשב"ם שהיה מקדש על הפת במקום יין ואם כן היה נוטל תחלה ולא הוי קידוש הפסק וקשה לר"ת דקידוש על הפת ודאי לא הוי הפסק שהקידוש הוא לאחר המוציא והוי כמו גביל לתורי דלא הוי הפסק בין ברכה לאכילה וכ"ש דלענין נטילה לא הוי הפסק אבל במקדש על היין שהוא קודם המוציא יהיה הפסק בין נטילה לאכילה ומיהו יש ליישב פירושו דפעמים היה דעתו לקדש אריפתא והיה נוטל ואח"כ לפעמים היה נמלך והוה מקדש אחמרא והיה סומך על אותה נטילה ואין להקשות לרשב"ם דהא משמע לקמן דאין מבדילין על הפת מדאמימר בת טוות וא"כ כל שכן דאין מקדשין על הפת דקידוש חמור מהבדלה כדאמרינן לעיל (דף קה.) דקובעת לקידוש ולא להבדלה ולקמן אמרינן סבור מינה קידושי הוא דלא מקדשינן הא אבדולי מבדלינן דאינה קשיא דאיכא טעמא דכיון שמצוה לסעוד סעודת שבת שייך קידוש על הפת אבל הבדלה אין ענינה אצל פת אלא דוקא על היין דשייך בכל דבר הודאה ושירה מ"מ נראה לר"ת דאין מקדשין על הפת כלל והכא ה"פ הנוטל ידיו לא יקדש משום דס"ל לרב יש קידוש שלא במקום סעודה וחיישינן שמא יפליג וילך לחוץ א"ל רב יצחק כו' זימנין דחביבא ליה ריפתא ומקדש אריפתא כלומר הוה מקדש אחמרא על דעת לאכול מיד ריפתא והיה נוטל מיד ידיו קודם קידוש ולא דמי למזיגת הכוס כדפרישית לעיל וזימנין דחביבא ליה חמרא הוה מקדש אחמרא שלא במקום ריפתא דהיינו סעודה דסבירא ליה דיש קידוש שלא במקום סעודה ומאן דסבר אין קידוש אלא במקום סעודה כ"ש דנוטל ידיו ומקדש דלא הוי היסח ובירושלמי דברכות גבי פלוגתא דב"ש וב"ה מברך על היום ואחר כך מברך על היין משמע כפר"ת דאין מקדשין על הפת דא"ר זעירא מדברי שניהם נלמד מבדילין בלא יין ואין מקדשין בלא יין אמר רבי יוסי ב"ר בון נהיגין תמן מקום שאין יין שליח צבור יורד לפני התיבה ואומר ברכה אחת מעין שבע וחותם במקדש ישראל ויום השבת משמע שאין מקדשין על הפת וצ"ע אם מקדשין על השכר היכא דהוי חמר מדינה כמו שמבדילין וכולה שמעתין דאסרה לקדושי אשיכרא איכא לאוקמי בשאינו חמר מדינה ותדע מדקאמר רב כשם שאין מקדשין כך אין מבדילין ובחמר מדינה פשיטא דמבדילין ולקמן נמי דאמר אין מקדשין בלא יין וכן ההיא דירושלמי שהבאתי

איכא לאוקמא דלא אתי למעוטי אלא כשאינו חמר מדינה ואי מקדשין על השכר היכא דהוי חמר מדינה אתי שפיר ביום טוב שאחר השבת שיעשו יקנה"ז על השכר אבל אי אין מקדשין על השכר ולרשב"ם שאומר לקדש על הפת תימה איך יעשו חצי יקנה"ז על הפת וחצי על השכר ומיהו בסדר דרב עמרם יש אע"ג דאין מבדילין על הפת ביו"ט שחל במוצאי שבת מבדילין כיון דקידוש עיקר כדפסקינן יקנה"ז ומקדשין על הפת נעשה הבדלה טפילה לה ומבדיל על הפת עם הקידוש וכוס ברכת המזון נראה דמברכין על השכר היכא דהוי חמר מדינה דהא אפילו הבדלה דטעונה כוס לכולי עלמא מבדילין כל שכן ברכת המזון דאיכא בריית באלו דברים (ברכות נב.) שסוברת דאינה טעונה כוס ועוד דאמרינן בשמעתין אין אומרים הבא כוס של ברכה פירוש לברך ברכת המזון אלא על היין והני מילי דלא קבע סעודתיה עילויה אבל קבע סעודתיה עילויה לית לן בה משמע דאם קבע סעודתו עליו שמברכין עליו ברכת המזון וכל שכן אם הוא חמר מדינה מיהו רשב"ם מוחקו מן הספרים. מסקנא דמילתא מבדילין על השכר אם הוא חמר מדינה ולא על הפת ולר"ת אין מקדשין נמי על הפת אך יש להסתפק אם מקדשין על השכר:

טעם אינו מקדש - פי' עד למחר קודם אכילה ואם תאמר למאי דפי' לעיל אף ידי יין יצאו כששתה בבית הכנסת א"כ איך יקדש שוב בביתו וי"ל דלא מיקרי טעם כיון שלא טעמו אלא מכוס של ברכה:

אישתלי וטעים מידי - מה שמקשי' השתא בהמתן של צדיקים אין הקב"ה מביא תקלה י"ל דהכא שהמאכל מותר אלא שהשעה אסורה אין שייך להקשות ובמקום אחר מפורש (גיטין ז.):

שבקיה כרביה ס"ל - פי' בקונטרס רב דרב הונא משמיה דרב הוה אמר שמעתתיה ותימה דרב אסי נמי תלמידו של רב והלשון משמע כרביה ולא רביה אלא נראה כרביה כרב הונא [כדאמר] בפ"ב דקדושין (דף מו.) דרב ירמיה תלמידו של רב הונא דקאמר נראין דברי תלמיד ואע"ג דרב ירמיה בר אבא תלמיד חבר דרב הוה בפ' תפלת השחר (ברכות כז:) דקאמר ליה מי בדלת ולא קאמר ליה מר בברכות גרסינן ברוב ספרים רב ירמיה ובקדושין רבי ירמיה:

דף קז.

אמר רבא הילכתא טעם מקדש - וכן הלכה:

אמימר מתני לה כו' - בסוף מילתיה גרסינן מבדיל והולך כל היום כולו דאי לאו הכי היינו לישנא קמא והלכה כלישנא קמא דמבדיל עד רביעי בשבת כדאמר רבי חייא לעיל ובתשעה באב שחל להיות במוצ"ש נמי רגילין להבדיל אחר התענית וכן בסדר דרב עמרם:

ושמע מינה מבדיל כל השבת כולה - לא שמעינן מינה אלא כל היום אלא נקט הכי משום דהלכה כן:

אדור ברבים כו' - דקסבר דברבים אין לו הפרה ואין הלכה כן אלא דוקא על דעת רבים אין לו הפרה ובמקום אחר מפורש (גיטין דף לו.):

אם טעם מלא לוגמא יצא - וכדמפרש ביומא (דף פ.) כל שאילו מסלקו לצד אחד יראה כמלא לוגמיו והוי פחות מרביעית כדאמרינן התם אבל מלא לוגמיו אמרינן התם דהוי יותר מרביעית ונראה שהוא רוב רביעית דאמרינן לקמן והוא דשתה רובא דכסא ודוקא לאדם בינוני אבל לעוג מלך הבשן בעי טפי כדאמרינן התם:

סמוך למנחה - תימה אמאי קרי ליה מנחה דאי משום דמנחה היתה קריבה בין הערבים הלא גם בשחר קריבה מנחת חביתין ומנחת תמיד וי"ל בשחר יש שם אחר תפלת שחרית ועוד דאמרינן בפרק קמא דברכות (דף ו:) הוי זהיר בתפלת מנחה שאף אליהו לא נענה אלא בתפלת מנחה ושמא בשעת הקרבת מנחה נענה ולכך קרי ליה תפלת מנחה שאז היה שעת רצון:

דף קז:

ואתי לאימנועי מפסח - ואפילו אחר שיעשה פסח אסור כדי שלא ימהר לאכול ויעשה פסח שלא כראוי:

דילמא אתי למיכל אכילה גסה - ואינה אכילה כדאמרינן בפרק בתרא דיומא (דף פ:) האוכל אכילה גסה ביום הכפורים פטור וקשה דאמרי' בנזיר (דף כג.) גבי פסח זה שאכלו אכילה גסה ופושעים יכשלו בם ופריך רשע קרית ליה נהי דלא עביד מצוה מן המובחר פסח מיהא קא עביד ואומר ר"ת דתרי גווני אכילה גסה אחת שנפשו קצה מלאכול ועל אותה פטור ביוה"כ ויש אכילה גסה שאינו מתאוה לאכול אך יש בה טעם והא דפסח נאכל על השבע היינו שמתאוה לאכול קצת ועוד י"ל דאין לו לקרותו רשע כיון שקיים מצות פסח אע"פ שלא קיים מצות אכילה דאכילת פסחים לא מעכבא ומה שפירש רשב"ם דנקט מצה משום דשייכא אפילו בזמן הזה דליכא פסח לא נהירא דאפילו הוי טעמא משום פסח אסור בזמן הזה כדמוכח בסמוך גבי רב ששת דהוה יתיב

כולי יומא בתעניתא ופירוש אחר עיקר שפי' דנקט מצה דבאכילה מועטת הוי אכילה גסה:

אפי' אגריפס המלך - פי' רשב"ם מלך כשר ומבני חשמונאי היה ולא דק דבסוטה (דף מא.) אמרי' כשהגיע למקרב אחיך תשים עליך מלך זלגו עיניו דמעות:

שהיה רגיל לאכול בתשע שעות - י"מ לפי שדרך מלכים לעמוד בג' שעות והיה מתנהג כתלמיד חכם לאכול בשעה ששית אחרי קומו ואין נראה דא"כ הוה ליה למימר ט' שעות לאגריפס כשש שעות לת"ח:

מיני תרגימא - פי' רשב"ם פירות ובשר בלא לחם ולא נהירא דאמרינן בתוספתא דכיצד מברכין הביאו לפניו מיני תרגימא מברך בורא מיני מזונות ואין מברכין בורא מיני מזונות אלא על חמשת מינים ומיהו בפרק בתרא דיומא (דף עט:) איכא חד שינויא דמשני ואיבעית אימא מאי מיני תרגימא פרי:

נירו לכם ניר - פי' רשב"ם דעל ידי החרישה מקבלת הזריעה ה"נ ע"י אכילת תרגימא יאכל מצה מיהו חרישה וזריעה תרי מילי נינהו ולא דמי לשתי אכילות ונראה שזה הפסוק משל הוא כענין זה דכתיב (ירמיהו ד':א') אם תשוב ישראל נאם ה' אלי תשוב אם תסיר שקוציך וגו' פי' לאחר שתסירו שקוצים אז תשובו אלי וכל זמן ששקוצים עמכם ונתייאשתם ממני לא תוכלו לשוב כי כה אמר ה' נירו לכם ניר ואל תזרעו אל קוצים כל זמן שהקוצים בתוכה אינה מועלת זריעתה כלום וה"נ מייתי זכר לדבר כשאכל קצת לבו נמשך יותר אבל כשלא אכל כלל ונתיאש אין לבו נמשך אחר אכילה והוי כזורק אבן לחמת:

דף קח.

אלא אי אמרת מסעד סעיד - והא דאמרינן בפ' כיצד מברכין (ברכות דף לה:) דחמרא סעיד ומשמח מפרש התם דטובא גריר פורתא סעיד:

רב ששת הוה יתיב בתעניתא - לאו דוקא אלא שומר עצמו מלאכול אי נמי היה מקבל עליו ממש תענית כדי שיהא נזכר ונזהר מלאכול והבכורות נהגו להתענות ערב פסח דקתני במסכת סופרים (פרק כא הלכה ג) שאין מתענין בניסן אלא הבכורות בערב הפסח:

נימא קא סבר רב ששת משום פסח - ואע"ג דהשתא ליכא פסח מכל מקום האיסור שהיה בזמן הבית לא בטל ואע"ג דרבי יהודה בן בתירא לא מכשר אלא בדיעבד אבל לכתחלה אסור משום לא תשחט על חמץ לא תשחט הפסח ועדיין חמץ קיים עד ו' שעות

ולא אשכחן תנא דפליג מכל מקום כיון דדיעבד כשר סבירא ליה להחמיר שלא לאכול מן הבקר:

מאי דהוה הוה - שכבר אמרו גאולה לפני הסעודה ואף על גב דמצה צריכה הסיבה ולא אמר מאי דהוה הוה שאני מצה שהיא עיקר סעודה יותר מיין ועוד ביין היסב כבר בשני כוסות הראשונים ועוד שכתובה בתורה זכר לחירות שלא הספיק בצקם להחמיץ עד שנגאלו ואע"ג דהויא לחם עוני יש לאוכלה דרך חירות ומה שצריך הסיבה במצה היינו כשמברכין לעל אכילת מצה ובאפיקומן:

כולהו נמי צריכי הסיבה - וכל ד' כוסות צריכים הסיבה בשעת שתיה וצ"ע אם שכח ולא היסב אם יחזור וישתה וכן אם בכוס שלישי לא היסב אם יכול לחזור ולשתות בהסיבה אף על גב דבין שלישי לרביעי לא ישתה:

פרקדן - פניו למעלה ולא כמפרש פניו למטה דאין דרך לאכול בענין זה וכן משמע בהמוכר את הספינה (ב"ב עד.) במתי מדבר דגנו אפרקיד ואזיל פרשא תותי ' כרעיה כדנקיט רומחא בידיה:

בפני רבו אין צריך הסיבה - נראה דאביו והוא רבו נמי אין צריך דלא גרע מרבו אחר מיהו סתם אב מלמד לבנו תורה כדאמרינן בפ"ק דקידושין (דף לא.) שהבן ירא מאביו יותר מאמו מפני שמלמדו תורה ואפי' הכי קאמר בפני אביו צריך הסיבה:

דף קח:

שאף הן היו באותו הנס - ואי לאו האי טעמא לא היו חייבות משום דנשים פטורות ממצות עשה שהזמן גרמא אף ע"ג דארבעה כוסות דרבנן כעין דאורייתא תיקון:

היו באותו הנס - פי' רשב"ם שעל ידם נגאלו וכן במגילה ע"י אסתר ובחנוכה ע"י יהודית וקשה דאף משמע שאינן עיקר ועוד דבירושלמי גריס שאף הן היו באותו ספק משמע באותה סכנה דלהשמיד להרוג ולאבד והא דאמרינן דפטורות מסוכה אע"ג דאף הן היו באותו הנס כי בסוכות הושבתי התם בעשה דאורייתא אבל בארבעה כוסות דרבנן תיקנו גם לנשים כיון שהיו באותו הנס:

שתאן חי יצא - משמע דלכתחלה בעי מזיגה וכן בפ' שלשה שאכלו (ברכות ד' נ:) אמרינן הכל מודים בכוס של ברכה שאין מברכין עליו עד שיתן לתוכו מים וקשה דבפ' שלשה שאכלו (ברכות נא.) אמר י' דברים נאמרו בכוס של ברכה וצריך חי ורש"י פי' שם דהא דקאמרינן דצריך חי היינו שיתנוהו חי בכוס ברכת המזון לאפוקי שלא ימזגנו בכוס זה וישפוך בכוס אחר ויברך ור"ת פי' דחי דהתם היינו מזיג ולא מזיג כדאמר בבן סורר

(סנהדרין ד' ע.) אינו נעשה בן סורר עד שישתה יין חי ומוקי לה במזיג ולא מזיג והא דמשמע בהמוציא יין (שבת ד' עו:) שמוזגו כראוי דקאמרינן כדי שימזגנו ויעמוד על רביעית היינו בברכת הארץ דאמר בפרק שלשה שאכלו (ברכות ד' נא.) ומוסיף בברכת הארץ ואומר ר"ת דמוסיף מים ולא כפרש"י דמוסיף יין וכן מפרש בערוך ובני נרבונ"א מפרשי דחי קאי אכוס שיהא שלם ולא שבור כדאמרי' בפ' בתרא דמכות (ד' טז.) ריסק תשע נמלים וא' חיה והיינו שלם דאפילו מת נמי חשיב בריה כדאמרינן בסוף גיד הנשה (חולין ד' קב:) גבי צפור טמאה בין בחייה בין במיתתה בכל שהו ואמרינן נמי (ב"ק ד' נד.) שבירתן זו היא מיתתן ואתי שפיר דכולהו עשרה דברים אכוס קיימי ונראה דדוקא ביינות שלהם שהיו חזקים צריך מזיגה אבל בשלנו לא:

בבת אחת - נראה כפירוש רשב"ם ששתאן רצופין ולא כפירש"י שעירה ארבעתן לתוך כוס אחד דשתאן משמע הרבה כוסות:

ידי יין יצא - פי' ידי שמחת יו"ט דס"ד הואיל ותיקנו ד' כוסות לא נפיק מידי שמחת יו"ט אלא אם כן יצא ידי ארבעה כוסות:

רובא דכסא - היינו כמלא לוגמיו כדפרי' לעיל ומיהו לכתחילה צריך לשתות רביעית:

אחד חדש ואחד ישן - פירש שפירש רשב"ם דישן עדיף הוא עיקר כדאמרינן (מגילה ד' טז:) ולאביו שלח כזאת וגו' יין ישן שרוח זקנים נוחה הימנו ואמרינן (ב"ב ד' צא:) כל מילי עתיקא מעלו והא דנקט שאינו פשוט קודם פירשו לעיל בכיצד צולין (ד' פה.) גבי אחד עצם כו':

ואת אמרת כדי מזיגת כוס יפה - אית ספרים דגרסי מאי כדי מזיג' כוס יפה לכל אחד ואחד ולפי זה ס"ד דמקשה דמזיגת כוס יפה דקאמר שמואל בין כולם קאמר דהיינו רובע רביעית הלוג ובריית קתני רביעית הלוג יין חי בין כולן רובע רביעית לכל אחד והא דקתני אחד מזוג לא שדי ברביעית מזוג אלא כלומר אחד יכול לשתותו מזוג אבל מ"מ בריית לא מירי אלא בחי דסגי רביעית לכל ד' אך קשה איך היה סבור המקשה דסגי לכולהו במזיגת כוס יפה והא איכא בהני ארבעה כוסות כוס של ברכה שהוא כוס יפה ורשב"ם נמי הקשה הלא בריית סתמא קתני לכך נראה כספרים דגרסי אידי ואידי חד שיעורא הוא דכדי מזיגת כוס יפה זהו רובע רביעית הלוג יין חי לכל אחד כדי שיהא רביעית עם המזיגה וה"נ מירי בריית דמצרכא רביעית עם המזיגה ומתחילה היה סבור דמצרכינן יין חי הרביעית הלוג לכל אחד ואחד ומזוג אשתייה קאי ולא ארביעית דברייתא אבל לבתר דשני קאי שפיר ארביעית והך סוגיא כרב נחמן וכרבא דריש המוציא (שבת ד' עו:) דסברי כוס של ברכה צריך שיהא בו רובע רביעית הלוג

יין חי כדי שימזגנו ויעמוד על רביעית הלוג ושיעור הוצאת יין תנן התם דהוי כמזיגת הכוס יפה דהיינו רובע רביעית וע"י מזיגה יעמוד על רביעית כשיעור כל המשקין דקתני סיפא ושאר כל המשקין ברביעית דאביי פריך עלה התם חדא דתנן ובמזוג שני חלקי מים ועוד מים בכד ומצטרפין ונראה לפרש דלאביי צריך רביעית שלימה להוצאת שבת וכן משמע התם בההיא שמעתא דקאמר אביי עד כאן לא קאמר רבי נתן הכא דכזית בעי רביעית כו' ופרש"י דהתם לא נהירא כמו שמפורש שם וסבר דכוס של ברכה בעי רביעית יין בין חי בין מזוג אבל מים בכד לא מצטרפים:

אל תרא יין כי יתאדם - הכא מייתי האי קרא לחשיבות יין אדום ובהמוכר פירות (ב"ב ד' צז.) פי' רשב"ם התם דמייתי לה לגריעותא ושם מפורש: חוץ

דף קט.

חוץ מערבי פסחים - ה"ג רבינו שמואל ולא נהירא דאטו לא יוכלו לישן בלא אביהם וטעם שני שפירש שמא יעכבו עד שיחשך הרבה אם כן לא היו צריכין לעמוד ביום כי אם בלילה לכך נראה דגריס לילי פסחים והיו רגילין בבית המדרש לילי י"ט כדאמרינן (ביצה דף כא.) מעשה בשמעון התימני שלא בא בלילי י"ט לבית המדרש למחר מצאו רבי יהודה בן בבא:

שנאמר ושמחת אתה וביתך - תימה דהאי קרא גבי מעשר שני כתיב בפ' ראה ולא מייתי קרא דכתיב בפ' ראה גבי רגל ושמחת אתה ובנך ובתך וי"ל דיליף ממעשר דכתיב ביתו בהדיא:

במה משמחו ביין - היינו בזמן הזה אבל בזמן בית המקדש אין שמחה אלא בבשר:

בא"י בכלי פשתן המגוהצין - אבל בבבל לא היו בקיאים לגהץ כדאמר (תענית כט:) גיהוץ שלנו ככיבוס שלהם:

וזבחת שלמים ואכלת שם ושמחת - תימה דהאי קרא בהר עיבל כתיב ולא מייתי קרא דושמחת בחגך דדרשינן מיניה בחגיגה (דף ח.) לרבות כל מיני שמחות לשמחה מכאן אמרו ישראל יוצאין ידי חובתן בנדרים ונדבות וי"ל משום דהכא בהדיא כתיב וזבחת שלמים ושמחת:

תמניתא - פי' רשב"ם דהיינו תומן ועוכלא ולא נהירא דבהמוכר את הספינה (ב"ב דף צ.) חשיב לוג ורביעית הלוג תומן ועוכלא וכל מדה ומדה פוחתת והולכת וכאן משמע שהיא יותר מרביעית:

רביעית של תורה אצבעים - מכאן קשה על פירוש רבותיו של רבינו שלמה שפי' דרביעית בכל מקום היינו רובע הקב כי לפי זה החשבון הוא רביעית הלוג פר"ת רום המקוה ע"ב אצבעות השלך רביעית ישאר נ"ד קח מכל עשרים אחד יעלה אצבעים וחצי אצבע וחומש וכן תקח ברוחב אחד מי"ב וכן באורך הרי אצבעים על אצבעים ברום אצבעים וחצי אצבע וחומש אצבע וכן תעשה במים ויעלה רביעית רביעית הנמצא השלך החוצה ומן הנותרים קח אחד מעשרים ופעמים יוסר חלק שנים עשר או תקח אחד מכ"ד והם ג' אצבעות חלק על חומשין והשלך העשירית ישארו שלשה עשר חומשין וחצי והם אצבעים וחצי וחומש אצבע או קח רביעית והם י"ח אצבעים והשלך הרביעי ישארו י"ג אצבעות וחצי וטול החמישית מהר"י קחה רובע וככה תשלך וחלק החמישי קח ולך או השלך עשירית המים ישארו ל"ו יעלה ב' סאין לכל טפח ולג' אצבעות סאה וחצי השלך מג' אצבעות העשירית כאשר השלכנו מן המים. ולפי תלמוד שלנו החשבון מכוון אבל על גירסת ירושלמי דקאמר אצבעים על אצבעים ברום אצבע ומחצה ושליש אצבע וכן עשה הפייט ועל גובה חסר שתות מאצבעים והכל א' קשה כי לפי שיעור המקוה אינו מכוון וי"ל דבירושלמי איירי באצבעות צפוריית והכא במדבריית ואצבעים וחצי וחומש הם י"ו שתותים וחומש שתות באו לירושלים נכנס הכל בי"ג שתותים וחצי באו לצפורי נכנס הכל בי"א שתותים ורביע שתות שהם אצבעים חסר שתות ונשאר רביע שתות בתלמוד שלנו יתר וכמו כן צריך למעט מרוחב כי בתלמוד שלנו מיירי במרובעות וירושל' בעגולות כמו שיסד הפייט הכוס סובב אצבעים על אצבעים סובב משמע עגול ואצבעים על אצבעים עגולות עולה לאצבעים על [אצבע] וחצי דמרובע יתר על העיגול רביע ואצבעים על אצבעים מרובעות מדבריות נכנסות באצבעים על אצבעים עגולות צפוריות ויש בעגולות יותר ד' שתותי שתות שהוא אחד מתשעה הסר ממנו רביע שתות הנשאר בגובה שהוא אחד מכ"ד ישאר שיעור הירושלמי יתר בדבר מועט ולחומרא לא דק ועוד מפרש דבירושלמי איירי בעגולות שיוכל לרבע אצבעים על אצבעים מתוכם דהוי תילתא טפי כדאמר ריבועא מגו עיגולא פלגא פירוש פלגא של ריבוע הפנימי וכשתסיר שליש מגובה שהם י"ג חומשין וחצי ישארו ט' חומשין שהם אצבעים חסר חומש והתם נקט חסר שתות נקט כפי הירושלמי והירושלמי לא דק לחומרא והא דיסד הפייט (שם) לריבוע כוס ישועות לא שהוא מרובע אלא קאמר שאותו רביעית מוכן לד' כוסות של פסח שניתקנו כנגד גאולה וישועה:

דף קט:

אמה על אמה אדם מחזיק עם בגדיו אמה באמה כדאמרי' בעירובין מקומו של אדם אמה ובשמעתא דכוכין (ב"ב דף קא.) משמע דכוך מחזיק אמה עם דופני הארון אלמא גוף האדם אין מחזיק אמה ובמקוה דבעינן אמה כדי שיכנס בריוח עם זרועותיו דאין נדבקין לגופו:

ברום שלש אמות - ואע"ג דקומת אדם שלש אמות בלא הראש ולכך מצריך בכוכין ארבע אמות בשביל הראש ועובי הדפין במקוה סגי בשלש אמות דכשטובל עולין המים למעלה ומיירי כשהכלי גבוה משלש אמות דאם לא כן כשיכנס יפלו המים למטה ויחסר השיעור ובתרגום (שני פ"ט) דמגילה דחשיב שלש אמות לכל א' קטועי ראש היו:

אמתא באמתא היכי יתיב - וא"ת אפילו אי אמתא באמתא יתיב תיקשי ליה היאך יכול להטביל השלחן אמתים ארכו ואמה וחצי קומתו במקוה דהוי אמה על אמה וי"ל שעם הרגלים היתה קומתו אמה וחצי והרגלים לא היו מחוברין עם השלחן וכן פירש רש"י בפרשת תרומה:

בים שעשה שלמה - ובירושלמי פריך והלא שאובין הן ואע"ג דכלי שמחזיק מ' סאה בלח שהן כורים ביבש אינו מקבל טומאה דאין מיטלטל מלא וריקן לענין שאיבה כלי הוא כדאמר בי"ח דבר (שבת דף טז:) גבי המניח כלים תחת הצינור כו' ועוד ים שעשה שלמה היה של נחושת ומקבל טומאה אע"ג דאין מיטלטל מלא וריקן דדוקא כלי עץ איתקש לשק ומשני תיפתר בשהיו רגלי השוורים שהיה עומד עליו נקובים כמוציא רמון והיו מחוברין למעיין שתחתיהן והא דנקט כמוציא רמון היינו לבטל השוורים מתורת כלי שלא יקבל טומאה אבל להכשיר המים שבים סגי כשפופרת הנוד כדתנן בפ"ו דמקואות (משנה ה) ומטבילין בשידה תיבה ומגדל שהן נקובין כשפופרת הנוד ומורי הר"ר יחיאל פי' דצריך כאן כמוציא רמון לפי שהשוורים מפסיקין בין הים למעיין והוה ליה כהורק מכלי אל כלי כיון דמרחקי טובא וצריך שיבואו שם מים בשפע והביא ראיה מתוספתא:

ארבעה כוסות - ירושלמי תמן תנינן אין מבשלים יין של תרומה מפני שהוא ממעיטו ר' יהודה מתיר מפני שמשביחו א"ר יוחנן מיחלפא שיטתיה דרבי יהודה פי' דקתני תורמין יין שאינו מבושל על המבושל אבל לא מן המבושל על שאינו מבושל ולכך מחליף ותני אין מבשלין יין של תרומה מפני שממעיטו דברי רבי יהודה וחכמים מתירין מפני שמשביחו ורבי אלעזר פליג עליה התם ולא מחליף והלכה כרבי יוחנן וכרבנן ואם כן יוצאין ארבע כוסות במבושל ומקדשין עליו ומברכין עליו בפה"ג:

רבא אמר כוס של ברכה אין מצטרף לרעה - אע"ג דרבא גופיה קאמר לקמן וישמרך לרעה לא מצטרף וד' אין בהם משום זוגות תירץ רשב"ם דהיינו דוקא ממזיקין אבל לכשפים איכא למיחש:

דף קי.

עשרה אין בהם משום זוגות - ולית ליה דרבא דאמר לעיל כוס של ברכה אין מצטרף לרעה דבאותן עשרה כוסות איכא ברכת המזון:

ומלכא לא מקרי מזיק - והא דתניא לא יאכל תרי היינו משום כשפים ורשב"ם פירש דפעמים מזיק: (שייך לקמן דף קיא ע"א):

האי מאן דפגע באיתתא כו' - והא דאמר במי שמתו (ברכות דף כ.) ר' יוחנן הוה קאזיל ויתיב אשערי טבילה כי היכי דילדן זרעא כוותיה הכא דפגע בעת שעולה מן המים ור' יוחנן אשערי טבילה יתיב אי נמי התם יתיב הכא פגע אי נמי רבי יוחנן היה אומר שופך בוז על וגו':

דף קיא.

נפתח באל - פי' רשב"ם אל מוציאם ממצרים ונפתח בלא לא איש אל ויכזב ואע"ג דאסור להתרפאות בדברי תורה להגן שרי והא דאמרי' בפ' במה אשה (שבת דף סז.) לאישתא צמירתא לישקול סכינא וכו' ולימא ויאמר משה אסורה נא וארפאה וגו' משום סכנה שרי ור"ח פי' נפתח באל לימא הכי אל אלהים ה' הצילנו מכל רע ומכל נזק אשר בידך כח וגבורה כי אתה אל ונפתח בלא לא תטשני אלהי ולא תעזבני שמרני כאישון בת עין טרם אקרא תעננו ואל תאמר לא:

אם תחלת נדה היא הורגת - יש מפרש אם עושה להן כישוף:

דף קיא:

ואזיל רב פפא מימיניה - מצדד איצדודי הוה דאמר בפרק הממונה (יומא דף לז.) המהלך לימין רבו הרי זה בור:

תליא בביתא קשי לעניותא - מכאן קשה לרש"י דפירש בפרק קמא דחגיגה (דף ה.) היינו דאמרי אינשי זוזי לתליתא שכיחא לעללא לא שכיח ופי' לתליתא לקנות פת לצורך היום שתולין בסל ואין דרך לתלותו בסל דהא אמרינן הכא דקשי לעניותא ור"ת מפרש שם לתליתא כשדוחקין אותו לפרוע מוצא לווין אבל לקנות תבואה לאכול אינו מוצא לווין:

דף קיב.

צוה רבי עקיבא את רבי יהושע בנו - פירש רשב"ם דהוא ר' יהושע בן קרחה דר"ע קרח היה כדאמרינן [בבכורות] (דף נח.) שהיה בן עזאי אומר כל חכמי ישראל דומין לפני כקליפת השום חוץ מן הקרח הזה ואין נראה שיהיה הגמרא קורא אותו בן קרחה דרך גנאי שהרי נענשו הנערים שקראו לאלישע עלה קרח (מלכים ב ב׳:כ״ג) ובן עזאי קראו כן דרך בדיחותא:

שבשתא דעל על - תימה דרבא גופא אית ליה בלא יחפור (ב"ב דף כא.) שבשתא ממילא נפקא ויש לומר דהיינו כשלומד קמי דגריס ולא דייק שיכול להבין מעצמו כשיגדל אבל כאן דאיירי בספר שאינו מוגה סומך על ספרו ואינו יוצא מידי טעותו:

דף קיג.

ולא תימא כהנא אנא - פירשתי באלו עוברין (לעיל דף מט:):

אמר רב פפא אי לאו דרמאי שיכרא לא איעתרי - ובשילהי אלו עוברין (שם) קאמר רב פפא אי לאו דנסיבי כהנתא לא איעתרי י"ל דהא והא גרמא ליה:

עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות - והא דאמרינן בפ"ב דביצה (דף טז:) דבהוצאת שבתות וימים טובים אם פוחת פוחתין לו היינו בשלו אם יש לו:

דמשייר מקדושא לאבדלתא - שמונע שתייתו בשביל הבדלה ותימה דהא דוקא קידוש לילה קודם לכיבוד יום אבל הבדלה אינה קודמת ומפרש מורי הר"י דקידוש יום קרי כיבוד יום והכי איתא בירושלמי פרק שלשה שאכלו רבי יוסי בשם רבי יעקב ב"ר אדא איזהו כיבוד יום בפה"ג:

דף קיג:

שראה בו דבר ערוה - ואם תאמר דבאלו מציאות (ב"מ דף לב: ושם) אמרינן אוהב לפרוק ושונא לטעון מצוה בשונא כדי לכוף את יצרו והשתא מה כפיית יצר שייך כיון דמצוה לשנאתו וי"ל כיון שהוא שונאו גם חבירו שונא אותו דכתיב (משלי כ״ז:י״ט) כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם ובאין מתוך כך לידי שנאה גמורה ושייך כפיית יצר:

שלשה חייהן אינם חיים הרתחנין כו' - תימה דבפרק המביא (ביצה דף לב.) תניא ג' חייהן אינם חיים המצפה לשלחן חבירו ומי שאשתו מושלת עליו ומי שייסורין מושלין בגופו ואמאי לא מני לכולהו הכא ויש לומר דהכא לא מיירי אלא בהנך דהוו תולדת האדם משום דלעיל נמי איירי דדמי להנך שלשה הקב"ה אוהבן מי שאינו כועס:

ואין לו בנים - נראה דוקא על ידי פשיעתו שאינו מתעסק בפרי' ורביה דומיא דאחריני ומי שאין לו תפילין בראשו ובזרועו וציצית בבגדו מיירי בשיש לו ואינו מניחן אי נמי אפי' אין לו יש לחזר ולהביא עצמו לידי חיוב כדאשכחן (סוטה דף יד.) במשה שהיה תאב ליכנס לארץ ישראל כדי לקיים מצות שבה והא דאמרי' (שבת דף מט.) תפילין צריכין גוף נקי כאלישע היינו כדמפרש שלא יפיח בהן ולא יישן בהן ובשעת ק"ש כדי לקבל עליו מלכות שמים שלימה בקל יכול ליזהר:

ואין מיסב בסעודת מצוה - היינו סעודת מילה דאמר במדרש דניצול מדינה של גיהנם וסעודת נישואין בת"ח ובת כהן לכהן ודוקא שיש שם בני אדם מהוגנין כדאמרינן בזה בורר (סנהדרין דף כג.) נקיי הדעת שבירושלים לא היו מסובין בסעודה אלא כן יודעין מי מיסב עמהם:

צריך לנהוג בו כבוד - בשלא למד ממנו דבלמד ממנו אמרינן (אבות פ"ו) בדוד (עשאו) [קראו רבו אלופו אע"פ שלא למד אלא שני דברים מאחיתופל:

דף קיד.

דאמר אין משגיחים בבת קול - וא"ת מאי שנא דקי"ל כבת קול דב"ה ולא קי"ל כב"ק דרבי אליעזר וי"ל דהכא ב"ה הוו רובא אלא דב"ש מחדדי טפי אבל התם דב"ק היה כנגד רבים לא קי"ל הכי ובת קול לא יצתה אלא לכבודו כדקאמרינן התם מן השמים יוכיחו וא"ת א"כ היכי קאמר רבי יהושע היא הא רבי יהושע קאי אבת קול דר"א וי"ל מדקאמר אין משגיחין בב"ק משום דלא (מן השמים) היא משמע דבכל דוכתא לית לן למיזל בתר בת קול:

הביאו לפניו - פי' רשב"ם ירקות. ואין נראה מדלא קתני בהדיא הביאו לפניו חזרת כדקתני בסמוך הביאו לפניו מצה ונראה כפי' ר"ח הביאו לפניו שלחן שהרי אין מביאין השלחן עד אחר קידוש ועל השלחן מונח החזרת:

מטבל בחזרת - כלומר אוכל החזרת בטיבול כמו השמש מטבל בבני מעים וכן מטבל בירקות ובקרא נמי משתעי הכי כי תקרעי בפוך עיניך (ירמיהו ד) שמנחת הפוך בעינים ופי' רשב"ם דהאי טיבול לאו בחרוסת דהא אכתי לא בא כדקתני סיפא הביאו לפניו מצה וחזרת וחרוסת ואין זה ראיה דהא קתני הכא חזרת ותניא נמי בסיפא ועוד דחזרת צריך להטביל בחרוסת משום קפא ומיהו היכא שהטיבול ראשון הוי בשאר ירקות אין צריך לטבול בחרוסת אלא או בחומץ או במים ומלח כמו שהיה נוהג ר"ת דהא אמר בגמרא דחרוסת משום קפא וליכא קפא אלא במרור וכ"ש לר"א בר צדוק דקאמר מצוה

זכר לטיט דלא שייך אלא במרור לזכר דוימררו את חייהם בחומר (שמות א) ועוד דלא שייך מצוה שטיבול ראשון אינו אלא להיכירא ודלא כה"ר יוסף שעשה בסדרו ויטבול בחרוסת וכן רבינו שלמה בסידרו וה"ר שמעיה:

עד שמגיע לפרפרת הפת - פרפרת קרי המרור שאוכל אחר המצה ופרפרת כלומר ממשכת המאכל כמו פרפראות לחכמה (אבות פ"ג מי"ח) שהירקות ממשיכות הלב למאכל ומדקרי למרור פרפרת הפת רמז במשנה דמצה קודמת למרור כדאמר בגמרא:

הביאו לפניו מצה - לפי שעקרו השלחן לפני מי שאומר הגדה ועושה הסדר קתני הביאו לפניו מצה ועקירת שלחן היא כדי שישאל הבן ואביו עונה לו עדיין יביאו שלחן לעשות טיבול שני והבן ישאל למה אנו מטבילין שתי פעמים ומיד כשעוקרין מחזירין לפניו והמצה והמרור עליו שהרי צריך לומר בהגדה מצה זו מרור זה וכדאמר (לעיל לו. ולקמן דף קטו:) לחם עוני שעונין עליו דברים הרבה:

אע"פ שאין חרוסת מצוה - ואם תאמר אמאי לא אתי חרוסת דרשות ומבטל חזרת דמצוה וי"ל דכיון דכל עיקר מרור לא ניתקן רק בטיבול בחרוסת משום קפא לא מקרי ביטול בכך:

דף קיד:

זאת אומרת מצות צריכות כוונה - ריש לקיש סבר דמתני' סתמא קתני ומיירי אפי' יכול למצוא שאר ירקות אין לו לטרוח אחר שאר ירקות אלא עושה שני טיבולין במרור והיינו משום דמצות צריכות כוונה וכיון דלא בעידן כו' ובבורא פרי האדמה הוא דאכיל ליה כלומר שלא בירך על אכילת מרור ודילמא לא איכוון ודילמא לאו דוקא כלומר ודאי לא איכוון למרור דאין מצוה אלא עד טיבול שני אחר מצה הלכך בעי למהדר ואטבולי פי' ולברך על אכילת מרור ולא נקט וברוכי משום דרב חסדא אית ליה בשמעתין דמברך על אכילת מרור בטיבול ראשון והא דקאמר ובבורא פרי האדמה אכיל ליה היינו כלומר שאינו אוכל לשם אכילת מרור אלא אכלו לצאת בבורא פרי האדמה דאי סלקא דעתך לא בעי כוונה אם כן יצא חובת מרור בטיבול ראשון אע"ג דאכלו לפני מצה וכתיב על מצות ומרורים לא הויא עיכובא אמאי צריך תרי טיבולי במרור הוה ליה לאהדורי אשאר ירקות משום היכירא בטיבול ראשון ואחר מצה בטיבול שני יאכל מרור והגמרא דחי דלעולם אין צריכות כוונה ומהדרינן אשאר ירקי משום היכירא וכדי לאכול מרור אחר המצה ומתניתין קמ"ל היכא דליכא שאר ירקי דאפי' במרור בעינן תרי טיבולי כדי לאכול מרור כמצוותו ומשום היכירא ולא אמרי' שלא יאכל מרור עד לבסוף ולא נחוש להיכירא:

אכלן דמאי יצא - אבל ודאי לא יצא אע"ג דמעשר ירק דרבנן כדאמרינן גבי מצה בכל שעה (לעיל דף לה:) אבל לא בטבל ומוקי לה בטבל טבול מדרבנן ואיתקש מרור למצה ובדמאי יצא נמי במצה משום דאי בעי מפקיר נכסיה וחזי ליה וטעמא דהחמירו בודאי דרבנן דטבל דאורייתא מפיק התם (לעיל דף לה:) מלא תאכל עליו חמץ יצא זה שאיסורו משום בל תאכל טבל ואיתקש מצה לחמץ:

אכלו בלא מתכוין יצא - קשיא לריש לקיש ואע"ג דריש לקיש דייק ממתניתין ע"כ מתניתין לא איירי בכל ענין אלא בדליכא שאר ירקות וקא משני תנאי היא וכיון דאיכא תנא דסבר כריש לקיש דייק שפיר ריש לקיש ממתניתין דצריכות כוונה כי מסתמא איירי בכל ענין אפי' איכא שאר ירקות:

סילקא וארוזא - וכ"ש שני מיני בשר:

לית דחש לה לדר' יוחנן בן נורי - וטעמא דאינו בא לידי חימוץ אלא לידי סרחון בפ' כל שעה (לעיל דף לה.):

שני מיני בשר - פירוש ר"ח צלי זכר לפסח ומבושל זכר לחגיגה ולא נהירא דקיימא לן כבן תימא (לעיל דף ע.) דאין חגיגה נאכלת אלא צלי דמתניתין אתיא כוותיה לכך נראה דתרוייהו מבושלין וכן משמע לשון תבשילין:

אחד זכר לפסח ואחד לחגיגה - כשחל י"ד להיות בשבת אין צריך רק בישול אחד דחגיגת י"ד אינה דוחה את השבת ומיהו אומר ר"י דמ"מ אין לחלק דדמי לחובה אם היינו מניחים מלעשות שני תבשילין וגם יש לחוש שמא לא יעשו בשאר פסחים ואין שום חשש אם אנו עושין אע"ג דלא צריך דליכא למיחש שמא יבנה בית המקדש ויאמרו אשתקד עשינו זכר לחגיגה בשבת והשתא נמי נקריבה בשבת דהקרבה מסורה לזריזין וכשיבנה משה ואהרן יהא עמנו וליכא למיטעי אך הבא להניח מלעשות שני תבשילין אין מזהירין אותו:

אמר רב הונא מברך כו' - רב הונא סבר כריש לקיש דבעי כוונה ואפי' אית ליה שאר ירקות עביד במרור שני טיבולי:

דף קטו.

מתקיף לה רב חסדא לאחר שמילא כריסו כו' - רב חסדא נמי נראה דסבר כר"ל דבעי כוונה אעפ"כ סבר דאין נכון לברך בטיבול שני כיון שכבר מילא כריסו דאי סבר אין צריכות כוונה ה"ל למימר בהדיא דנפיק בטיבול ראשון ואם יברך בטיבול שני הויא ברכה לבטלה ולא צריך לרב חסדא לאהדורי אשאר ירקי ומברך לרב חסדא בטיבול

ראשון על אכילת מרור אע"ג דעיקר מצות מרור לא נפיק אלא בטיבול שני אחר מצה מועלת הברכה שבירך בטיבול ראשון לטיבול שני מאחר שאכל ממנו מעט בטיבול ראשון מידי דהוה אברכת שופר דמברך אתקיעות דישיבה ומועלת ברכה לתקיעות שבעמידה שהם עיקר ונעשית על סדר ברכות והשתא כל אלו אמוראי סברי דבעי כוונה וסתמא דמסדר הש"ס סבר הכי מדאיצטריך לפסוק כרב חסדא ואי אין צריכות כוונה פשיטא דלא יברך בטיבול שני דאפילו לא בירך בטיבול ראשון נפק ביה ואי יברך בטיבול שני הויא ברכה לבטלה ולית הלכתא כוותיה דאבוה דשמואל דאית ליה בפרק ראוהו ב"ד (ר"ה דף כח.) אין צריכות כוונה דקאמר בכפאו ואכל מצה יצא ומוקי לה בכפאוהו פרסיים והתם לא מייתי מאכלו בלא מתכוין משום דלגבי אכילה לא בעינן כוונה כולי האי כמו בתפלה ותקיעה ומש"ה נמי לא מייתי הכא ברייתות דהתם דבעו כוונה דגבי תפלה ותקיעה בעי כוונה טפי כדפרישית:

והדר אכיל חסא בלא ברכה - ונראה דאין צריך לברך בפה"א אע"ג דהגדה הוי הפסק כדפרישית לעיל ולא מיפטר בברכה של טיבול ראשון מ"מ ברכת המוציא פוטרתן דהוה להו דברים הבאים בתוך הסעודה מחמת הסעודה שהרי ירקות גוררין הלב וקרי ליה נמי למרור פרפרת הפת וכן אמר בכיצד מברכין (ברכות ד' מב.) בירך על הפת פטר את הפרפרת פרפר' היינו דברים הממשיכים האכילה כגון דגים קטנים ותמרים וירקות והיו רגילים לאוכלם בתוך הסעודה בין מאכל למאכל ולכך פטר את הפרפרת לפי שבא לצורך שעל ידי כך אוכל יותר ואין לומר דפרפרת היינו דבר שבא ללפת בו את הפת דהא הוי בכלל הא דקתני התם דמברך על העיקר ופוטר את הטפילה וקאמר נמי רבי חייא פת פוטרת כל מיני מאכל ורב פפא נמי פסיק התם הלכתא דברים הבאים תוך הסעודה מחמת הסעודה והיינו הפרפרת כדפי' אין טעונין ברכה לא לפניהם ולא לאחריהם שלא מחמת הסעודה תוך הסעודה כגון תאנים וענבים שאינן באין להמשיך המאכל ולא ללפת אלא לתענוג צריכין ברכה לפניהם ולא לאחריהם אחר הסעודה אפילו פרפרת טעונין ברכה בין לפניהם בין לאחריהם וה"ר יוסף טוב עלם כתב בסדרו למה שאר ירקות באין תחלה לפטור חזרת מברכה ראויה לה וליתא דהא משום היכירא באין ולא שייך כאן חבילות אלא בתרי מילי ועוד דרב חסדא מברך שתיהן אחזרת ועוד דמשמע דלא פטר ליה פת ושמא אינו מחשיבו פרפרת הפת כיון שאינו אוכל ממנו אלא כזית:

אתי מרור דרבנן ומבטל למצה דאורייתא - וכל שכן דאי לא הוי מרור אפי' מדרבנן דמבטל להמצה כדמשמע לקמן והא דשרי בהקומץ (מנחות דף כג:) מצה מתובלת לא

אתו בשמים ומבטלו למצה דאין מן הבשמים כי אם דבר מועט ודלא כאותן שאסרו מצה מתובלת בשם רש"י אף בימים אחרונים משום דמחמעי לה:

אלא אמר רב אשי - אין נראה כפירוש הקונטרס דמשבש רב אשי מילתיה דרבי יוחנן שהרי טוב להגיה הברייתא אפילו לחסר כמו שאנו מגיהין כמה ברייתות מלשבש דברי ר' יוחנן אלא רב אשי מתקיף אבני ישיבה דמפרשי דחולקין רבנן ואסרי לכרוך דא"כ מאי אפילו אלא רבנן סברי דבכל ענין מצותן בין ע"י כריכה בין כל אחד לבדו ופליגי אהלל דמצריך לכרוך ונקטי רבנן אפילו משום הלל וא"ת מנא לן דסבר הלל דאין מבטלות דילמא שאני הכא דגלי קרא ועוד הא לרבנן נמי אין מבטלות דהא אם כרכן נמי יצא וי"ל מדסבר דלכתחלה יש לו לכרוך ובדיעבד נפיק כי לא כריך אם כן בעלמא אין מבטלות דאי מבטלות א"כ איצטריך קרא הכא להתיר כריכה ולומר דהכא לא מבטלי והלכך לרבנן דמוקי קרא בדיעבד שמעינן דבעלמא מבטלות ושאני הכא דגלי קרא:

אלא מברך אמצה ואכיל ומברך אמרור כו' - אם היה כורך שניהם יחד תחלה הוה אתי מרור דרבנן ומבטל למצה ואם היה אוכל מצה בלא מרור תחלה כשהיה כורכן אחר כך אתי מצה דרשות ומבטל מרור דרבנן ומיהו אי הוה קיימא לן כהלל הוה עבדינן הכי מצה לחודא והדר מצה ומרור בכריכה כיון שצריך לעשות מדרבנן מצות כריכה כהלל הוה דרבנן ודרבנן:

כל שטיבולו במשקה צריך נטילה - פי' בקונ' אע"ג דקי"ל (חולין דף קו.) הנוטל ידיו לפירות ה"ז מגסי הרוח כיון דאיכא משקין וקיי"ל (פרה פ"ח משנה ז) כל הפוסל את התרומה מטמא משקין להיות תחלה הוה להו הנך פירות כמו נהמא וצריך ליטול כמו בנהמא ואין נראה לפרש כן דאם כן כי פריך למה לי נטילת ידים הא לא נגע ומאי נפקא מיניה אפילו אי לא נגע כיון דסוף סוף אכיל משקה המטובל לא גרע מאוכל מחמת מאכיל דבעי נטילת ידים ועוד וכי לא ידע המקשה דאיכא למיחש דילמא נגע כדאמר רב פפא ונראה דנטילה דהכא לא משום קדושה ונקיות כמו בנהמא אלא משום שלא יטמא המשקין להיות תחלה ויהא אסור לשתותן ולפסול את גופו כדתנן בפ"ב דחולין (דף לג.) השוחט ולא יצא מהן דם כו' הא יצא מהן דם אין נאכלין בידים מסואבות ואמר נמי בסדר הסיבה (ברכות דף מג.) הביאו להן יין כל אחד נוטל ידו אחת פי' שלא יטמא היין ויפסול גופו והתם סגי ביד אחת אבל במרור נוגע בב' ידיו וקאמר הסיבו מביאין להם מים אע"פ שכל אחד כבר נטל ידו אחת חוזר ונוטל ב' ידיו אע"ג דאמרינן (ידים פ"ב מ"א) נטל ידו אחת משטיפה אחת טהורה צריך ליטול שתיהן ולפי שנטילה ראשונה לא היתה לשם קדושה לכך סבר המקשה דבהך נטילה ליכא למיגזר שמא יגע ולפי זה

נראה דאין לברך על אותה נטילה כיון דליכא הכא מצוה לשמוע דברי ר"א בן ערך (חולין דף קו.) וכ"ש אנן שאין אנו נזהרין מלטמאות עצמנו ומלאכול אוכלין טמאין ואין אנו צריכין לאותה נטילה והמברך הרי זה מברך ברכה לבטלה ובכל סדרים כתיב שצריך על הנטילה לברך ואין נראה כדפרישית:

דף קטו:

קפא - פי' ר"ח תולעת כדתניא התולעת שבעיקרי זיתים ושבעיקרי גפנים והקפא שבירק והיבחושין שביין וחומץ הרי אלו מותרים וא"ת תיקשי מינה לשמואל דאמר בסוף אלו טריפות (חולין דף סז.) קישות שהתליע באביבה אסור משום שרץ השורץ על הארץ ומיהו שמואל סבר כאידך ברייתא דמייתי התם ומיהו ק"ק דמ"מ אמאי לא מייתי הך ברייתא התם ועוד שמואל היכי אכיל מרור בפסח וכי תימא דבדיק להו שלא יהא שם קפא א"כ אמאי צריך חרוסת כיון דליכא קפא ושמא ברוב ירקות אין בהם קפא וסמיך שמואל ארובא ומשום סכנה דקפא חיישינן למיעוטא וצריך חרוסת:

צריך שיטול בטיבול שני - לאו דוקא נקט בטיבול שני דהא עביד ליה בתר המוציא דבעי נטילת ידים אלא אגב טיבול ראשון נקט טיבול שני והנטילה נמי גם לצורך טיבול באה:

אסוחי מסח דעתיה ונגע - תימה מה צריך להאי טעמא תיפוק ליה דנטילה ראשונה לא היתה לשם קדושה אלא שלא יטמא את המשקין וי"ל דס"ד דכיון שנטל יועיל אפילו לנהמא דחולין לא בעי כוונה לכך צריך להאי טעמא:

ידי מצה יצא ידי מרור לא יצא - וא"ת כיון שאין במרור זה מצוה מדרבנן ליבטיל מרור להאי מצה דבהדיה וי"ל דלא שייך ביטול אלא כשלועסן יחד דאז מבטל טעם אחד את חבירו אבל כשהם שלמים אפילו יהיה יותר מחבירו לא מבטל ליה:

מצה לפני כל אחד ואחד מרור כו' - נראה דטעמא כדי שיטעום תיכף לברכה מיד כיון שזאת הברכה היא לשם חובה אבל בשאר ימות השנה דאין הברכה חובה אין צריך לטעום תיכף לברכה מיד:

למה עוקרין את השלחן - דוקא שלהן שהן קטנים אבל שלנו שהן גדולים איכא טורח גדול בעקירתו נהגו לסלק הקערה לצד אחד דליהוי כעקירת שלחן ומה שנוהגין לסלק שני תבשילין בשעת הגבהה כדי שלא יהא נראה כמקדיש קדשים בחוץ וכן יסד ה"ר יוסף בסדרו מושך מהקערה שני תבשילין ומגביה קערה ולימא הא לחמא עניא כו' ולא יתכן דהא דאמר בשר אינו צריך להגביה היינו בשעה שאומר פסח זה דאז ודאי נראה כאוכל קדשים:

כדי שיכיר התינוק וישאל - כלומר ומתוך כך יבא לישאל בשאר דברים אבל במה ששאל למה אנו עוקרין השלחן לא יפטר ממה נשתנה וההיא דאביי לא פי' הגמ' אלא תחלת שאילתו:

דף קטז.

מה דרכו של עני בפרוסה - נראה דגם המוציא צריך לברך על הפרוסה וכן משמע בפ' כיצד מברכין (ברכות דף לט:) דקאמר הכל מודים לענין פסח שמניח פרוסה בתוך השלימות ובוצע פי' אפילו למ"ד מברך על השלימה ופוטר את הפתיתין מודה לענין פסח דאינו מברך על השלימה אלא על הפרוסה משום מה דרכו של עני כו' ומניחה בתוך השלימה כדי שיהא נראה שבצע על השלימה ומשמע דלענין המוציא קמיירי וקאמר בתר הכי א"ר חייא בר אבא בשבת חייב לבצוע על שני ככרות שנאמר לקטו לחם משנה ועיקר מילתיה דר' חייא בר אבא בפרק כל כתבי (שבת ד' קיז:) אלא להכי מייתי התם אחר פסח לומר שצריך שם מצה שלישית משום לחם משנה וחייב לבצוע על שתי ככרות בין בשבת בין בי"ט דאי לאו הכי למה הביא שם מילתיה דר' חייא וכן פסק רב אלפס דצריך לבצוע על שתי ככרות ביום טוב והטעם לפי שהיה לחם משנה יורד בערבי ימים טובים וקשה שאנו מתפללים באתה קדשת וברכתו מכל הימים וקדשתו מכל הזמנים ואמר (במכילתא פרש' בשלח) במן ברכו במן קדשו משמע בי"ט היה מן יורד וכן היה נוהג ה"ר מנחם מיוני וה"ר יום טוב שהיו מברכין הכל על הפרוסה אך ר"י היה מברך המוציא על השלימה והדר על אכילת מצה על הפרוסה ובוצע משתיהן יחד וכן עמא דבר ולכך עושין על השלישית כריכה כדי לקיים מצוה בשלשתן:

צריך לסמוכיה וצריך לקהוייה - ובירושלמי אמר אית דעבדי זכר לדם ומשום הכי קרי ליה טיבולו במשקה וכן עמא דבר לסמוכי ובשעת אכילה מקלשין אותו ביין וחומץ ובתשובת הגאונים מפרש לעשות חרוסת בפירות שנדמה לכנסת ישראל בשיר השירים תחת התפוח עוררתיך כפלח הרמון התאנה חנטה אמרתי אעלה בתמר אגוז אל גנת אגוז ושקדים על שם ששקד הקב"ה על הקץ:

תגרי חרך שבירושלים - משמע דהלכה כר' אלעזר בר' צדוק וגם בספרים כתב ר' יוסי ונימוקו עמו וכן עשה ה"ר יוסף בסדרו חרוסת זכר לטיט:

הלילה הזה מרור - הא דלא אמר כולו מרור משום דאכלינן שאר ירקות בטיבול ראשון:

כולו צלי - רב חסדא מוקי לה באלו דברים (לעיל דף ע.) כבן תימא דאמר חגיגה הבאה עם הפסח אינה נאכלת אלא צלי ואע"ג דקאמר התם ואמר רב חסדא ובפרקין ליתיה דרך הגמרא כן:

דף קטז:

ואמרתם זבח פסח הוא - פי' באמירה שצריך לומר פסח זה שאנו אוכלין ואיתקש מצה ומרור לפסח וצ"ל נמי מצה זו מרו' זה:

לפיכך אנחנו כו' - י"א שבע הודאות ולא יותר כנגד ז' רקיעים:

ה"ג ונאמר לפניו שירה חדשה וכן נודה לך שיר חדש על גאולתנו - דהכי תניא במכילתא כל השירות לשון נקבה חוץ משירה דלעתיד דלשון זכר כלומר שהנקבה יש לה צער לידה אף כל הנסים יש אחריהם צער חוץ מלעתיד שאין אחריה צער וכן יסד הפייט בזולת אי פתרוס שירות אלה לשון נקבה מיוסדים כי תשועתם כיולדה וגו' תוקף שיר אחרון כזכרים לא יולדים שירו לה' שיר חדש כו' וגרסינן שם מן הזבחים ומן הפסחים שחגיגת ארבעה עשר נאכלת קודם לפסח לפי שהפסח נאכל על השובע:

וחותם בגאולה - ת"ק לא פי' כיצד ופליגי במילתיה ר"ט ור"ע ר' טרפון אינו חותם בברוך שלא היה מאריך בדברי בקשה ולא היה אומר אלא הודאה ור"ע סבר דחותם בה בברוך לפי שמאריך בדברי בקשה ואומר כן ה' אלהינו יגיענו כו' וקי"ל (עירובין דף מו:) הלכה כר' עקיבא מחבירו וכן מצינו בסנהדרין (דף כא.) גבי לא ירבה לו נשים ובריש חזקת הבתים (ב"ב דף כח.) דפליגי תנאי במילתיה דתנא קמא:

דף קיז.

ה"ג שעומדים בבית ה' בחצרות בית אלהינו הללויה דבתריה ריש פירקא - ולא גרסינן העומדים בבית ה' בלילות דאם כן ה"ל למינקט יברכך ה' מציון שזהו פסוק למעלה מהללויה ולא ה"ל למינקט שלשה פסוקים למעלה לכך נראה דגרסינן כדפרישית ולפי זה אנו צריכין לומר בו הללויה הללו את שם ה' הללו עבדי ה' שעומדים בבית ה' וגו' שלמעלה מזה אינו תחלת המזמור דלא יתכן שיהיה המזמור שני פסוקים ועוד דאמרי' במדרש קמ"ז מזמורים יש בספר תהלים כנגד שנות יעקב אלא הוא סופו של שיר המעלות הנה ברכו וגו' ואתי שפיר דקאמרינן לקמן רב אחא בר יעקב דמתחיל הלל הגדול מכי יעקב בחר לו יה דהוי תחלת המזמור דבע"א לא יתכן שהיה מתחיל הלל מאמצע המזמור:

דף קיז:

למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים - לכך קבעו זכר ליציאת מצרים ושמעתי מהר"מ שיש במדרש לפי שבמצרים עבדו בהם בישראל בפרך ופר"ך בא"ת ב"ש וג"ל שהם מלאכות ארבעים חסר אחת וכשנגאלו ממצרים הזהירם על השבת לשבות מאות' ל"ט מלאכות:

רביעי אומר עליו הלל הגדול - רביעי גרסי' ולא גרסינן חמישי ולה"ר יוסף טוב עלם שכתב בסדרו קימעא לשתות מים יכנס אם חולה הוא או איסטניס ואי בעי משתיא חמרא משום אונס לומר בחמישי הלל הגדול ישתנס תימה כיון שאוסר לשתות איך תיקנו כוס חמישי הא ארבע כוסות תיקנו ולא חמישי וכן מה שאוסר לשתות אפי' מים הא לא מבטלי טעם מצה דאפילו אחר הפסח לא אסר לקמן רק מיני מיכלא אבל מיני מישתיא אפילו יין לא מצינן לאסור והא דאמר בין שלישי לרביעי לא ישתה מפרש בירושלמי שלא ישתכר ושלא יוכל לומר הלל וכן פסק רבי' שמואל לקמן דכל שתיה מותרת ואפי' לפי המפרשים בין שלישי לרביעי לא ישתה שלא יבטל טעם מצה מ"מ במים לא מיירי אלא ביין דומיא בין ראשון לשני ישתה דמיירי ביין כי היכי דניגרריה לליביה כדאמרי' לעיל [דף קח.] ומיהו רוב עמא דבר לשתות וגם רב אלפס התיר מים ולא אסר רק יין:

דף קיח.

מאי ברכת השיר רב יהודה אמר יהללוך - וקמ"ל דאפילו במקום שלא נהגו לברך אחריו בלילי פסח צריך לברך דאי נהגו פשיטא א"נ דאפילו במקום שנהגו ה"א דוקא בימים אבל בלילה אין צריך לברך קא משמע לן:

רבי יוחנן אמר נשמת כל חי - נראה ה"פ אף נשמת כל חי אחר יהללוך דאי לא תימא הכי אנן כמאן עבדינן וקורא נשמת כל חי ברכת השיר לפי שבשבתות אומרים אותו אחר פסוקי דזמרה ורבינו חיים כהן לא היה חותם ביהללוך כי אם בנשמת לבדו משום דלישנא דברכת השיר משמע חדא ברכה:

מהודו עד על נהרות בבל - וכן אנו עושים ורננו צדיקים בה' אינו מן המזמור:

דף קיח:

מן שמים נלחמו הכוכבי' ממסילותם - במקומן היו עומדים וראשן מגיע עד לארץ וכן פירש"י בנימוקי מקרא ותימה למ"ד בפ' מי שהיה (לעיל דף צד.) כל העולם כולו תחת

כוכב א' עומד האיך ירדו הכוכבים הלא מאחד נתמלא העולם י"ל דלא איירי אלא בכוכבים של גלגל שהן מזלות קבועים אבל שאר כוכבים קטנים הם:

דף קיט.

כמצודה שאין בה דגן - דרך ציידי עופות להשים דגן במצודה ודריש וינצלו וינצלו כי למ"ד מתחלפת בדל"ת במקומות הרבה:

דף קיט:

אבל לפניו מצוה לברך - לפי מה שפירש לעיל דהפסוקים לא הוו הפסק וברכה אחרונה היא חתימת הראשונה לא יתכן כאן דאיך יברך לפניו ולא יחתום אחריו מהר"י:
אמר רב שלא יעקרו מחבורה לחבורה - רב מוקי למתניתין כדר' יהודה דסבר דאין הפסח נאכל בשני מקומות והכי אוקימנא סתמא פרק כיצד צולין (לעיל ד' פו.) שתי חבורות שהיו אוכלות בבית אחד אלו הופכין פניהם ואוכלין ואלו הופכין פניהם ואוכלין והשמש באמצע פירוש משום היכרא וכשהשמש עומד למזוג קופץ את פיו עד שמגיע אצל חבורתו ומוקי לה בגמרא כרבי יהודה והיינו דוקא בפסח אבל מצה לא אשכחן בשום דוכתא דליתסר בשתי מקומות ואי משום דאתקש לפסח להא על כרחיך לא איתקש דאי לא תימא הכי ליפרך ממתני' לרב דאין מפטירין אחר הפסח אפיקומן הא אחר מצה מפטירין ולא מצי לשנויי כדמשני לשמואל דלגבי שני מקומות לא הוי רבותא פסח טפי ממצה אלא ודאי רב לא איירי אלא בפסח והא דקאמרינן לקמן אביי הוה יתיב קמיה דרבה והוה קא מנמנם פי' הקונטרס לקמן אע"ג דלא הוי בזמן הפסח הא איתקש מצה לפסח ולא נהירא ובירושלמי מפרש לה גבי תענית דאמרינן פ"ק דתענית ישן אסור לאכול ולא שנו אלא ישן ממש אבל מתנמנם לא ורבה הוה מתנמנם ובעי למיסר בתר הכי וקמייתי ראיה מפסח דכי היכי דפסח לא חשיב נמנום בעלמא כשינה מעליא לענין שני מקומות ה"נ לא חשיב נמנום לענין תענית דלמחר לאיתסורי באכילה בתר הכי:

דף קכ.

באחרונה אין בראשונה לא - פי' בראשונה בלא אחרונה לא כגון דלית ליה אלא כזית מצה ותו לא דטוב לאוכלו על השובע ולהיות טעם מצה בפיו אבל ודאי אי אית ליה מצה לכל סעודתו טוב לו לאכול מצה בתחלה לתיאבון ולברך עליה ואח"כ בגמר סעודתו יאכל כזית מצה ויהיה טעם מצה בפיו ועיקר מצוה על הראשונה שהיא באה לתיאבון

וגם יהא לבסוף טעם מצה בפיו באותו כזית אחרון ואפילו אם עיקר מצוה באחרונה אין זה תימה אם אנו מברכין על הראשונה כדי לפטור המצה של אחרונה שהרי אין לברך על האחרונה משום שלאחר שמילא כריסו הוא אבל יכול הוא לברך על הראשונה ותיפטר האחרונה שהיא עיקר המצוה כדפרישית לעיל לרב חסדא גבי תרי טיבולי דמרור וכן צ"ל להלל שהיה כורך מצה ופסח בסוף הסעודה והכי הוי אכיל מצה דאורייתא אם כן בתחלת סעודה היה מברך על המצה ואוכל דמועלת אותה ברכה לברכת מצה עם הפסח שבסוף ומיהו להיא פירוש' דלעיל דלרב חסדא בעי לחזר על שאר ירקות לטיבול ראשון כדי שיברך על המרור בטיבול שני א"כ ה"נ יחזר כמו כן על הסופגנין לאכול בתחלה כדי שיברך על אכילת מצה לבסוף מיהו לפי' אחר שגם לרב חסדא אין צריך לחזר על שאר ירקות אלא מברך על המרור בטיבול ראשון ובאותה ברכה יצא בטיבול שני ה"נ יברך על מצה דמתחלה ויצא בשל מצות מצה שלבסוף:

מפטירין אחר מצה אפיקומן - וא"ת אחר הפסח מאי טעמא אין מפטירין הא נפיש טעמיה טפי ממצה יש לומר כדמפרש בירושלמי דמשום הכי נאכל על השובע שלא יבא לידי שבירת עצם וכתיב (שמות י"ב:מ"ו) ועצם לא תשברו בו ומש"ה אין אוכלין שום דבר וא"ת הא במנחה נמי אמרי' בתמורה (דף כג.) ובמנחות (דף כא:) דנאכלת על השובע וליכא למימר האי טעמא י"ל דהתם ה"ט שלא יצא משלחן רבו רעב אבל במצה לא שייך האי טעמא דלאו משלחן רבו הויא כולי האי וחגיגה הבאה עם הפסח אע"ג דאיכא למ"ד דאית בה משום שבירת עצם ואפ"ה אינה נאכלת על השובע היינו משום דפסח בן שנתו הוא ורכיך וחיישינן לשבירת עצם אבל חגיגה לא ומאן דאמר אין מפטירין אחר מצה ופסח אם כן לא ס"ל כטעם הירושלמי אלא סבר דבעינן שיהא טעם מצה ופסח בפיו:

רב אחא בר יעקב אמר אחד זה ואחד זה מדרבנן - צ"ע בההיא סוגיא דפרק כל שעה (לעיל דף כח:) דמשמע בין לר' יהודה בין לר"ש סבירא להו דהוי דאורייתא מר נפקא לן מעליו מדכתיב שבעת ימים תאכל עליו מצות דעליו מיותר לומר דעליו של פסח הוא חייב לאכול מצות ומר נפקא לן מבערב תאכלו מצות כדרבא וצ"ל דההיא פלוגתא אליבא דרבא ולא כרב אחא בר יעקב ומ"מ תימה דרבי יהודה מצריך קרא לטמא ושהיה בדרך רחוקה וערל ובן נכר כסברת רב אחא בר יעקב דלית הילכתא כוותיה ואנן קיימא לן כרבי יהודה לגבי רבי שמעון:

כל בן נכר לא יאכל בו בו אינו אוכל - אין לפרש בו אינו חייב לאכול דהא ודאי חייב לאכול דהא חייב בכל המצות אלא שאינו רוצה ונראה לפרש דמיירי בישראל מומר

בשעת שחיטה וחזר ועשה תשובה וקאמר אף על גב דישראל מעליא הוא כיון שלא נמנה עליו בשעת שחיטה שוב אינו אוכל בו אבל אוכל הוא במצה ובמרור וערל היינו שמתו אחיו מחמת מילה וחייב בכל המצות ומקיים כולן אלא שאינו בפסח ובפרק מי שהיה טמא (לעיל דף צו.) גרס תרוייהו כל ערל לא יאכל בו כל בן נכר לא יאכל בו למה לי ומשני צריכי דאי אתמר ערל משום דמאיס כו' לכאורה משמע דאיצטריך גופיה דקרא ולא נהירא דלמה לי צריכותא אפילו דמו להדדי לגמרי וכי מזהירין מן הדין פשיטא דתרוייהו צריכי למכתב אלא אדיוקא דקראי קאי דדייקינן בו הוא דאינו אוכל אבל אוכל הוא במצה ובמרור קיימא הך צריכותא והכי מיפרשא התם צריכא דאי אשמעינן כלומר תרוייהו צריכי לדיוקא דקרא אבל אוכל הוא במצה ובמרור דאי אשמעינן ערל משום דלבו לשמים אבל בן נכר אימא לא ואי אשמעינן בן נכר משום דלא מאיס אבל ערל אימא לא ואף על גב דגמרא לא קאמר הכי ליכא למיחש שלא בא להשמיענו אלא שחלוקים זה מזה והוי כאילו צריכי לגופייהו ודכוותה אשכחן בפ"ק דב"ק (דף ג.) גבי ושלח דמשמע שן ומשמע רגל כו':

דף קכ:

מלא תותירו עד בקר נפקא - אע"ג דדרשינן מיניה (לעיל דף פג:) ליתן לו בקר שני לשריפתו דנפקא לן מהתם דאין שורפין קדשים בי"ט אית מאן דמפיק ליה בפ"ב דשבת (דף כד:) ובמכילתין מדוכתא אחרינא:

אמר רבא אכל מצה בזמן הזה כו' - יש מפרשים דכך הלכה דהא סתם מתני' כוותיה ואין זה ראיה דהא פרק ב' דמגילה (דף כ:) אשכחן סתמא אחרינא דלא כוותיה דתנן זה הכלל כל דבר שמצותו בלילה כשר כל הלילה לאתויי אכילת פסחים ודלא כר"א בן עזריה דאמר אכילת פסחים עד חצות היינו ודאי מדאורייתא' ובתר הכי פסול למיכל אבל הא דאמרינן הקטר חלבים ואימורים עד חצות כדאמרינן בריש ברכות (דף ב.) לא הוי אלא מדרבנן אפילו לראב"ע משום הכי אם עיכב להקטיר עד חצות לא נפסל בכך דהא מן התורה היו כשירים עד הבקר וחכמים לא עשו סייג לדבר להביאם לבית הפסול קודם הזמן ובפ' המזבח מקדש (זבחים פו:) נמי מוכח הא דחצות עושה (פיגול) [עיכול] מדרבנן וההוא דבפרק איזהו מקומן (זבחים נז:) דקאמ' דמתני' דהפסח אינו נאכל אלא עד חצות ר"א בן עזריה היא ופריך ממאי דאורייתא דלמא מדרבנן ור"ע היא ומשני א"כ מאי אלא פירוש אי הוה מדרבנן לא ה"ל למיתני אלא דהא לעיל גבי תודה וחטאת תנא עד חצות ולא תנא אלא דאפילו אירע דעבר על דברי חכמים ולא אכל קודם חצות לא

נפסל ואוכלו לאחר חצות כדמשמע פ"ק דברכות (דף ט.) גבי ק"ש בההוא מעשה דבאו בניו של ר"ג מבית המשתה ומ"מ איכא סייג דעבר על דברי חכמים אם לא אכל קודם חצות וה"ג התם א"כ מאי אלא ותו כי הנך מה הנך דאורייתא כלומר מה הנהו דאינו נאכל אלא למנוייו וצלי היינו דאוריית' אף הנך נמי דעד חצות דאורייתא ורבי אלעזר בן עזריה היא [עי' תוס' זבחים נז: ד"ה ואב"א ותוס' מגילה כא. דא לאתויי]:

דף קכא.

כשתמצא לומר לדברי ר' ישמעאל זריקה בכלל שפיכה ולא שפיכה בכלל זריקה לדברי ר' עקיבא כו' - אם כן מוכח מכאן דלר' ישמעאל הניתנין בזריקה שנתנן בשפיכה יצא וכן מוכיח נמי כאן דס"ל דפסח בשפיכה הוא והכי נמי מוכח בפסחים בפרק האשה (דף פט.) דפריך דאלו פסח בשפיכה ושלמים בזריקה ומשני מאי נפקא מינה והתניא מנין לניתנין בזריקה שנתן בשפיכה שיצא כו' אלמא אית ליה תרתי פסח בשפיכה וזריקה בכלל שפיכה דזריקה עומד מרחוק וזורק את הדם ליסוד ושפיכה עומד על היסוד ושופך וקשה דבזבחים פרק בית שמאי (זבחים דף לז.) משמע מאן דאית ליה פסח בשפיכה לא מצי סבר נזרקין שנתנן בשפיכה יצא וכן איפכא מאן דאית ליה נזרקין שנתנן בשפיכה יצא לית ליה פסח בשפיכה דקאמר ודם זבחיך ישפך והא מיבעי ליה לכדתניא מנין לניתנין בזריקה שנתנן בשפיכה יצא ת"ל ודם זבחיך ישפך ומשני סבר לה כרבי עקיבא דאמר לא זריקה בכלל שפיכה וכו' פי' וההיא דרשא מנין לניתנין בזריקה לר' ישמעאל היא ופריך ואכתי מיבעיא ליה לכדתניא ר' ישמעאל אומר מתוך שנאמר אך בכור שור או בכור כשב וגו' את דמם תזרוק למדנו לבכור שטעון מתן דמים למזבח מעשר ופסח מנין ת"ל ודם זבחיך ישפך ומשני סבר לה כריה"ג דאמר פסח נמי בזריקה והדר פריך ליה [ור' ישמעאל] האי קרא מפיק ליה הכי ומפיק ליה הכי וקאמר תרי תנאי אליבא דר' ישמעאל אלמא ההוא תנא דר' ישמעאל דלעיל דנזרקין שנתנן בשפיכה יצא ויליף מדם זבחיך ישפך לית ליה להאי תנא דרבי ישמעאל דיליף מההוא קרא פסח בשפיכה וי"ל דודאי ר' ישמעאל אית ליה תרתי וניתנין בזריקה שנתנן בשפיכה יצא נפיק ליה מסברא דמה לי זריקה מרחוק ומה לי שפיכה בקרוב קרא כי אתא [לפסח] בשפיכה הוא דאתא והאי דלא משני ליה הכי כדפריך ליה ור' ישמעאל האי קרא היכי מפיק ליה הכי וכו' משום דדרשא של רבי יוסי הגלילי פשוט ליה טפי והתם פי' הקונט' ור' ישמעאל האי קרא דודם זבחיך ישפך מפיק ליה להכי לניתנין בזריקה שנתן בשפיכה יצא וע"כ ההיא דניתנין לא אתיא כרבי עקיבא דאי אתיא אמאי קאמר רבי עקיבא אין ברכת פסח פוטרת

של זבח והלא שלמים בכלל פסח והכל בשפיכה מההיא דניתנין ואי נמי הוה ס"ל לרבי עקיבא פסח בזריקה כרבי יוסי הגלילי כל שכן דשניהם פוטרין זה את זה ואכתי קדריש ליה להוא קרא לפסח בשפיכה ומשני תרי תנאי וכו' האי תנא דר' ישמעאל דיליף מודם זבחיך ישפך פסח בשפיכה לית ליה פסח פוטר את הזבח ובהא לא פליג רבי ישמעאל אדרבי עקיבא דהא כיון דדריש מיניה פסח בשפיכה תו לית ליה למילף מיניה דניתנין בזריקה שנתן בשפיכה יצא והאי תנא דר' ישמעאל דיליף מיניה דניתנין בזריקה שנתן בשפיכה יצא לית ליה פסח בשפיכה אלא בזריקה כשלמים מיהו הא סברא דידיה דפליג ארבי עקיבא דפסח עיקר וזבח טפל ע"כ פסח פוטר את הזבח ולא ברכת זבח את הפסח ובפסחים דירושלמי אמר האי טעמא עכ"ל וקשה דלעיל הוכחנו מהנהו דפסחים דאית להו תרוייהו וכדכתבינן לעיל ורשב"ם פירש הכי כשתמצא לומר לדברי ר' ישמעאל זריקה בכלל כו' מתוך דבריו למדנו דקאמר בירך על הפסח וכו' א"כ ס"ל דפסח בזריקה ומעתה אייתר ליה ודם זבחיך ישפך לומר דזריקה בכלל שפיכה וכל הנזרקין אם נתנן בשפיכה יצא ול"ג ושפיכה בכלל זריקה דהא אין שום קרבן דמצותו לכתחלה בשפיכה וקשה ההיא דפ' האשה ור' חיים כהן פי' כשתמצא לומר לדברי ר' ישמעאל זריקה בכלל שפיכה ושפיכה בכלל זריקה כך היא גירסא בספרים ישנים כלומר כל הקרבנות בזריקה ובשפיכה ואין להקפיד וברכת פסחים על עיקר לפטור את הטפל ולא הטפל את העיקר [וקשה] והלא אית ליה נמי דפסחים מצותו בשפיכה דוקא אם כן אין זה זריקה: